

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แผนงานวิจัย การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย
The Study of Canal Tourism Potential in Thailand

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป วจิทองรัตนา และคณะ

พฤษภาคม 2563

เลขที่สัญญา RDG62T0151

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แผนงานวิจัย การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย
The Study of Canal Tourism Potential in Thailand

คณะวิจัย	สังกัด
1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป วชิทองรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
2. รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา เมฆขำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์
วิจัยและนวัตกรรม (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

แผนงานวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง 2) วิเคราะห์และประเมินศักยภาพท่องเที่ยววิถีคลอง 3) จัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง และ 4) เสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของประเทศไทย

โดยรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยววิถีคลอง เพื่อนำสู่การลงพื้นที่สำรวจ การจัดเก็บข้อมูล การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการท่องเที่ยววิถีคลอง การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวท่องเที่ยววิถีคลองต้นแบบและนำไปสู่การจัดทำฐานข้อมูลศักยภาพด้านการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทยต่อไป

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยขอขอบคุณทุกภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในดำเนินงาน ซึ่งสละเวลาอันมีค่าเข้าร่วมประชุมหารือและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย นอกจากนี้แล้วคณะผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญที่ให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานวิจัย รวมทั้งให้คำแนะนำที่ดีแก่การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้

ผศ.ดร.ประทีป วจิทองรัตน และคณะ

พฤษภาคม 2563

บทสรุปผู้บริหาร

จากการนำเสนอข้อมูลจาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. โดยนายสุเทพ เกื้อสังข์ รองผู้อำนวยการฯ ซึ่งได้เริ่มดำเนินการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวต้นแบบทางวัฒนธรรม “วิถีคลอง วิถีไทย ตามรอยคลองดำเนินสะดวก” ซึ่งเป็นไปนโยบายที่ได้รับมอบหมายจาก พล.อ.ฉัตรชัย สาริกัลยะ รองนายกรัฐมนตรี ให้เร่งประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่สำรวจศักยภาพและพัฒนาพื้นที่เชื่อมต่อคลองดำเนินสะดวกในส่วนของคลองสาขา จังหวัดราชบุรี เพื่อต้องการเพิ่มพื้นที่และกิจกรรมการท่องเที่ยวในบริเวณดังกล่าว ให้ขยายวงกว้างขึ้น โดยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ จากผลการศึกษาศักยภาพ อพท. ได้เตรียมนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ดังกล่าว เพื่อให้เกิดการรับรู้แก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จากข้อมูลแสดงให้เห็นถึงนโยบายในการให้ความสำคัญและความพยายามในการผลักดันส่งเสริมการท่องเที่ยวแนววิถีคลอง ซึ่งควรถูกแผ่ขยายและเชื่อมโยงไปยังพื้นที่ลำคลองอื่น ๆ ที่มีศักยภาพสามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง ซึ่งมีพื้นที่กระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ภาคใต้ และภาคตะวันตก ซึ่งมีหลากหลายชุมชนที่ต้องการอาศัยฐานทรัพยากรจากวิถีลำคลองเพื่อนำไปสู่การสร้างมูลค่า ด้านการท่องเที่ยวให้กับชุมชน ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองในภาพรวมของประเทศให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนต่อไปการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของโครงการ ประกอบด้วย 1) เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย 2) วิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง 3) จัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง และ 4) เสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของประเทศไทย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนด การท่องเที่ยววิถีคลอง (Canal Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยววิถีคลองประเทศไทย เป็นการท่องเที่ยวที่ใช้ฐานทรัพยากรคลองหรือลำน้ำที่เชื่อมโยงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำ 25 แหล่งของประเทศไทย และมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยววิถีคลองหรือลำน้ำบนฐานทรัพยากรธรรมชาติ การท่องเที่ยววิถีคลองบนฐานการเกษตร การท่องเที่ยววิถีคลองบนฐานประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยววิถีคลองบนฐานวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชน การท่องเที่ยววิถีคลองบนฐานศาสนา ศรัทธา ความเชื่อ และการท่องเที่ยววิถีคลองหรือลำน้ำบนฐานทรัพยากรท่องเที่ยวแบบผสมผสาน อีกทั้งการจัดการท่องเที่ยววิถีคลองหรือลำน้ำหมายรวมถึงการจัดการท่องเที่ยวที่ใช้ฐานทรัพยากรลำคลองที่เกิดจากธรรมชาติ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับเรือเนื่องจากเป็นพาหนะในการให้บริการการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยตรงพร้อมทั้งมีอัตลักษณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในลำคลอง และสองฝากฝั่ง เช่น วิถีชีวิต การเกษตร สถาปัตยกรรมสิ่งปลูกสร้าง ประวัติศาสตร์ ประเพณี เป็นต้น ในการจัดการท่องเที่ยววิถีคลองนั้นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ ด้านแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodations)

กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) และบริการเสริม (Ancillary Services) ซึ่งการดำเนินการท่องเที่ยววิถีคลองบางพื้นที่อาจเป็นเส้นทางหรือกิจกรรมทั้งสองฝั่งคลอง โดยการจัดการท่องเที่ยววิถีคลองนอกจากมุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่ม และฟื้นฟูวัฒนธรรมวิถีคลอง แล้วนั้น ยังเป็นการพัฒนาชุมชนและสังคมภายใต้ความสมดุลในมิติสังคม มิติสิ่งแวดล้อม และมิติเศรษฐกิจ ซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบไป

การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method) โดยใช้วิธีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการลงพื้นที่วิจัยจัดเก็บข้อมูลโดยการสำรวจ การสัมภาษณ์ ประเมิน และสังเกตการณ์ จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาและนำเสนอได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย

ทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทยในแต่ละภูมิภาคมีความแตกต่างกัน เนื่องจากความแตกต่างของสภาพทางภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม สภาพอากาศ ส่งผลถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนในแต่ละลุ่มน้ำที่มีความแตกต่างอันเนื่องมาจากการปรับตัวให้เหมาะสมกับพื้นที่ที่อาศัยอยู่ ประการที่ 1 การสร้างวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองนำไปสู่การยกระดับสู่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประการที่ 2 การประกอบอาชีพเฉพาะถิ่นหรืออาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษที่เป็นเอกลักษณ์ถูกนำมายกระดับสู่การท่องเที่ยววิถีคลอง ประการที่ 3 คือ การมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม และประการที่ 4 คือ ความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่บูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สร้างความเชื่อมโยงของวัฒนธรรม ประเพณี อาชีพดั้งเดิมที่มีเอกลักษณ์ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และสายน้ำ ก่อเกิดเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจและนำไปสู่การพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย

2. เพื่อวิเคราะห์และประเมินศักยภาพท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย

จากการสำรวจข้อมูลแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองทั่วประเทศไทย มีจำนวน 252 แห่ง ผลการประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองพบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับดี (A) มีจำนวน 47 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18.65 ซึ่งเป็นจำนวนค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับต่ำ (C) มีจำนวน 121 แห่ง ที่คิดเป็นร้อยละ 48.01 ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับพอใช้ก็มีจำนวน 84 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.33 ซึ่งจำแนกรายภูมิภาคได้ดังนี้

ตารางแสดงจำนวนแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทยตามกลุ่มศักยภาพ

พื้นที่	จำนวนแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย ตามกลุ่มศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว			รวม
	ระดับ A	ระดับ B	ระดับ C	
ภาคกลาง	10	26	40	76
ภาคตะวันออก	7	13	18	38
ภาคเหนือ	7	10	2	19
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	4	5	8	17
ภาคตะวันตก	7	20	42	69
ภาคใต้	12	10	11	33
รวม	47	84	121	252

3. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย

จากผลการสำรวจ ประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง ซึ่งพบว่ามีข้อมูลที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ เช่น การกำหนดนโยบายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไปในอนาคตของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา หรือองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) รวมถึงการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนสร้างความสะดวกในการเดินทางไปท่องเที่ยวสถานที่ต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว จึงได้จัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย 3 ฐานข้อมูล ดังนี้

- 1) ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS)
- 2) ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบแผนที่ Google Map
- 3) ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบเอกสาร

4. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของประเทศไทย

4.1 แนวทางการยกระดับสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองกลุ่มศักยภาพระดับ C

- 1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จัดให้มีจุดบริการนักท่องเที่ยว ป้ายประชาสัมพันธ์ข้อมูลสถานที่ ความเป็นมาของสถานที่ เอกลักษณ์ วัฒนธรรมของชุมชน กิจกรรมและการให้บริการที่มีในสถานที่ท่องเที่ยว
- 2) การบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น ร้านค้าของที่ระลึก ที่พัก ห้องน้ำสาธารณะ ร้านอาหาร เป็นต้น
- 3) การปรับปรุงภูมิทัศน์สถานที่ท่องเที่ยวให้มีความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน สร้างความน่าสนใจในการท่องเที่ยว
- 4) การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว
- 5) การประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้นักท่องเที่ยวรู้จักและเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น รวมถึงการเดินทางเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว

4.2 แนวทางการยกระดับสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองกลุ่มศักยภาพระดับ B

- 1) การพัฒนาระบบการให้บริการนักท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวให้มีคุณภาพตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้
- 2) สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีคลองที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน สร้างมูลค่าทางวัฒนธรรมให้สถานที่ท่องเที่ยว
- 3) การประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้นักท่องเที่ยวรู้จักและเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น รวมถึงการเดินทางเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว กรณีที่มีรถโดยสารสาธารณะเข้าถึงสถานที่ได้ ควรระบุช่วงเวลาการเดินทาง สถานที่หยุด รับ-ส่ง ผู้โดยสาร

4.3 แนวทางการยกระดับสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองกลุ่มศักยภาพระดับ A

- 1) การพัฒนาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้รับการรับรองมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับ เพื่อสร้างความมั่นใจและแรงจูงใจในการเลือกซื้อ
- 2) การพัฒนามาตรฐานการให้บริการต่างๆ เช่น ที่พัก ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว สถานที่จอดรถ เป็นต้น เพื่อสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว
- 3) การเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวใกล้เคียง เพื่อสร้างทางเลือกและแนวทางในการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

4.4 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

จากผลสรุปงานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกับแผนแม่บทยุทธศาสตร์ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (5) ประเด็นการท่องเที่ยว และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (19) ประเด็นการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ โดยเฉพาะเป็นข้อมูลในระยะแรกที่สามารถนำผลงานวิจัยไปประกอบกับแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวทั้ง 6 แผน ได้ดังนี้

- 1) กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการบุคลากรด้านการท่องเที่ยววิถีคลอง โดยเฉพาะประเด็นการจัดการสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการท่องเที่ยว ซึ่งควรกำหนดนโยบายให้ครอบคลุมการยกระดับความรู้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึกเพื่อใช้รองรับการท่องเที่ยววิถีคลอง และส่งเสริมให้บุคลากรด้านการท่องเที่ยววิถีคลองใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
- 2) กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง เพื่อยกระดับแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับชาติ เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นสองฝั่งคลอง
- 3) กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการบริการและผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างมาตรฐานบริการ โดยการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก สร้างมาตรฐานความปลอดภัยให้กับของฝากของที่ระลึกภายใต้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
- 4) กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างกลไกและยกระดับความรู้ในการดำเนินการตลาดและการประชาสัมพันธ์ โดยการส่งเสริมให้บุคลากรด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อดำเนินการตลาดการท่องเที่ยววิถีคลอง

4.5 ข้อเสนอแนะในเชิงพื้นที่

- 1) สร้างความรู้ ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดการความรู้ เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพการณ์ เพื่อมุ่งเน้นให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะคนในชุมชนและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีความเข้าใจในการบริหารจัดการการท่องเที่ยววิถีคลอง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของการท่องเที่ยววิถีคลอง เพราะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว
- 2) การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการวางแผน สร้างกลไกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและฟื้นฟูวัฒนธรรมที่มี

ความเด่นเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อใช้ในส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน

3) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพื้นที่คลอง การยกระดับการท่องเที่ยววิถีคลอง ด้วยการสร้างมาตรฐานการบริการ และการสร้างผลิตภัณฑ์ให้สะท้อนถึงอัตลักษณ์พื้นที่ จนเป็นที่น่าสนใจจากนักท่องเที่ยว

4) พัฒนาระบบการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกเป็นการสร้างระบบตลาดและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววิถีคลอง โดยสอดคล้องแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

5) การสร้างเครือข่าย ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อดำเนินงาน ซึ่งมาจากความร่วมมือภายในชุมชน และการร่วมมือภายนอกในระดับชุมชนด้วยกันเอง ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค จนกระทั่งถึงระดับประเทศหรือระดับโลก ตามศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

4.6 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาขยายพื้นที่กลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพระดับ B ยกระดับศักยภาพไปสู่ระดับ A ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองเพื่อเปรียบเทียบจุดอ่อนและจุดแข็งในการพัฒนา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนตามบริบทของพื้นที่

2) ควรมีการยกระดับคุณภาพการให้บริการและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานสากล

3) ยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดและภูมิภาคสู่เมืองมรดกโลก

4) ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศร่วมกันให้สอดคล้องกับบริบทและทิศทางของตลาดยุคใหม่

5) ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิต นักวิจัยควรศึกษาทุกในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยใช้การท่องเที่ยววิถีคลองเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสร้างมูลค่าเพิ่มทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในชุมชน

6) ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน นักวิจัยควรสร้างแนวทางการฟื้นฟูและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน รวมถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมในลำน้ำ

7) การศึกษารูปแบบการส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและภาพลักษณ์

ชื่องานวิจัย การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย
ผู้เขียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป วชิทองรัตน
ปี 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย การวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง การจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย โดยดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method) โดยใช้วิธีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่วิจัยจัดเก็บข้อมูล ทำการสำรวจ การสัมภาษณ์ ประเมินและสังเกตการณ์ ทำการศึกษาข้อมูลจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนใช้วิธีการประชุมระดมความคิดและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จัดทำฐานข้อมูลศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง ผลการวิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับดี (A) มีจำนวน 47 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18.65 ซึ่งเป็นจำนวนค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับต่ำ (C) มีจำนวน 121 แห่ง ที่คิดเป็นร้อยละ 48.01 ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับพอใช้ก็มีจำนวน 84 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.33 การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง ต้องเริ่มจากการพัฒนาคน เพราะเป็นกลไกในการบริหารจัดการทั้งหมด จากนั้นจึงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และพัฒนาสินค้าและบริการให้มีคุณภาพ เพื่อเชื่อมโยงมาตรฐานในด้านต่างๆ สิ่งที่สำคัญ คือ การพัฒนาการรับรู้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ การสร้างการรับรู้ก่อนการเดินทาง และการสร้างการรับรู้หลังการเดินทางท่องเที่ยว

คำสำคัญ: ทรัพยากรการท่องเที่ยว, ศักยภาพการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยววิถีคลอง

TITLE: THE STUDY OF CANAL TOURISM POTENTIAL IN THAILAND
AUTHOR: Assistant Professor Dr. Prateep Wajeetongratana
YEAR: 2019

ABSTRACT

The purpose of this research was to explore, analyze, evaluate and generating a database for the canal tourism resources along with the synthesized guidelines for improving the potential of canal tourism in Thailand. This article was conducted by a mixed-method and applying the logic theory and related research areas together with surveys, interviews, assessments, and observation. The researchers also analyze the data from the stakeholder groups using small group meetings and in-depth interviews method. In terms of the representatives from the government and private sectors utilized the brainstorming and in-depth interview method. Similarly, the expert groups also used the in-depth interview method. The results of the research showed that there were 47 tourists sites classified as good potential tourism site (A) accounting for 18.65% which is a relatively small amount when compared to the low potential tourism site (C) with the number of 121 tourists' sites makes up 48.01%; while there were 84 tourist sites with average potential tourism site constitute 33.33%. The canal potential development must initiative from human development this is because it is a mechanism for all management. From that, we can develop tourist attractions, develop product quality and services to match the standards in all areas. Moreover, the most important thing is to raise awareness which I divided into 2 phases: creating awareness before traveling, and building awareness after traveling.

Keywords: tourism resources, tourism potential, canal tourism

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทสรุปผู้บริหาร	ข
บทคัดย่อ	ช
ABSTRACT	ซ
สารบัญ	ญ
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญรูปภาพ	ฏ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ	3
1.3 กรอบแนวคิดการวิจัย	4
1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.6 ขอบจำกัดของการวิจัย	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 ยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บท	6
2.2 องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว	10
2.3 การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว	13
2.4 การท่องเที่ยวโดยชุมชน	23
2.5 การท่องเที่ยววิถีคลองของ อพท.	25
2.6 กลุ่มลุ่มน้ำในประเทศไทย	33
2.7 การพัฒนาฐานข้อมูลดิจิทัล	37
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	39
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	42
3.1 ที่มาของข้อมูล	42
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	45
3.3 ขอบเขตของการศึกษา	46
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	46
3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	49
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	50
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัย	51
4.1 ผลการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง	51
4.2 ผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง	80
4.3 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง	97
4.4 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง	133

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย	136
5.1 สรุปผลการวิจัย	136
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	141
5.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ การท่องเที่ยวของประเทศไทย	142
5.4 ข้อเสนอแนะ	143
บรรณานุกรม	146
ภาคผนวก	148
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	149

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4-1 แสดงสรุปลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคกลาง	53
ตารางที่ 4-2 แสดงสรุปลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคตะวันออก	55
ตารางที่ 4-3 แสดงสรุปลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคเหนือ	57
ตารางที่ 4-4 แสดงสรุปลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	60
ตารางที่ 4-5 แสดงสรุปลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคตะวันตก	60
ตารางที่ 4-6 แสดงสรุปลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคใต้	63
ตารางที่ 4-7 ลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลาง	65
ตารางที่ 4-8 ลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันออก	67
ตารางที่ 4-9 ลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคเหนือ	69
ตารางที่ 4-10 ลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	71
ตารางที่ 4-11 ลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันตก	72
ตารางที่ 4-12 ลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้	74
ตารางที่ 4-13 อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลาง	76
ตารางที่ 4-14 อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันออก	76
ตารางที่ 4-15 อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคเหนือ	77
ตารางที่ 4-16 อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	77
ตารางที่ 4-17 อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันตก	77
ตารางที่ 4-18 อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้	77
ตารางที่ 4-19 ข้อมูลคุณภาพน้ำ (WQI) ตามพื้นที่ลุ่มน้ำของประเทศไทย	78
ตารางที่ 4-20 แสดงระดับศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง	81
ตารางที่ 4-21 แสดงระดับศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคตะวันออก	83
ตารางที่ 4-22 แสดงระดับศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคเหนือ	84
ตารางที่ 4-23 แสดงระดับศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	85
ตารางที่ 4-24 แสดงระดับศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคตะวันตก	86
ตารางที่ 4-25 แสดงระดับศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคใต้	88
ตารางที่ 4-26 จำนวนแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทยตามกลุ่มศักยภาพ	89
ตารางที่ 4-27 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบเอกสารพื้นที่ภาคกลาง	107

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4-28 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบเอกสารพื้นที่ภาคตะวันออก	122
ตารางที่ 4-29 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบเอกสารพื้นที่ภาคเหนือ	125
ตารางที่ 4-30 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบเอกสารพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	125
ตารางที่ 4-31 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบเอกสารพื้นที่ภาคตะวันตก	126
ตารางที่ 4-32 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบเอกสารพื้นที่ภาคใต้	126
ตารางที่ 5-1 จำนวนแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทยตามกลุ่มศักยภาพ	139

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1-1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
ภาพที่ 2-1 แสดงลักษณะพื้นที่ลุ่มน้ำ	36
ภาพที่ 3-1 แสดงพื้นที่ลุ่มน้ำของประเทศไทย	44
ภาพที่ 4-1 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนท่าคา	90
ภาพที่ 4-2 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนคลองลัดมะยม	90
ภาพที่ 4-3 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนคลองบางหลวง	91
ภาพที่ 4-4 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนคลองสวน 100 ปี	91
ภาพที่ 4-5 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนริมน้ำจันทบูร	92
ภาพที่ 4-6 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนบ้านโรงน้ำแข็ง	92
ภาพที่ 4-7 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนบ้านหาดเสลา	93
ภาพที่ 4-8 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลอง ชุมชนปากคลองเกไชย	93
ภาพที่ 4-9 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนบุงสิบลี	94
ภาพที่ 4-10 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนบ้านแก้ง	94
ภาพที่ 4-11 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนบ้านแหลม	95
ภาพที่ 4-12 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนบ้านศาลาดิน	95
ภาพที่ 4-13 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนบ้านคลองแดน	96
ภาพที่ 4-14 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนบางไผ่	96
ภาพที่ 4-15 แหล่งท่องเที่ยววิถีคลองพื้นที่ภาคกลางในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์	98
ภาพที่ 4-16 แหล่งท่องเที่ยววิถีคลองพื้นที่ภาคตะวันออกในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์	99
ภาพที่ 4-17 แหล่งท่องเที่ยววิถีคลองพื้นที่ภาคเหนือในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์	100
ภาพที่ 4-18 แหล่งท่องเที่ยววิถีคลองพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์	101
ภาพที่ 4-19 แหล่งท่องเที่ยววิถีคลองพื้นที่ภาคตะวันตกในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์	102
ภาพที่ 4-20 แหล่งท่องเที่ยววิถีคลองพื้นที่ภาคใต้ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์	103
ภาพที่ 4-21 ภาพรวมของฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองบน Google map	104
ภาพที่ 4-22 แสดงประเภทของแหล่งท่องเที่ยวด้วยสัญลักษณ์	104
ภาพที่ 4-23 ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว	105
ภาพที่ 4-24 ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวแบ่งเป็นภาค	106
ภาพที่ 4-25 เลือกแสดงข้อมูลแต่ละชั้นฐานข้อมูล	106
ภาพที่ 4-26 ตารางข้อมูล (Attribute table)	106
ภาพที่ 4-27 การค้นหาเส้นทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสม	107
ภาพที่ 4-28 การแสดงข้อมูลสามารถแสดงได้หลายหลายตามประเภทของฐานข้อมูล	107
ภาพที่ 4-29 แสดงแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง	134
ภาพที่ 5-1 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยววิถีคลองตามเกณฑ์ประเมินมาตรฐาน การท่องเที่ยวโดยชุมชน	140

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจโลกและเป็นที่ยอมรับกันเกือบทุกประเทศว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้หลักเข้าสู่ประเทศอันดับต้น ๆ อีกทั้งยังมีแนวโน้มในการขยายตัวและเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นอีกในอนาคตตามท้องที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (United World Tourism Organization: UNWTO) ได้พยากรณ์ ในปี พ.ศ.2563 จะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจำนวน 1,600 ล้านคน ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้ประเทศที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวอย่างมหาศาล ประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั่วโลก จากการคาดการณ์ในปี พ.ศ.2563 จะมีจำนวนนักท่องเที่ยว 71 ล้านคน เท่ากับจำนวนประชากรของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2563 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2558) จากการข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูง มีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากนักท่องเที่ยวให้ความสนใจและเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง เพราะทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของประเทศไทยมีความเป็นอัตลักษณ์ที่น่าค้นหา โดยเฉพาะวิถีชีวิตของคนไทยที่เชื่อมโยงทรัพยากรธรรมชาติกับการดำรงชีวิตประจำวันจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่ลงตัว ทั้งนี้วิถีชีวิตของคนไทยที่เชื่อมโยงธรรมชาตินั้นมีหลายรูปแบบ แต่รูปแบบที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวก็คือ วิถีคลอง

สมัยอดีตแม่น้ำลำคลองนั้นมีบทบาทสำคัญมากเนื่องจากตลอดสองฝั่งคลองเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของมนุษย์ ทำให้มีการใช้เส้นทางคมนาคมขนส่งทางน้ำเป็นหลัก ทั้งยังเป็นแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค เพื่อการเกษตร เป็นแหล่งผลิตอาหาร และยังเป็นแหล่งกำเนิดศิลปวัฒนธรรม ประเพณีทางน้ำมากมาย ซึ่งในปัจจุบันยังมีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำอยู่บ้าง แต่ผลจากการพัฒนาเมืองในหลายด้านซึ่งไม่ได้คำนึงถึงประวัติศาสตร์หรือภูมิหลังของแม่น้ำ ลำคลอง ส่งผลให้มีการใช้ประโยชน์แม่น้ำ ลำคลองลดน้อยลง และมีการบุกรุกและถมลำคลองเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นเพื่อเป็นการดำรงรักษาแม่น้ำ คู คลอง ให้คงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนริมน้ำที่เหมาะสม และเพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติจึงได้ดำเนินการจัดทำนโยบายเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง เนื่องจาก แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ตลอดจนแหล่งน้ำอื่นๆ เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมาแต่อดีต เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ที่สืบทอดวัฒนธรรมและประเพณี เสริมสร้าง ภูมิทัศน์ให้กับชุมชน ตลอดจนเป็นแหล่งรวมของศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต ที่สร้างสมสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นมาแต่โบราณ ด้วยเหตุดังกล่าวส่งผลให้มีการจัดการท่องเที่ยววิถีคลองอย่างแพร่หลาย จนในปัจจุบันได้บรรจุแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ เรื่อง การบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ (พ.ศ. 2561 - 2580) ซึ่งให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วประเทศ โดยฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและการป้องกันตลิ่งและฝายชะลอน้ำ มีการวางแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำบนพื้นฐานของการรักษาสมดุลนิเวศ ส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอนุรักษ์และพัฒนาแม่น้ำ คู คลองและแหล่งน้ำธรรมชาติ มีโครงการการสัญจรทางน้ำที่สะดวก ปลอดภัย ประหยัดและมีประสิทธิภาพ ส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชน องค์กรเอกชน เอกชน มีความรู้ความเข้าใจ ความสะดวก ปลอดภัยและความสำคัญของแม่น้ำ คู คลอง ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก มีคลอง

กระจายอยู่จำนวน 1,328 คลอง กอปรกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้ให้ความสำคัญ กับการวางรากฐานและแก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ที่สำคัญเพื่อการสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชน และการเตรียมความพร้อมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่การเติบโตในอนาคตบนพื้นฐานของ การลงทุนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการทำงานอย่างบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และระหว่างประเทศ การท่องเที่ยวทางน้ำ

รัฐบาลมอบนโยบายให้กับองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ดำเนินการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวต้นแบบทางวัฒนธรรม “วิถีคลอง วิถีไทย ตามรอยคลองดำเนินสะดวก” โดยเร่งประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่สำรวจศักยภาพและพัฒนาพื้นที่เชื่อมต่อคลองดำเนินสะดวกในส่วนของคลองสาขา จังหวัดราชบุรี เพื่อต้องการเพิ่มพื้นที่และกิจกรรมการท่องเที่ยวในบริเวณดังกล่าว ให้ขยายวงกว้างขึ้น เพื่อการพัฒนาคลองของประเทศไทย ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง ซึ่งมีพื้นที่กระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ ที่ผ่านมามาประเทศไทยได้แบ่งลุ่มน้ำเพื่อการบริหารจัดการน้ำเป็น 25 ลุ่มน้ำหลัก แล้วแบ่งเป็นลุ่มน้ำย่อย 254 ลุ่มน้ำสาขา แต่กลับพบมีลุ่มน้ำหลักและลุ่มน้ำย่อยบางส่วนใช้ไม่เต็มศักยภาพและบริหารจัดการไม่เป็นเอกเทศ เช่น ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ทำให้ไม่เชื่อมโยงสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมและบางลุ่มน้ำหลักหลายลุ่มน้ำมีขนาดเล็ก บางลุ่มน้ำมีความสัมพันธ์เชิงอุทกวิทยาและการบริหารจัดการที่คาบเกี่ยวกับลุ่มน้ำหลักอื่นๆ จนไม่สามารถบริหารจัดการน้ำได้อย่างเบ็ดเสร็จในแต่ละลุ่มน้ำ ทำให้ต้องทบทวนการกำหนดขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำใหม่ให้สามารถบริหารจัดการน้ำมีประสิทธิภาพและเหมาะสมขึ้น ที่สำคัญต้องสัมพันธ์กับเขตการปกครองและขอบเขตของลุ่มน้ำ และขนาดที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าในแต่ละลุ่มน้ำ ซึ่งรายละเอียดของข้อมูลในพื้นที่แม่น้ำ คู คลอง สายต่างๆ มีทั้งด้านกายภาพ ได้แก่ ภูมิประเทศ ภูมิทัศน์ คุณภาพน้ำ ด้านธรรมชาติและนิเวศวิทยา ได้แก่ ป่าไม้ พืชพรรณในท้องที่ สัตว์น้ำ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำด้านการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ ได้แก่ การใช้ที่ดิน การคมนาคม การใช้ประโยชน์จากน้ำ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และด้านคุณภาพชีวิต ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจสังคม วิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ เรื่อง การบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ (พ.ศ. 2561 - 2580) ข้อ 3 ได้ระบุถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วประเทศ อนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วประเทศ โดยฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและการป้องกันตลิ่งและฝายชะลอน้ำ มีการวางแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำบนพื้นฐานของการรักษาสมดุลนิเวศ ส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมในการบริหารการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาแม่น้ำ คู คลองและแหล่งน้ำธรรมชาติ มีโครงข่ายการสัญจรทางน้ำที่สะดวก ปลอดภัย ประหยัดและมีประสิทธิภาพ ส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชน องค์กรเอกชน เอกชน มีความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักต่อคุณค่าและความสำคัญของแม่น้ำ คู คลอง จากการสำรวจเบื้องต้น ประเทศไทยมีคลองกระจายอยู่จำนวน 1,825 คลอง จำแนกตามภูมิภาคได้ ดังนี้

ภาคเหนือ มีคลอง จำนวน 143 คลอง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคลอง จำนวน 53 คลอง

ภาคกลาง มีคลอง จำนวน 678 คลอง

ภาคตะวันออก มีคลอง จำนวน 650 คลอง

ภาคตะวันตก มีคลอง จำนวน 41 คลอง

ภาคใต้ มีคลอง จำนวน 260 คลอง

การท่องเที่ยววิถีคลองจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีความโดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะตัวในด้านอัตลักษณ์ของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้แท้จริงแล้วภาวะการปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาแทรกแซงจึงทำให้วิถีการดำเนินชีวิตแบบเปลี่ยนไปบ้างแต่ก็ยังมีคนในชุมชนที่ยังมีวิถีชีวิตวิถีคลองซึ่งดำรงไว้เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมที่มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นถือเป็นหลักเกณฑ์ที่จะช่วยประเมินว่าชุมชนมีจุดแข็งจุดอ่อนในประเด็นใดเพื่อให้ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถเติมเต็มและเสริมสร้างศักยภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผนดำเนินการและประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) โดยมีองค์ประกอบ 5 ด้านดังนี้

1. กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีการจัดการอย่างยั่งยืน
2. การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่นสังคมและคุณภาพชีวิต
3. การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม
4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน
5. ด้านบริการและความปลอดภัย

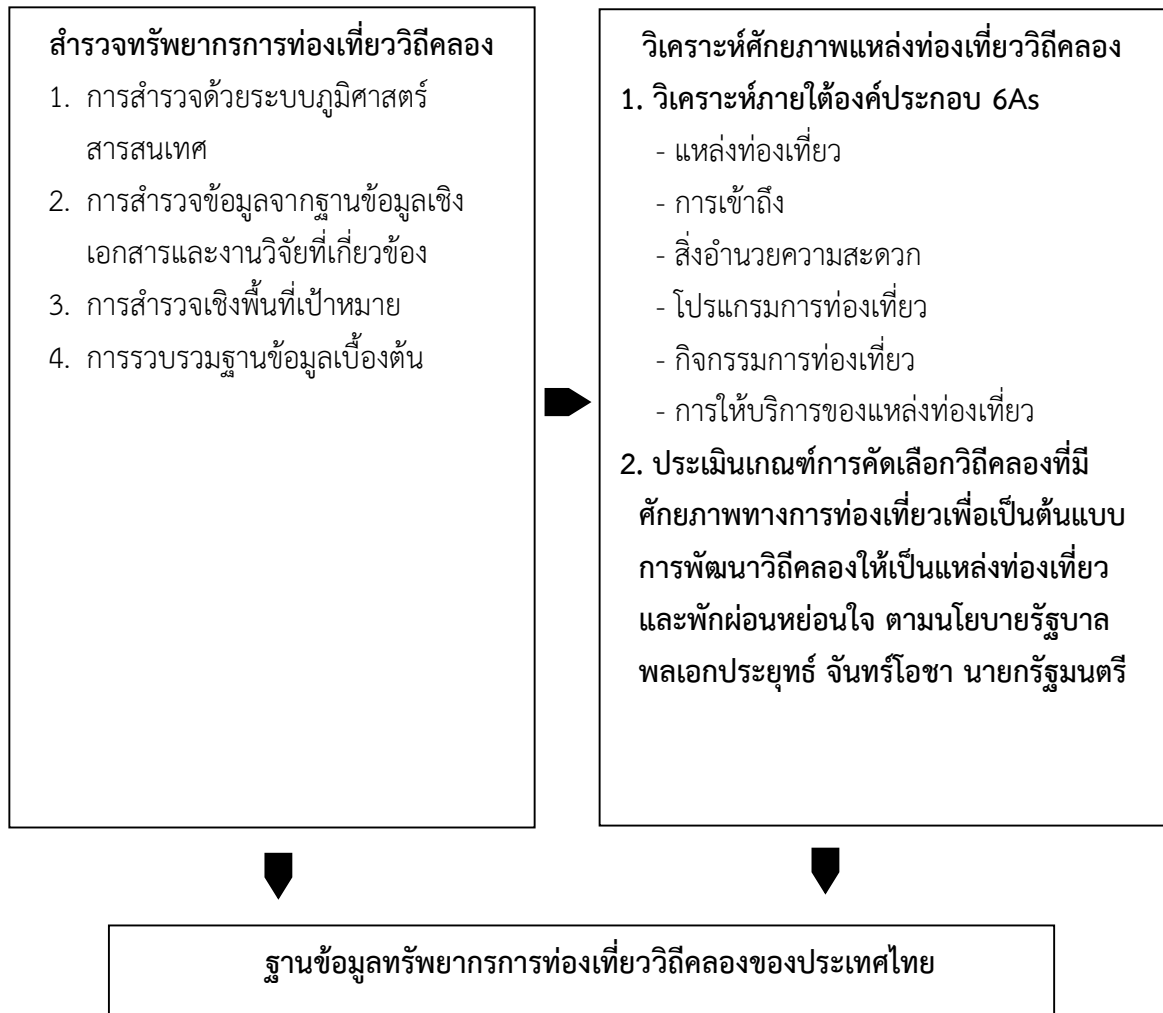
ในการนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย โดยแบ่งออกเป็น 25 ลุ่มน้ำในประเทศไทย โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จัดทำสารสนเทศลุ่มน้ำ สูการยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม แม่น้ำ คู คลอง ให้สอดคล้องกับกรอบนโยบายเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลองของประเทศ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานและประสานการดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น องค์การพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน และประชาชน โดยได้คัดเลือกลุ่มน้ำในแต่ละภาคทั่วประเทศเป็นพื้นที่ศึกษาเนื่องจากมีแม่น้ำหลายสาย ทั้งที่เกิดจากพื้นที่ต้นน้ำลำธาร และแม่น้ำที่แยกสาขามาจากแม่น้ำสายอื่นซึ่งไหลผ่านพื้นที่ในหลายจังหวัด ตลอดจนแม่น้ำสายสั้น ๆ ที่อยู่ในจังหวัดเดียว ทั้งนี้ แม่น้ำต่างๆ มีประวัติความเป็นมาทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และเกี่ยวพันกับสถาบันกษัตริย์ของไทย นอกจากนี้ ยังเป็นแม่น้ำที่มีการนำมาใช้ประโยชน์หลายอย่างเช่น การสร้างเขื่อน การประปา การคมนาคม การชลประทาน การเกษตร อุตสาหกรรม การอุปโภคบริโภค และการท่องเที่ยว

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์และประเมินศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย
3. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย

4. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของประเทศไทย

1.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1-1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. ศักยภาพ (Potential) หมายถึง ความสามารถหรือความพร้อมในสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการ รวมถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีคลอง

2. คลอง (Canal) หมายถึง ลักษณะทางกายภาพของลำน้ำสายย่อยที่มีศักยภาพในการพัฒนาสู่แหล่งท่องเที่ยว หรือมีแหล่งท่องเที่ยวเดิมอยู่แล้ว หรือมีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเดิมอยู่แล้ว

3. การท่องเที่ยววิถีคลอง (Canal Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ผ่านการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชนซึ่งอาศัยและพึ่งพิงอยู่บนฐานของวิถีคลอง ซึ่งมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

4. ประเทศไทย พื้นที่ลุ่มน้ำ ประกอบด้วยลุ่มน้ำหลัก 25 ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำสาละวิน, ลุ่มน้ำโขง, ลุ่มน้ำกก, ลุ่มน้ำชี, ลุ่มน้ำมูล, ลุ่มน้ำปิง, ลุ่มน้ำวัง, ลุ่มน้ำยม, ลุ่มน้ำน่าน, ลุ่มน้ำเจ้าพระยา, ลุ่มน้ำสะแกกรัง, ลุ่มน้ำป่าสัก, ลุ่มน้ำท่าจีน, ลุ่มน้ำแม่กลอง, ลุ่มน้ำปราจีนบุรี, ลุ่มน้ำบางปะกง, ลุ่มน้ำโตนเลสาป, ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก, ลุ่มน้ำเพชรบุรี, ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลประจวบคีรีขันธ์, ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก, ลุ่มน้ำตาปี, ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา, ลุ่มน้ำปัตตานี, ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก

5. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยววิถีคลอง หมายถึง ขั้นตอนหรือกระบวนการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานทรัพยากรตลอดเส้นคลอง โดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์ผ่านการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชนซึ่งอาศัยและพึ่งพิงอยู่บนฐานของวิถีคลอง ซึ่งมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ภายใต้ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ เป็นสำคัญ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีนโยบายมุ่งเน้นพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชุมชนพื้นที่
- 2) องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) มีแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย
- 3) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ส่งเสริมการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับพื้นที่ รวมถึงการยกระดับการท่องเที่ยวของประเทศไทย การส่งเสริมความเป็นไทย (Thinness) สร้างความมั่นใจแก่นักท่องเที่ยว
- 4) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) นำฐานข้อมูลไปใช้เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองของไทย

1.6 ข้อยกจำกัดของการวิจัย

โครงการวิจัยนี้มีระยะเวลาจำกัดเพียง 8 เดือนในการดำเนินงาน และจำเป็นต้องมีการเก็บข้อมูลในเชิงมหภาค รวบรวมฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีคลองในรูปแบบข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิทั้ง 25 ลุ่มน้ำ พร้อมทั้งการสร้างเป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อแสดงภาพรวมการท่องเที่ยววิถีคลองในระดับประเทศ อีกทั้งโครงการวิจัยนี้ได้เร่งดำเนินการเพื่อสนองนโยบายของนายกรัฐมนตรี เรื่องการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวต้นแบบทางวัฒนธรรม “วิถีคลอง วิถีไทย ตามรอยคลองดำเนินสะดวก” ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของข้อมูลในบางส่วน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แผนงานวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย 2) เพื่อวิเคราะห์และประเมินศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย 3) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย และ 4) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของประเทศไทย ซึ่งจากการที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษาและทบทวนเอกสาร ตำรา บทความ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปข้อค้นพบในเบื้องต้นได้ตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.1 ยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บท

“ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เพื่อสนองตอบต่อผลประโยชน์แห่งชาติ อันได้แก่ การมีเอกราช อธิปไตย การดำรงอยู่อย่างมั่นคง และยั่งยืนของสถาบันหลักของชาติและประชาชนจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ การอยู่ร่วมกันในชาติอย่างสันติสุขเป็นปึกแผ่น มีความมั่นคงทางสังคมท่ามกลางพหุสังคมและการมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ความเจริญเติบโตของชาติ ความเป็นธรรมและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางพลังงานและอาหาร ความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของชาติภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสถานะแวดล้อมระหว่างประเทศ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประสานสอดคล้องกันด้านความมั่นคงในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี

รัฐบาลนำโดยนายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580) เพื่อวางแนวทางการพัฒนาประเทศในทุกมิติ การพัฒนาประเทศไทยนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 เป็นต้นมา ได้ส่งผลให้ประเทศมีการพัฒนาในทุกมิติทั้งในด้านเศรษฐกิจที่ประเทศไทยได้รับการยกระดับ เป็นประเทศในกลุ่มบนของกลุ่มประเทศระดับรายได้ปานกลาง ในด้านสังคมที่มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนส่งผลให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากการเป็นประเทศยากจน และในด้านสิ่งแวดล้อมที่ประเทศไทยมีข้อได้เปรียบในความหลากหลายเชิงนิเวศ

การพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติ จะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในรูปแบบ “ประชารัฐ” โดยประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยแต่ละยุทธศาสตร์มีเป้าหมายและประเด็นการพัฒนา ดังนี้

- 1) ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง
- 2) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

- 3) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์
- 4) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม
- 5) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- 6) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันจึงกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคเอกชนและธุรกิจเพื่ออนาคตที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ทั้งในภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการและการท่องเที่ยว โดยให้ประเทศสามารถยกระดับการผลิตทางการเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าให้สูงขึ้น ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคตที่จะเป็นกลไกขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีแห่งอนาคตรวมทั้งรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวระดับโลก ในขณะเดียวกันจำเป็นต้องพัฒนาปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ ทั้งในส่วนของการสร้างพื้นฐานทางกายภาพในด้านโครงข่ายคมนาคม พื้นที่และเมืองรวมถึงเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เพื่ออำนวยความสะดวกและลดต้นทุนในการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ เงินทุน บุคลากร และเชื่อมโยงประเทศไทยกับประชาคมโลก และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสู่อนาคต

ในการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความสามารถของประเทศในระยะต่อไปโดยยึดเป้าหมายในการยกระดับประเทศไทยให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยจำเป็นต้องปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจทั้งระบบเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและส่งผลให้เกิดการยกระดับรายได้ และในขณะเดียวกันการพัฒนาดังกล่าวจะต้องส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำลดลง ดังนั้น การพัฒนาประเทศในระยะต่อไป จำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยจะต้องสร้างเครื่องยนต์ทางเศรษฐกิจใหม่ที่จะช่วยยกระดับการพัฒนาประเทศไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งการพัฒนาในช่วง 20 ปีข้างหน้า จะมุ่งเน้นการวิจัย พัฒนานวัตกรรม และนำเทคโนโลยีใหม่มาปรับใช้และต่อยอดภาคการผลิตและบริการในปัจจุบัน เพื่อเพิ่มผลิตภาพ และสร้างมูลค่าเพิ่ม รวมทั้งการปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการในปัจจุบันไปสู่ภาคการผลิตและบริการใหม่ที่มีศักยภาพ การพัฒนารูปแบบการค้าให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป การส่งเสริมให้เกิดสังคมผู้ประกอบการ การพัฒนาทักษะและความสามารถของแรงงาน

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันจึงกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคเอกชนและธุรกิจเพื่ออนาคตที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ทั้งในภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการและการท่องเที่ยว โดยให้ประเทศสามารถยกระดับการผลิตทางการเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าให้สูงขึ้น ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคตที่จะเป็นกลไกขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีแห่งอนาคตรวมทั้งรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวระดับโลก ในขณะเดียวกันจำเป็นต้องพัฒนาปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ ทั้งในส่วนของการสร้างพื้นฐานทางกายภาพในด้านโครงข่ายคมนาคม พื้นที่และเมืองรวมถึงเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เพื่ออำนวยความสะดวกและลดต้นทุนในการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ เงินทุน บุคลากร และเชื่อมโยงประเทศไทยกับประชาคมโลก และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสู่อนาคต

การสร้างควมหลากหลายด้านการท่องเที่ยว โดยรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับและเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง มุ่งพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวให้มีมูลค่าสูงเพิ่มมากยิ่งขึ้น ด้วยอัตลักษณ์และวัฒนธรรมไทยและใช้

ประโยชน์จากข้อมูลและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางเศรษฐกิจและความหลากหลายของการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มของตลาดยุคใหม่ โดยการสร้างและใช้ประโยชน์จากข้อมูลขนาดใหญ่ รวมทั้งเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการส่งเสริมการตลาด

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านการสร้างและพัฒนาสินค้าและบริการด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ความคิดสร้างสรรค์ และทุนทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยว การทำการตลาด และการบริหารจัดการสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม เพื่อให้การท่องเที่ยวไทยมีเรื่องราวที่เป็นเอกลักษณ์ มีการคุ้มครองและปกป้องด้านทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อการป้องกันการลอกเลียนแบบซึ่งรวมถึงการผลักดันให้เมืองประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศิลปะ

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย ผสาน “ศาสตร์” และความชำนาญของการดูแลสุขภาพด้วยภูมิปัญญาไทย กับ “ศิลป์” และความละเอียดอ่อนในการให้บริการแบบไทย เพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการแพทย์ โดยยกระดับมาตรฐานธุรกิจบริการด้านการส่งเสริมสุขภาพและการเสริมความงามสู่ตลาดระดับสูง โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เพื่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์การให้บริการตามแบบความเป็นไทยที่โดดเด่นในระดับสากล พร้อมทั้งการสร้างหลากหลายของกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับและเชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ

การท่องเที่ยวสำราญทางน้ำ ส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสำราญทางทะเลและชายฝั่ง และเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมลุ่มน้ำที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เนื่องจากไทยมีจุดเด่นด้านแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่สวยงามและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวผ่านการชื่นชมธรรมชาติ การร้อยเรียงเรื่องราวประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรมไทยตามเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ ทั้งเรือสำราญและเรือยอร์ช ตามชายฝั่งทะเลทั้งอันดามันและอ่าวไทยเกาะ แก่ง ที่สวยงาม รวมทั้งการท่องเที่ยวตามแม่น้ำลำคลอง นำไปสู่ศูนย์กลางท่องเที่ยวสำราญทางน้ำ โดยการปรับบทบาทของท่าเรือในประเทศที่มีศักยภาพให้เป็นท่าเรือหลัก การมุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสาธารณูปโภคของท่าเรือ มารีน่า และท่าเทียบเรือให้ได้มาตรฐาน และการบริหารจัดการท่าเรือทั้งในเรื่องความสะดวก และการจัดการความปลอดภัยของท่าเรือและมารีน่าที่ได้มาตรฐานสากล รวมทั้งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวตามแม่น้ำลำคลองที่สำคัญ และมีมาตรการกำกับดูแลความปลอดภัยในการเดินทาง รวมถึงการส่งเสริมการเชื่อมโยงระบบเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ ทั้งการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำให้เชื่อมต่อการเดินทางทางบกและทางอากาศให้มีความสะดวกรวดเร็ว รวมทั้งสร้างให้เกิดเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ และการจัดทำระบบฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางน้ำ นำเทคโนโลยีมาใช้อำนวยความสะดวกในการดำเนินธุรกิจกับกระบวนการตรวจคนเข้าเมืองที่มีประสิทธิภาพ และพัฒนานุเคราะห์ทุกภาคส่วนให้มีความพร้อม รวมถึงการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของพื้นที่การท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค ใช้ประโยชน์จากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ในการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับต่างประเทศ เพื่อขยายการท่องเที่ยวของไทยและภูมิภาคไปพร้อมกัน ผ่านการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานและโลจิสติกส์จากเมืองหลักสู่เมืองรอง เพื่อรองรับการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวไทยกับอาเซียนและอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ โดยการจัดทำเส้นทาง

ท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างประเทศ ดังเช่น เส้นทางจตุรร่วมทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ที่เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงและส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยใช้ประโยชน์จากการพัฒนาเส้นทางทางบก ทางราง ทางน้ำ และทางอากาศระหว่างกันในภูมิภาค และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีที่จะทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนร่วมกัน พร้อมทั้งส่งเสริมการทำการตลาดร่วมกันในเส้นทางการท่องเที่ยวระหว่างประเทศให้สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มของตลาดยุคใหม่ซึ่งรวมถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในประเทศ ให้เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อรองรับการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวกับต่างประเทศและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีความปลอดภัยและได้มาตรฐาน รวมทั้งป้องกันและแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมพร้อมทั้งการใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้เอื้อต่อผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมทั้งอุตสาหกรรมและบริการต่อเนื่องเพื่อขยายโอกาสในการสร้างรายได้ไปสู่เมืองและชุมชนเพิ่มจากการท่องเที่ยวของประเทศ และการส่งเสริมการขยายธุรกิจและการทำตลาดท่องเที่ยวของไทยในต่างประเทศ โดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับการรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวระดับโลกจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง โดยจะต้องพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระบบ มุ่งเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพ สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และมุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในสาขาที่มีศักยภาพ แต่ยังคงรักษาจุดเด่นของประเทศด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย ตลอดจนให้คุณค่ากับสิ่งแวดล้อมไว้ได้ ทั้งนี้ การกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะ 20 ปี ในระยะแรกให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง วางรากฐานด้านการท่องเที่ยวที่เน้นมาตรฐานและคุณภาพระดับสากล สิ่งสำคัญที่สุดคือการสร้างความเชื่อมั่นในเรื่องความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การบังคับใช้กฎหมายให้เกิดความปลอดภัย และไม่ให้นักท่องเที่ยวถูกเอารัดเอาเปรียบแล้วจึงกระจายการท่องเที่ยวทั้งในมิติของพื้นที่ และรายได้สู่ชุมชน ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายสูงสุดของการท่องเที่ยวในการเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย โดยแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวประกอบด้วย 6 แผนย่อย ดังนี้

1) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม สร้างสรรค์คุณค่าสินค้าและบริการการท่องเที่ยว มุ่งเน้นการใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม ผนวกกับจุดแข็งในด้านความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต เพื่อสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวที่ตอบสนองพฤติกรรม ความต้องการนักท่องเที่ยว และสร้างทางเลือกของประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว

2) การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ ส่งเสริมให้ไทยเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ ครอบคลุมการจัดประชุมและนิทรรศการ การจัดงานแสดงสินค้า การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นรางวัล การจัดการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา รวมถึงการพักผ่อนระหว่างหรือหลังการประกอบธุรกิจหรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นการดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจและนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ อีกทั้งส่งเสริมให้การจัดงานธุรกิจและกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการสนับสนุนการพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมายของประเทศ เป็นเวทีแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่นำไปสู่

การสร้างสรรค่นวัตกรรม รวมถึงการสร้างเวทีเจรจาการค้าและการลงทุนของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเป้าหมาย

3) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย พัฒนาและยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย ทั้งสินค้า บริการ บุคลากร ผู้ประกอบการ และแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่คุณค่าการท่องเที่ยว เน้นสร้างความแตกต่างและความเป็นเอกลักษณ์จากการให้บริการตามแบบอย่างความเป็นไทยที่โดดเด่นในระดับสากล ร่วมกับการใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาไทยที่พัฒนาต่อยอดกับความคิดสร้างสรรค์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ

4) การท่องเที่ยวสำราญทางน้ำ ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำให้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการท่องเที่ยวไทย เป็นแหล่งสร้างรายได้ใหม่ให้กับประเทศ โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน ครอบคลุมการท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่ง และการท่องเที่ยวในลุ่มน้ำสำคัญ โดยการปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวทางน้ำให้ได้มาตรฐาน สร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมถึงบริบทของพื้นที่และชุมชนในพื้นที่

5) การท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค ยกระดับให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงเส้นทาง การท่องเที่ยวภายในภูมิภาคอาเซียน โดยใช้ประโยชน์จากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ แผนการลงทุนพัฒนาโครงข่ายคมนาคมทั้งทางถนน ราง น้ำ และอากาศ และกรอบความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อการเชื่อมโยงเส้นทาง การท่องเที่ยวภายในประเทศ อนุภูมิภาค และอาเซียน บนฐานอัตลักษณ์เดียวกัน เพื่อส่งเสริมให้เป็นจุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวร่วมกัน

6) การพัฒนาระบบนิเวศการท่องเที่ยว พัฒนาปัจจัยแวดล้อมให้เอื้อต่อการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ การท่องเที่ยวไทย

2.2 องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

Robertson, 1979 (อ้างถึงใน Dickman, 1997) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว และสินค้าด้านการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ด้าน หรือองค์ประกอบ 5 As คือ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 2) สิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) 3) สิ่งของอำนวยความสะดวกต่างๆ (Amenity) 4) ที่พัก (Accommodation) และ 5) กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว (Activity)

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) จัดเป็นองค์ประกอบหลัก เพราะเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจและดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น แหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งเป็น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ทะเล น้ำตก ภูเขา ถ้ำ เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ เช่น วัด มัสยิด โบสถ์ กำแพงเมือง พระราชวัง เป็นต้น นอกจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน ก็สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวได้

2. สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) นับเป็นปัจจัยหลักของการท่องเที่ยวที่จะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้นได้ ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์และ

บริการที่สามารถสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกระดับ เช่น ระบบขนส่ง ยานพาหนะ ป้ายบอกทาง ท่าเรือ เป็นต้น

3. สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenity) ซึ่งหมายถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่อนักท่องเที่ยว เช่น สาธารณูปโภค น้ำ ไฟ โทรศัพท์ ห้องสุขา และสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวมีความจำเป็นต้องใช้ เช่น สถานพยาบาล ตู้เอทีเอ็ม สัญญาณโทรศัพท์ ร้านสะดวกซื้อ สำนักงานไปรษณีย์ การบริการในกรณีฉุกเฉิน เป็นต้น

4. ที่พัก (Accommodation) รูปแบบของที่พักมีความหลากหลายในปัจจุบัน โรงแรม รีสอร์ท โมเตล โฮมสเตย์ บ้านพักอุทยาน จุดบริการกางเต็นท์ เป็นต้น โดยมีราคาที่เหมาะสมผลกับสภาพ

5. กิจกรรมต่าง ๆ (Activity) หมายถึงสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้ทำเมื่อไปเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว เช่น เดินป่า เทียวถ้ำ ดูนก ว่ายน้ำ พายเรือ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เลือกซื้อสินค้า เป็นต้น

รัชฎาพร เลิศโกคานนท์ และ วิเชียร เลิศโกคานนท์ (2555) ได้สรุปองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวว่า นอกจากจะต้องมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว แล้วยังจะต้องมีองค์ประกอบต่างๆอีกหลายประการเพื่อที่จะทำให้นักท่องเที่ยวสนใจเข้ามาแวะเยี่ยมเยือนท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวตามที่มีผู้กล่าวไว้แตกต่างกัน ดังนี้

Morrison and Mill (1992) กล่าวว่า องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย ปัจจัยพื้นฐาน (Infrastructure) ในด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การขนส่ง การสื่อสาร การต้อนรับอย่างเป็นมิตร ต้อนรับด้วยใจ มีสิ่งดึงดูดใจ (attractions) มีสิ่งอำนวยความสะดวก (facilities) มารองรับทั้งในด้านร้านอาหาร ที่พัก ของที่ระลึก และสิ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือ มีบริการที่ประทับใจ

McIntosh and Goeldner (1995) กล่าวว่าองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวจะประกอบด้วย ทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดี (facilities) ระบบการขนส่งที่เข้าถึงได้สะดวก (transportation) ปัจจัยพื้นฐานที่ดีและพร้อม (infrastructure) ทรัพยากรทางธรรมชาติที่ดึงดูดใจ และมีการต้อนรับที่ดีด้วยไมตรีจิต

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) กล่าวว่า องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวจะประกอบด้วย 3 ปัจจัยคือ

1. มีเส้นทางคมนาคมที่เข้าถึงได้ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีเส้นทางถนนที่เข้าถึงได้ และสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกในการเดินทาง รวมทั้งต้องมีโครงข่ายการสื่อสารที่สามารถติดต่อได้กับแหล่งภายนอก

2. มีความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกทั้ง ไฟฟ้า น้ำประปา ที่พักค้างแรม ร้านอาหาร บริการนำเที่ยว ร้านค้าขาย สินค้าที่ระลึก ฯลฯ เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

3. มีสิ่งดึงดูดใจ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะเป็นศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความงามตามธรรมชาติ กิจกรรมบันเทิงใจ ศาสนสถาน โบราณวัตถุ ฯลฯ

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวตามที่กล่าวมาข้างต้นทั้งในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบการคมนาคมขนส่ง ปัจจัยรองรับขั้นพื้นฐาน รวมทั้งสิ่งดึงดูดใจจากทรัพยากรการท่องเที่ยว นั้น เป็นสิ่งจำเป็นที่เป็นปัจจัยที่จะทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นๆ องค์ประกอบดังกล่าวอาจเรียกว่า 3 As ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ คือ

1. ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีความสะดวกในการเข้าถึง การเข้าถึงในที่นี้จะรวมถึงเส้นทางการคมนาคมขนส่งระยะทางระหว่างต้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว และการติดต่อสื่อสารในแหล่งท่องเที่ยวไปยังสถานที่อื่นๆ ที่ต้องการ

2. สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน (Amenities) สิ่งอำนวยความสะดวกในที่นี้จะหมายถึงปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสะดวกสบายซึ่งจะรวมถึงไฟฟ้า น้ำประปา ที่พักแรม ร้านอาหาร สถานบันเทิง และบริการอื่นใดที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความสะดวกสบาย

3. สิ่งดึงดูดใจ (Attractive) สิ่งดึงดูดใจในที่นี้อาจมาจากทรัพยากรที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว หรือคุณค่าและสุนทรียภาพของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ซึ่งเป็นจุดเด่นและเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว

ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งที่รองรับการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว เพื่อให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวกสบายและปลอดภัย โดยปกติสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้รัฐบาลจะเป็นผู้จัดหาและพัฒนาเพื่อให้บริการแก่ประชาชนซึ่งปัจจัยดังกล่าวหากมีความพร้อมจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ในแนวคิดของผู้วิจัย ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวสามารถพิจารณาได้จากองค์ประกอบหลัก 2 องค์ประกอบ ตามที่ Morrison and Mill , McIntosh and Goeldner, บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และ มนัส สุวรรณ ได้กล่าวไว้ โดยจะประกอบด้วย

1. ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ความพร้อมในที่นี้จะประกอบด้วย 3 As คือ ความสามารถในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน สิ่งดึงดูดใจ รวมทั้งขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวความมีชื่อเสียง และสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ความพร้อมดังกล่าวมาจากองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวจะนำไปประกอบในการตัดสินใจที่จะเลือกเดินทางไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแหล่งต่างๆ

2. องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีองค์ประกอบที่แสดงถึงศักยภาพของสถานที่ท่องเที่ยวแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับทรัพยากรการท่องเที่ยวและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง องค์ประกอบดังกล่าว ได้แก่

2.1) สิ่งอำนวยความสะดวก จะหมายถึงปัจจัยที่เป็นบริการขั้นพื้นฐานที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวมีความสะดวกสบายในการมาท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนั้น ๆ โดยทั่วไปสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวต้องการคือที่พัก สุขาที่สะอาด ร้านอาหาร ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานบริการ สถานเริงรมย์ สถานรักษาพยาบาล ร้านค้า ระบบรักษาความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวกนี้ควรมีพร้อมทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ

2.2) ความสามารถในการเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยวที่จะสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวแวะมาท่องเที่ยวจะต้องมีสภาพการคมนาคมขนส่งที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สะดวก สบาย ในการเดินทาง โดยดูได้จากระยะทางที่เป็นจุดศูนย์กลางของการท่องเที่ยวมายังแหล่งท่องเที่ยวที่สนใจ เช่นหมู่บ้านเหมืองกุง มีระยะทางจากตัวจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยว 10 กิโลเมตร การเดินทางมาหมู่บ้านเหมืองกุงสามารถเดินทางได้โดยรถยนต์รับจ้าง และรถโดยสารประจำทาง ใช้เวลาเพียง 10 นาที จากตัวจังหวัด และหากเดินทางโดยรถยนต์โดยสารประจำทางจะเสียค่าใช้จ่ายเพียง 8 บาท การเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านเหมืองกุงเมื่อลงจากรถโดยสารแล้วสามารถเดินทางได้ด้วยเท้าใช้ระยะเวลาเพียง 2 นาที

2.3) คุณค่าหรือสิ่งดึงดูดใจ คุณค่าและสิ่งดึงดูดใจนี้มาจากทรัพยากรการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวที่สนใจ แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีคุณค่าและสิ่งดึงดูดใจมากน้อยแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ เช่น เกาะเสม็ดจะมีหาดทรายขาวที่ขึ้นชื่อและมีชื่อเสียงเป็น

ที่ดึงดูดใจ ในขณะที่จังหวัดกระบี่มีทะเลแหวกที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินลงทะเลไปเที่ยวยังเกาะที่อยู่กลางทะเลได้เวลาน้ำลง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะมีประวัติศาสตร์ที่เป็นโบราณสถานแบบสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่สวยงามและมีชื่อเสียง ฯลฯ สิ่งต่างๆ เหล่านี้นับว่ามีคุณค่าในตัวของแต่ละท้องถิ่นและดึงดูด

2.4) ความมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวหลายๆแห่งเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวโดยอาจรู้จักโดยการเล่าบอกต่อๆ กันว่าสวยงาม น่าสนใจ แปลกตา เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่หาได้ยาก การบอกเล่าดังกล่าวจะทำให้สถานที่นั้นๆ กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง นอกจากการบอกเล่าแล้ว ความมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักอาจเกิดขึ้นได้จากการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานภาครัฐโดยใช้สื่อต่างๆ หรือการจัดพิมพ์โบรชัวร์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว

2.5) สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว สภาพแวดล้อมในที่นี้จะหมายถึงทั้งสภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพอากาศ ลักษณะทางกายภาพ ระบบนิเวศ และความสะอาดสวยงามด้านต่างๆ ความปลอดภัยที่อยู่ในบริเวณของแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณข้างเคียง ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะเสริมหรือลดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

ข้อเสนอการพัฒนาสินค้าทางการท่องเที่ยวโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท., 2554) สินค้าทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งในส่วนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ชุมชน วิถีชีวิต เทศกาลงานประเพณี กิจกรรมและการบริการที่ดึงดูดให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ โดยแบ่งกลุ่มสินค้าทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่และได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ จำแนกเป็น

- ธรรมชาติที่เป็นหาดทราย ทะเล หมู่เกาะ
- ธรรมชาติที่เป็น อุทยานแห่งชาติ ป่า เขา น้ำตก
- แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถาน
- วัฒนธรรม วิถีชีวิต
- สุขภาพ ความงาม (Health-Beauty & Spa)
- กีฬา
- กิจกรรม เทศกาลประเพณี
- แหล่งจับจ่ายซื้อสินค้า (Shopping Paradise)
- A place to meet
- Manmade – Entertainment, Theme Park

2.3 การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

การประเมินศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะเกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วยเรื่องสำคัญ ดังนี้ 1) องค์การและบริหารจัดการ ทำหน้าที่ จัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การเป็นหุ้นส่วน การพัฒนาองค์การการประเมินโอกาส 2) การวางแผนแหล่ง เกี่ยวข้องกับ ชีตความสามารถในรองรับ การวางนโยบาย การวิเคราะห์แหล่ง การเฝ้าระวัง การวางแผนการใช้ที่ดิน การวางแผนจราจร การประเมินผลกระทบ การมีส่วนร่วมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3) การตลาด เกี่ยวกับการทำวิจัย กลยุทธ์การตลาด ยุทธศาสตร์การประชาสัมพันธ์ 4) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว เกี่ยวข้องกับการเงิน การออกแบบผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว การวางแผนแหล่ง การวางแผนเส้นทาง การจัดการโครงการ

การวางแผนสื่อความหมาย และการจัดการที่พัก 5) การปฏิบัติงานของแหล่ง ประกอบด้วย อัศศิภัย ความปลอดภัย การจัดการสิ่งปฏิกูล การประปา การกำจัดขยะ คุณภาพอากาศ การกระจายข่าว การฝึกอบรม และการบริหารจัดการ

ดังนั้นในการประเมินศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรนำเครื่องมืออันหนึ่งที่ใช้เป็นหลักประกันในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ คือการมีรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ดีซึ่งจำเป็นต้องคำนึงถึงชุมชนเจ้าของท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม และนักท่องเที่ยว และสิ่งที่ต้องความเข้าใจให้ลึกซึ้งคือ การปฏิบัติต่าง ๆ ที่ประกอบกันเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ในแผนนี้ต้องการแสดงถึงสิ่งที่เป็นหัวใจของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ดี ประกอบด้วย การมีองค์การและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการวางแผนในด้านกายภาพและสังคมของแหล่งท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับเรื่องการตลาด เพื่อให้การท่องเที่ยวประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจและได้นักท่องเที่ยวประเภทที่ต้องการ ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว เพื่อให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับประเภทและลักษณะของทรัพยากร และให้ความเอาใจใส่กับการวางแผนและการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวรวมไปการดำเนินกิจกรรมโครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ปัจจัยโดยรวมแล้วคือความซับซ้อนของกระบวนการและความจำเป็นที่ต้องพิจารณาความต้องการอันหลากหลายของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด (ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย, 2549)

แบบประเมินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการประเมิน ใช้เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมี คำอธิบายแบบตรวจเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เกณฑ์การประเมินชุดนี้แบ่งเป็น 5 ด้าน มีเป้าประสงค์รวมทั้งสิ้น 28 เป้าประสงค์ ดังนี้

ด้าน 1: ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เป้าประสงค์ที่ 1.1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 5 ข้อ ดังนี้

(1) มีการจัดตั้งชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งได้รับการรับรองจากหน่วยงานภาครัฐ และมีโครงสร้างการทำงาน แบ่งบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละหน้าที่ชัดเจน

คำอธิบาย: สมาชิกร่วมกันจัดตั้งชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยเฉพาะ พร้อมทั้งมีการรับรองการจัดตั้งชมรมฯจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น เทศบาล อบต. เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่ง หรือ ประกาศ แต่งตั้งชมรมฯ เพื่อให้มีการเชื่อมโยงระหว่างชมรมฯ และ ท้องถิ่น ทั้งนี้ ชมรมฯดังกล่าวควรมีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน โดยแบ่งบทบาทหน้าที่และรายละเอียดความรับผิดชอบของแต่ละหน้าที่ไว้อย่าง ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร

(2) มีกรรมการชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นคนในชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบด้วยกรรมการที่เป็นคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่เพื่อให้เป็นการบริหารจัดการโดยคนท้องถิ่นเพื่อคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

(3) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแผนการดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้ง 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแผนการดำเนินงานที่ประกอบไปด้วยวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และ แผนการดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้ง 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม โดยมีการบูรณาการการดำเนินงานทั้ง 3 มิติ เพื่อคำนึงถึงความสมดุลของความยั่งยืน และ สมาชิกชมรมฯมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย และ แผนการดำเนินงานร่วมกัน

(4) สมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการทาแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนทำแผนงานโดยมุ่งเน้นที่การมีส่วนร่วมของสมาชิก

(5) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีทะเบียนประวัติข้อมูลสมาชิกที่เป็นปัจจุบัน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการรวบรวมข้อมูลสมาชิกชมรมฯเพื่อจัดทำเป็นทะเบียนประวัติ โดยมีผู้รับผิดชอบหลักจัดการข้อมูลสมาชิกเข้า-ออก

เป้าประสงค์ที่ 1.2 ข้อตกลงร่วมกันสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 3 ข้อ ดังนี้

(6) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของการพัฒนาชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการร่วมกันกำหนดข้อตกลงร่วมกันในการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวเข้ากองทุนส่วนกลางเพื่อประโยชน์ของชุมชนโดยมีการนำกองทุนดังกล่าวไปใช้ใน กิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ทุกคนในชุมชนได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการท่องเที่ยว

(7) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรด้านสังคม ประเพณี และวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการร่วมกันกำหนดข้อตกลงร่วมกันในการใช้ทรัพยากรด้านสังคม ประเพณี วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว เช่น วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะท้องถิ่น เป็นต้น โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ และ ดูแลรักษาทรัพยากรเหล่านั้นให้ไม่ถูกทำลายหรือลดคุณค่าลงจากกิจกรรมท่องเที่ยวต่างๆ ในชุมชน

(8) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการร่วมกันกำหนดข้อตกลงร่วมกันในการใช้ทรัพยากรด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ และ ดูแลรักษาทรัพยากร เหล่านั้นให้ไม่ถูกทำลายหรือลดคุณค่าลงจากกิจกรรมท่องเที่ยวต่างๆ ในชุมชน

เป้าประสงค์ที่ 1.3 ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 2 ข้อ ดังนี้

(9) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการร่วมกันกำหนดข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมเยือนชุมชนโดยมีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเพื่อให้เกิดพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่พึงปรารถนาสำหรับชุมชน

(10) ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวมีการนำไปปฏิบัติจริง

คำอธิบาย: ข้อควรปฏิบัติของนักท่องเที่ยวที่ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันกำหนดขึ้นนั้นได้รับการนำไปใช้จริง และส่งผลให้ไม่เกิดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ต่างๆ ที่จะเป็นผลเสียต่อชุมชน

เป้าประสงค์ที่ 1.4 การพัฒนาบุคลากรในกลุ่มบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 2 ข้อ ดังนี้

(11) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในชมรมฯ ให้มีความพร้อมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการพัฒนาบุคลากรผ่านการอบรมให้ความรู้ อบรมเชิงปฏิบัติการ ฯลฯ เพื่อให้สมาชิกชมรมฯ และ สมาชิกชุมชนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน

(12) สมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีศักยภาพ ความรู้ และ ทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

คำอธิบาย: สมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผู้มีความรู้ และ ทักษะด้านต่างๆ สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

เป้าประสงค์ที่ 1.5 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 2 ข้อ ดังนี้

(13) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนในการรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวในชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการกระจายข่าวสารการท่องเที่ยวในชุมชนให้สมาชิกชมรมฯ และคนในชุมชนได้รับทราบเป็นประจำผ่านช่องทางต่างๆ

(14) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมและการเป็นสมาชิกชมรมฯ

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการเปิดรับสมาชิกใหม่เป็นประจำโดยให้โอกาสคนในชุมชนก่อน

เป้าประสงค์ที่ 1.6 การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 2 ข้อ ดังนี้

(15) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการทำงานร่วมกับภาคีต่างๆ จากภาครัฐและภาคเอกชนที่จะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนให้ยั่งยืน

(16) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทางการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการทำงานร่วมกับภาคีภาครัฐหรือภาคเอกชนเพื่อการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวในชุมชนผ่านการจัดกิจกรรม หรือ ข้อตกลงร่วมมือด้านต่างๆ

เป้าประสงค์ที่ 1.7 การจัดการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 2 ข้อ ดังนี้

(17) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่งเสริมการตลาดที่เหมาะสมกับชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการบริหารจัดการการส่งเสริมการตลาดที่เหมาะสมกับลักษณะกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน

(18) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในชุมชนผ่านสื่อต่างๆ พร้อมทั้งมีปฏิทินกิจกรรมท่องเที่ยว และ แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวทราบข้อมูลต่างๆ

เป้าประสงค์ที่ 1.8 ระบบบัญชี การเงินมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(19) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีระบบบริหารจัดการการเงิน การบัญชีที่มีประสิทธิภาพ

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีระบบการบริหารจัดการการเงินการบัญชี โดยมีบัญชีธนาคารของชมรมฯ พร้อมทั้งบุคลากรดูแลการทำบัญชีโดยสามารถตรวจสอบได้ และมีความโปร่งใส

เป้าประสงค์ที่ 1.9 เยาวชนได้รับการให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวโดยชุมชน พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(20) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการให้ความสำคัญกับเยาวชนในการเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมฯ

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในชมรมฯ ผ่านกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพ หรือ กิจกรรมท่องเที่ยวต่างๆ

ด้าน 2: ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี

เป้าประสงค์ที่ 2.1 การจัดสรรรายได้มีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดสรรรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของสมาชิกชมรมฯ และ สาธารณประโยชน์ผ่านกองทุนพัฒนาชุมชนกลางเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมวิถีชีวิต และ กิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

เป้าประสงค์ที่ 2.2 การส่งเสริมยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เช่น การป้องกันยาเสพติด สุขอนามัย เพื่อให้การท่องเที่ยวในชุมชนช่วยให้ชุมชนมีความสามัคคี และ สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิม

เป้าประสงค์ที่ 2.3 ผลผลิตชุมชนมีคุณภาพเพื่อเสริมสร้างโอกาสในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว พิจารณาจากเกณฑ์ 2 ข้อ ดังนี้

(3) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมให้เกิดโอกาสในการเพิ่มรายได้จากผลิตภัณฑ์ชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนให้กับนักท่องเที่ยว โดยมีการจัดสรรพื้นที่จัดจำหน่ายให้กับคนในชุมชน

(4) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว เช่น อาหาร การแต่งกาย การแสดง ฯลฯ ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเน้นการใช้สินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในกิจกรรมการท่องเที่ยว

เป้าประสงค์ที่ 2.4 สิทธิมนุษยชนในการท่องเที่ยวได้รับการให้ความสำคัญ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(5) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชนของทุกกลุ่มคนในการท่องเที่ยว

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนของคนทุกกลุ่ม เช่น เด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และ คนกลุ่มน้อยต่างๆ ให้มีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

ด้าน 3: ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม

เป้าประสงค์ที่ 3.1 ฐานข้อมูลด้านมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวมีคุณภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดการข้อมูลทางมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการสืบค้น รวบรวมข้อมูลทางมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีการนำข้อมูลไปใช้ในการท่องเที่ยว

เป้าประสงค์ที่ 3.2 การเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมของชุมชนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว หรือ สื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ

เป้าประสงค์ที่ 3.3 การอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(3) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านกิจกรรมต่างๆ

ด้าน 4: ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

เป้าประสงค์ที่ 4.1 การจัดการพื้นที่การท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 3 ข้อ ดังนี้

(1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดการใช้พื้นที่ตามวัตถุประสงค์ (Zoning) เพื่อการท่องเที่ยว

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดการใช้พื้นที่ตามวัตถุประสงค์ (Zoning) เพื่อการท่องเที่ยวโดยมีการร่วมวางแผน และ จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวตามแผนผังการใช้พื้นที่ เพื่อให้การท่องเที่ยวไม่ส่งผลกระทบต่อด้านลบกับการใช้พื้นที่เพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ

(2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity)

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) เพื่อลดผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในชุมชน

(3) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการพัฒนา ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณชุมชนให้มีความร่มรื่น เป็นระเบียบ สวยงามตามความเหมาะสม

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการพัฒนา ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณชุมชนให้มีความร่มรื่น เป็นระเบียบ สวยงามตามความเหมาะสม

เป้าประสงค์ที่ 4.2 ฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(4) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดการข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการสืบค้น รวบรวมข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและมีการนำข้อมูลไปใช้ในการท่องเที่ยว

เป้าประสงค์ที่ 4.3 การเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(5) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมท่องเที่ยว และสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ

เป้าประสงค์ที่ 4.4 การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(6) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนผ่านกิจกรรมต่างๆ

เป้าประสงค์ที่ 4.5 การสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(7) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยว

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีกิจกรรมท่องเที่ยวที่ช่วยสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีภาคีต่างๆ เข้าร่วม

ด้าน 5: ด้านบริการและความปลอดภัย

เป้าประสงค์ที่ 5.1 การบริการและความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างน่าพึงพอใจ พิจารณาจากเกณฑ์ 2 ข้อ ดังนี้

(1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการวัดระดับความพึงพอใจในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการวัดระดับความพึงพอใจในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว โดยมีการเก็บข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์วางแผนการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

(2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีผลการประเมินความพึงพอใจในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเป็นที่น่าพึงพอใจ

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีผลการประเมินความพึงพอใจในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่น่าพอใจของนักท่องเที่ยว

เป้าประสงค์ที่ 5.2 นักสื่อความหมายมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(3) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีนักสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีนักสื่อความหมายที่ได้รับการพัฒนาและสามารถถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชนได้อย่างถูกต้องชัดเจน

เป้าประสงค์ที่ 5.3 เส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(4) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีเส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัย

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการประเมินความปลอดภัยในเส้นทางท่องเที่ยวเป็นประจำ และมีมาตรการป้องกันภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้

เป้าประสงค์ที่ 5.4 จุดบริการท่องเที่ยวมีคุณภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 6 ข้อ ดังนี้

(5) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ เช่น คนพิการ ผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถเข้าถึงจุดท่องเที่ยวต่างๆ ได้

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีอุปกรณ์และบุคลากรอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะต่างๆ ให้ได้รับความสะดวกในการท่องเที่ยวในชุมชน

(6) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดบริการห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดบริการห้องน้ำที่สะอาด โดยมีการทำความสะอาดเป็นประจำทุกวัน และมีจำนวนเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว

(7) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดบริการด้านอาหารที่ถูกสุขลักษณะ

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดบริการอาหารที่สะอาด ถูกสุขลักษณะ และ ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นส่วนประกอบในการประกอบอาหาร

(8) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการบริการข้อมูลท่องเที่ยวที่มีคุณภาพถูกต้อง เข้าถึงง่าย

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดบริการข้อมูลท่องเที่ยวที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย มีเจ้าหน้าที่ประจำจุดให้บริการที่สามารถให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และ มีการบริการที่ดี

(9) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดสรรจุดจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึกของชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดสรรจุดจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึกในชุมชนซึ่งมีสินค้าที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนจำหน่ายอยู่

(10) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีป้ายสื่อความหมายต่างๆ ที่ชัดเจนติดตั้งในจุดที่เหมาะสม

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีป้ายสื่อความหมายที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของชุมชนในจุดท่องเที่ยวต่างๆ สำหรับการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน

เป้าประสงค์ที่ 5.5 การบริหารจัดการวิธีการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(11) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนที่ปลอดภัย

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดการวิธีและเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนให้มีความสะอาด ปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว

เป้าประสงค์ที่ 5.6 การบริหารจัดการกรณีฉุกเฉินมีประสิทธิภาพ พิจารณาคะแนนจากเกณฑ์ 2 ข้อ ดังนี้

(12) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแผนรองรับกรณีฉุกเฉินที่มีประสิทธิภาพ

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแผน ขั้นตอน อุปกรณ์ และมาตรการรองรับกรณีฉุกเฉิน

(13) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีโครงสร้างการบริหารจัดการในกรณีฉุกเฉินที่ชัดเจน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีโครงสร้างการบริหารจัดการในกรณีฉุกเฉิน โดยมีผู้ประสานงาน เบอร์ติดต่อ และ สถานพยาบาลใกล้เคียงที่พร้อมให้บริการกรณีฉุกเฉิน

เป้าประสงค์ที่ 5.7 การติดต่อประสานงานด้านบริการมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(14) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีระบบการประสานงานด้านการบริการ

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีวิธี ช่องทาง และ อุปกรณ์การประสานงานด้านการบริการเพื่อใช้ประสานงานภายในชุมชนและ ติดต่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้

ดังนั้นจากที่กล่าวมาข้างการวิจัยครั้งนี้จะได้แบบประเมินการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อศึกษากับพื้นที่ ที่ได้กำหนดไว้โดยแนวทางการประเมินการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วยหมวดต่าง ๆ ดังนี้

หมวดที่ 1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดการอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโดยชุมชน 2) ประสิทธิภาพของข้อตกลงร่วมกันสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) ประสิทธิภาพของข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว 4) ประสิทธิภาพของกลุ่มบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการพัฒนาบุคลากรในกลุ่มฯ 5) ประสิทธิภาพของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย 6) ประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของภาคเครือข่ายต่างๆ 7) ประสิทธิภาพด้านการจัดการการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่าง 8) ประสิทธิภาพของระบบบัญชี การเงิน 9) การให้ความสำคัญกับเยาวชน

หมวดที่ 2 การจัดการด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี ประกอบด้วย 1) ประสิทธิภาพในการจัดสรรรายได้ 2) ประสิทธิภาพในการส่งเสริมยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดี 3) คุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการสร้างโอกาสในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว 4) การให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนในการท่องเที่ยว 5) ประสิทธิภาพในการจัดสรรรายได้

หมวดที่ 3 ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) คุณภาพฐานข้อมูลด้านมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว 2) ประสิทธิภาพในการเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) ประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น

หมวดที่ 4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ประกอบด้วย 1) ประสิทธิภาพในการจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว 2) คุณภาพฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) ประสิทธิภาพในการเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4) ประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน 5) ประสิทธิภาพในการสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษา

หมวดที่ 5 ด้านการบริการและความปลอดภัย ประกอบด้วย 1) ระดับความพึงพอใจในการให้บริการและความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว 2) ประสิทธิภาพของนักสื่อความหมาย 3) คุณภาพของเส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยว 4) คุณภาพของจุดบริการท่องเที่ยว 6) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิธีการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน 7) ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกรณีฉุกเฉิน 8) ประสิทธิภาพในการติดต่อประสานงานด้านบริการ

นอกจากนี้ในการประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนจะศึกษาให้ครอบคลุมเกี่ยวข้องกับเรื่อง วิสัยทัศน์หรือเป้าหมาย แผนงานด้านการบริหารและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แผนการเงินด้านการท่องเที่ยว แผนบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การบริหารจัดการสิ่งดึงดูดใจ การบริหารจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการรักษาความปลอดภัย ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านการตลาด โฆษณา ประชาสัมพันธ์ด้านบริการนักท่องเที่ยว ด้านการบริการและความปลอดภัย

2.4 การท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการอาศัยทุนทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนมาเปลี่ยนเป็นสินค้าด้านการท่องเที่ยวโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้คนที่มีอยู่ภายในชุมชนมาจัดการทรัพยากรร่วมกันและแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเสมอภาค ซึ่งเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวทางเลือก (alternative tourism) ที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันที่ต้องการแสวงหาความรู้จากการเดินทางท่องเที่ยวนอกจากความสุนทรีย์ภาพอื่นที่ได้รับระหว่างการเดินทาง นอกจากนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชนยังช่วยพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีศักยภาพอีกด้วย ซึ่งสามารถสรุปแนวคิดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนขององค์กรต่าง ๆ ได้ ดังนี้

การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยมีชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Sustainable Tourism: CBST) จากการทำงานในระดับพื้นที่ของโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (Responsible Ecological Social Tour Project: REST) ได้มีการนิยามความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชนจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิ์ในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (พจนานุกรม, 2546)

สินธุ์ สโรบล (2547) ได้ให้นิยามความหมายของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่า เป็นทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด

ทิศทางของการท่องเที่ยว บนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่อยู่ในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถี การผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่ การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียนโดยเน้นในเกิดความรู้ ยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

SNV และ University of Hawaii (2007) ระบุความหมายของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่า เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพื่อบรรเทาความยากจน ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยมีการจัดการและการดำเนินงานในลักษณะของกลุ่มหรือองค์กร เพื่อเป็นแหล่งรายได้ทางเลือกให้กับชุมชน ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์มรดกทาง ธรรมชาติและให้ความเคารพต่อประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น อาจมีการสนับสนุนด้านงบประมาณ จากหน่วยงานผู้บริจาคหรือองค์กรพัฒนาเอกชน

APEC (2009) ระบุความหมายของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่า เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและสามารถจัดการทรัพยากรด้วยตนเองได้ บนพื้นฐานการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วม เป็นแหล่งรายได้ทางเลือกให้กับชุมชนเพื่อลดความยากจน ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการศึกษาของคนในชุมชนให้ดีขึ้น เกิดการรักษาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัว แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป (พจนา สวนศรี, 2546: 12-13) ซึ่งผู้ที่นำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติควรต้องทำความเข้าใจถึงเบื้องหลัง ความคิด หลักการ ความหมาย และองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ 2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และกำหนดทิศทาง 3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจตนเอง 4) ยกระดับคุณภาพชีวิต 5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม 6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น 7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม 8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมกับท้องถิ่น 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2557) ได้สรุปหลักการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศ เขียนไว้ 10 ข้อ ดังนี้

- 1) เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการเป็นเจ้าของในการบริหารจัดการทรัพยากรที่เป็นธรรม
- 2) ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสร้างความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 3) มีการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึง
- 4) ช่วยหนุนเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนท้องถิ่นและให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- 5) มีระบบในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่โปร่งใสและเป็นธรรม
- 6) เสริมสร้างการเชื่อมโยงเศรษฐกิจท้องถิ่นและภูมิภาค
- 7) เคารพวัฒนธรรมท้องถิ่นและประเพณีของตนเอง

- 8) การจัดการท่องเที่ยวต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- 9) มุ่งเน้นการเสริมสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวบนฐานวัฒนธรรมที่แตกต่าง
- 10) ตั้งอยู่บนพื้นฐานการทำงานที่พึ่งตนเองให้มากที่สุด

องค์ความรู้ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยว สินค้าทางการท่องเที่ยว และการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สำคัญ จะถูกนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษา ศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่อ่าวปัตตานี กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และอุทยานธรณีวิทยาสตูล ด้านทรัพยากรท่องเที่ยว และการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.5 การท่องเที่ยววิถีคลองของ อพท.

แม่น้ำ ลำคลอง เปรียบเสมือนสายชีวิตของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งมักจะยึดเกาะกับแหล่งน้ำอันเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต เกิดเป็นชุมชนขึ้นตามแนวสองฟากฝั่งแม่น้ำ และขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นชุมชนขนาดใหญ่หรือเป็นเมือง บางครั้งทำให้มีการชุดคลองธรรมชาติเดิม เพื่อใช้ประโยชน์มากขึ้น โดยเฉพาะเมืองหลวง แม่น้ำ ลำคลอง จึงกลายเป็นทั้งแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ และสาธารณสมบัติ หรือทรัพย์สินของแผ่นดินที่ประชาชนมีสิทธิ์ใช้ร่วมกัน ใครจะเข้ายึดถือ ครอบครองเอาเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองไม่ได้ รัฐบาลมีหน้าที่จัดการดูแลเพื่อสาธารณประโยชน์ของประเทศ

ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2555) ได้ให้ความหมายของ การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมผ่อนคลายความตึงเครียดจากงานประจำของมนุษย์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้โดยทั่วไป 3 ประการ คือ 1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว 2) การเดินทางต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ และ 3) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มีใช้เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

นิศา ชัชกุล (2550) กล่าวว่า การท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมการเดินทางจากจุด ๆ หนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ซึ่งนับตั้งแต่จุดเริ่มต้นไปจนถึงปลายทางจะต้องประกอบด้วยปัจจัยสามประการเป็นอย่างน้อย คือ การเดินทาง การพักค้างแรม และการกินอาหารนอกบ้าน

เพ็ญศรี คะภาพงศ์ (2550) กล่าวว่า การท่องเที่ยว เป็นเรื่องของการเดินทาง ถ้าไม่มีการเดินทาง ก็ไม่มีการท่องเที่ยว แต่ต้องเป็นการเดินทางที่เป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจมิใช่ถูกบังคับหรือเพื่อสินจ้าง แต่เพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่น เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน การศึกษา ศาสนา กีฬา เยี่ยมญาติมิตร ติดต่อธุรกิจ การประชุมสัมมนา เป็นต้น

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมการเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานที่อื่นด้วยความสมัครใจ เพื่อวัตถุประสงค์ใดที่มีใช้การประกอบอาชีพหรือหารายได้ ซึ่งก่อให้เกิดความรู้หรือความสนุกสนานเพลิดเพลิน

แนวคิดของการท่องเที่ยววิถีคลอง

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 อ้างถึงใน ปวีณา โทณแก้ว, 2554) ได้กล่าวถึง แนวคิดของการท่องเที่ยววิถีคลอง ได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีทั้งภาครัฐและเอกชนในการตระหนักถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม จึงก่อให้เกิดกระแสเรียกร้อง 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. กระแสความต้องการของชาวโลกให้เกิดจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการของประชาชนทั่วโลกให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในแง่ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่นจนถึงขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพเอาไว้

2. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการที่มีมากขึ้น สนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าความสนุกสนานเพลิดเพลินอย่างเดียว เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวรูปแบบใหม่

3. กระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเป็นหลักประกันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง และชุมชนท้องถิ่นยอมรับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

จากกระแสหลักทั้ง 3 กระแสดังกล่าวนี้อาจทำให้เกิดความตื่นตัวในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ เพื่อมาทดแทนหรือแข่งขันกับการท่องเที่ยวประเพณีนิยม การดำรงเชิงวิถีชีวิตของประชาชน อันเป็นที่มาของการเกิดแนวคิดของการท่องเที่ยววิถีคลอง

ลักษณะของการท่องเที่ยววิถีคลอง

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 อ้างถึงใน ปวีณา โทณแก้ว, 2554) กล่าวถึงแนวคิดของการท่องเที่ยววิถีคลอง นำไปสู่ลักษณะของการท่องเที่ยววิถีคลองที่สำคัญ 9 ประการ คือ

1. การท่องเที่ยววิถีคลองจะต้องเป็นการท่องเที่ยวลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชน โดยยึดหลักว่าต้องเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง

2. การท่องเที่ยววิถีคลองจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักว่าต้องมีให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือกระทบให้น้อยที่สุด

3. การท่องเที่ยววิถีคลองจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย

4. การท่องเที่ยววิถีคลองจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้ประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชนท้องถิ่น มีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ โดยยึดหลักว่าต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและดับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

6. การท่องเที่ยววิถีคลองจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของการบริการการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักว่าจะต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน

7. การท่องเที่ยววิถีคลองจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยยึดหลักว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามคาดหวังของนักท่องเที่ยววิถีคลอง

8. การท่องเที่ยววิถีคลองจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ และความสะอาดของพื้นที่ โดยยึดหลักว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ

9. การท่องเที่ยววิถีคลองจะต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักว่าต้องรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวดเพื่อให้ นักท่องเที่ยวอบอุ่น

แรงจูงใจในการท่องเที่ยววิถีคลอง

สุรรัตน์ เตชะทวีวรรณ (2552) กล่าวถึง พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวเป็นพฤติกรรมที่มีเป้าหมายชัดเจน เพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นบางอย่างของแต่ละบุคคลทางด้านการท่องเที่ยว พฤติกรรมที่มีเป้าหมายนี้จะมีแรงจูงใจเป็นแรงผลักดันรวมอยู่ด้วย จึงส่งเสริมให้บุคคลเดินทางมากขึ้น และยังมีอิทธิพลที่ทำให้แต่ละบุคคลมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ทั้งด้านพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการการท่องเที่ยวและพฤติกรรมทางสังคมที่ผู้ให้บริการสนใจศึกษาและมุ่งหวังที่จะตอบสนองความต้องการจำเป็นเพื่อสร้างความพอใจสูงสุดให้แก่ นักท่องเที่ยว จนมีความพร้อมและปรารถนาที่จะกลับมาเยี่ยมเยือนแหล่งท่องเที่ยวเดิมอีกครั้งหนึ่ง

แรงจูงใจในการท่องเที่ยว

แรงจูงใจเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวออกเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของตนเอง ตามปกตินักท่องเที่ยวจะเดินทางหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ 4 ประการ คือ

1. สิ่งจูงใจทางกายภาพ (Physical Motivation) ได้แก่ สิ่งจูงใจที่เกี่ยวกับการผ่อนคลายร่างกาย การเล่นกีฬา การสันทนาการตามชายหาด การหย่อนใจด้วยการบันเทิงและสิ่งจูงใจอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ
2. สิ่งจูงใจทางวัฒนธรรม (Culture Motivation) ได้แก่ ความปรารถนาที่อยากรู้จักกับผู้อื่น เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับดนตรี ศิลปะ นาฏศิลป์ และศาสนา เป็นต้น
3. สิ่งจูงใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Motivation) ได้แก่ ความปรารถนาที่อยากจะได้พบคนใหม่ ๆ
4. สิ่งจูงใจทางด้านสถานภาพและชื่อเสียง (Status and Prestige Motivation) ได้แก่ ความต้องการพัฒนาตนเองและแสดงความสำคัญของตนเอง เช่น การเดินทางทำธุรกิจ การประชุม และการศึกษา เป็นต้น

สิ่งกระตุ้นในการท่องเที่ยว (Tourist Motivation)

เป็นสิ่งต่าง ๆ อันเป็นสาเหตุที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจในความต้องการที่จะเดินทางหรือวางรูปแบบที่ใช้เพื่อการท่องเที่ยว หรือเป็นสิ่งที่กำหนดรูปแบบพฤติกรรมในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวให้มีความแตกต่างกัน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. สิ่งกระตุ้นที่เกิดจากภายในของนักท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งกระตุ้นทางด้านจิตใจ ทางด้านร่างกาย ทัศนคติ ความรู้สึก
2. สิ่งกระตุ้นที่เกิดจากภายนอก เช่น การให้บริการทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

แรงจูงใจที่ทำให้เกิดการเดินทาง

แรงจูงใจที่ทำให้เกิดการเดินทาง ประกอบด้วย

3.1 ปัจจัยดึง (Pull Factor) เป็นปัจจัยที่อยู่ภายนอกตัวบุคคลซึ่งส่งเสริมหรือดึงดูดให้คนเดินทางไปที่ต่าง ๆ ได้แก่ 1) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ 2) ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ 3) ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม 4) ปัจจัยทางการเมือง 5) ปัจจัยทางเทคโนโลยี และ 6) สื่อ

3.2 ปัจจัยผลัก (Push Factor) เป็นความรู้สึก ความต้องการที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล และกระตุ้นให้คนมีความต้องการที่จะเดินทาง ได้แก่ 1) นักท่องเที่ยวต้องการที่จะผ่อนคลายความตึงเครียดและได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความบันเทิง ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการทางกาย 2) นักท่องเที่ยวต้องการพาหนะการเดินทาง ที่พัก สถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหารที่ปลอดภัยและสะอาด ผู้บริการที่จริงใจต่อข้อมูลต่าง ๆ ที่ถูกต้องซึ่งจะทำให้ นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัยและมั่นคง 3) นักท่องเที่ยวคาดหวังที่จะให้ผู้บริการทักทายหรือให้ความสำคัญกับการปรากฏตัวของคนอยู่เสมอและคาดหวังให้ผู้บริการจดจำชื่อ นามสกุล ข้อมูลส่วนตัวของตนได้อย่างถูกต้อง เพราะแสดงถึงการเป็นที่ยกย่องยอมรับนับถือในสังคมนั้น ๆ 4) นักท่องเที่ยวบางคนเดินทางท่องเที่ยวเพื่อได้เห็น ได้ยิน ได้ทดลองสิ่งแปลกใหม่ของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ และได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่มีคุณภาพเพื่อสะสมประสบการณ์ที่เสริมสร้างความเชื่อมั่นและศักดิ์ศรีของตน 5) นักท่องเที่ยวบางคนนิยมเดินทางสำรวจท้องถิ่นต่าง ๆ ด้วยตนเอง นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะเรียนรู้และพยายามทำความรู้จักเข้าใจวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น เลอะมักจดจำบันทึกสิ่งที่ตนได้พบเห็นเพื่อเป็นการบันทึกประสบการณ์และความสำเร็จของตน และ 6) นักท่องเที่ยวแต่ละคนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมือนกันและนักท่องเที่ยวคนหนึ่ง ๆ ก็อาจจะมีพฤติกรรมที่หลากหลายทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความต้องการแต่ละบุคคล

มาตรฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยว

กระทรวงมหาดไทย (2555) ได้กำหนดมาตรฐานไว้เป็นแนวทางในการดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดมาตรฐาน ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. มาตรฐานด้านแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวนั้น ถือได้ว่าเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวและเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเดินทางไปเยือนหรือไปท่องเที่ยว ดังนั้นมาตรฐานด้านแหล่งท่องเที่ยวจึงประกอบด้วย 1) มีเส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 2) มีสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว และ 3) มีระบบดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว

2. มาตรฐานด้านการบริการการท่องเที่ยว บริการที่รองรับการท่องเที่ยว จัดเป็นอุปทาน (supply) ประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ได้เป็นจุดหมายปลายทางหลักของนักท่องเที่ยว แต่เป็นบริการที่รองรับให้เกิดความสะดวกสบายและความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในบางโอกาสอาจเป็นสิ่งดึงดูดใจได้เช่นกัน ประกอบด้วย 1) มีบริการด้านความปลอดภัย 2) มีบริการภัตตาคารและร้านอาหาร 3) มีบริการสินค้าและของที่ระลึก 4) มีบริการที่พักค้างแรมสำหรับนักท่องเที่ยว 5) มีบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ 6) มีบริการด้านความบันเทิง และนันทนาการ 7) มีบริการด้านสารสนเทศ และ 8) มีบริการขนส่ง

3. มาตรฐานการตลาดท่องเที่ยว การตลาดท่องเที่ยว เป็นการแสดงออกของอุปสงค์ (demand) ซึ่งมีความปรารถนาในการท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่ง เพื่อร่วมในกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจและเพื่อกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งในกระบวนการได้หมายถึง การส่งเสริมและพัฒนากายและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) มีการกำหนดแผนการตลาดท่องเที่ยว 2) มีการสร้างเส้นทางหรือกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว และ 3) จัดให้มีการโฆษณาไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยว

ทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่นิยมใช้กัน คือ

1. ทฤษฎีการสร้างภาพลักษณ์องค์กรของเกรกอรีและวิชแมน (Theory to Create a Corporate image of Gregory & Wiechmann) ทฤษฎีการสร้างภาพลักษณ์องค์กรของเกรกอรีและวิชแมน ได้กล่าวไว้ (ซุมพล โปธิงาม, 2547 อ้างถึงใน นรเศรษฐ์ จันทนป ร.น., 2550) ดังนี้

1) การรับรู้ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และนำมากำหนดเป็นภาพลักษณ์ขององค์กรหรือหน่วยงาน

2) การกำหนดทิศทางให้ชัดเจนถึงเป้าหมายในการสร้างภาพลักษณ์องค์กร ผู้บริหารจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุด ในการกำหนดแนวทาง

3) การรู้จักตนเองว่าองค์กรหรือหน่วยงานมีภาพลักษณ์เป็นอย่างไร และภาพลักษณ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นนั้นคืออะไร

4) การรู้ว่าหน่วยงานกำลังทำอะไรอยู่ คือ การเข้าใจงาน บทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน

5) การสร้างสรรค์งานโดยใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้ตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายอย่างสม่ำเสมอ

6) ความคงเส้นคงวา ความสม่ำเสมอในการสร้างภาพลักษณ์

7) การประชาสัมพันธ์ในสิ่งที่ได้กระทำจริงหรือการปรับความเข้าใจเกี่ยวกับข่าวลือ ให้ถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างสม่ำเสมอ

2. ทฤษฎีคุณภาพการบริการ (Service Quality Theory)

พาราซุรามาน (Parassuraman, 1985 อ้างถึงใน นรเศรษฐ์ จันทนป ร.น., 2550) กล่าวว่า การบริการเป็นเรื่องซับซ้อน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบริการทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการ ผู้บริหารการบริการหรือผู้ปฏิบัติงานบริการ ล้วนมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการจัดการระบบการบริการทั้งสิ้น การให้ความสำคัญต่อการรับรู้คุณภาพของการบริการของผู้รับบริการ เป็นเรื่องที่มีโอกาสจะได้ด้วยการเพิ่มพูนประสิทธิภาพของการส่งเสริมคุณภาพของการบริการอย่างทั่วถึง ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ หัวใจของการบริการที่แท้จริง พาราซุรามานจึงได้ศึกษาและ

พัฒนาเกณฑ์ชี้วัดเกี่ยวกับคุณภาพบริการ มีปัจจัยการกำหนดคุณภาพการบริการ ประกอบด้วยเกณฑ์ 10 ประการ ดังนี้

- 1) ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (tangibles) หมายถึง ลักษณะสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพ อุปกรณ์เครื่องมือ บุคลากร และวัสดุในการติดต่อสื่อสาร
 - 2) ความเชื่อมั่น ไว้วางใจได้ (reability) หมายถึง ความสามารถในการให้บริการตามที่สัญญาไว้ และมีความน่าเชื่อถือ
 - 3) การตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ (responsiveness) หมายถึง ความยินดีที่จะช่วยเหลือผู้รับบริการ และพร้อมที่จะให้บริการได้ทันที
 - 4) สมรรถนะของผู้ให้บริการ (competence) หมายถึง การเรียนรู้ ความสามารถทักษะในการบริการที่ให้บริการ และสามารถแสดงออกมาให้ผู้รับบริการประจักษ์ได้
 - 5) ความมีอัธยาศัยไมตรี (courtesy) หมายถึง ความสุภาพอ่อนไหว ให้เกียรติ มีน้ำใจ และเป็นมิตรต่อผู้รับบริการ
 - 6) ความน่าเชื่อถือ (credibility) หมายถึง ความน่าไว้วางใจ เชื่อถือได้ ซึ่งเกิดจากความซื่อสัตย์ และความจริงใจของผู้ให้บริการ
 - 7) ความมั่นคงปลอดภัย (security) หมายถึง ความรู้สึกมั่นใจในความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน ชื่อเสียง ปราศจากความรู้เสี่ยงอันตราย และข้อสงสัยต่าง ๆ รวมทั้งการรักษาความลับของผู้รับบริการ
 - 8) การให้ผู้รับบริการเข้าถึงบริการ (access) หมายถึง การที่ผู้รับบริการสามารถเข้ารับบริการได้ง่าย และได้รับความสะดวกจากการรับบริการ
 - 9) การติดต่อสื่อสาร (communication) หมายถึง การให้ข้อมูลต่าง ๆ แก่ผู้รับบริการใช้สื่อสารด้วยภาษาที่ผู้รับบริการเข้าใจ และรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ จากผู้รับบริการ
 - 10) การเข้าใจและรู้จักผู้รับบริการ (understanding/knowing the customer) หมายถึง การทำความเข้าใจ และรู้จักผู้รับบริการ รวมทั้งความต้องการของผู้รับบริการของตนเอง
3. ส่วนประสมทางตลาดสำหรับธุรกิจบริการ (The Marketing Mix for Services Businesses)
- ส่วนประสมทางตลาดสำหรับธุรกิจบริการ เป็นสิ่งที่ยอดนักการตลาดสามารถควบคุม และจัดการเพื่อทำให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน ซึ่งประกอบด้วย 7 ด้าน (ยุพาวรรณ วรณวณิช, 2548 อ้างถึงใน สุดจินดา ดังก้อง, 2551) ได้แก่
- 1) ผลิตภัณฑ์หรือการให้บริการ (product or service) หมายถึง การให้บริการที่สอดคล้องกับลักษณะของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย โดยที่ความต้องการของตลาดและตำแหน่งทางการแข่งขันจะเป็นตัวกำหนดการบริการหลัก บริการเสริม และคุณภาพของการให้บริการ และยังรวมถึงการบริการหลังการขาย และการรับประกันอีกด้วย
 - 2) ราคา (price) นโยบายด้านราคาของการให้บริการจะเกี่ยวข้องกับส่วนลด ส่วนยอมให้ระยะเวลาการจ่ายเงิน และเงื่อนไขการจ่ายเงิน ซึ่งมีความซับซ้อนกว่าสินค้าโดยทั่วไป เนื่องจากบางครั้งราคาจะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่ใช้ในการบริหารจัดการความต้องการซื้อของลูกค้า

3) ช่องทางการจัดจำหน่าย (place) หมายถึง สถานที่ตั้งและช่องทางการจัดจำหน่ายของการบริการ บางครั้งการบริการจะมีการจัดการจะมีการจัดส่งถึงบ้านหรือธุรกิจด้วย การตัดสินใจขององค์กรที่จะให้บริการโดยให้ลูกค้าเดินทางมารับบริการในสถานที่ที่จัดไว้ หรือเลือกที่จะให้บริการแก่ลูกค้าตามสถานที่ที่ลูกค้าต้องการนั้น จะขึ้นอยู่กับชนิดของการบริการ ราคา ต้นทุน และคู่แข่งชั้นที่อยู่ในตลาด ซึ่งช่องทางการจัดจำหน่ายของการบริการนั้นจะรวมถึงตัวแทนจำหน่าย และแฟรนไชส์ด้วยเช่นกัน

4) ลักษณะทางกายภาพ (physical evidence) เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของส่วนประสมของการบริการ เนื่องจากโดยปกติในขณะที่ใช้บริการลูกค้าจะต้องพบกับสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อุปกรณ์ และพนักงาน ประกอบกับการให้บริการเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ จึงทำให้ประเมินผลยาก ดังนั้น ลักษณะทางกายภาพจะเป็นสิ่งที่ลูกค้าใช้ในการประเมินคุณภาพของการบริการก่อนที่จะใช้บริการจริง

5) ผู้มีส่วนร่วมหรือพนักงาน (participants) ผู้มีส่วนร่วมนี้จะหมายถึงพนักงานทุกคนที่มีบทบาทในการให้บริการแก่ลูกค้า ซึ่งทัศนคติและการกระทำของพนักงานจะมีผลกระทบต่อความสำเร็จของการให้บริการ พฤติกรรมของพนักงานจะต้องมุ่งเน้นที่การให้บริการลูกค้าให้ดีที่สุด ในด้านของการให้บริการนั้น งานด้านการตลาดจะเป็นหน้าที่ของทุกคนในองค์กร ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่พนักงานในองค์กรจะต้องมีทักษะ ทัศนคติ ความเชื่อถือได้ และความสามารถต่าง ๆ ในการให้บริการแก่ลูกค้า

6) การส่งเสริมการตลาด (promotion) การบริการก็ต้องใช้วิธีการส่งเสริมการตลาดแบบดั้งเดิมให้เป็นประโยชน์ด้วยเช่นกัน ซึ่งประกอบด้วย การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขาย และการใช้พนักงานขาย แต่อย่างไรก็ตามจากการที่บริการเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ ดังนั้น วิธีการในการส่งเสริมการตลาดจึงมีบางส่วนที่ต่างจากการส่งเสริมการตลาดโดยทั่วไป การใช้พนักงานขายเป็นเรื่องปกติมากในการส่งเสริมการตลาดของบริการ เนื่องจากพนักงานทุกคนที่ติดต่อกับลูกค้าจะเป็นจุดขายของบริการและองค์กร ดังนั้น ต้องมีการอบรมพนักงานในการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า

7) ขั้นตอนของการให้บริการ (process) เกี่ยวข้องกับการออกแบบขั้นตอนและระบบในการจัดส่งการให้บริการแก่ลูกค้า ถ้าองค์กรไม่ให้ความสนใจกับขั้นตอนของการให้บริการอย่างเพียงพอจะทำให้คุณภาพการบริการตกต่ำ และทำให้ลูกค้าไม่พอใจได้ สิ่งที่สำคัญในองค์กรที่ทำการผลิตสินค้า ก็คือ ผลสำเร็จที่ได้จากขั้นตอนการผลิตนั้น แต่สำหรับองค์กรที่เป็นผู้ให้บริการแล้ว ขั้นตอนของการให้บริการและผลสำเร็จที่ออกมาจะมีความสำคัญเท่า ๆ กัน ดังนั้น นักการตลาดจะต้องออกแบบขั้นตอนของการให้บริการ เพื่อเป็นการควบคุมคุณภาพในการให้บริการ

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

สำหรับแนวคิดของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน นอกจากความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจและสังคมแล้ว นักท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน การเปลี่ยนในชุมชนอาจทำให้รูปแบบและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ขึ้นมา จากกระแสการอนุรักษ์และความต้องการที่จะคืนสภาพความสมบูรณ์ธรรมชาติ พร้อมกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว นักพัฒนาการท่องเที่ยวจากองค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) และ

สมาคมการส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Pacific Asia Travel Association: PATA) ได้มีการคิดรูปแบบการบริการที่มีความสอดคล้องกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยใช้หลักแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ตามแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยมีความหมายรวมถึงการพัฒนาที่มุ่งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ชุมชนก็มีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเท่าเทียมกัน หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่ดูแล รับผิดชอบการพัฒนาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวต้องมีวิธีการบริหารจัดการการใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้เพียงพอ ประหยัดและมีประสิทธิภาพอย่างสูงสุด
2. การลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น กับการลดการก่อของเสีย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีการวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพหรืออาจจะหาทรัพยากรที่มีความเหมาะสม/เหมือนกันมาใช้ทดแทน
3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ผู้รับผิดชอบการพัฒนาต้องมีการวางแผนที่สามารถขยายฐานการท่องเที่ยว โดยการรักษาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่โดยการเพิ่มคุณค่า และการเพิ่มมาตรฐานการบริการ
4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว จะต้องมีการประสานงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควบคู่กันไปด้วย อาทิ แผนการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนการพัฒนาของสำนักงานนโยบายและสิ่งแวดล้อม และแผนพัฒนาจังหวัด
5. ต้องใช้การท่องเที่ยวขยายเศรษฐกิจของท้องถิ่น ด้วยการสรรหาทรัพยากรที่โดดเด่นของท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เป็นที่รู้จักมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการกระจายรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น
6. การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นแบบเป็นองค์กรรวม โดยเข้าร่วมทำในลักษณะหน่วยงานร่วมดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน
7. การจัดเตรียมข้อมูลหรือคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม ด้วยการทำงานร่วมกันกับผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดเตรียมเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของสถานที่ต่าง ๆ ให้พร้อมและเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือน เพื่อความสะดวกในการศึกษาของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว

การท่องเที่ยววิถีคลอง วิถีไทย

ในช่วงปีที่ผ่านมา นายทวีพงษ์ วิชัยดิษฐ ผู้อำนวยการองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. (ประชาชาติธุรกิจ, 2019) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่คลองเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ช่วงปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา อพท. ได้วางเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับคลองดำเนินภายใต้แนวคิด “วิถีคลอง วิถีไทย ตามรอยเสด็จคลองดำเนิน” โดยเส้นทางที่ อพท. ร่วมกับชุมชนกำหนดเป็นเส้นทางเดินเรือด้วยเรือพายและเรือยนต์ใน

ระยะทาง 10 กิโลเมตร ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ 4 จุด จุดแรกคือ วัดโชติทายการาม วัดราษฎร์เก่าแก่ที่ได้รับเสด็จพระเจ้าแผ่นดินมาแล้วถึง 2 รัชกาล ถัดไปคือ บ้านมหาดเล็กเจ๊กฮวด ที่เจ้าของบ้านเคยรับเสด็จและถวายพระกระยาหารพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ขณะเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรอย่างไม่เป็นทางการจนได้กลายเป็น “มหาดเล็กเพื่อนต้น” ต่อไปคือ สวนเกษตรผสมผสานแม่ทองหยิบ สวนเกษตรผสมที่แม่ทองหยิบใช้เลี้ยงดูลูกชายหญิงทั้ง 7 คน พร้อมเปิดให้เรียนรู้วิถีชาวสวน และสัมผัสกับคุณค่าของดินดี น้ำดี อาหารดี และที่สุดท้าย ตลาดน้ำตักลัก ตลาดน้ำดั้งเดิมแห่งแรกของราชบุรีที่มีก่อนการขุดคลองดำเนินสะดวกเส้นทางดังกล่าวมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวิถีชีวิต ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ที่มีพระราชดำริให้ขุดคลองดำเนินสะดวกจนกลายเป็นเส้นทางการค้าที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจใน 3 จังหวัด คือ ราชบุรี สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

นอกจากนั้น ยังมีเรื่องราวการเสด็จประพาสต้นของรัชกาลที่ 5 และการเสด็จพระราชดำเนินของรัชกาลที่ 9 เพื่อตรวจเยี่ยมราษฎรและบำเพ็ญราชกุศลที่วัดโชติทายการามในปี 2510 ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่นที่พร้อมบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น

สำหรับรูปแบบในการพัฒนาพื้นที่ริมคลองดำเนินนั้น อพท.ได้ทำงานบนพื้นฐานของการพัฒนาภายใต้กรอบเกณฑ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (CBT Thailand) ที่อยู่ภายใต้เกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (GSTC) เพื่อพัฒนาชุมชนให้ผ่านเกณฑ์อย่างน้อย 50% ซึ่งระยะเวลาในการพัฒนาพื้นที่ให้แล้วเสร็จทั้งหมดกินเวลาทั้งสิ้นประมาณ 3 ปี เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายเพิ่มรายได้ให้ชุมชน 20% จากของเดิม

จะเห็นว่านิเวศวิทยาลุ่มน้ำ โดยเฉพาะคลอง ซึ่งเป็นหน่วยทรัพยากรธรรมชาติพื้นฐานที่มีความสำคัญหน่วยหนึ่งของสังคมไทย สามารถสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังสามารถสร้างรายได้ในระดับครัวเรือน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ดีและได้มาตรฐานเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหน่วยทรัพยากรธรรมชาติพื้นฐานที่สำคัญ คือ คลอง

การท่องเที่ยววิถีชุมชน จึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของผู้คนและสร้างความตระหนักในการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติเอาไว้ นอกจากนี้ ปัจจุบันยังมีหน่วยงานภาครัฐ คือ อพท. ให้การสนับสนุนการสร้างแหล่งท่องเที่ยว “วิถีไทย วิถีคลอง” จึงเป็นโอกาสอันดีที่จะสร้างฐานข้อมูล คลอง ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว “วิถีไทย วิถีคลอง” เพิ่มเติม การสร้างโอกาสดังกล่าวจะนำมาซึ่งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ในระดับครัวเรือนของคนไทยต่อไปในอนาคต

2.6 กลุ่มลุ่มน้ำในประเทศไทย

ประเทศไทยประกอบไปด้วยลุ่มน้ำสายสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 25 ลุ่มน้ำ โดยสำนักบริหารโครงการกรมชลประทาน (ตุลาคม 2557) ได้จัดทำข้อมูลลุ่มน้ำภายใต้แผนพัฒนาการชลประทาน จำนวน 25 ลุ่มน้ำ และกำหนดลุ่มน้ำสาขาไว้ดังนี้

1. ลุ่มน้ำสาละวิน มีพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งหมด 29,500 ตร.กม. เฉพาะที่อยู่ในประเทศไทย 17,920 ตร.กม. ครอบคลุมพื้นที่ใน 3 จังหวัด คือ แม่ฮ่องสอน ตาก และเชียงใหม่

2. กลุ่มน้ำโขง มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 57,422 ตร.กม. แยกเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 46,670 ตร.กม. ครอบคลุมพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ สกลนคร นครพนม เลย มุกดาหาร อุดรธานี และหนองคาย พื้นที่ครอบคลุมทางภาคเหนือ 7,752 ตร.กม. ครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด ได้แก่ เชียงรายและพะเยา

3. กลุ่มน้ำกก กลุ่มน้ำกกมีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 10,785 ตร.กม. มีพื้นที่ลุ่มน้ำอยู่ในประเทศไทย 7,895 ตร.กม. ครอบคลุมพื้นที่ใน จ.เชียงราย และเชียงใหม่ แม่น้ำกกแบ่งออกเป็น 4 ลุ่มน้ำย่อย

4. กลุ่มน้ำชี มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 49,477 ตร.กม.หรือประมาณ 30.92 ล้านไร่คิดเป็น 9.7 % ของพื้นที่ทั้งประเทศครอบคลุมพื้นที่ 12 จังหวัด ในบางส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางและตอนบน จังหวัดที่มีพื้นที่ทั้งจังหวัดอยู่ในลุ่มน้ำมี 2 จังหวัด ได้แก่ ชัยภูมิและกาฬสินธุ์ ส่วนจังหวัดที่มีพื้นที่บางส่วนของจังหวัดอยู่ในลุ่มน้ำมี 10 จังหวัด ได้แก่ เลย ยโสธร ขอนแก่น นครราชสีมา มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ อุบลราชธานี อุดรธานี และหนองบัวลำภู

5. กลุ่มน้ำมูล กลุ่มน้ำมูลมีพื้นที่ลุ่มน้ำ 69,700 ตร.กม. หรือ 43-56 ล้านไร่ (หรือ13.6% ของพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งประเทศ) ครอบคลุมพื้นที่ 10 จังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างและบางส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จังหวัดที่มีพื้นที่ทั้งหมดอยู่ในลุ่มน้ำ มี 2 จังหวัดได้แก่ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จังหวัดที่มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในลุ่มน้ำมี 3 จังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานี นครราชสีมา มหาสารคาม ยโสธร ขอนแก่น ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ และอำนาจเจริญ

6. กลุ่มน้ำปิง กลุ่มน้ำปิงมีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณน้ำ33,898 ตร.กม ครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 5 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ตาก กำแพงเพชร และ นครสวรรค์

7. กลุ่มน้ำวัง อยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ครอบคลุมพื้นที่รับน้ำฝน 10,791 ตร.กม. มีปริมาณน้ำไหลผ่านเฉลี่ยปีละ 1,103.6 ล้าน ลบ.ม. สภาพภูมิประเทศในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วังตอนบนเป็นเทือกเขาและมีที่ราบ ในหุบเขาส่วนพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วังในเขตตัวเมืองลำปาง

8. กลุ่มน้ำยม อยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ครอบคลุมพื้นที่รับน้ำฝน 23,616 ตร.กม. ลักษณะทั่วไปสภาพภูมิประเทศตอนบนเป็นเทือกเขา และมีที่ราบในหุบเขา พื้นที่ลุ่มน้ำยมตอนล่าง เป็นที่ราบบริเวณจังหวัดสุโขทัย พิษณุโลกและ พิจิตร

9. กลุ่มน้ำน่าน อยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ครอบคลุมพื้นที่รับน้ำฝน 34,330 ตร.กม. ปริมาณน้ำไหลผ่านเฉลี่ยปีละ 9,158.0 ล้าน ลบ.ม. ลักษณะทั่วไป สภาพภูมิประเทศในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่น้ำน่านตอนบน เป็นเทือกเขาและมีที่ราบในหุบเขาส่วนพื้นที่ลุ่มน้ำแม่น้ำน่านตอนล่าง เป็นที่ราบพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดพิจิตร

10. กลุ่มน้ำเจ้าพระยา มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 20,125 ตร.กม. ครอบคลุมพื้นที่ 11 จังหวัดในภาคกลาง ได้แก่ นครสวรรค์ ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี อ่างทอง อยุธยา สระบุรี ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ และ กรุงเทพฯ

11. กลุ่มน้ำสะแกกรัง มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 5,192 ตร.กม. ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดอุทัยธานี บางส่วนของ จ.นครสวรรค์ และกำแพงเพชร

12. กลุ่มน้ำป่าสัก มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 16,292 ตร.กม. แม่น้ำป่าสักเป็นแม่น้ำสายหลักในลุ่มน้ำนี้ไหลจากเหนือสู่ใต้ มีต้นกำเนิดอยู่บริเวณเทือกเขาเพชรบูรณ์ในเขตอ.ด่านซ้าย จ.เลยและ ไหลผ่าน จ.เพชรบูรณ์ ลพบุรี สระบุรี และบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่ จ.พระนครศรีอยุธยา

13. กลุ่มน้ำท่าจีน มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 13,682 ตร.กม. กลุ่มน้ำท่าจีนมีแม่น้ำสำคัญเพียงสายเดียวคือ แม่น้ำท่าจีน (ตอนต้นน้ำเรียกว่าแม่น้ำสุพรรณบุรี) โดยมีพื้นที่ลุ่มน้ำเริ่มต้นที่จังหวัดนครสวรรค์ แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยา ทางฝั่งขวาเหนือเขื่อนเจ้าพระยาที่ ต.มะขามเฒ่า อ.วัดสิงห์ จ.ชัยนาท ไหลผ่านเขต จ.สุพรรณบุรี นครปฐม และออกสู่อ่าวไทยบริเวณ จ.สมุทรสาคร

14. กลุ่มน้ำแม่กลอง มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 30,837 ตร.กม. หรือ 19.45 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 8 จังหวัด ได้แก่ กาญจนบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม บางส่วนของ จ.สุพรรณบุรี นครปฐม สมุทรสาคร อุทัยธานี และ ตาก

15. กลุ่มน้ำปราจีนบุรี พื้นที่ส่วนใหญ่ครอบคลุมจังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 9,651.38 ตารางกิโลเมตร ลักษณะลุ่มน้ำวางตัวอยู่ในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก

16. กลุ่มน้ำบางปะกง มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 8,679 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมจังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระบุรี มีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปี 3,712 ล้าน ลบ.ม. สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มน้ำย่อย ได้แก่ แม่น้ำนครนายก คลองท่าลาด คลองหลวง และแม่น้ำบางปะกงสายหลัก

17. กลุ่มน้ำโดนเลสาป เป็นลุ่มน้ำขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศไทย มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมประมาณ 4,093.47 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,558,421 ไร่พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตจังหวัดสระแก้วและจันทบุรี

18. กลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 13,830 ตร.กม. มีน้ำท่าเฉลี่ยรายปี 11,115 ล้าน ลบ.ม. สามารถแบ่งออกเป็น 12 กลุ่มน้ำย่อย ครอบคลุมจังหวัด ตราด ระยอง ส่วนใหญ่ของจังหวัดชลบุรี และบางส่วนของจังหวัดจันทบุรี

19. กลุ่มน้ำเพชรบุรี มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 5,600 ตร.กม. หรือ 3.9 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของ จ.เพชรบุรี ประกอบด้วย 3 กลุ่มน้ำย่อย

20. กลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลประจวบคีรีขันธ์ มีพื้นที่ประมาณ 7,100 ตร.กม. หรือ 4044 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เกือบทั้งหมด ประกอบด้วย 5 กลุ่มน้ำย่อย

21. กลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก มีพื้นที่รับน้ำ 26,352 ตร.กม.หรือ 16.5 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 7 จังหวัดได้แก่ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส แม่น้ำส่วนใหญ่ในพื้นที่ลุ่มน้ำจะเป็นแม่น้ำสายสั้น ๆ ไหลลงสู่อ่าวไทย ประกอบด้วย 13 กลุ่มน้ำย่อย

22. กลุ่มน้ำตาปี มีพื้นที่รับน้ำ 12,225 ตร.กม. หรือ 7.6 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ป่า 2.3 ล้านไร่และพื้นที่เกษตรกรรม 4 ล้าน ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และกระบี่ ประกอบด้วย 9 กลุ่มน้ำย่อย

23. กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่รับน้ำ 8,495 ตร.กม. หรือ 5.31 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดสงขลาและนครศรีธรรมราช จากการพิจารณาสภาพอุทกวิทยา ประกอบด้วย 9 กลุ่มน้ำย่อย

24. กลุ่มน้ำปัตตานี มีขนาดพื้นที่รับน้ำ 3,858 ตร.กม.หรือ 2.4 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดยะลาและปัตตานีมีแม่น้ำปัตตานี

25. กลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 21,172 ตร.กม. หรือ 13.2 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 7 จังหวัด คือ ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ นครศรีธรรมราช ตรังและสตูล ประกอบด้วย 13 ลุ่มน้ำย่อย

หลักการแบ่งลุ่มน้ำและคลอง

ศ.ดร. เกษม จันทรแก้ว ได้ให้ความหมายของกลุ่มน้ำไว้ในปี 2539 ว่าหมายถึง “หน่วยของพื้นที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำโดยเฉพาะ มีขนาดตามความต้องการของแต่ละบุคคลและประเภทการศึกษา” ในขณะที่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ระบุว่าลุ่มน้ำ คือ บริเวณพื้นที่ซึ่งครอบคลุมลำน้ำธรรมชาติเพื่อเป็นแหล่งที่รวมน้ำให้ไหลลงสู่ลำน้ำหนึ่งพื้นที่ลุ่มน้ำแต่ละแห่งจะมีขนาดไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพทางภูมิศาสตร์และวัตถุประสงค์ในการจัดแบ่งพื้นที่เพื่อบริหารจัดการ พื้นที่ลุ่มน้ำจะกำหนดบริเวณใดก็ได้โดยผู้จัดการลุ่มน้ำกำหนดขอบเขตที่ผู้จัดการสามารถทราบข้อมูลของน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำที่กำหนด (น้ำฝนที่ตกลงมาและ/หรือน้ำที่สูบเข้ามาจากลุ่มน้ำใกล้เคียง และน้ำที่ไหลออกนอกลุ่มน้ำ)

ภาพที่ 2-1 แสดงลักษณะพื้นที่ลุ่มน้ำ

จะเห็นว่าคำว่า “ลุ่มน้ำ” มีความหมายกว้างขวางกว่าคำว่า “แม่น้ำ” ซึ่งกินความแค่ลำน้ำหรือร่องน้ำที่เป็นลำน้ำประธานสายหลักหรือลำน้ำสาขา แต่ลุ่มน้ำครอบคลุมแผ่นดินทั้งหมดที่รองรับและให้น้ำแก่ลุ่มน้ำนั้น ๆ อย่างไรก็ตามการแบ่งลุ่มน้ำอาจใหญ่เล็กตามวัตถุประสงค์การจัดการ เช่น ในกรณีลุ่มน้ำท่าจีน ได้พิจารณาเอาสิ่งก่อสร้างเป็นตัวกำหนดพรมแดนด้วย เช่น ประตูเขื่อนกันน้ำระหว่างเจ้าพระยากับท่าจีน เพราะน้ำต้นทุน ท่าจีนมาจากน้ำฝนของพื้นที่ภายในลุ่มน้ำเองเพียงร้อยละ 30 และมาจากน้ำที่ผันมาจากลุ่มน้ำแม่กลองและเจ้าพระยาร้อยละ 70 นอกจากนี้ ข้อคำนึงถึงการแบ่งเขตลุ่มน้ำยังสามารถครอบคลุมการกำหนดการบริหารจัดการลุ่มน้ำโดยใช้ปัจจัยทางสังคมได้ด้วย เช่น ข้อคิดที่ว่าลุ่มน้ำขนาดใหญ่เล็กเท่าใดที่พอเหมาะในการเอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียเป็นไปได้ด้วยดี

คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ได้กล่าวถึง ลุ่มน้ำ (Watershed, Basin, Catchment) คือ พื้นที่รับน้ำตามธรรมชาติ จากฝนที่ตกลงในพื้นที่นั้นแล้วไหลลงสู่ที่ต่ำ ไปรวมตัวกันเป็นลำน้ำสายเล็กและไหลรวมตัวกันลงสู่ลำน้ำสายใหญ่ขึ้นไป จนในที่สุดไหลออกจาก พื้นที่ลุ่มน้ำที่จุดหนึ่งของลำน้ำ โดยขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำกำหนดได้ด้วยแนวเส้นสันปันน้ำที่เริ่มตรงจุดไหลออกของลุ่มน้ำแล้วแผ่ครอบคลุมทั้งสองด้านของลำน้ำไปจนถึงต้นน้ำลำธาร ขนาดของพื้นที่ลุ่มน้ำจะใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ เมื่อเลื่อนจุดไหลออกไป

ทางท้ายน้ำ จนในที่สุดพื้นที่ลุ่มน้ำจะใหญ่ที่สุดที่จุดไหลออกสู่ทะเล ซึ่งสามารถแบ่งลุ่มน้ำออกเป็น 3 ขนาด คือ

1) ลุ่มน้ำขนาดใหญ่ เป็นหน่วยพื้นฐานของทรัพยากรน้ำ และสิ่งแวดล้อม เพื่อการวางแผนระดับประเทศ ส่วนใหญ่เป็นลุ่มน้ำลำดับที่ 7 ขึ้นไป หรือบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่ง โดยพื้นที่ประเทศไทยสามารถแบ่งเป็นลุ่มน้ำขนาดใหญ่ได้ 25 ลุ่มน้ำ

2) ลุ่มน้ำขนาดกลาง มีพื้นที่ประมาณ 1,000 - 5,000 ตารางกิโลเมตร เหมาะสำหรับการวางแผนระดับจังหวัด โดยทั่วไปมีลำน้ำหลักเป็นลำน้ำลำดับที่ 5 และ 6 เกิดจากลุ่มน้ำขนาดเล็กหลายลุ่มน้ำมารวมกัน ดังนั้น การพัฒนาลุ่มน้ำของจังหวัดจึงเป็นการพัฒนาลุ่มน้ำขนาดกลาง

3) ลุ่มน้ำขนาดเล็ก มีพื้นที่ประมาณ 200 - 400 ตารางกิโลเมตร หรือมีหมู่บ้านประมาณ 40 - 50 หมู่บ้าน จะมีลำน้ำสายหลักเป็นลำน้ำลำดับที่ 4 ลุ่มน้ำขนาดเล็กเหมาะกับการวางแผนพัฒนาแหล่งน้ำระดับอำเภอ

2.7 การพัฒนาฐานข้อมูลดิจิทัล

แนวคิดการพัฒนาฐานข้อมูลดิจิทัล หรือการพัฒนาสารสนเทศมีหลากหลายรูปแบบ แต่ที่ได้รับความนิยมและมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้มีความสำเร็จและสามารถใช้งานระบบได้นานจะต้องดำเนินงานตามวงจรการพัฒนา ระบบ SDLC (System Development Life Cycle) มีขั้นตอนโดยสังเขปดังนี้ (กิตติ ภัคดีวัฒนกุล และ พนิดา พานิชกุล, 2546)

1. การค้นหาและเลือกสรรโครงการ (Project Identification and Selection) เป็นขั้นตอนที่อธิบายถึงการค้นหาโครงการที่ต้องการพัฒนา และพิจารณาเลือกโครงการที่จะทำให้องค์กรได้รับผลตอบแทนมากที่สุด

2. การเริ่มต้นและวางแผนโครงการ (Project Initiating and planning) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวโครงการโดยเริ่มจากการจัดตั้งทีมงาน จากนั้นร่วมกันค้นหา สร้างแนวทาง และเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในการนำระบบใหม่มาใช้งาน เมื่อใดทางเลือกที่ดีและเหมาะสมที่สุดและเหมาะสมที่สุดแล้ว ทีมงานจึงเริ่มวางแผน ดำเนินงานโครงการ โดยศึกษาความเป็นไปได้ กำหนดระยะเวลาดำเนินงานแต่ละขั้นตอนและกิจกรรม เพื่อนำเสนอต่อผู้บริหารพิจารณาอนุมัติให้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

3. การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) รวบรวมความต้องการของระบบจากผู้ใช้ระบบ จากนั้นศึกษาและวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ด้วยการใช้แบบจำลองต่าง ๆ โดยอาจจะมีการใช้เทคนิคในการรวบรวมข้อมูล เช่น การออกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ด้วยการจำลองแบบข้อมูลเหล่านั้น ได้แก่ แบบจำลองขั้นตอนการทำงานของระบบ (Process Model) แบบจำลองข้อมูล (Data Model) โดยมีการใช้เครื่องมือในการจำลองแบบชนิดต่าง ๆ เช่น แผนภาพกระแสข้อมูล (Data Flow Diagram) แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล (Entity Relationship Diagram) เป็นต้น

4. การออกแบบเชิงตรรกะ (Logical Design) เป็นขั้นตอนในการออกแบบลักษณะการทำงานของระบบ โดยการออกแบบในเชิงตรรกะนี้ยังไม่ได้มีการระบุถึงคุณลักษณะของอุปกรณ์ที่จะนำไปใช้ เพียงแต่กำหนดถึงลักษณะของรูปแบบรายงานที่เกิดจากการทำงานของระบบ ลักษณะของการนำข้อมูล

เข้าสู่ระบบและผลลัพธ์ที่ได้จากระบบขั้นตอนการออกแบบเชิงตรรกะจะสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับขั้นตอนการวิเคราะห์ระบบเป็นอย่างมาก เนื่องจากจะมีการนำแผนภาพที่แสดงถึงความต้องการของผู้ใช้ระบบที่ได้จากขั้นตอนการวิเคราะห์ระบบมาทำการแปลงเพื่อให้ได้ข้อมูลเฉพาะของการออกแบบ (System Design Specification) ที่สามารถนำไปเขียนโปรแกรมได้สะดวกขึ้น เช่น การออกแบบส่วนนำเข้าสู่ข้อมูลและผลลัพธ์นั้นต้องอาศัยข้อมูลที่เป็น Data Flow ที่ปรากฏอยู่บนแผนภาพกระแสข้อมูลในขั้นตอนการวิเคราะห์ระบบ

5. ขั้นตอนการออกแบบเชิงกายภาพ (Physical Design) เป็นขั้นตอนที่ระบุถึงลักษณะการทำงานของระบบกายภาพหรือเทคนิค โดยระบุถึงคุณลักษณะของอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ เทคโนโลยีโปรแกรมภาษาที่จะนำมาเขียนโปรแกรม ฐานข้อมูล ระบบปฏิบัติการ และระบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับระบบ สิ่งที่ได้จากการออกแบบกายภาพนี้จะเป็นข้อมูลเฉพาะของการออกแบบ (System Design Specification) เพื่อส่งมอบให้กับโปรแกรมเมอร์เพื่อใช้เขียนโปรแกรมตามลักษณะการทำงานของระบบที่ได้ออกแบบและกำหนดไว้ ทั้งนี้ในการออกแบบที่นอกเหนือจากที่กล่าวมานี้ ขึ้นอยู่กับระบบขององค์กรว่าจะต้องมีการเพิ่มเติมรายละเอียดส่วนใดบ้างแต่ควรจะมีการออกแบบระบบความปลอดภัยในการใช้ระบบด้วย โดยกำหนดสิทธิในการใช้งานข้อมูลที่อยู่ในระบบของผู้ใช้ตามลำดับความสำคัญ เพื่อป้องกันการนำเอาข้อมูลไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้อง นอกจากนี้นักวิเคราะห์ระบบอาจจะมีการตรวจสอบความพึงพอใจในรูปแบบและลักษณะการทำงานที่ออกแบบไว้ โดยอาจจะมีการสร้างตัวต้นแบบ (Prototype) เพื่อให้ผู้ใช้ได้ทดลองใช้งาน

6. การพัฒนาและติดตั้งระบบ (System Implementation) เป็นขั้นตอนในการนำข้อมูลเฉพาะของการออกแบบมาทำการเขียนโปรแกรมเพื่อให้ได้เป็นไปตามคุณลักษณะ และรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ หลังจากเขียนโปรแกรมเรียบร้อยแล้ว นักวิเคราะห์จะต้องทำการทดสอบโปรแกรม ตรวจสอบข้อผิดพลาดของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมา และสุดท้ายคือการติดตั้งระบบไม่ว่าจะเป็นระบบใหม่หรือเป็นการพัฒนาระบบเดิมที่มีอยู่แล้วโดยการติดตั้งตัวโปรแกรม ติดตั้งอุปกรณ์ พร้อมจัดทำคู่มือและจัดเตรียมหลักสูตรอบรมให้แก่ผู้ใช้งานที่เกี่ยวข้องเริ่มจากการเขียนโปรแกรมซึ่งโปรแกรมเมอร์จะได้รับชุดเอกสารที่เกิดขึ้นตั้งแต่ตอนแรกจนถึงขั้นตอนการออกแบบ โดยเฉพาะข้อมูลส่วนของการออกแบบที่จะช่วยให้การเขียนโปรแกรมง่ายขึ้น หลังจากนั้นจะต้องมีการทดสอบโปรแกรมเพื่อหาข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นและแก้ไขในเบื้องต้น เมื่อโปรแกรมผ่านการทดสอบแล้ว กิจกรรมต่อไปคือติดตั้งระบบใหม่ พร้อมจัดทำคู่มือประกอบการใช้โปรแกรม จัดหลักสูตรอบรมผู้ใช้งานและคอยช่วยเหลือระหว่างการทำงาน

7. ขั้นตอนการซ่อมบำรุง (System Maintenance) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของวงจรการพัฒนา ระบบ (SDLC) หลังจากระบบใหม่ได้เริ่มดำเนินการ ผู้ใช้ระบบอาจจะพบปัญหาที่เกิดขึ้น เนื่องจากความไม่คุ้นเคยกับระบบใหม่ และค้นพบวิธีการแก้ไขปัญหานั้นเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้เอง ดังนั้นนักวิเคราะห์ระบบและโปรแกรมเมอร์จะต้องคอยแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบที่ทำการพัฒนาขึ้นจนกว่าจะเป็นที่พอใจของผู้ใช้ ระบบมากที่สุด ปัญหาที่ผู้ใช้ระบบค้นพบระหว่างการทำงานนั้นเป็นผลดีในการทำให้ระบบใหม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้ใช้งานเป็นผู้ที่เข้าใจในการทำงานทางธุรกิจเป็นอย่างดีเริ่มจากการมีการใช้ระบบใหม่ที่ได้ติดตั้งแล้วในระยะแรก ผู้ใช้จะพบกับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะมีการทำ

การบันทึกปัญหาเหล่านั้นไว้ส่งให้กับนักวิเคราะห์ระบบและโปรแกรมเมอร์ทำการแก้ไขต่อไป ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่จะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและแก้ไขระบบที่เพิ่งมีการติดตั้งใช้งานในระยะต้น โดยนักวิเคราะห์ระบบจะทำการพิจารณาถึงปัญหาเหล่านั้นเพื่อหาแนวทางแก้ไขต่อไป

วิจัยฉบับนี้จึงใช้วงจรการพัฒนา SDLC เป็นแนวทางการพัฒนาระบบสารสนเทศในครั้งนี้ แต่เพื่อลดความซับซ้อนในการดำเนินงาน จึงทำการลดขั้นตอนการดำเนินงานให้มี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1. การวางแผนโครงการ เป็นการเตรียมความพร้อมและติดต่อประสานงานผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบในทุกลำดับขั้นตอน รวมถึงการศึกษาปัญหาและประเมินความเป็นได้ในการพัฒนาระบบสารสนเทศ

2. การวิเคราะห์ระบบ เป็นการกำหนดความสามารถในการทำงานของระบบสารสนเทศให้สามารถตอบสนองตามความต้องการ และแก้ปัญหาในขั้นตอนการวางแผนโครงการ
3. การออกแบบระบบ เป็นการออกแบบระบบเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่เพื่อให้ตรงตามความต้องการและสามารถแก้ปัญหาแก่ผู้งาน และเป็นขั้นตอนในการออกแบบลักษณะการนำข้อมูลเข้าและผลลัพธ์ที่ได้จากระบบ รวมถึงระบุคุณลักษณะของอุปกรณ์ที่นำมาใช้ เพื่อส่งมอบให้กับนักพัฒนาระบบ (Developer)
4. การพัฒนาระบบ เป็นขั้นตอนในการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และออกแบบมาทำการเขียนโปรแกรมเองให้ได้ตามความต้องการที่กำหนดไว้และทำการประเมินความถูกต้องให้ได้ตามความต้องการ และ
5. การบำรุงรักษาระบบ เป็นการดูแลให้ระบบสารสนเทศสามารถใช้งานได้เป็นปกติอยู่ตลอดเวลา รวมถึงการแก้ไขข้อผิดพลาดในการทำงานของระบบสารสนเทศ

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นราวดี บัวขวัญ (2556) ได้ศึกษา รูปแบบการจัดการตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตลาดน้ำคลอง อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยและองค์ประกอบของการจัดการตลาดน้ำคลองแหเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงเสนอแนะรูปแบบการจัดการตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่คลองแห ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยและองค์ประกอบของการจัดการตลาดน้ำคลองแหเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 7 ด้าน คือ 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) บริการท่องเที่ยว 4) การส่งเสริมการตลาด ซึ่งมีค่าความชัดเจนขององค์ประกอบสูงสุด คือ 11.538 5) การมีส่วนร่วม 6) กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม และ 7) องค์การในการดำเนินงาน นอกจากนี้ในส่วนของรูปแบบการจัดการตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทของคลองแหนั้น ควรมีองค์การจัดการในลักษณะ “ประชาคมตลาดน้ำคลองแห” ซึ่งประกอบด้วยทุกภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว โดยมีการกำหนดเป้าหมาย การวางแผน เพื่อนำไปสู่การจัดการตลาดน้ำคลองแหที่มุ่งเน้นการสร้างเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรม และวิถีชีวิตผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม และการบูรณาการความร่วมมือกับภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องในลักษณะเครือข่าย โดยใช้ตลาดน้ำเป็นกลยุทธ์ในการจัดการเพื่อพัฒนาและเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ใกล้เคียง

นราวดี บัวขวัญ (2559) ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) และ 4 รัฐ (กลันตัน เปรัก เคดาห์ และเปอร์ลิส)

ประเทศมาเลเซีย โดยมีวัตถุประสงค์คือ ศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ศึกษาองค์ประกอบการท่องเที่ยว และกำหนดมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กับชุมชนใน 4 รัฐ ประเทศมาเลเซีย เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กับชุมชนใน 4 รัฐ ของประเทศมาเลเซีย และเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างเมืองชายแดนไทยและมาเลเซีย ซึ่งผลจากการศึกษา พบว่า ขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 ชุมชน ภายใต้องค์ประกอบ 4 ด้าน อยู่ในระดับขีดความสามารถในการรองรับได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและนักท่องเที่ยว และเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดความยั่งยืน จึงเสนอให้มีแนวทางในการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับขีดความสามารถรองรับด้านการท่องเที่ยวของชุมชน โดยชุมชนควรมีการวางกฎระเบียบเพื่อกำกับดูแลอย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในส่วนขององค์ประกอบการท่องเที่ยว และมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้กับชุมชนใน 4 รัฐของมาเลเซีย ชุมชนมีความคิดเห็นที่คล้ายคลึงกันโดยรวม และแตกต่างกันในส่วนการให้ลำดับความสำคัญกับตัวชี้วัดมาตรฐานในบางประเด็น เช่น กลุ่มองค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวกฎระเบียบการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เป็นต้น สำหรับการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างสองพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายการจัดการความรู้ โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายผ่านคนกลางหรือหน่วยงานกลาง ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่าง 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 รัฐของมาเลเซีย ควรจะมีการพัฒนาเพื่อเชื่อมโยงเส้นทางเที่ยว การประชาสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การพัฒนามาตรฐาน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรม

ปรัชญากรณ์ ไชยคช และคณะ (2559) ได้ ศึกษาวิจัย โครงการเปรียบเทียบมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) และ 4 รัฐ (กลันตัน เปรัก เคดาห์ และเปอร์ลิส) ประเทศมาเลเซีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 2 ประเทศ เปรียบเทียบมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน และกำหนดมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันระหว่างชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 รัฐ ประเทศมาเลเซีย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย การสำรวจ การสังเกต การจัด ประชุม มกลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสอบถามมาตรฐานด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 7 ด้าน ประกอบด้วย 1) แนวคิด เป้าหมายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 3) การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต 4) การบริหารจัดการอย่างยั่งยืน 5) การบริการท่องเที่ยว 6) ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว 7) การประชาสัมพันธ์และการตลาด ผลการวิจัยพบว่า ทรัพยากรท่องเที่ยวทั้ง 2 ประเทศไม่แตกต่างกัน ชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีวัตถุประสงค์การจัดการท่องเที่ยวอย่างหลากหลาย ชุมชนมาเลเซียมีโครงสร้างการบริหารองค์กรรูปแบบเดียวกัน ทั้ง 2 ฝ่ายใช้วิถีชีวิตของผู้นในชุมชนและฐานทรัพยากรธรรมชาติมาให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ผลการเปรียบเทียบมาตรฐานพบว่า ชุมชนฝ่ายไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันออกไป เปิดโอกาสให้ทุกคน

เป็นแกนนำใน การบริหารจัดการท่องเที่ยว มีโปรแกรมท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเลือกหลากหลาย ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่วนชุมชนใน 4 รัฐ มีการจัดตั้งองค์กรอย่างเป็นระบบโดยได้รับอนุมัติจากรัฐ ก่อนดำเนินการ ใช้หลักศาสนาที่กำหนดกฎ กติกา ให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามทำงานเป็นทีม มีการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายอย่างชัดเจน มีมาตรฐานด้านการดูแลรักษาความปลอดภัย แก่นักท่องเที่ยว ทั้ง 2 ฝ่าย มีมาตรฐานด้านที่พักเหมือนกันและใช้ สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว แต่มีปัญหาการใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวเหมือนกัน ทั้ง 2 ประเทศ เห็นชอบร่วมกันทั้ง 7 มาตรฐาน 33 เกณฑ์ชี้วัด แต่ให้ความสำคัญต่างกัน 16 เกณฑ์ชี้วัดชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรนำมาตรฐานที่เป็นจุดเด่น 10 ข้อ ของชุมชนมาเลเซียมาพัฒนาและยกระดับ มาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

แผนงานวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method) โดยใช้วิธีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการลงพื้นที่วิจัยจัดเก็บข้อมูลโดยการสำรวจ การสัมภาษณ์ ประเมิน และสังเกตการณ์ จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ภายใต้วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย 1) เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย 2) เพื่อวิเคราะห์และประเมินศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย 3) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย และ 4) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของประเทศไทย การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองนี้ มีขั้นตอนและวิธีการวิจัยดังนี้

1. ที่มาของข้อมูล
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. ขอบเขตของการศึกษา
4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ที่มาของข้อมูล

การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย โดยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการจำแนกข้อมูลตามแหล่งที่มาได้ 2 ลักษณะ คือ

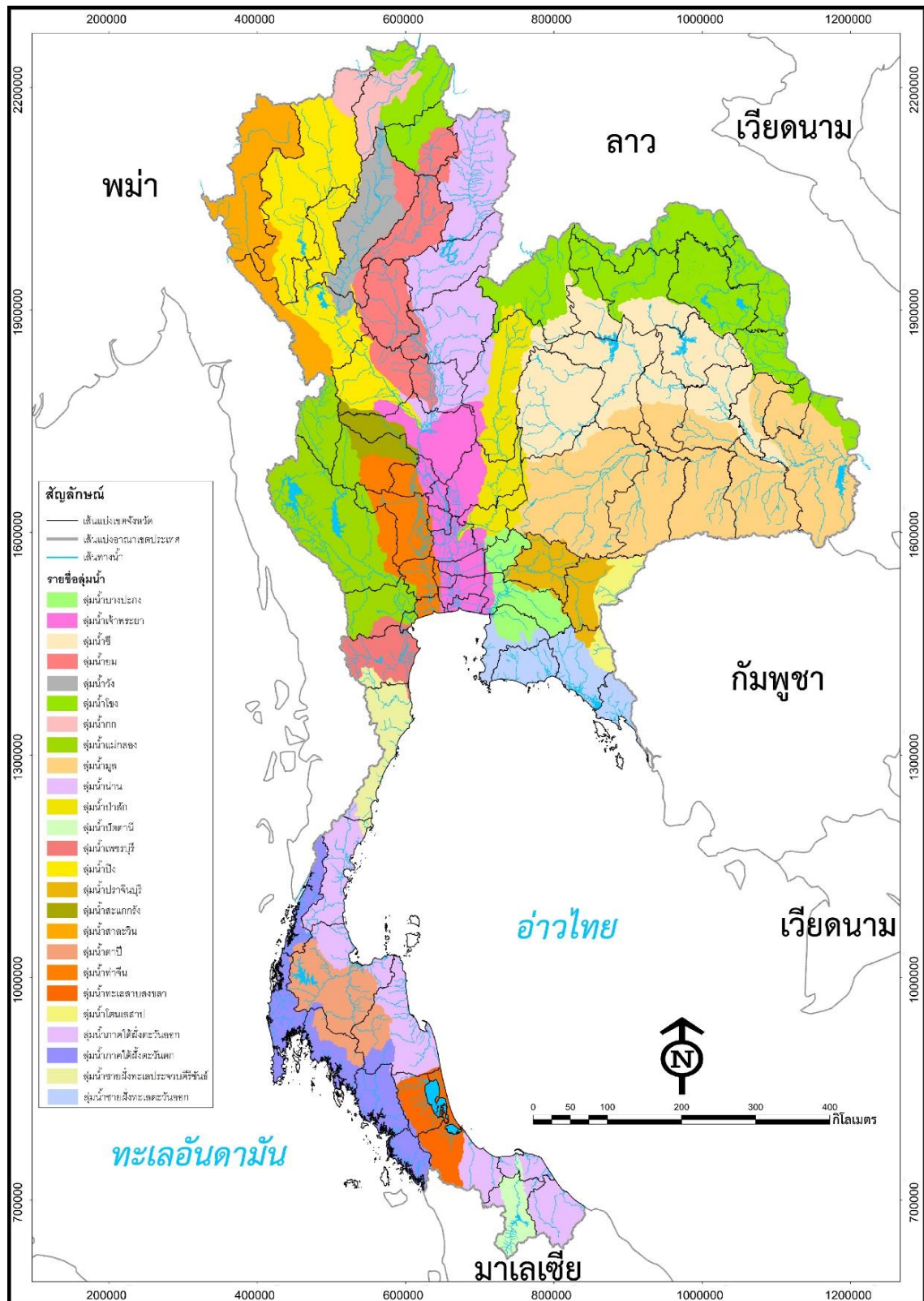
1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้มาจากการสำรวจภาคสนาม (Field Survey) การสัมภาษณ์บุคคล และประเมิน แหล่งท่องเที่ยว เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองและจัดทำฐานข้อมูลพร้อมทั้งกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ ตำรา บทความ รายงานการวิจัย และเว็บไซต์ ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคลองบนฐานลุ่มน้ำในประเทศไทย เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและเชื่อมโยงระหว่างปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับทฤษฎีอย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อไป

พื้นที่ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 6 ภูมิภาค ได้แก่ 1) ภาคกลาง 2) ภาคตะวันออก 3) ภาคเหนือ 4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5) ภาคตะวันตก และ 6) ภาคใต้ แบ่งตามพื้นที่ลุ่มน้ำ จำนวน 25 ลุ่มน้ำ ดังนี้

1. ลุ่มน้ำสาละวิน
2. ลุ่มน้ำโขง
3. ลุ่มน้ำกก
4. ลุ่มน้ำชี
5. ลุ่มน้ำมูล

6. ลุ่มน้ำปิง
7. ลุ่มน้ำวัง
8. ลุ่มน้ำยม
9. ลุ่มน้ำน่าน
10. ลุ่มน้ำเจ้าพระยา
11. ลุ่มน้ำสะแกกรัง
12. ลุ่มน้ำป่าสัก
13. ลุ่มน้ำท่าจีน
14. ลุ่มน้ำแม่กลอง
15. ลุ่มน้ำปราชินบุรี
16. ลุ่มน้ำบางปะกง
17. ลุ่มน้ำโตนเลสาป
18. ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก
19. ลุ่มน้ำเพชรบุรี
20. ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลประจวบคีรีขันธ์
21. ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก
22. ลุ่มน้ำตาปี
23. ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
24. ลุ่มน้ำปัตตานี
25. ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก

ภาพที่ 3 - 1 แสดงพื้นที่ลุ่มน้ำของประเทศไทย

ที่มา : ดร.นราวดี บัวขวัญ (2562)

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากร

การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย มีกลุ่มประชากรสำหรับการวิจัยในครั้งนี้กำหนดเป็นหน่วยวิจัยที่เกี่ยวข้อง (stakeholders) ดังนี้

1) ภาคประชาชน คือ ผู้นำชุมชน ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย ไม่น้อยกว่า 90 คน

2) กลุ่มผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน คือ ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย ไม่น้อยกว่า 60 คน

3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คือ ผู้บริหารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการที่มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยววิถีคลอง ภาครัฐ และเอกชน จำนวน 30 คน

3.2.2 กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทยเป็นการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ดังนี้

1) ภาคประชาชน คือ ผู้นำชุมชน ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย ไม่น้อยกว่า 90 คน

2) กลุ่มผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน คือ ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย ไม่น้อยกว่า 60 คน

3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คือ ผู้บริหารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการที่มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยววิถีคลอง ภาครัฐ และเอกชน จำนวน 30 คน

3.2.3 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มทดลอง

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มทดลองเพื่อใช้เป็นกลุ่มต้นแบบ มีแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 252 แห่ง วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มทดลองโดยพิจารณาจากการประชุมกลุ่มผู้นำชุมชนที่มีความพร้อมและสมัครใจในการเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเป็นกลุ่มชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย มติที่ประชุมจึงได้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มทดลอง ดังนี้

- 1) ชุมชนท่าคา คลองท่าคา
- 2) ชุมชนคลองลัดมะยม คลองบางระมาด
- 3) ชุมชนคลองบางหลวง คลองบางหลวง
- 4) ชุมชนคลองสวน 100 ปี คลองประเวศบุรีรมย์
- 5) ชุมชนริมน้ำจันทบุรี คลองจันทบุรี
- 6) ชุมชนบ้านโรงน้ำแข็ง เกาะเทโพ
- 7) ชุมชนบ้านหาดเสลา แม่น้ำท่าจีน
- 8) ชุมชนปากคลองเกยไชย แม่น้ำน่าน
- 9) ชุมชนบุงสิบสี ลำน้ำพรม
- 10) ชุมชนบ้านแก้ง ลำน้ำมูล
- 11) ชุมชนบ้านแหลม อำเภอบางปลาหมึก

- 12) ชุมชนบ้านศาลาหิน คลองมหาสวัสดิ์
- 13) ชุมชนบ้านคลองแดน ต.คลองแดน
- 14) ชุมชนบางไผ่ คลองร้อยสาย

3.3 ขอบเขตของการศึกษา

3.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

สำรวจพื้นที่ลุ่มน้ำในประเทศไทย จำนวน 25 ลุ่มน้ำ

3.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1) สำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย
- 2) ประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย
- 3) จัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย
- 4) สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย

3.3.3 ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย 8 เดือน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.4.1 แบบประเมินคัดกรองแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง

แบบประเมินคัดกรองแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองใช้เพื่อคัดกรองคลองที่มีความเป็นไปได้สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเบื้องต้น พร้อมทั้งจัดเก็บในฐานข้อมูล โดยการประเมินแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองภายใต้แนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยว ซึ่งประเด็นการประเมินประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) การให้บริการที่พัก (Accommodation) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) และบริการเสริมในแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary service) พร้อมทั้งประเมินคัดกรองการบริหารจัดการเชื่อมโยงแนวคิดเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งประเด็นการประเมินประกอบด้วย ด้านการจัดการท่องเที่ยวในภาพรวมเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน ด้านการจัดการท่องเที่ยวที่มีการกระจายผลประโยชน์ลงสู่ชุมชน ท้องถิ่น และสังคม เพื่อสร้างให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และด้านการบริการและดูแลความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว แบบประเมินคัดกรองแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง มีขั้นตอนในการออกแบบและพัฒนาเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษาแนวทางการพัฒนาแบบประเมินคัดกรองแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง พร้อมทั้งแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว และเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 2) กำหนดข้อคำถามภายใต้ความเชื่อมโยงของแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยว และแนวคิดเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนแห่งประเทศไทย
- 3) ร่างแบบประเมินเพื่อนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยววิถีคลอง เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา พร้อมปรับปรุงตามคำแนะนำ
- 4) นำแบบประเมินที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาของแบบ

ประเมินที่ต้องการวัด โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาลงความเห็นและให้คะแนนและแปลความหมายดังนี้

+1 หมายถึง สำหรับข้อความที่เห็นว่าเหมาะสม

0 หมายถึง สำหรับข้อความที่ไม่แน่ใจ

-1 หมายถึง สำหรับข้อความที่เห็นว่าไม่เหมาะสม ควรปรับปรุง

นำคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อความกับเนื้อหาโดยใช้สูตร IOC สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา คือ ข้อความที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเป็นข้อความที่ใช้ได้ ส่วนข้อความที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ลงมาเป็นข้อความที่ต้องปรับปรุง หรือตัดออก (พิสนุ พงศรี, 2549)

5) ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และสร้างแบบประเมินเพื่อนำไปใช้สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

3.4.2 แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง

แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ใช้เพื่อประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว และนำข้อมูลวิเคราะห์ สังเคราะห์ ระดับความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลอง โดยการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองได้นำเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ด้าน เพื่อการพัฒนาสู่ความยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน ด้านการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และด้านคุณภาพการบริการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1) ศึกษาแนวทางการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนประเทศไทย

2) ทดลองนำเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนประเทศไทย กับชุมชนท่องเที่ยวที่ไม่ใช่กลุ่มชุมชนเป้าหมาย

3) นำเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนประเทศไทยประเมินกลุ่มเป้าหมาย และวิเคราะห์ผลการประเมินเพื่อสังเคราะห์ผลการวิจัยต่อไป

3.4.3 แบบสอบถามพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

แบบสอบถามพฤติกรรมนักท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ใช้เพื่อสอบถามข้อมูลจากและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลอง โดยแบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว พฤติกรรมนักท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และข้อเสนอแนะ ซึ่งขั้นตอนการพัฒนาแบบสอบถามพฤติกรรมนักท่องเที่ยวมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ศึกษาแนวทางการพัฒนาแบบสอบถามพฤติกรรมนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยววิถีคลอง

2) กำหนดคำถามภายใต้ความเชื่อมโยงของแนวคิดพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

3) ร่างแบบประเมินเพื่อนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยววิถีคลอง เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา พร้อมปรับปรุงตามคำแนะนำ

4) นำแบบประเมินที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาของแบบประเมินที่ต้องการวัด โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาลงความเห็นและให้คะแนนและแปลความหมายดังนี้

+1 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่เห็นว่าเหมาะสม

0 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่ไม่แน่ใจ

-1 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม ควรปรับปรุง

นำคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหา โดยใช้สูตร IOC สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา คือ ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเป็นข้อคำถามที่ใช้ได้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ลงมาเป็นข้อคำถามที่ต้องปรับปรุง หรือตัดออก (พิสนุ พงศรี, 2549)

5) ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และสร้างแบบสอบถามพฤติกรรมกรรทงเทียวกเพื่อ นำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

3.4.4 แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการทงเทียวกคลอ

แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการทงเทียวกคลอเป็นประเด็นคำถามเพื่อใช้ในการ สทนากลุ่มย่อยการพัฒนาการทงเทียวกคลอในประเทศไทย จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการทงเทียวกคลอ โดยขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์แนวทางการ พัฒนาการทงเทียวกคลอ

1) ศึกษาแนวทางการพัฒนาแบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการทงเทียวกคลอ พร้อมทั้ง แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการทงเทียวกคลอ

2) กำหนดข้อคำถามภายใต้ความเชื่อมโยงของแนวคิดการพัฒนาการทงเทียวกคลอ

3) ร่างแบบประเมินเพื่อนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการทงเทียวกคลอ เพื่อ ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา พร้อมปรับปรุงตามคำแนะนำ

4) นำแบบประเมินที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาของแบบ ประเมินที่ต้องการวัด โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาลงความเห็นและให้คะแนนและแปลความหมายดังนี้

+1 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่เห็นว่าเหมาะสม

0 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่ไม่แน่ใจ

-1 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม ควรปรับปรุง

นำคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหา โดยใช้สูตร IOC สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา คือ ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเป็นข้อคำถามที่ใช้ได้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ลงมาเป็นข้อคำถามที่ต้องปรับปรุง หรือตัดออก (พิสนุ พงศรี, 2549)

5) ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และสร้างแบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการ ทงเทียวกคลอเพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

3.4.5 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการท่องเที่ยววิถีคลอง

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการท่องเที่ยววิถีคลองเป็นประเด็นคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลอง ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการท่องเที่ยววิถีคลองมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ศึกษาแนวทางการพัฒนาแบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการท่องเที่ยววิถีคลองพร้อมทั้งแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลอง

2) กำหนดข้อคำถามภายใต้ความเชื่อมโยงของแนวคิดการท่องเที่ยววิถีคลอง

3) ร่างแบบประเมินเพื่อนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยววิถีคลอง เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา พร้อมปรับปรุงตามคำแนะนำ

4) นำแบบประเมินที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาของแบบประเมินที่ต้องการวัด โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาลงความเห็นและให้คะแนนและแปลความหมายดังนี้

+1 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่เห็นว่าเหมาะสม

0 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่ไม่แน่ใจ

-1 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม ควรปรับปรุง

นำคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหาโดยใช้สูตร IOC สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา คือ ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเป็นข้อคำถามที่ใช้ได้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ลงมาเป็นข้อคำถามที่ต้องปรับปรุง หรือตัดออก (พิสนุ พงศรี, 2549)

5) ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการท่องเที่ยววิถีคลองเพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1) การศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากข้อมูลเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แหล่งข้อมูล เช่น วารสาร เอกสาร ตำรา งานวิจัย สื่อสารสนเทศ เมื่อได้ดำเนินการรวมข้อมูลต่างๆ

2) การศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ลงพื้นที่ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนทนาร่วมกับชุมชน สร้างความเข้าใจและการยอมรับ เพื่อให้ชุมชนเกิดความเชื่อมั่น

3) ประชุมภาคประชาชน กลุ่มผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน กลุ่มผู้บริหารและกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT

4) ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเชิงประจักษ์ในพื้นที่นำร่องที่มีศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง

5) ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปเป็นข้อมูลสารสนเทศ พร้อมทั้งดำเนินการจัดทำข้อมูลในรูปแบบของเอกสารรายงาน

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

วิเคราะห์เนื้อหาจากตำรา เอกสาร บทความ งานวิจัย และสิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยววิถีคลอง องค์ประกอบการท่องเที่ยว และมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมถึงผลการวิจัยด้านการท่องเที่ยว การจัดการลำนํ้า เพื่อจัดทำฐานข้อมูลคลองที่มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว จากนั้นสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองร่วมกับข้อมูลจากการประเมินและสัมภาษณ์

3.6.2 การวิเคราะห์เนื้อหาจากการบันทึกการสำรวจ

การบันทึกข้อเสนอแนะจากการประเมิน การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์บุคคล เพื่อนำมาถอดข้อมูลและทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งผู้วิจัยจะเริ่มวิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่วันแรกของการเก็บรวบรวมข้อมูลจนกระทั่งเก็บข้อมูลเสร็จสิ้น โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

- 1) นำเอกสาร ข้อมูล ที่ได้จากการจัดบันทึก การบันทึกเสียง การบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว มาอ่านและฟังโดยละเอียดเพื่อทำความเข้าใจในข้อมูลทั้งหมด
- 2) ดำเนินการแยกและวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการจัดการความรู้เพื่อระบุประเด็นหลักหรือข้อความเชิงวิเคราะห์ที่มีความสอดคล้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ของชุมชนการท่องเที่ยวในพื้นที่ต้นแบบ
- 3) นำประเด็นที่ได้มาเขียนเรียบเรียงพรรณนาให้เป็นคำอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยถ้อยคำที่มีความต่อเนื่องและสละสลวย (expansive description) และความครอบคลุมประเด็นการวิเคราะห์ที่กำหนด

3.6.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินการท่องเที่ยววิถีคลอง

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินการท่องเที่ยววิถีคลองจากนักวิจัย และจากการประเมินของบุคคลภายนอก โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ที่ประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่

- 1) ร้อยละ (Percentage)
- 2) ค่าเฉลี่ย (Mean)
- 3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ 1) การทดสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) และ 2) การวิเคราะห์หาความน่าเชื่อถือ ใช้การพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha-Coefficient)

3.6.4 สังเคราะห์ความเชื่อมโยง

นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทฤษฎี ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา และข้อมูลจากการใช้สถิติ สังเคราะห์เชื่อมโยงเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (5) ประเด็นการท่องเที่ยว (พ.ศ. 2561 - 2580)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัย

แผนงานวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง 2) เพื่อวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง 3) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง และ 4) เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method) โดยใช้วิธีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการลงพื้นที่วิจัยจัดเก็บข้อมูลโดยการสำรวจ การสัมภาษณ์ ประเมิน และสังเกตการณ์ จากการศึกษาวิจัยในระยะ 8 เดือน สามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้ คือ

4.1 ผลการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง

การศึกษาและสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง ใช้วิธีการศึกษาโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลและสารสนเทศจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เป็นการวิจัยเอกสาร (documentary research) ในเบื้องต้น เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้อง ความแตกต่างของสภาพทางภูมิศาสตร์ อากาศ แหล่งต้นน้ำ วิถีชีวิตของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับลำน้ำสายต่าง ๆ ที่ไหลผ่านชุมชนจนกลายเป็นวิถีชีวิตที่น่าสนใจ นำไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน ซึ่งสามารถนำเสนอรายละเอียดผลการศึกษาและการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง ได้ดังต่อไปนี้

4.1.1 สภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่

ประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีเนื้อที่ 513,000 ตารางกิโลเมตร หากดูตามแผนที่จะพบว่ามียูปร่างเหมือนขวานโบราณ โดยมีพรมแดนทางทิศเหนือติดกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันออกติดสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา ทิศใต้ติดอ่าวไทยและประเทศมาเลเซีย ทิศตะวันตกติดทะเลอันดามันและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

1) ภาคกลาง

ภูมิประเทศเป็นที่ราบดินตะกอนที่หนาแน่นและกว้างขวางที่สุดของไทย มีแม่น้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำบางปะกง เนื่องจากเป็นที่ราบกว้างใหญ่ พื้นที่อุดมสมบูรณ์ จึงเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของประเทศ

2) ภาคตะวันออก

ทางตอนเหนือจะมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ทางตอนกลางเป็นทิวเขาสลับที่ราบลูกฟูก ส่วนทางตอนใต้เป็นที่ราบชายฝั่งทะเล เทือกเขาสำคัญ คือ เทือกเขาจันทร์บุรีและเทือกเขาบรรทัด ระหว่างเทือกเขาทั้งสองเป็นพื้นที่ราบแคบๆ มีพื้นที่ดินอุดมสมบูรณ์ เหมาะสำหรับปลูกผลไม้ มีแม่น้ำบางปะกงไหลลงอ่าวไทย ลักษณะชายฝั่งเว้าแหว่งเต็มไปด้วยเกาะแก่ง หาดทรายสวยงาม เกาะที่สำคัญได้แก่ เกาะช้าง เกาะกูด และเกาะสีชัง

3) ภาคเหนือ

ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำลำธารหลายสายที่ไหลลงแม่น้ำโขง แม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำสาละวิน เทือกเขาที่สำคัญ ได้แก่ เทือกเขาหลวงพระบาง เทือกเขาแดนลาว เทือกเขาถนนธงชัย เทือกเขาฝิปันน้ำ เทือกเขาขุนตาน และเทือกเขาเพชรบูรณ์ มียอดเขาที่สูงที่สุดของประเทศคือยอดอินทนนท์ ในจังหวัดเชียงใหม่ สูงประมาณ 2,595 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง

4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภูมิประเทศเขตนี้นี้อุดมสมบูรณ์ตามแนวเทือกเขาทางทิศตะวันตกและทิศใต้ ตอนกลางเป็นแอ่งคล้ายก้นกระทะ เรียกว่าแอ่งโคราช มีแม่น้ำชีและแม่น้ำมูลไหลผ่าน และไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่จังหวัดอุบลราชธานี เทือกเขาสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ เทือกเขาเพชรบูรณ์ เทือกเขาดงพญาเย็น เทือกเขาพนมดงรัก และเทือกเขาพนมดงรัก

5) ภาคตะวันตก

ภูมิประเทศของภาคตะวันตกเป็นแนวเขตภูเขา ไม่มีที่ราบระหว่างภูเขาอย่างทางภาคเหนือ มีเพียงที่ราบแคบๆ เท่านั้น เทือกเขาสำคัญของภาคตะวันตก ได้แก่ เทือกเขาถนนธงชัยและเทือกเขาตะนาวศรี ที่เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำแควน้อย และแม่น้ำแควใหญ่ ซึ่งไหลมาบรรจบกันเป็นแม่น้ำแม่กลอง

6) ภาคใต้

ภูมิประเทศของภาคใต้เป็นที่ราบสูงบนคาบสมุทรแคบๆ มีที่ราบอยู่ริมชายฝั่งตะวันออกและตะวันตกเป็นแนวนานกัน โดยมีเทือกเขาสูงเป็นสันอยู่ตรงกลาง เทือกเขาสำคัญ ได้แก่ เทือกเขาสันกาลาคีรี ซึ่งเป็นพรมแดนระหว่างไทยกับมาเลเซีย เทือกเขาภูเก็ต และเทือกเขานครศรีธรรมราช มีแม่น้ำสายสั้นๆ เช่น แม่น้ำกระบุรี แม่น้ำตรัง แม่น้ำศรีรัฐ แม่น้ำตาปี แม่น้ำปากพนัง และแม่น้ำโกลก มีเกาะที่สำคัญทางฝั่งตะวันตก คือ เกาะภูเก็ต ทางฝั่งตะวันออก คือ เกาะสมุยและเกาะพะงัน

4.1.2 ลักษณะทางกายภาพของกลุ่มน้ำ

ประเทศไทยมีภูมิประเทศที่มีลักษณะแตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกันของกลุ่มน้ำในแต่ละพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มน้ำ 25 กลุ่มน้ำ กระจายอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 4-1 แสดงสรุปลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคกลาง

กลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
เจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยามีจุดกำเนิดอยู่ที่ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ไหลจากทิศเหนือลงสู่อ่าวไทย ผ่านที่ราบภาคกลาง สภาพกลุ่มน้ำทางฝั่งตะวันออกในเขต จังหวัดนครสวรรค์ และลพบุรีเป็นที่ราบสูงมีเนินเขาเตี้ยๆ เป็นสันปันน้ำกั้นระหว่างกลุ่มน้ำเจ้าพระยาและกลุ่มน้ำป่าสัก ส่วนทางตอนล่างลงมาซึ่งอยู่ในเขต จังหวัดสระบุรีและฉะเชิงเทราจะเป็นที่ราบลาดเขาสูงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา	สภาพภูมิอากาศส่วนใหญ่มีอากาศร้อนชื้น ในฤดูร้อนมีความชื้นในอากาศสูง เนื่องจากอิทธิพลของลมทะเลและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ฤดูฝนมีฝนตกมาก ฤดูหนาวก็ไม่หนาวจนเกินไป	แม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีแม่น้ำสะแกกรังไหลมาบรรจบเหนือเขื่อนเจ้าพระยา ลำน้ำสาขาที่สำคัญของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ แม่น้ำน้อย แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณจังหวัดชัยนาท แล้วไหลกลับเข้าแม่น้ำเจ้าพระยาอีกครั้ง ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แม่น้ำสุพรรณบุรี แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาและไหลขนานคู่กันไปจนออกสู่อ่าวไทย	ปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำเจ้าพระยา เป็นปัญหาน้ำเน่าเสียและน้ำเค็มรุกล้ำการเน่าเสียของน้ำมีสาเหตุมาจากน้ำเสียจากชุมชน นำเสียจากการเกษตร มีสาเหตุมาจากปุ๋ย สารเคมี จากการทำนา การทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ หรือการทำนาถ่วง นอกจากนั้นยังมีสาเหตุมาจากอุตสาหกรรม	พื้นที่ทางเกษตรของกลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 8.1 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 5.8 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 6.2 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ
สะแกกรัง	กลุ่มน้ำสะแกกรังตั้งอยู่ทางตอนกลางของประเทศไทย ศเหนือของกลุ่มน้ำติดกับกลุ่มน้ำปิง ทิศใต้ติดกับกลุ่มน้ำท่าจีน ทิศตะวันตกติดกับกลุ่มน้ำแม่กลอง และทิศตะวันออกติดกับกลุ่มน้ำเจ้าพระยาบริเวณทิศตะวันตกของ	อิทธิพลจากลมมรสุม ตะวันออกเฉียงเหนือในฤดูหนาว ซึ่งแบ่งฤดูได้ 3 ฤดู ดังนี้ ฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน	แม่น้ำสะแกกรัง เป็นแม่น้ำมีต้นกำเนิดอยู่ในเขตเขาโมโกจูในเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์จังหวัดกำแพงเพชร ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่บ้านท่าซุง ตำบลท่าซุง อำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี มีความสามารถไหลไปได้	คุณภาพน้ำค่อนข้างเสื่อมโทรม เนื่องจากช่วงนั้นเป็นช่วงฤดูน้ำหลาก ทำให้น้ำพัดพาเอาหญ้าเน่า รวมทั้งสารเคมีในนาข้าวลงในแม่น้ำสะแกกรัง ซึ่งแม่น้ำสะแกกรังมีปัญหาเรื่องของแม่น้ำเจ้าพระยาหนุน ทำให้น้ำไม่สามารถไหลไปได้	พื้นที่ทางการเกษตรของกลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 1.71 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 0.59 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 0.31 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนา นอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
	ลุ่มน้ำเป็นเทือกเขาสูง เป็นเขตต้นน้ำของลำน้ำสาขาที่สำคัญหลายสาย		ยาวประมาณ 225 กิโลเมตร	ทำให้มีการหมักหมม เน่าเสียเป็นบางช่วงฤดู	
ป่าสัก	ลุ่มน้ำป่าสัก ลักษณะภูมิประเทศของลุ่มน้ำป่าสัก ตอนบนจะเป็นบริเวณเทือกเขาเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นเทือกเขาสูงล้อมบริเวณด้านเหนือ ด้านตะวันตกและด้านตะวันออกของจังหวัดเพชรบูรณ์ และมีพื้นที่ราบอยู่ตอนกลาง	น้ำป่าสักอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุม ตะวันออกเฉียงเหนือ มีปริมาณน้ำฝนรายปี โดยมีฝนตกสูงสุดในเดือนสิงหาคมและต่ำสุดในเดือนกุมภาพันธ์	แหล่งน้ำในปัจจุบันของลุ่มน้ำป่าสัก ขนาดใหญ่ จำนวน 1 แห่ง คือ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ขนาดกลาง 23 แห่ง และขนาดเล็ก 762 แห่ง แหล่งเก็บกักน้ำ ความจุรวมทั้งสิ้น 1,195 ล้านลูกบาศก์เมตร	ปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสักเป็นปัญหาน้ำเน่าเสียมีสาเหตุมาจากการเกษตรที่ใช้สารเคมีในการเพาะปลูกและน้ำเสียจากอุตสาหกรรมที่ถูกระบายลงสู่แหล่งน้ำทำให้น้ำเน่าเสียส่งผลกระทบต่อพืชและสัตว์น้ำ	พื้นที่ทางเกษตรของลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 4.7 ล้านไร่ โดยส่วนใหญ่เป็นการปลูกข้าว ไม้ผล และพืชไร่ ตามลำดับ พื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 1.6 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 0.54 ล้านไร่
ท่าจีน	ลักษณะทางกายภาพของลุ่มน้ำวางตัวตามแนวทิศเหนือ - ใต้ ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำเจ้าพระยาทางฝั่งตะวันตกตอนบนของลุ่มน้ำเป็นเชิงเขาไม่สูงมากส่วนตอนกลางและตอนล่างเป็นที่ราบลุ่ม แม่น้ำท่าจีนมีต้นกำเนิดมาจากแม่น้ำท่าจีนแยกออกมาทางฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา	อิทธิพลของลมมรสุมซึ่งพัดประจำเป็นฤดูกาล มีอากาศหนาวเย็นและแห้งแล้ง กับมรสุมอีกชนิดหนึ่งคือมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งพัดจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ เป็นส่วนใหญ่ในฤดูฝน ทำให้อากาศชุ่มชื้นและมีฝนตกทั่วไป	โครงการพัฒนาแหล่งน้ำในปัจจุบันของลุ่มน้ำน่าน ขนาดใหญ่ จำนวน 9 แห่ง ขนาดกลาง 7 แห่ง และขนาดเล็ก 659 แห่ง นอกจากนี้ น้ำต้นทุนของลุ่มน้ำยังมี แหล่งน้ำธรรมชาติ ที่มีพื้นที่ผิวขนาดมากกว่า 50 ไร่ อยู่ 92 แห่ง	ปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีน มีปัญหาเรื่องปัญหาน้ำเน่าเสีย สาเหตุมาจากน้ำเสียจากแหล่งต่างๆ ชุมชน เกษตรกรรมที่ใช้ปุ๋ยเคมีจากการทำนา การทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์และปัญหาด้านการควบคุมมลพิษทางน้ำ	ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทางเกษตรของลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 4.7 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 3.6 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 2.5 ล้านไร่
แม่กลอง	ลุ่มน้ำแม่กลองสามารถแบ่งตามสภาพภูมิประเทศได้เป็น 2 บริเวณ คือบริเวณลุ่มน้ำ	อิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้มีความชุ่มชื้นอยู่เสมอ ส่งผลให้ฤดู	ลุ่มน้ำแม่กลองมีโครงการขนาดใหญ่ 9 แห่ง มีโครงการขนาดกลางและขนาด	ปัญหาคือคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กลอง ที่เป็นปัญหาน้ำเน่าเสีย มีสาเหตุมาจาก	พื้นที่ทางเกษตรของลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 4.9 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการ

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
	แม่กลองตอนบน และตอนล่าง โดยเขตลุ่มน้ำแม่กลองตอนบน เริ่มตั้งแต่เขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี ที่ลำน้ำแควใหญ่และแควน้อย ไหลมาบรรจบกัน ขึ้นไปยังที่สูงในเทือกเขาที่เป็นต้นน้ำ ส่วนบริเวณที่เป็นลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง	หนาวอากาศไม่หนาวจัด ฤดูร้อนไม่ร้อนจัด โดยแบ่งออกเป็น 3 ฤดูกาล ดังนี้ ฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน	20 แห่ง และขนาดเล็ก 491 แห่ง แหล่งเก็บกักน้ำความจุรวมทั้งสิ้น 27,064 ล้านลูกบาศก์เมตร	การเกษตรกรรมมากที่สุด รองลงมาคือ จากแหล่งชุมชนและอุตสาหกรรม การตรวจวัดคุณภาพน้ำผิวดินที่พบในลุ่มน้ำแม่กลองตอนบนมีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ดี ตั้งแต่ลำน้ำแควน้อยกับแม่น้ำแควใหญ่ ไหลมาบรรจบกัน อันเป็นลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่างอยู่ในเกณฑ์พอใช้ตามลำดับ	ชลประทาน 1.3 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 1.6 ล้านไร่

ตารางที่ 4-2 แสดงสรุปลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคตะวันออก

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
ปราจีนบุรี	พื้นที่ทั่วไปทางตอนเหนือของจังหวัดมีเทือกเขาสลับซับซ้อน พื้นที่ทางด้านตะวันออกเป็นที่เนินสูง ส่วนพื้นที่ทางด้านทิศตะวันตกเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำสวนผลไม้ บริเวณที่ราบซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูกได้แก่ที่ราบบริเวณลุ่มแม่น้ำปราจีนบุรี	อยู่ภายใต้อิทธิพลของมรสุมที่พัดปกคลุมประเทศไทย 2 ชนิด คือ มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งลมนี้เป็นลมที่พัดพาความหนาวเย็นจากประเทศจีนมาสู่ประเทศไทย ในช่วงฤดูหนาวอิทธิพลของลมนี้จะทำให้จังหวัดปราจีนบุรีประสบกับสภาวะอากาศหนาวเย็นและแห้งแล้ง	โครงการพัฒนาแหล่งน้ำในปัจจุบันของลุ่มน้ำปราจีนบุรี ขนาดใหญ่จำนวน 1 แห่ง คือ โครงการส่งน้ำบางพลวงขนาดกลาง 23 แห่งและขนาดเล็ก 303 แห่ง แหล่งเก็บกักน้ำความจุรวมทั้งสิ้น 178 ล้านลูกบาศก์เมตรนอกจากนี้ยังต้นทุนของลุ่มน้ำยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีพื้นที่ผิวน้ำมากกว่า 50 ไร่	ปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรี เป็นปัญหาน้ำเน่าเสีย การเน่าเสียของน้ำมีสาเหตุมาจากน้ำเสียจากชุมชน น้ำเสียจากการเกษตร มีสาเหตุมาจากการทำฟาร์มเลี้ยงสุกรหรือการทำนา การใช้สารเคมีในการเพาะปลูก นอกจากนั้นยังมีสาเหตุมาจากอุตสาหกรรม	พื้นที่ทางเกษตรของลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 2.7 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 1.0 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 0.66 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ
บางปะกง	สภาพทั่วไปของลุ่มน้ำบางปะกงพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบทางเหนือจะมี	สภาพภูมิอากาศเป็นแบบเขตเมืองร้อน หรืออากาศร้อนชื้นแถบเส้น	การพัฒนาแหล่งน้ำในบัตันของลุ่มน้ำบางปะกงขนาดใหญ่จำนวน 4 แห่ง	ปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำบางปะกง มีลักษณะเป็นน้ำ	พื้นที่ทางเกษตรของลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 3.6 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มี

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
	เทือกเขาสูงซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำนครนายก ส่วนทางตอนใต้และทางตะวันออกเฉียงใต้ของลุ่มน้ำมีเทือกเขาซึ่งเป็นแนวแบ่งเขตระหว่างจังหวัดชลบุรีและจังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของลำน้ำสาขาสายต่าง ๆ ได้แก่คลองใหญ่คลองหลวง และคลองท่าลาด	ศูนย์สูตรอุณหภูมิจะสูงเกือบตลอดปี ซึ่งเดือนเมษายนจะร้อนที่สุด แต่เดือนที่มีอุณหภูมิต่ำที่สุดคือ เดือนธันวาคม โดยในฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงใต้จะมีอากาศชุ่มชื้น และฝนตกตลอดฤดู ส่วนฤดูหนาวมีอากาศแห้งแล้ง ซึ่งมีฤดูแตกต่างกัน 3 ฤดู	ขนาดกลาง 15 แห่ง และขนาดเล็ก 336 แห่งแหล่งเก็บกักน้ำความจุรวมทั้งสิ้น 683 ล้านลูกบาศก์เมตร นอกจากนี้ น้ำต้นทุนของลุ่มน้ำยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีพื้นที่ผิวขนาดมากกว่า 50 ไร่	ย่อนที่มีค่าความนำไฟฟ้าและค่าความกระด้างอยู่ในระดับที่ต่ำตลอดช่วงปี ในลุ่มน้ำสาขาด้านเหนือ เช่นลุ่มน้ำสาขาคลองท่าด้านน้ำจะมีความชื้นสูงในช่วงฤดูฝน เนื่องจากการชะล้างหน้าดินจากพื้นที่การเกษตร	ศักยภาพทางการชลประทาน 2.0 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 1.40 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ
โตนเลสาบ	สภาพพื้นที่ตอนบนเป็นแนวเทือกเขาบรรทัดซึ่งกันเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดปราจีนบุรี เป็นต้นกำเนิดของลำน้ำต่างๆ หลายสาย พื้นที่ในเขตอำเภอตาพระยาส่วนใหญ่เป็นภูเขาและมีที่ราบริมลำน้ำสำหรับพื้นที่ตอนกลางของลุ่มน้ำซึ่งอยู่ในเขตอำเภออรัญประเทศและอำเภอวัฒนานคร เป็นที่ราบโดยลาดเทลงจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก ส่วนในเขตอำเภอวัฒนานครจะเป็นที่ราบสูงและมีภูเขาซึ่งเป็นต้นกำเนิดของคลองน้ำใส	มรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย พาฝนมาตก และในฤดูแล้งจะมีมรสุมพัดในทิศทางตรงกันข้าม ที่น้ำอากาศแห้งแล้งมาให้ มีฤดูแล้งแตกต่างกันอย่างชัดเจน 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว	มีพื้นที่ 4,085.93 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.79 ของพื้นที่ประกอบด้วย 3 ลุ่มน้ำสาขาคอปกคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด 7 อำเภอ 4 ตำบล โดยอยู่ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี 1,285.13 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 20.19 ลุ่มน้ำโตนเลสาบถือได้ว่าเป็นลุ่มน้ำระหว่างประเทศ	มีการปนเปื้อนของสิ่งปฏิกูลโลหะ โลหะหนัก สารอินทรีย์ และสารพิษต่างๆ อยู่ในระดับต่ำถึงต่ำมาก ยกเว้นในบางแหล่งน้ำที่พบการปนเปื้อนของสารอินทรีย์ ค่อนข้างสูงในฤดูแล้ง ซึ่งเป็นสภาพปกติที่เกิดจากการแห้งขอดของลำน้ำ	พื้นที่ทางเกษตรของลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 1.4 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 0.26 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 0.1 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
ชายฝั่งทะเล ตะวันออก	ลักษณะภูมิประเทศ ของลุ่มน้ำชายฝั่ง ทะเลตะวันออก มี การผสมผสานกัน มากถึง 5 แบบ ทั้ง ที่ราบลูกคลื่นและ เนินเขา ที่ราบ ชายฝั่งทะเล ที่ราบ ลุ่มแม่น้ำบางปะกง พื้นที่สูงชันและ ภูเขา รวมถึงเกาะ น้อยใหญ่อีก มากมาย	ได้รับอิทธิพลจาก ทั้งลมมรสุม ตะวันออกเฉียงใต้ ในช่วงเดือน สิงหาคมถึงตุลาคม และได้รับอิทธิพล จากลมมรสุม ตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างเดือน พฤศจิกายนถึง กุมภาพันธ์ ส่งผล ให้จังหวัดชลบุรีมี ฤดูกาลแตกต่างกัน อย่างชัดเจน 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดู ฝนและฤดูหนาว	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ตะวันออก มีพื้นที่ 13,095.29 ตาราง กิโลเมตร หรือร้อยละ 2.55 ของพื้นที่ ทั้งประเทศ ประกอบด้วย 6 ลุ่ม น้ำสาขา ครอบคลุม พื้นที่ชายฝั่งทะเล ตะวันออก 5 จังหวัด 31 อำเภอ 200 ตำบล แม่น้ำที่ สำคัญที่ไหลผ่าน กลุ่มจังหวัดภาค ตะวันออก	ในพื้นที่ลุ่มน้ำ ชายฝั่งทะเล ตะวันออกอยู่ใน เกณฑ์พอใช้ถึงต่ำ ส่วนใหญ่เป็น ปัญหาการปนเปื้อน ของแบคทีเรียซึ่ง พบมากในแหล่งน้ำ ที่ผ่านชุมชนใหญ่ ต่าง ๆ และการ ระบายน้ำเสียจาก พื้นที่เลี้ยงกุ้ง	พื้นที่ทางเกษตร ของลุ่มน้ำ รวม ทั้งสิ้น 5.44 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มี ศักยภาพทางการ ชลประทาน 1.28 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ ชลประทานที่ พัฒนาไปแล้ว 0.66 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นการพัฒนานอก พื้นที่ที่มีศักยภาพ

ตารางที่ 4-3 แสดงสรุปลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคเหนือ

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งน้ำต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
ปิง	เทือกเขา สลับซับซ้อนต้นน้ำ อยู่ที่เทือกเขาผีปัน น้ำในเขต อ.เชียง ดาว จ.เชียงใหม่ ไหลรวมกับแม่น้ำ วังที่ อ.บ้านตาก จ. ตาก ไหลผ่านจ. กำแพงเพชร แล้ว บรรจบกับแม่น้ำ น่านที่ อ.เมือง จ. นครสวรรค์ ลักษณะทาง กายภาพของลุ่มน้ำ วางตัวตามแนว เหนือ - ใต้	มี 3 ฤดู คือ ฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดู ร้อน รับอิทธิพลลม มรสุมตะวันตก เฉียงใต้ และลม มรสุมตะวันออกเฉียง เหนือ นอกจาก นี้ ยังมี ลมประจำถิ่นคือ ลมภูเขาและหุบ เขา	เขื่อนภูมิพล ตั้งอยู่ ที่ อ.สามเงา จ. ตาก และฝายแม่ แฝก ที่ ต.แม่แฝก อ.สันทราย จ. เชียงใหม่	คุณภาพน้ำผิวดิน อยู่ในเกณฑ์ดีถึงดี มาก แต่ลุ่มน้ำแม่ กวงมีปัญหาเรื่อง สารปนเปื้อน และบริเวณที่รับ น้ำทิ้งจากเขต เทศบาลนคร เชียงใหม่	การเกษตร ประมงน้ำจืด การ ท่องเที่ยว และอุปโภคบริโภค
วัง	ตั้งอยู่เขตตัวเมือง ลำปาง ต้นกำเนิด จากเทือกเขาผีปัน น้ำ บริเวณดอย	มี 3 ฤดู คือ ฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดู ร้อน ซึ่งร้อนจัด หนาวจัด เนื่องจาก	เขื่อนกัวคอง เขื่อนกัวลม	ปัญหาน้ำเน่าเสีย สาเหตุมาจากการ ปล่อยน้ำเสียจาก ชุมชน	การเกษตร ประมงน้ำจืด การ ท่องเที่ยว และอุปโภคบริโภค

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งน้ำต้นทุน	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
	หลวง อ.พาน จ. เชียงราย ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำปิง ด้านท้ายน้ำ เชื่อนภูมิพล ลักษณะทางกายภาพของลุ่มน้ำวางตัวตามแนวเหนือ - ใต้	พื้นที่เป็นแอ่งคล้ายก้นกระทะ			
ยม	ครอบคลุม สุโขทัย พิษณุโลก และ พิจิตร มีต้นกำเนิดจากตอยขุนยวมในทิวเขาผีปันน้ำอยู่ในเขต อ.ปง และ อ.เชียงม่วน จ. พะเยาลักษณะทางกายภาพของลุ่มน้ำวางตัวตามแนวเหนือ - ใต้	อิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และ ฤดูหนาว	โครงการน้ำใต้ดิน สุโขทัย ฝ่ายแม่ยม โครงการดงเศรษฐี	คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมมากทั้งหมด ส่วนใหญ่เกิดจากการระบายน้ำทิ้งจากกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรม	การเกษตร ประมงน้ำจืด การท่องเที่ยว และอุปโภคบริโภค
น่าน	ครอบคลุมพื้นที่ใน 2 จังหวัด คือ พิษณุโลก และ จังหวัดพิจิตร วางตัวตามแนวทิศเหนือ - ใต้ แม่น้ำน่านมีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาหลวงพระบาง ซึ่งเป็นเส้นแบ่งเขตแดน ไทย-ลาว	อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มี 3 ฤดู คือ ฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน	เขื่อนสิริกิติ์ เขื่อนแควน้อยบำรุงแดน และเขื่อนนเรศวร	คุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำน่าน เป็นปัญหาน้ำเสียที่มีสาเหตุมาจาก น้ำเสียจากชุมชน โดยในบริเวณชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร อำเภอเมือง จังหวัดน่าน	การเกษตร ประมงน้ำจืด การท่องเที่ยว และอุปโภคบริโภค
โขง	ครอบคลุมพื้นที่ใน 2 จังหวัด ได้แก่ เชียงรายและพะเยา ลักษณะทางกายภาพของลุ่มน้ำแม่น้ำโขง	มี 3 ฤดู คือ ฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน	ไม่พบแหล่งน้ำต้นทุน	คุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงเหนือ ที่เป็นปัญหาน้ำเน่าเสีย มีสาเหตุมาจากการเกษตรกรรม	การเกษตร ประมงน้ำจืด การท่องเที่ยว และอุปโภคบริโภค

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งน้ำต้นทุน	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
	เป็นแม่น้ำ นานาชาติที่มีต้น กำเนิดมาจากที่ ราบสูงทิเบตไหล ผ่านตอนใต้ของ ประเทศจีน ผ่าน ตะวันออกของ สหภาพเมียนมาร์				
กก	ครอบคลุมพื้นที่ใน 2 จังหวัด ได้แก่ เชียงรายและ เชียงใหม่ ลักษณะ ทางกายภาพของ ลุ่มน้ำแม่กก	สภาพภูมิอากาศ แบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือ ฤดูฝน ฤดู หนาว และฤดูร้อน	แหล่งน้ำต้นทุน คือ โครงการฝายแม่ ลาว	ปัญหาน้ำเสีย คือ อ.เมือง จ.เชียงราย เป็นปัญหา แบบที่เรื้อรจากน้ำ ทิ้งชุมชน โดยเฉพาะ ในพื้นที่เมือง เชียงรายและ เชียงใหม่	การเกษตร ประมงน้ำจืด การ ท่องเที่ยว และอุปโภคบริโภค
สาละวิน	ครอบคลุมพื้นที่ใน 3 จังหวัด คือ แม่ฮ่องสอน ตาก และเชียงใหม่	สภาพภูมิอากาศ ภูมิอากาศแบบ ร้อนชื้น โดยในฤดู ร้อนจะมีอากาศ ร้อนจัด อากาศ หนาวจัดในฤดู หนาว และฝนจะ ตกชุกในฤดูฝน	ไม่พบแหล่งน้ำ ต้นทุน	คุณภาพน้ำ จังหวัด ตากมีปัญหามลพิษ ทางน้ำอยู่ในเขต อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก	การเกษตร ประมงน้ำจืด การ ท่องเที่ยว และอุปโภคบริโภค

ตารางที่ 4-4 แสดงสรุปลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
มูลชี	ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง ในระดับความสูงระหว่าง 120-400 เมตรจากระดับน้ำทะเลลักษณะพื้นที่เป็นแอ่งจานลาดเอียงไปทางตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีสันเขาเป็นขอบสูงทางทิศตะวันตกโดยเทือกเขาเพชรบูรณ์ และเทือกเขาตองพญาเย็น ทิศใต้ขอบสูงโดยเทือกเขาสันกำแพงและเทือกเขาพนมดงรักแล้วลาดลงสู่แม่น้ำโขง	ภูมิอากาศตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะสภาพภูมิอากาศแบบทุ่งหญ้าสะวันนา เป็นภูมิอากาศแบบร้อนชื้นสลับแห้งและมีปริมาณน้ำฝนปานกลาง มีทั้งหมด 3 ฤดูกาล ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว	แม่น้ำมูลเป็นแม่น้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาตอนใต้ของจังหวัดนครราชสีมา	อยู่ในระดับพอใช้ ช่วงคะแนน WQI ส่วนใหญ่อยู่ที่ 61-70	แหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูก การปลูกไร่ข้าวโพด แตงโม ข้าว ส้มโอ เป็นแหล่งอาหารประเภทปลา เป็นศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีน้ำให้กับชุมชนริมฝั่งลำน้ำมูล

ตารางที่ 4-5 แสดงสรุปลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคตะวันตก

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
แม่กลอง	ลุ่มน้ำแม่กลองตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศไทย ทางฝั่งขวาของลุ่มน้ำเจ้าพระยา ขอบเขตของลุ่มน้ำเริ่มจากอำเภออัมพวา ซึ่งอยู่ทางตอนล่างของเขตจังหวัดตาก ลงมาทางทิศใต้จนถึงเขตติดต่อระหว่างจังหวัดราชบุรีกับจังหวัดเพชรบุรีมีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น 30,171.24 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 9 จังหวัด ได้แก่	อุณหภูมิเฉลี่ย 21.1 องศาเซลเซียส	- โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ - แหล่งน้ำตามธรรมชาติ - แก้มลิง - บ่อน้ำชุมชน	คุณภาพน้ำจัดอยู่ในประเภทที่ 3 อยู่ในเกณฑ์ปกติ ซึ่งแหล่งน้ำประเภทที่ 3 เป็นแหล่งน้ำที่ได้รับน้ำทิ้งจากกิจกรรมบางประเภทและสามารถเป็นประโยชน์เพื่อการอุปโภคและการบริโภค ต้องผ่านการฆ่าเชื้อโรคตามปกติและผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพน้ำทั่วไปก่อน และ	- อุปโภคบริโภค - การชลประทาน - การรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อม - การอุตสาหกรรม - การเกษตร - การผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำ

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
	จังหวัดตาก อุทัยธานี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม ราชบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร และ จังหวัดเพชรบุรี			ใช้เพื่อการเกษตร ได้	
ท่าจีน	ตั้งอยู่ตอนกลาง ประเทศไทย ฝั่งขวา ของแม่น้ำเจ้าพระยา มีพื้นที่ทั้งสิ้น 13,477.16 ตร.กม. ทิศเหนือติดกับลุ่มน้ำ สะแกกรัง ทิศใต้ติด กับอ่าวไทย ทิศ ตะวันออกติดกับลุ่ม น้ำเจ้าพระยา ทิศ ตะวันตกติดกับลุ่มน้ำ แม่กลอง สภาพทั่วไป เป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำ ฝั่งตะวันตก ตอนบน เป็นที่เชิงเขาไม่สูง มากตอนกลางและ ล่างเป็นที่ราบลุ่ม ติดต่อกับที่ราบลุ่ม ของลุ่มน้ำแม่กลอง แม่น้ำท่าจีนแยก ออกมาทางฝั่งขวา ของแม่น้ำเจ้าพระยา ที่ จังหวัดชัยนาท ไหล ผ่านสุพรรณบุรี นครปฐม และออกสู่ อ่าวไทยที่จังหวัด สมุทรสาคร	อุณหภูมิเฉลี่ย ตลอดปี 27.8 องศาเซลเซียส	การบริหารจัดการ ปริมาณน้ำส่วน ใหญ่เป็นการผันน้ำ จากลุ่มน้ำข้างเคียง ที่มีปริมาณน้ำมาก มายังลุ่มน้ำท่าจีน ประกอบด้วย การ พัฒนาแนวส่งน้ำ จากลุ่มน้ำยมและ ลุ่มน้ำเมย ซึ่งเป็น ลุ่มน้ำสาขาของลุ่ม น้ำสาละวิน มาเติม น้ำให้อ่างเก็บน้ำ เขื่อนภูมิพล การ ผันน้ำจากลุ่มน้ำกก มาลุ่มน้ำอิงมา แม่น้ำน่านและไหล ลงอ่างเก็บน้ำเขื่อน สิริกิติ์ และการผัน น้ำจากลุ่มน้ำแม่ กลองสู่จังหวัด อุทัยธานี	คุณภาพน้ำ สามารถใช้ ประโยชน์เพื่อการ อุปโภคและบริโภค ต้องผ่านการฆ่า เชื้อโรคตามปกติ และผ่าน กระบวนการ ปรับปรุงคุณภาพ น้ำเป็นพิเศษก่อน และการ อุตสาหกรรม เท่านั้น บางจุดใช้ เพื่อการประมงได้	ใช้เพื่อการอุปโภค บริโภค การเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และการประมง
เพชรบุรี	มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 6,254.45 ตร.กม. ส่วน ใหญ่อยู่ในเขตจังหวัด เพชรบุรี สมุทรสงคราม และราชบุรี ลักษณะ ลุ่มน้ำเป็นรูป สี่เหลี่ยมผืนผ้าวางตัว ในแนวตะวันตก -	สภาพภูมิอากาศ ทั่วไปอยู่ภายใต้ อิทธิพลของลม มรสุม ตะวันออกเฉียงเท นือ และลมมรสุม ตะวันตกเฉียงใต้ซึ่ง จะทำให้เกิดฝนตก	ปริมาณฝนเฉลี่ย ทั้งลุ่มน้ำ ปีละ 1,126 มิลลิเมตร คิดเป็นฤดูฝน 923 มิลลิเมตร ฤดูแล้ง 203 มิลลิเมตร มี ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ย รวมปีละ 2,713	คุณภาพน้ำในพื้นที่ ลุ่มน้ำเพชรบุรี บริเวณท้ายน้ำ เสื่อมโทรมถึงเสื่อม โทรมมาก เนื่องจากได้รับการ ปนเปื้อนของน้ำทั้ง จากแหล่งชุมชน	เป็นแม่น้ำสายหลัก ในระบบลุ่มน้ำ เพชรบุรี เป็นแหล่ง น้ำเพื่อการเกษตร ชลประทาน เป็น แหล่งทำการ ประมงและ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
	ตะวันออก มีทิศเหนือติดกับลุ่มน้ำแม่กลอง ทิศใต้ติดกับลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ประจวบคีรีขันธ์ ทิศตะวันตกติดกับประเทศพม่า ทิศตะวันออกติดกับอ่าวไทย โดยมีแม่น้ำเพชรบุรีเป็นแม่น้ำสายหลักของลุ่มน้ำ มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล มีลำน้ำสายสั้น ๆ กระจ่ายอยู่ทั่วไป	ชุกในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม และสภาพอากาศแห้งและเย็น ช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ นอกจากลมมรสุมที่พัดผ่านประจำแล้ว ยังมีลมพายุจร เมื่อพัดผ่านจะทำให้เกิดฝนตกหนักในพื้นที่	ลำน้ำลูกบาศก์เมตร มีแหล่งเก็บกักน้ำ ความจุรวมทั้งสิ้น 804 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยเป็นแหล่งเก็บน้ำขนาดใหญ่ 1 แห่ง คืออ่างเก็บน้ำแก่งกระจาน นอกจากนี้ลำต้นของลุ่มน้ำยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติ มีการขุดเจาะบ่อบาดาล	นอกจากนี้ยังมีสาเหตุมาจากอุตสาหกรรม น้ำเสียเหล่านี้ถูกระบายลงสู่แหล่งน้ำ ส่งผลต่อพืชและสัตว์น้ำในแหล่งน้ำเป็นอย่างมาก และมีปัญหาการรุกล้ำของน้ำเค็ม แต่ปัญหาในปัจจุบันไม่รุนแรงมากเพราะมีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งระบายน้ำลงมาช่วยบรรเทาปัญหา	เป็นสายน้ำหล่อเลี้ยงชุมชนสองฝั่งแม่น้ำสำคัญต่อวิถีชีวิต เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
ชายฝั่งทะเล ประจวบคีรีขันธ์	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ประจวบคีรีขันธ์ มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมทั้งหมด 7,097.32 ตารางกิโลเมตร อยู่บริเวณที่แคบที่สุดทางเหนือแหลมมลายู มีลักษณะลุ่มน้ำเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า แคบยาว ตั้งอยู่ในส่วนใต้สุดของภาค ตะวันตกของประเทศ ไทย และอยู่ในส่วนที่แคบที่สุดของประเทศ ไทย ครอบคลุมพื้นที่เกือบทั้งหมดของจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ มีอาณาเขตติดต่อกับทิศเหนือติดกับลุ่มน้ำเพชรบุรี ทิศใต้ติดกับลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งทะเล ตะวันออก ทิศตะวันออกติดกับอ่าวไทย และทิศตะวันตก	อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 26.9 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดในเดือนเมษายนวัดได้ 34.8 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนมกราคมวัดได้ 19.4 องศาเซลเซียส	มีเขื่อนปรานบุรีที่สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ได้	ผลคุณภาพน้ำทะเลเบื้องต้นส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพน้ำทะเล มีค่าโดยสรุปได้แก่ ที่ระดับความลึก 2.1 - 6.9 เมตร มีความโปร่งแสง 0.8 - 2.5 เมตร อุณหภูมิน้ำ 29.8 - 32.2 องศาเซลเซียส ค่าความเค็ม 31 ppt ความเป็นกรดต่าง 7.11 - 8.22 ปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำ 4.09 - 7.48 mg/L	ใช้เพื่อการอุปโภค บริโภค การเกษตร ภาคอุตสาหกรรม การปศุสัตว์ และเพื่อรักษาระบบนิเวศน์ทำนน้ำ

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
	ติดกับเขตชายแดนพม่า				

ตารางที่ 4-6 แสดงสรุปลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคใต้

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
ภาคใต้ฝั่งตะวันออก	เป็นพื้นที่ชายฝั่งติดอ่าวไทย ลักษณะชายทะเลราบเรียบมีที่ราบแคบ ๆ ตั้งแต่จังหวัดชุมพรลงไปจนถึงจังหวัดนราธิวาส แม่น้ำส่วนใหญ่เป็นแม่น้ำสายสั้น ๆ ไหลลงสู่อ่าวไทย	สภาพฝนตกชุก	อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ กลาง เล็ก อ่างเก็บน้ำ สถานีสูบน้ำ บ่อเก็บน้ำ	น้ำแล้ง น้ำท่วม	ใช้เพื่อการอุปโภค บริโภค การเกษตร ภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว
ตาปี	พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ แม่น้ำสายสำคัญได้แก่ แม่น้ำตาปี มีต้นกำเนิดจากเขาช่องลม ได้บริเวณเทือกเขานครศรีธรรมราชในเขตอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราชไหลขึ้นไปทางเหนือ	สภาพฝนตกชุก ร้อนชื้น ลมเย็น	เขื่อน อ่างเก็บน้ำ สถานีสูบน้ำ อ่างเก็บน้ำ	ขาดแคลนน้ำ น้ำแล้ง น้ำมีกลิ่น	การเกษตร อุปโภคบริโภค โรงงาน อุตสาหกรรม
ทะเลสาบสงขลา	ต้นกำเนิดของแม่น้ำสาขาย่อยของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดพัทลุงสภาพภูมิประเทศทางด้านตะวันตกของลุ่มน้ำมีเทือกเขานครศรีธรรมราชทอดยาวจากทิศเหนือจรดทิศใต้ ซึ่งเป็นเขตติดต่อระหว่างจังหวัดตรังกับจังหวัดพัทลุง	สภาพฝนตกชุก	อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ กลาง เล็ก อ่างเก็บน้ำ สถานีสูบน้ำ บ่อเก็บน้ำ	น้ำแล้ง น้ำท่วม	ใช้เพื่อการอุปโภค บริโภค การเกษตร ภาคอุตสาหกรรม การปศุสัตว์
ปัตตานี	ลุ่มน้ำเป็นแนวยาววางตัวอยู่ตามแนว	สภาพฝนตกชุก	อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ กลาง เล็ก	น้ำแล้ง น้ำท่วม	ใช้เพื่อการอุปโภค บริโภค การเกษตร

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
	ทิศเหนือ-ใต้ มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาสันกาลาคีรีในเขตอำเภอเบตง จังหวัดยะลา ไหลจากทิศใต้ขึ้นไปยังทิศเหนือและไหลลงทะเลอ่าวไทยที่ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเขามีพื้นที่ราบเล็กน้อยทางตอนล่างของลุ่มน้ำ		อ่างเก็บน้ำ สถานีสูบน้ำ บ่อเก็บน้ำ	น้ำขาดช่วงในการทำเกษตร	ภาคอุตสาหกรรม การปศุสัตว์ และการท่องเที่ยว
ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	เป็นเทือกเขาพาดผ่านจังหวัดระนองลงไปทางใต้ ผ่านจังหวัดพังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสิ้นสุดที่จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสาขาต่าง ๆ โดยทั่วไปเป็นลำน้ำสายสั้น ๆ ไหลจากบริเวณเทือกเขาทางทิศตะวันออก ไหลลงสู่อันดามันทางทิศตะวันตกและทิศตะวันตกเฉียงใต้ สภาพภูมิประเทศประกอบไปด้วยอ่าวและเกาะต่าง ๆ	สภาพฝนตกชุก มีหน้าแล้ง	แหล่งน้ำธรรมชาติ สถานีสูบน้ำบนดิน บ่อบาดาล	น้ำท่วม น้ำหลาก น้ำแล้ง	ใช้เพื่อการอุปโภค บริโภค การเกษตร ภาคอุตสาหกรรม การปศุสัตว์และการท่องเที่ยว

4.1.2 ลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำ

ประเทศไทยมีขนาดใหญ่ มีสภาพภูมิศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต่างกันไปตามภูมิภาค จังหวัด และ อำเภอ คนในแต่ละพื้นที่ได้สร้างวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ได้ประพจน์ปฏิบัติสืบกันมานับเป็นระยะเวลานาน จนกลายเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมพื้นบ้านขึ้นมา

วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นมีมากมายและครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านของผู้คนที่อาศัยในท้องถิ่นแห่งนั้นๆ ทั้งทางด้านอาหาร เครื่องแต่งกาย ที่อยู่อาศัย ศิลปะ ศาสนา และลัทธิความเชื่อ ยารักษาโรค ประติมากรรมหัตถกรรม และการประกอบอาชีพ ดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เป็นต้น

วัฒนธรรมมีความสำคัญมาก เพราะวัฒนธรรมแสดงถึงความเจริญของชนชาติ วัฒนธรรมดำรงเชื้อชาติแม้ไม่มีประเทศแล้ว ปัจจุบันการท่องเที่ยวรายได้เข้าประเทศไทยจำนวนมาก ช่วยพยุงเศรษฐกิจของชาติ และจุดขายของการท่องเที่ยวไทยก็คือ วัฒนธรรมไทยที่ดึงดูด มีเสน่ห์เป็นเอกลักษณ์ เป็นต้นทุนสำคัญของการท่องเที่ยว จึงนับว่าวัฒนธรรมไทยช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย (นงเยาว์ ชาญณรงค์, 2560)

ในอดีตลักษณะวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยบริเวณลุ่มน้ำมักจะอาศัยน้ำเป็นฐานหลักในการดำรงชีวิต ทั้งการประกอบอาชีพ การค้าขาย การเดินทางจะอาศัยแม่น้ำเป็นหลัก ทั้งนี้ในประเทศไทยแบ่งลุ่มน้ำได้ 25 ลุ่มน้ำ ซึ่งสามารถนำเสนอลักษณะทางวัฒนธรรมและประเพณีของลุ่มน้ำได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-7 ลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลาง

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
เจ้าพระยา	ลุ่มน้ำเจ้าพระยา มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน เป็นดินแดนหลากหลายชาติพันธุ์ ซึ่งมีมนต์เสน่ห์ที่น่าสนใจมากมาย ทั้งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน งานหัตถกรรม เครื่องปั้นดินเผา แม่น้ำเจ้าพระยามีความซับซ้อน มีความหลากหลาย และมีเครือข่ายคูคลองมากมาย โดยเฉพาะฝั่งกรุงธนบุรีเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่า แม่น้ำอ้อมเข้าไปทางคลองบางกอกน้อยและออกมาทางปากคลองบางกอกใหญ่ ด้านในมีสวนมีบ้านผู้คนชุมชนการค้าที่มีคุณค่า	วิถีชีวิตของแม่น้ำเจ้าพระยาได้ช่วยเหลือเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เพื่อการเกษตรกรรม รวมทั้งยังเป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ การผจญภัย ร่วมมือร่วมใจกันดูแลรักษาสายน้ำตลอดจนภูมิทัศน์งดงามที่รายรอบให้คงเป็นมรดกล้ำค่าของประเทศไทย นับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง และเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา	วัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา การประกอบอาชีพ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำอันยิ่งใหญ่ของชาติไทย สายเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงหล่อรวมเรื่องราวการอยู่ร่วมกันของผู้คนหลากหลาย ซึ่งมากมายด้วยคุณค่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา หรือสถานที่สำคัญของชุมชนในเชิงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี แหล่งเรียนรู้ของชุมชน ฯลฯ
สะแกกรัง	แม่น้ำสะแกกรังที่มีต้นกำเนิดอยู่ในเขตเทือกเขาโมโกจู ในเขตจังหวัดกำแพงเพชร ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยา จ.อุทัยธานี แม่น้ำสะแกกรังจึงเป็นเส้นทาง	ลุ่มน้ำสะแกกรัง มีลักษณะด้วยความเย็นและใสสะอาดของแม่น้ำสะแกกรัง ทำให้ประชาชนต่างตั้งบ้านเรือนใช้ชีวิตอยู่แม่น้ำ สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ไปพร้อมการเลี้ยงปลา	ประเพณี ความเชื่อ ความศรัทธาของแม่น้ำสะแกกรัง แพเสด็จประพาสต้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 ผู้คนในลุ่มน้ำสะแกกรังยังคงรักษาและดูแลให้คงไว้เป็นอย่างดี แพ

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
	สายหลักเส้นหนึ่งที่จะขึ้นสู่จังหวัดทางตอนเหนือไม่ว่าจะเป็นนครสวรรค์ พิชณุโลก ฯลฯ เป็นจุดเชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนที่จะเข้าสู่ภาคกลาง ดังนั้นเส้นทางแม่น้ำสะแกกรังจึงเป็นแหล่งอาศัยของชุมชนที่ค่อนข้างใหญ่ ทั้งชาวไทย จีน ชนกลุ่มน้อยต่างๆ อย่าง ลาวเวียง ลาวครั่ง วิถีชีวิตผู้คนในละแวกนี้ส่วนใหญ่อาศัยบนเรือนแพ	กระชัง โดยเฉพาะปลาแรด ที่ใครได้ยื่นซื้อก็ต้องนึกถึงที่จังหวัดอุทัยธานี ริมแม่น้ำสะแกกรังจะคึกคักไปด้วยผู้คนที่พักผ่อนออกมาเป็นพ่อก้าว แม่ค้า ชายของแบกะดิน ริมแม่น้ำสะแกกรัง ส่วนใหญ่จะเป็นของพื้นบ้าน ทั้งอาหาร ขนม ผัก ผลไม้หลากหลายชนิด และของใช้ต่างๆ	นั้นจอตีเย็บทำอยู่ที่บริเวณวัดอุโปสถาราม หรือวัดโบสถ์ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสะแกกรังฝั่งตรงข้ามกับตลาดสดเทศบาลเมืองอุทัยธานี ถูกสร้างในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ภายในวัดมีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ทรงคุณค่าหลายอย่าง เป็นวัดเก่าแก่ที่มีศิลปะทางด้านสถาปัตยกรรมที่หลากหลาย
ป่าสัก	แม่น้ำป่าสัก เป็นแม่น้ำสายหลักมีต้นน้ำอยู่บริเวณเทือกเขาตอนบนในเขตจังหวัดเลยไหลจากทิศเหนือลงสู่ ทางใต้โดยไหลผ่าน พื้นที่ของจังหวัดเพชรบูรณ์ ลพบุรี ลงเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์และไหล ผ่านจังหวัดสระบุรี ลงสู่ เขื่อนทดน้ำพระราม 6 และไหลบรรจบ กับแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก มีปายางนาที่สมบูรณ์ มีเรื่องราว มีตำนาน มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ทั้งของชาวบ้านริมแม่น้ำป่าสัก	วิถีชีวิตของชุมชนที่อาศัยบริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก ปัจจุบันคือ ไทยเบ็ง บ้างเรียกว่า ไทยเทิง หรือไทยโคราช มีชุมชนใหญ่อยู่ที่บ้านมะนาวหวาน บ้านโคกสูง อำเภอดอนจาน และบ้านชัยบาดาล อำเภอยะบ่อ ชุมชนไทยเบ็งบริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก เป็นชุมชนที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมกับชุมชนไทยเบ็งใกล้เคียง เช่น บ้านดิลก บ้านสระโบสถ์ บ้านเพี้ยด บ้านโคกสูง บ้านบัวชุม และเมืองนครราชสีมา	มีประเพณีหลายอย่างที่ใช้เรือในการสืบสานวิถีชีวิตชุมชน เช่น ทอดคลื่นทางเรือ ทอดผ้าป่าทางน้ำ ลอยกระทง บวชนาค แห่ขันหมากแต่งงาน งานบุญ ประเพณีอีกหลายวาระและหลายโอกาส รวมไปถึงการแข่งขันเรือยาว ประเพณีระหว่างหมู่บ้าน วัดและชุมชนต่างๆ เป็นความโชคดีที่เรามีพิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้านลุ่มน้ำป่าสักและหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี
ท่าจีน	แม่น้ำท่าจีนมีชื่อเรียกหลายชื่อตอนที่ไหลผ่านจังหวัดชัยนาท เรียกว่า "คลองมะขามเฒ่า" ตอนที่ผ่านจังหวัดสุพรรณบุรีเรียกว่า "แม่น้ำสุพรรณบุรี" ตอนที่ผ่านจังหวัดนครปฐมเรียกว่า "แม่น้ำนครชัยศรี" ส่วนตอนที่ไหลผ่านจังหวัดสมุทรสาครและไหลลงสู่ อ่าวไทยเรียกว่า "แม่น้ำท่าจีน" ชุมชนท้องถิ่นในลุ่มแม่น้ำท่าจีน มีผู้คนหลากหลายทางชาติพันธุ์อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน และสร้างความสัมพันธ์แลกเปลี่ยนทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ	วิถีชีวิตของคนที่นี่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีแม่น้ำท่าจีนเป็นศูนย์กลางการค้าขายและเปลี่ยนสินค้าซึ่งปัจจุบันยังคงมีวิถีชีวิต แบบดั้งเดิมและมีผลิตภัณฑ์พื้นเมืองที่น่าสนใจ เช่น ผัก ผลไม้ ขนมไทยโบราณ เครื่องจักสาน ผ้าทอพื้นเมือง บริการนวดแผนโบราณและสิ่งสำคัญ คือ การล่องเรือ ล่องแพลากงูเครื่องมือเครื่องใช้ของคนไทยในอดีตที่ใช้ในการเกษตร เช่น เกวียน เครื่องมือจับปลา คันไถนา เรือจำลองที่ใช้ในการคมนาคมในสมัยโบราณได้แก่ เรือสำปั้น เรือเอี่ยมจัน เรือบด เป็นต้น	ประเพณีโบราณ ขบวนแห่เรือจะมีบรรดาพ่อเพลงแม่เพลงพื้นบ้านร่วมขับขานตำนานเพลงโบราณ เช่น เพลงเรือ, เพลงฉ่อย, เพลงอีแซว, เพลงเกี่ยวข้าว, เพลงพวงมาลัย, นำหน้าขบวนพิธีชักพระ
แม่กลอง	แม่น้ำแม่กลอง มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาถนนธงชัย-ตะนาวศรี ลำ	วิถีชีวิตบนลุ่มน้ำแม่กลอง ผลผลิตจากมะพร้าวจึงเป็นไปเพื่อการ	มีประเพณี วัฒนธรรมมอญเป็นพื้นฐาน ทั้งนาฏศิลป์และการ

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
	น้ำเก่าแก่ที่สำคัญต่อการตั้งหลักแหล่งและทำมาหากินของผู้คน เกิดจากการรวมกันของแควสองสายได้แก่ แควใหญ่และแควน้อย แควทั้งสองไหลรวมกันเป็นแม่น้ำแม่กลองที่ตำบลปากแพรก อ. เมือง จ.กาญจนบุรี ในสมัยก่อน กลุ่มคนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในลุ่มน้ำแม่กลองตอนบนตั้งแต่ช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนปลายมาจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ของไทยได้แก่ชาวมอญและ ชาวกะเหรี่ยง ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานหลายระลอกเรื่อยมานับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์และยังกระจายตัวไปทั่วประเทศไทย	ดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นอาหารทั้งควาและหวาน เครื่องใช้ในครัวและในบ้าน วัสดุสำหรับสร้างบ้านเรือน และเป็นยารักษาโรคและบำรุงสุขภาพด้วย มะพร้าวทั้งต้นจึงเป็นพืชที่ทรงคุณค่าของคนลุ่มน้ำแม่กลอง และได้มีการทำน้ำตาลมะพร้าว	ดนตรีที่มีครูเป็นมอญมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา อาหารการกิน บางส่วนก็ได้รับมาจากชาวมอญ “กลอง” ในภาษามอญ หมายถึง “หนทางที่ใช้ในการคมนาคม” “แม่น้ำแม่กลอง” จึงมีหมายถึงเส้นทางที่ใช้ไปมาหาสู่กัน

ตารางที่ 4-8 ลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันออก

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
ปราจีนบุรี	ลุ่มน้ำปราจีนบุรี เป็นพื้นที่ที่มีหลากหลายเชื้อชาติอาศัย มีประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมแบบผสมผสาน และสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีแม่น้ำปราจีนบุรีเป็นแม่น้ำสายหลักของลุ่มน้ำ ซึ่งเป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำบางปะกง โดยมีจุดเริ่มต้นจากการไหลมาบรรจบกันของแม่น้ำ 2 สาย คือ แม่น้ำหูนามาน และแม่น้ำพระปรัง แม่น้ำปราจีนบุรีจะไหลไปบรรจบกับแม่น้ำนครนายกที่อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา กลายเป็นแม่น้ำบางปะกง แล้วไหลลงสู่อ่าวไทย มีบ้าน ผู้คน ชุมชน การค้าที่มีคุณค่า	ลุ่มน้ำปราจีนบุรี การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตั้งแต่อดีตต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน ภูมิทัศน์ทั่วบริเวณซึ่งปรากฏโบราณสถานสง่างาม วัดวาอาราม สถานที่สำคัญต่างๆ ยังเชื่อมโยงสะท้อนคุณค่าความสำคัญของแม่น้ำที่เป็นสายน้ำแห่งวัฒนธรรมไว้อย่างโดดเด่น ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยที่ผูกพันกับสายน้ำมายาวนาน แม่น้ำปราจีนบุรีช่วยหล่อเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เพื่อการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม เป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะ	ลุ่มน้ำปราจีนบุรี มีวิถีชีวิตริมน้ำใกล้เคียงกันทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และกลุ่มชาติพันธุ์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับสายน้ำ การตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำหรือแหล่งน้ำต่างๆ อันก่อให้เกิดการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดชีวิต วิถีความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ อันได้แก่ ประเพณีงานบุญบั้งไฟ เพื่อเป็นการแสดงถึงประเพณี ความเชื่อเรื่องลี้ลับเกี่ยวกับการขอฝน เพื่อให้น้ำไว้ใช้ในยามแล้ง ประเพณีงานสัปดาห์ล่องแก่งหินเพิง
บางปะกง	ลุ่มน้ำบางปะกง เป็นดินแดนหลากหลายชาติพันธุ์ ซึ่งมีสิ่งที่น่าสนใจมากมาย ทั้งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน	ลุ่มน้ำบางปะกง ภูมิทัศน์ทั่วบริเวณซึ่งปรากฏโบราณสถานสง่างาม วัดวาอาราม สถานที่สำคัญต่างๆ ยังเชื่อมโยงสะท้อนคุณค่าความสำคัญ	ลุ่มน้ำบางปะกง มีวิถีชีวิตริมน้ำใกล้เคียงกัน ทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และกลุ่มชาติพันธุ์ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การ

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
	โบราณวัตถุ งานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมแบบผสมผสาน ศาสนสถานที่สำคัญ และสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย มีบางประเภเป็นแม่น้ำสายหลักของลุ่มน้ำ เกิดจากการรวมตัวกันของแม่น้ำนครนายกกับแม่น้ำปราจีนบุรีที่ไหลมาบรรจบกัน ที่บริเวณตำบลบางแตน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดฉะเชิงเทรา	ของแม่น้ำที่เป็นสายน้ำแห่งวัฒนธรรมไว้อย่างโดดเด่น ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับ แม่น้ำปราจีนบุรีช่วยหล่อเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เพื่อการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม เป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะ	ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำหรือแหล่งน้ำต่างๆ การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดชีวิต วิถีความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ อันได้แก่ ประเพณีวันรำลึกอัญเชิญพระพุทธรูปขึ้นจากน้ำ ประเพณีวันกตัญญูสายน้ำ ประเพณีสงกรานต์ไทย ประเพณีลอยกระทง พิธีขอฝน ฯลฯ
ลุ่มน้ำโดนเลสาบ	ลุ่มน้ำโดนเลสาบ เป็นพื้นที่การตั้งถิ่นฐานของหลายชาติพันธุ์ จึงมีทั้งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมแบบผสมผสาน ศาสนสถานที่สำคัญ และสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย สิ่งก่อสร้างหรือการที่คนในท้องถิ่นปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม อาทิเช่น การปลูกบ้านตามแบบศิลปะเขมร ปลูกสร้างบ้านทรงไทยยกพื้นสูง ฯลฯ	ลุ่มน้ำโดนเลสาบ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่มีมานาน ภูมิทัศน์ทิวบริเวณปรากฏโบราณสถานสง่างาม วัดวาอาราม สถานที่สำคัญต่างๆ ยังเชื่อมโยงสะท้อนคุณค่า ความสำคัญของแม่น้ำที่เป็นสายน้ำแห่งวัฒนธรรมไว้อย่างโดดเด่น ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับลุ่มน้ำโดนเลสาบช่วยหล่อเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เพื่อการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม รวมทั้งยังเป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพในอดีต	ลุ่มน้ำโดนเลสาบ มีวิถีชีวิตริมน้ำใกล้เคียงกัน ทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และกลุ่มชาติพันธุ์ มีความสัมพันธ์กับสายน้ำ การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำหรือแหล่งน้ำต่างๆ เป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดชีวิต วิถีความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ อันได้แก่ ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีสงกรานต์ก่อเจดีย์ทราย ประเพณีลอยกระทง ประเพณีแห่เจ้าพ่อพระปรง ประเพณี บายศรีสู่ขวัญข้าว ฯลฯ
ชายฝั่งทะเลตะวันออก	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีการตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยของหลากหลายชนชาติจึงปรากฏทั้งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมแบบผสมผสาน ศาสนสถานที่สำคัญ และสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย สิ่งก่อสร้างหรือการที่คนในท้องถิ่นปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม อาทิเช่น การปลูกบ้านเรือนไทยสำหรับชาวปลูกสร้างบ้านทรงไทยยกพื้นสูง การปลูกบ้านตามชายหาดไว้สำหรับการประมง ฯลฯ	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่มีมานาน ภูมิทัศน์มีโบราณสถานสง่างาม วัดวาอาราม สถานที่สำคัญต่างๆ ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับสายน้ำ ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกช่วยหล่อเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม เป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะ	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีวิถีชีวิตริมน้ำใกล้เคียงกัน ทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และกลุ่มชาติพันธุ์ มีความสัมพันธ์กับสายน้ำ การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำหรือแหล่งน้ำต่างๆ ก่อให้เกิดการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดชีวิต วิถีความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ งานประเพณีก่อพระทรายวันไหล ประเพณีงานเทศกาลชิมปลาบ้านฉาง งานประเพณีห่มผ้าเจดีย์กลางน้ำ งานประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำ ประเพณีการแข่งขันเรือยาว (เรือพาย) งานประเพณีวันระกำหวาน ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

ตารางที่ 4-9 ลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคเหนือ

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
ปิง	ไม่มีหลักฐานปรากฏ แต่ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์เมื่อพันปีมาแล้ว พระนางจามเทวีก็ได้อาศัยน้ำแม่ปิงเดินทางจากอาณาจักรละโว้ขึ้นมาครองเมืองหริภุญไชย แม่ปิงเป็นแม่น้ำสายสำคัญของอาณาจักรล้านนาก่อนที่จะไหลผ่านบ้านเมือง เป็นแควหนึ่งของแม่น้ำที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ แม่ปิงถือเป็นชัยมงคลประการที่ 7 ในจำนวนชัยมงคล 7 ประการ เหมาะแก่การเพาะปลูกเป็นอย่างมาก อดีตน้ำแม่ปิงยังคงเป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญของอาณาจักรล้านนา ทั้งใช้สัญจรทางการค้าและการขนส่ง น้ำแม่ปิงเคยเป็นเส้นทางที่สำคัญที่สุดทางเดียวจากเมืองเชียงใหม่ถึงเมืองระแหงหรือเมืองตาก เพื่อเดินทางต่อไปยังเมืองมะละหม่มในพม่า	มีตะกอนปุ๋ยตามธรรมชาติพัดพามาตามสายน้ำ เหมาะอย่างยิ่งในการเพาะปลูก แต่เมื่อเมืองเชียงใหม่มีการเจริญเติบโตและขยายตัวขึ้น ดังนั้นจึงมีวิถีชีวิตทางการเกษตรที่โดดเด่น	คนเมืองล้านนามักจะนิยมเรียกแม่น้ำว่า “น้ำแม่” ดังนั้นน้ำแม่ปิง จึงได้รับความเคารพนับถือว่ามีฐานะเป็น “แม่” ผู้ให้กำเนิดสรรพชีวิตและหล่อเลี้ยงวิถีชีวิตของผู้คน ด้วยเหตุนี้จึงมีคุณค่าต่อชีวิตมวลมนุษย์ ดังนั้นจึงมีประเพณีลอยกระทงเกิดขึ้น
วัง	มีอายุเก่าแก่และมีชื่อเรียกขานที่ปรากฏหลักฐานตามตำนานต่าง ๆ รวม 11 ชื่อ ได้แก่ กุกกฏนคร ลัมภกับปะนคร ศรีนครชัย นครเวียงคอกวู้ เวียงดิน เขลางค์นคร นครลำปางคำเขลางค์ อาลัมภางค์ เมืองลคร และเมืองนครลำปาง จากการที่เรียกขานกันว่า “กุกกฏนคร” แปลว่าเมืองไก่ ดังนั้น ตราประจำจังหวัดลำปาง คือ “ไก่ขาว”	ส่วนใหญ่ในการทำการเกษตร และประมงน้ำจืด ในช่วงหลังเขตนครลำปาง เจริญขึ้นจึงมีแต่ร้อยละร้อยอัตลักษณ์ชุมชนไม่ว่าจะเป็นธัญญา สัตว์ลักษณะไก่ขาว วัดพระธาตุลำปางหลวง	วัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อความศรัทธาส่วนใหญ่เป็นไปตามหลักศาสนาพุทธ เช่นงานขันโตกช้าง หรือสะโตกช้าง ประเพณีไทย แห่สลุงหลวง แห่เทียนพรรษา เป็นต้น
ยม	ลุ่มน้ำยมเป็นศูนย์อำนาจรัฐสุโขทัย แสดงให้เห็นว่าลุ่มน้ำยมมีความสัมพันธ์กับกรุงสุโขทัยมา	ผู้คนในพื้นที่ลุ่มน้ำยมประกอบอาชีพเกษตรและประมงน้ำจืดเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในส่วนของน้ำ	ผู้คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีประเพณีความเชื่อภายใต้หลักศาสนา อีกทั้งยังมีประเพณี

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
	ตั้งแต่อดีต อีกทั้งเป็นแม่น้ำสายหลักของกรุงสุโขทัย ในอดีตมีเมืองคูที่ตั้งคู่กับสุโขทัย เรียกว่าเมืองศรีสัชนาลัย คำว่ายวม พ้องกับน้ำยมเมืองแก่งในประเทศเวียตนาม ซึ่งเป็นดินแดนบรรพชนในตำนานที่เล่าต่อกันมาว่าเป็นร่องรอยความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์สุโขทัยกับน่าน ทำสัตย์สาบานกัน โดยกษัตริย์น่านเป็นเครือญาติกับกษัตริย์เมืองล้านช้าง ณ หลวงพระบาง	ยมนตอนล่างตั้งแต่จังหวัดพิจิตรเป็นต้นมาจะมีวิถีตาลโตนดที่ยังสืบทอดกันมาช้านาน	ลอยกระทง ประเพณี แข่งเรือสืบทอดมาเมื่อน้ำยม
น่าน	รู้จักในนามเมืองสองแคว เริ่มมีบทบาทเป็นเมืองสำคัญของอยุธยาตั้งแต่สมัยที่พระมหาธรรมราชาที่ 1 (พระยาสิทธิ) และสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถที่เสด็จมาปกครองเมืองเป็นเวลาหลายปี รวมถึงเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์อื่นๆ เช่น การกวาดต้อนสมัยสมเด็จพระนเรศวร สงครามแผ่นดินสมัยพระเจ้าตาก-พระเจ้าฟ้าง	วิถีชีวิตในลำน่านที่โดดเด่นแต่กำลังจะสูญหายไปในปัจจุบันคือชุมชนเรือนแพตลอดลำน้ำ ดังนั้นจึงต้องเร่งอนุรักษ์ และวิถีตาลในส่วนลำน่านช่วงล่าง	ประเพณีแข่งเรือ ลอยกระทง ทำบุญสะเดาะเคราะห์ การนับถือผี เรือนแพ นิยมสร้างอยู่ริมน้ำ
โขง	ในสมัยพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 นั้นเป็นจุดเริ่มของการศึกษาเพื่อจะเข้ามายุติครองประเทศใหญ่ในเขตลุ่มน้ำโขง ลัทธิอาณานิคมฝรั่งเศสเข้ายึดครองประเทศเขมร ประเทศไทยต้องตกอยู่ในวงวนของการล่าอาณานิคมฝรั่งเศส แม้ไม่สูญเสียอิสรภาพทั้งประเทศแต่ก็สูญเสียแผ่นดิน นามแคว้นสิบสองจุไทย	การทำการประมงและการทำการเกษตรเป็นวิถีชีวิตหลัก บริเวณที่ราบน้ำท่วมถึง เป็นพื้นที่ปลูกข้าว ชาวบ้านจะใช้ภูมิปัญญาในการจัดการน้ำ ทำนา เครื่องมือจับปลา	การเรียกชื่อลักษณะภูมิศาสตร์ในแม่น้ำโขงนั้นมีความแตกต่างกันไปตามภาษาถิ่น และความเชื่อของคนท้องถิ่น
กก	ขุดพบหลักฐานโบราณคดีแถบที่ราบลุ่มแม่น้ำลาว เป็นเวียงที่น่าจะสร้างขึ้นในช่วงราชวงศ์มังราย และร่วมสมัยกับอุตสาหกรรม	การทำการประมงและการทำการเกษตรเป็นวิถีชีวิตหลักของประชาชนในลุ่มน้ำกก บริเวณที่	เป็นพื้นที่ตั้งของกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชนบ้านรวมมิตร ชุมชนบ้านจะคือ และชุมชนแม่สลัก ล้วนมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำ

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
	การผลิตเครื่องปั้นดินเผาจากเตาเวียงกาหลง เท่าที่สำรวจจากภาพถ่ายทางอากาศและการเดินสำรวจ พบเวียงที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ ตั้งแต่ชั้นเดียวจนถึงสามชั้น อยู่ 7 แห่ง ได้แก่ เวียงป่าเป้า เวียงกาหลง วัดม่อนจอมผ่อ ดงเวียง เวียงมน เวียงฮ่อ และเวียงบนยอดดอยที่บ้านบวบกอนแม่เจดีย์	รำนน้ำท่วมถึงและบริเวณปากแม่น้ำก็เป็นพื้นที่ปลูกข้าว	
สาระวิน	คนโบราณล้านนาเรียกว่า แม่น้ำคง ตลอดแนวสองฟากฝั่งของแม่น้ำสาระวินมีผู้คนหลายเผ่าพันธุ์อาศัยอยู่ บริเวณที่ราบลุ่มของพม่าตอนบนระหว่างลุ่มสาระวินกับอิระวดี เป็นถิ่นที่อยู่ของพวกไทใหญ่ หรือ ชาวไตสมัยโบราณมี “รัฐ 9 เจ้าฟ้า” หมายถึงพวกเจ้าฟ้าไต จัดการปกครองเป็นแบบสหพันธรัฐ	อารยธรรมหิมาลัย และธิเบตสู่เมืองแม่สะเรียง สาระวินเป็นที่แม่น้ำโขง ไหลหล่อเลี้ยงโดยอุษาคเนย์หลากหลายพันธุ์ สาระวินสายน้ำแห่งชีวิตธารน้ำใจ	ที่ตั้งของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำ ชุมชนส่วนใหญ่ดำรงชีพด้วยการเกษตรกรรมและกสิกรรม ตลอดจนมีประเพณี พิธีกรรมทางด้านความเชื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำ

ตารางที่ 4-10 ลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
ลุ่มน้ำมูล	ลุ่มน้ำมูลไหลมาจากเทือกเขาตงพญาเย็นที่จังหวัดนครราชสีมา ไหลผ่านจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษและไปบรรจบกับลำน้ำโขงที่อำเภอโขงเจียมจังหวัดอุบลราชธานี	วิถีชีวิตของคนลุ่มน้ำมูลคือการ “หาปลา” การหาปลาของชาวบ้านลุ่มน้ำมูลในอดีตสามารถหาได้ตลอดปีตามแหล่งน้ำต่างๆ เช่น กุด หนอง ล่องในแม่น้ำมูล ซึ่งเป็นถิ่นฐานของปลาหลายชนิด เครื่องมือที่ใช้ในการหาปลาแตกต่างกันออกไปตามสภาพแหล่งน้ำ เช่น แห เบ็ด สวิง	คือ มีการสร้าง “ดอนปู่ตา” สร้าง “วัด” เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา รวมทั้งมีการจัดการ “แข่งเรือ” ประเพณีประจำท้องถิ่น
ลุ่มน้ำชี	แม่น้ำชี เกิดจากที่ราบด้านตะวันออกของเทือกเขาเพชรบูรณ์นับตั้งแต่เขาสนปันน้ำเขาแปปันน้ำ เขาเสลียงตาเถาเขาอุ่มน้ำ เขายอดชี เขาครอกจนถึงเขาเทวดา ซึ่งเป็นแนวภูเขาชายเขตแดนด้านตะวันตก	วิถีคนลุ่มน้ำชี -ในฤดูปลูกได้มีการปลูกผัก ปลูกพืช มีการนำต้นกกไปทำเป็น เสื่อกก ทำอาหารปลาทำเป็นแกงปลา ปิ้งปลา เพื่อกินและขายในตลาด -ทำการเกษตรทำไร่ ปลูกแตงโม ถั่วลิสง เลี้ยงสัตว์	เช่นเดียวกับลุ่มน้ำมูลคือ มีการสร้าง “ดอนปู่ตา” สร้าง “วัด” เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา รวมทั้งมีการจัดการ “แข่งเรือ” ประเพณีประจำท้องถิ่น

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
	เฉียงเหนือของจังหวัดชัยภูมิ โดยมีสาขาหลัก 5 ลำน้ำซึ่งประกอบไปด้วย ลำน้ำพรม ลำน้ำพอง ลำน้ำเซิน ลำน้ำปาว และลำน้ำยัง แม่น้ำชีถือว่าเป็นแม่น้ำที่มีความยาวมากที่สุดในประเทศไทย		

ตารางที่ 4-11 ลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันตก

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
แม่กลอง	แม่น้ำแม่กลองมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาถนนธงชัย-ตะนาวศรี ลำน้ำเก่าแก่ที่สำคัญต่อการตั้งหลักแหล่งและทำมาหากินของผู้คน เกิดจากการรวมกันของแควสองสายได้แก่ แควใหญ่และแควน้อย แควทั้งสองไหลรวมกันเป็นแม่น้ำแม่กลองที่ตำบลปากแพรก อ. เมือง จ.กาญจนบุรี ไหลผ่านอำเภอต่าง ๆ ไปยัง จ. ราชบุรี และเข้าสู่เขต จ.สมุทรสงคราม ก่อนไหลลงสู่ทะเลอ่าวไทย กลุ่มคนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในลุ่มน้ำแม่กลองตอนบนตั้งแต่ช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนปลายมาจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ได้แก่ชาวมอญและชาวกะเหรี่ยง ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานหลายระลอกเรื่อยมา และยังคงกระจายตัวไปทั่วประเทศไทย ชาวมอญเหล่านี้ล้วนเป็นผู้เคร่งครัดในพุทธศาสนาจึงได้พากันสร้างวัดใหญ่น้อยขึ้น	“กลอง” ในภาษามอญ หมายถึง “หนทางที่ใช้ในการคมนาคม” “แม่น้ำแม่กลอง” จึงมีหมายถึงเส้นทางที่ใช้ไปมาหาสู่กัน ทั้งการค้าขายและเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ในการสงครามแต่ที่สำคัญที่สุด “แม่กลอง” ได้ทำหน้าที่เป็นเส้นทางของการสั่งสมและผสมผสานอารยธรรมอันหลากหลายหล่อหลอมเข้าด้วยกัน อย่างกลมกลืนจนกลายเป็นวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน อาชีพของผู้คนที่อาศัยบริเวณลุ่มน้ำแม่กลอง จะมีวิถีชีวิตริมคลองที่อาศัยแม่น้ำเป็นแหล่งหล่อเลี้ยงชีวิตที่สำคัญ อาชีพที่สามารถพบเห็นจึงเป็นการประมง ทั้งการออกมาหาปลา เลี้ยงหอยนางลม หอยแมลงภู่ เป็นต้น	ชุมชนบริเวณริมแม่น้ำแม่กลองจะมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างไทยและมอญ ปรากฏชัดว่าความเป็นไทยในทุกวันนี้ส่วนหนึ่งมีวัฒนธรรมมอญเป็นพื้นฐาน ทั้งนาฏศิลป์และการดนตรีที่มีครูเป็นมอญมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา อาหารการกินบางส่วนก็ได้รับมาจากชาวมอญ โดยชาวบ้านที่อาศัยในแถบนี้ส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ
ท่าจีน	ประวัติความเป็นมา แม่น้ำท่าจีนเป็นแม่น้ำที่แยกตัวออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ ตำบลท่าซุง บริเวณปากคลองมะขามเฒ่า จึงเรียกแม่น้ำนั้นว่า คลองมะขามเฒ่า และมาหักเลี้ยวเป็นแยกแม่น้ำที่ไหลไปเชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยาได้อีกที ตรงที่เป็นพื้นที่ปากคลอง ตำบลหาดท่าเสา อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท กับ ฝั่งตะวันตกที่อำเภอ	แม่น้ำท่าจีนเป็นดินแดนแห่งอารยธรรมมาตั้งแต่สมัยทวารวดีหล่อเลี้ยงชีวิตคนสองฟากฝั่งตลอดสายน้ำ หล่อหลอมวัฒนธรรมของชาวลุ่มน้ำภาคกลางและภาคตะวันตก อาชีพดั้งเดิมของชาวบ้านส่วนใหญ่ คือการทำนา ทำสวน ทำไร่ กับประมงน้ำจืด แต่ปัจจุบันวิถีชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นแหล่งท่องเที่ยว เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวมากมาย	วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าวิถีชีวิตที่ชุมชนและท้องถิ่นต่าง ๆ ได้พัฒนาและรังสรรค์ขึ้นมา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต โดยแสดงออกในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง โดยเฉพาะวิถีชีวิตของชุมชนริมแม่น้ำ ที่ผูกพันกับสายน้ำและ

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
	วัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ไหลผ่าน จังหวัดชัยนาท สุพรรณบุรี นครปฐม สมุทรสาคร ก่อนจะ ไหลออกสู่อ่าวไทยที่ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมือง สมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร มีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 325 กิโลเมตร แม่น้ำทำจันมีชื่อเรียกหลายชื่อ เมื่อผ่านจังหวัดชัยนาท เรียกว่า “แม่น้ำมะขามเฒ่า” ตอนที่ผ่านจังหวัดสุพรรณบุรี เรียกว่า “แม่น้ำสุพรรณบุรี” ตอนที่ผ่านจังหวัดนครปฐม เรียกว่า “แม่น้ำนครชัยศรี” ส่วนตอนที่ไหลผ่านจังหวัดสมุทรสาครและลงสู่อ่าวไทย เรียกว่า “แม่น้ำท่าจีน”	เช่น ตลาดน้ำวัดดอนหวาย อำเภอสามพราน ตลาดริมน้ำอำเภอนครชัยศรี ตลาดริมน้ำวัดกลางคูเวียง ตลาดริมน้ำวัดลำพญา อำเภอบางเลน นักท่องเที่ยวและผู้คน หลังไหลมาสัมผัสวิถีชีวิตริมแม่น้ำท่าจีนมากขึ้น	เลื่อมใสศรัทธาใน พระพุทธศาสนาโดยตลอด หลาย ๆ พื้นที่เมื่อว่างเว้นจากการทำนา ชาวบ้านได้จัดงานบุญ ประเพณีตักบาตรกลางลำน้ำแม่ น้ำท่าจีนขึ้น เพื่อความเป็นสิริมงคล เพราะในอดีตนั้นชาวบ้านได้ใช้แม่น้ำท่าจีนเป็นหลัก ทั้งการคมนาคมและการดำรงชีวิตประจำวัน อาทิเช่น ชุมชนบ้านแหลม อ.บางปลาม้า จ.สุพรรณบุรี ที่มีการจัดประเพณีตักบาตรกลางน้ำเป็นประจำทุกปี
เพชรบุรี	ประวัติความเป็นมา ลุ่มน้ำเพชรบุรีมีพื้นที่ลุ่มน้ำ 5,603 ตร.กม. หรือ 3.9 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของ จ.เพชรบุรี ลุ่มน้ำเพชรบุรีมีแม่น้ำเพชรบุรีเป็นแม่น้ำสายหลักและมีแม่น้ำสาขาที่สำคัญ 4 สาขา คือ ห้วยแม่ประจันต์ ห้วยผาก ห้วยแม่ประโดน แม่น้ำบางกลอย และแม่น้ำบางตะบูน มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาสูงด้านตะวันออกอันเป็นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า ไหลผ่าน แนวแกนกลางของลุ่มน้ำในแนวตะวันตก-ออก และไหลลงสู่อ่าวไทย ลุ่มน้ำเพชรบุรีแบ่งออกเป็น 4 ลุ่มน้ำย่อย ประกอบด้วย ลุ่มน้ำเพชรบุรีตอนบน ลุ่มน้ำเพชรบุรีตอนกลาง ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลเพชรบุรี ปัจจุบันมีโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่และกลาง โครงการขนาดเล็ก มีพื้นที่ชลประทาน จุเก็บกักน้ำ 710 ล้าน ลบ.ม. มีการพัฒนาแหล่ง	เมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี มีความโดดเด่นของการใช้ชีวิตริมแม่น้ำที่มีวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่แตกต่าง และหลากหลายของคนริมแม่น้ำเพชรบุรี มีชุมชนย่านเก่าที่ร่วมมือกันจัดการท่องเที่ยว เพื่อถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานใหญ่ ประวัติศาสตร์ จิตรกรรมฝาผนัง อาหาร วิถีชีวิต และภูมิปัญญาของชุมชน โดยมีเรื่องราวและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งวัฒนธรรมของไทย และจีน	ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีประเพณีที่โดดเด่นคือการแข่งขันเรือยาวประเพณีสืบสานตำนานแม่น้ำเพชรบุรี เป็นการแข่งขันเรือยาว ขนาด 7 ฝีพาย ขนาด 23 ฝีพาย และขนาด 30 ฝีพาย บริเวณหลังจวนผู้ว่าราชการ

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
	น้ำใต้ดิน เพื่ออุปโภค-บริโภค มีการขุดเจาะบ่อบาดาล		
ชายฝั่งทะเล ประจวบคีรี ขันธ์	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลประจวบ- คีรี ขันธ์ มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมทั้งหมด 7,097.32 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 4,435,825 ไร่ มี ลักษณะลุ่มน้ำเป็นพื้นที่ สี่เหลี่ยมผืนผ้าแคบยาว ตั้งอยู่ใน ส่วนใต้สุดของภาคตะวันตกของ ประเทศไทย และอยู่ในส่วนที่ แคบที่สุดของประเทศไทย คือ บริเวณตำบลคลองวาฬ อำเภอ เมืองประจวบคีรีขันธ์ ครอบคลุม พื้นที่เกือบทั้งหมดของจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ตั้งอยู่ระหว่าง เทือกเขาตะนาวศรีทางด้าน ตะวันตกและอ่าวไทย ชายฝั่ง ทะเลของลุ่มน้ำส่วนใหญ่เป็นหาด โคลนหรือทรายปนโคลน มีบาง แห่งเป็นหาดทราย เช่น หาดหัว หิน หาดอ่าวประจวบคีรีขันธ์ และหาดอ่าวมะนาว เป็นต้น	บริเวณที่เป็นหาดโคลนนี้แต่เดิมมี สภาพป่าชายเลนอยู่อย่างหนาแน่น แต่ปัจจุบันถูกบุกรุกและเปลี่ยน สภาพเป็นนาุ้งและฟาร์ม เลี้ยง หอยแครงเป็นจำนวนมาก	ผู้คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

ตารางที่ 4-12 ลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
ภาคใต้ฝั่ง ตะวันออก	ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก มี ลักษณะลุ่มน้ำที่แตกต่างไปจาก ลุ่มน้ำอื่นตรงที่พื้นที่ของลุ่มน้ำ ไม่ได้ยาวต่อเนื่องกันโดยตลอด จะแทรกด้วยลุ่มน้ำแม่น้ำตาปีที่ บริเวณจังหวัดสุราษฎร์ธานีลุ่ม น้ำทะเลสาบสงขลาที่บริเวณ จังหวัดสงขลา	มีวิถีชีวิตทางการเกษตรและ การใช้สายนํ้า เช่นการทำประมง นํ้าตื้น การปลูกยางพารา สวน ผลไม้	ประเพณีสักการะบูชาทวดริมน้ำ ความเชื่อการบูชาสายน้ำ
ตาปี	ลุ่มน้ำตาปีเป็นลุ่มน้ำทางภาคใต้ ของประเทศ มี ต้นน้ำ เป็น เทือกเขาทางทิศตะวันตก และ ทิศใต้ ลำน้ำหลักแยกจากกัน 2 สาย คือ แม่น้ำตาปีซึ่ง ประกอบด้วย คลองจันดี คลอง สินปุน และคลองอิปันเป็นลำน้ำ สาขา ลำน้ำอีกสายประกอบด้วย คลองสก คลองพระแสง และ	มีวิถีชีวิตด้านการเกษตรกรรม การ เพาะปลูก ยางพารา ข้าว ผลไม้ เลี้ยงสัตว์เพื่อขาย ทำสวนผสม เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปลูกผักและผลไม้ ใช้วิถีชีวิตกับลุ่มน้ำอีกด้วย	ความเชื่อด้านการใช้วิถีชีวิตให้ สอดคล้องกับธรรมชาติ การใช้ สมุนไพรรักษาโรค การบำรุง ร่างกายด้วยสมุนไพรท้องถิ่น เช่นมะพร้าว น้ำมันพะราวดัด เย็นต่าง ๆ

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
	คลองพุมดวง ลำน้ำทั้งสองสายไหลมาบรรจบกันที่อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานีแล้วไหลลงสู่อ่าวไทย ลุ่มน้ำตาปี ครอบคลุมพื้นที่เกือบทั้งหมดของจังหวัดสุราษฎร์ธานี และบางส่วนของจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดกระบี่ อ่างเก็บน้ำที่สำคัญ คือ อ่างเก็บน้ำเขื่อนรัชชประภา		
ทะเลสาบสงขลา	ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นลุ่มน้ำแห่งเดียวของประเทศไทย ที่มีระบบทะเลสาบแบบลากูน (Lagoon) ขนาดใหญ่ เป็นแอ่งรองรับน้ำจืด (น้ำฝน น้ำจืดจากคลอง และน้ำหลากจากแผ่นดิน) โดยมีน้ำเค็มจาก ทะเลไหลเข้ามาผสมผสาน	มีวิถีชีวิตทางการเกษตรและการใช้สายน้ำ เช่นการทำประมงน้ำตื้น การปลูกยางพารา สวนผลไม้ ปลูกตาลโตนด ทำนาในทะเล	ประเพณีสักการะบูชาทวดริมน้ำ ความเชื่อการบูชาสายน้ำ การลงแขกเกี่ยวข้าว การบูชาพระแม่โงสพ
ปัตตานี	ลุ่มน้ำปัตตานีมีแม่น้ำปัตตานีเป็นลำน้ำหลัก และมีแม่น้ำยะหาเป็นลำน้ำสาขา ในช่วงปลายมีคลองหนองจิกแยกออกจากแม่น้ำปัตตานีและมีคลองเล็ก ๆ อีกมากมาย มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาสนกลาสิรี ในเขตอำเภอเบตง จังหวัดยะลา ไหลจากทิศใต้ขึ้นไปทางทิศเหนือแล้วไหลลงทะเลอ่าวไทยที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเขามีพื้นที่ราบเล็กน้อย ทางตอนล่างของลุ่มน้ำเป็นที่ราบลุ่ม มีความยาวลำน้ำประมาณ 210 กิโลเมตร	การใช้ชีวิตกับวิถีเกษตรกรรม คือนาข้าว ปลูกผัก พืชไร่ ผลไม้ ไม้ยืนต้น และการร่วมกันพัฒนาระบบชลประทาน การส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน	วัฒนธรรมประเพณีวิถีมุสลิม ความเชื่อ การแสดง ประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งพื้นที่ลุ่มน้ำปัตตานีกำลังจะดำเนินการสร้างเป็นเมืองฮาลาล
ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	เป็นพื้นที่ชายฝั่งติดทะเล อันดามัน มีเทือกเขาภูเก็ตพาดผ่านจากจังหวัดระนองลงมาจนถึงจังหวัดพังงา ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำสายต่าง ๆ แม่น้ำและลำน้ำทั่วไปมีความยาวไม่มากนัก และไหลลงสู่ทะเลอันดามันไปทางทิศตะวันตกและตะวันตกเฉียงใต้ เป็นส่วนใหญ่ ภูมิประเทศเกิดจากแผ่นดินยุบตัวลง	มีวิถีชีวิตทางการเกษตรผลไม้ ไม้ยืนต้น นาข้าวและเกษตรกรรมอื่น ๆ	การพัฒนาเมืองที่มีคุณภาพกับระบบนิเวศธรรมชาติโดยมุ่งให้ผู้อยู่อาศัยมีคุณภาพชีวิตที่ดีในเขตงานจำกัดของการไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นเมืองที่มีการบริโภคพลังงานและทรัพยากร และปลอดภัยของเสียและมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดเท่าที่สามารถทำได้ ในขณะที่สำคัญต่อการ

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
	ไป ชายฝั่งทะเลแล้วแหงมีอ่าวและเกาะต่าง ๆ มากมาย เกาะที่สำคัญ ได้แก่ เกาะภูเก็ต เกาะตะรุเตา เกาะลันตา เกาะลันตา เกาะพระทอง และเกาะยาวใหญ่ มีป่าชายเลนขึ้นอยู่ ตั้งแต่จังหวัดพังงาลงไปถึงจังหวัดสตูล แม่น้ำสายสำคัญในลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก คือแม่น้ำ ตรัง เป็นแม่น้ำสายใหญ่ที่สุดในพื้นที่ลุ่มน้ำ มีต้นกำเนิดจากเทือกเขานครศรีธรรมราช ในอำเภอทุ่งสง ไหลผ่านอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราชและ จังหวัดตรัง แล้วไหลไปลงทะเลอันดามันที่อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง		พัฒนาด้านสังคมและเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ซึ่งเป็นแนวความคิดที่มุ่งหวังให้ประชากรในเมืองและชุมชนตระหนักถึงประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันจะทำให้เกิดความยั่งยืนทั้งต่อคุณภาพชีวิตของประชากรทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ภายภาพของระบบเมืองและชุมชน รวมถึงความยั่งยืนและความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ

4.1.3 อัตลักษณ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว
ตารางที่ 4-13 อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลาง

ลุ่มน้ำ	อัตลักษณ์ธรรมชาติ	อัตลักษณ์วัฒนธรรม
เจ้าพระยา	วิถีเกษตรกรรมและการปศุสัตว์	สังคมพหุวัฒนธรรมและวัฒนธรรมแห่งธรรมะ
สะแกกรัง	ความหลากหลายทางชีวภาพ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	วัฒนธรรมการใช้ชีวิตในสายน้ำ
ป่าสัก	วิถีเกษตรกรรมและการเพาะปลูก	วัฒนธรรมการท่องเที่ยวโดยใช้ฐานทรัพยากรตามวิถีชีวิตของชุมชน
ท่าจีน	วิถีการค้าขายและการคมนาคม	วัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์และทรัพยากรทางน้ำ
แม่กลอง	วิถีชีวิตริมคลองและเกษตรกรรม	วัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์และการค้าขาย

ตารางที่ 4-14 อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันออก

ลุ่มน้ำ	อัตลักษณ์ธรรมชาติ	อัตลักษณ์วัฒนธรรม
ปราจีนบุรี	ทรัพยากรธรรมชาติและโบราณคดี	วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น
บางปะกง	การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต	วัฒนธรรมแห่งธรรมะ
โตนเลสาบ	ทรัพยากรธรรมชาติและการเกษตร	ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน
ชายฝั่งทะเลตะวันออก	ท่องเที่ยวทางการเกษตรชายฝั่ง	วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้าน

ตารางที่ 4-15 อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคเหนือ

ลุ่มน้ำ	อัตลักษณ์ธรรมชาติ	อัตลักษณ์วัฒนธรรม
ปิง วัง ยม น่าน โขก และสาระวิน	วิถีชีวิตทางการเกษตร เนื่องจากเป็นลุ่มน้ำที่หล่อเลี้ยงชาวบ้านในแต่ละชุมชนด้านการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในส่วนของพื้นที่ตาลโตนดในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคเหนือตอนล่างที่มีอัตลักษณ์และสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่มาอย่างยาวนาน	งานประเพณีบูชาแม่น้ำ เช่น พิธีลอยกระทง พิธีแห่เรือ เป็นต้น อีกทั้งในส่วนของเรือนแพริมน้ำที่มีภูมิปัญญาในการดำรงชีพของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำและการเกษตร ตลอดจนในส่วนของประมงพื้นน้ำจืด

ตารางที่ 4-16 อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ลุ่มน้ำ	อัตลักษณ์ธรรมชาติ	อัตลักษณ์วัฒนธรรม
มูล	“แหล่งปลามูล” มีความหลากหลายของสัตว์น้ำ แหล่งนิเวศป่าบุ่ง-ทาม	วิถีลุ่มน้ำชาติพันธุ์อีสานกลุ่มอารยธรรมขอม (ลาว ส่วน เขมร เยอ ไทเบิ้ง)
ชี	วิถีธารน้ำไหล สวนผาหิน สวนผลไม้ บึงและพรุ	วิถีลุ่มน้ำ ฮีต 12 ชาติพันธุ์ลาว

ตารางที่ 4-17 อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันตก

ลุ่มน้ำ	อัตลักษณ์ธรรมชาติ	อัตลักษณ์วัฒนธรรม
แม่กลอง	วิถีชีวิตกับสายน้ำ	พหุวัฒนธรรม ไทย มอญ กะเหรี่ยง
ท่าจีน	การเกษตรกรรม ประมงน้ำจืด และการท่องเที่ยว	วิถีชีวิตริมน้ำ/ชุมชนเก่าริมน้ำ
เพชรบุรี	วิถีการเกษตร การประมง	วัฒนธรรมชาวพุทธ
ชายฝั่งทะเล ประจวบคีรีขันธ์	วิถีการฟื้นฟูธรรมชาติชายฝั่ง	การทำประมงชายฝั่ง

ตารางที่ 4-18 อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้

ลุ่มน้ำ	อัตลักษณ์ธรรมชาติ	อัตลักษณ์วัฒนธรรม
ภาคใต้ฝั่งตะวันออก	วิถีเกษตรกรรมธรรมชาติชายฝั่ง	การทำเกษตรกรรมและประมงชายฝั่งทะเล
ตาปี	วิถีชีวิตริมคลอง	วัฒนธรรมแห่งธรรมะ
ทะเลสาบสงขลา	วิถีโหนด นา เล	วัฒนธรรมการใช้วิถีชีวิตพอเพียง
ปัตตานี	วิถีปาชายเลน ป่าโกงกาง	สังคมพหุวัฒนธรรม
ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	วิถีฟื้นฟูระบบนิเวศ	วัฒนธรรมการใช้วิถีชีวิตริมคลอง

สภาพพื้นที่และสิ่งแวดล้อมของแต่ละลุ่มน้ำมีความแตกต่างกัน ส่งผลให้แต่ละลุ่มน้ำมีคุณภาพของน้ำที่แตกต่างกัน อีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของน้ำโดยตรง คือ ลักษณะการดำรงชีวิตและการใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำของประชาชนในแต่ละพื้นที่ อาทิเช่น การประกอบอาชีพประมง การทำเกษตรกรรม หรือลักษณะการดำรงชีวิตแบบสังคมเมือง หรือการที่มีโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ เป็นต้น คุณภาพของน้ำในแต่ละลุ่มน้ำจึงมีความแตกต่างกัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เกณฑ์ระดับคุณภาพน้ำ (General Water Quality Index) WQI (สำนักจัดการคุณภาพน้ำ กรมควบคุมมลพิษ, 2563)

ระดับเสื่อมโทรมมาก	0-30
ระดับเสื่อมโทรม	31-60
ระดับพอใช้	61-70
ระดับดี	71-90
ระดับดีมาก	91-100

ตารางที่ 4-19 แสดงข้อมูลคุณภาพน้ำ (WQI) ตามพื้นที่ลุ่มน้ำของประเทศไทย

ลุ่มน้ำ	พื้นที่ของลุ่มน้ำ	ดัชนีคุณภาพน้ำ (WQI)
1. ลุ่มน้ำสาละวิน	มีพื้นที่ 17,920 ตร.กม. (แม่ฮ่องสอน ตาก และเชียงใหม่)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 87 อยู่ในเกณฑ์ ดี
2. ลุ่มน้ำโขง	มีพื้นที่ 57,422 ตร.กม. (สกลนคร นครพนม เลย มุกดาหาร อุดรธานี หนองคาย เชียงราย และพะเยา)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 76 อยู่ในเกณฑ์ ดี
3. ลุ่มน้ำกก	มีพื้นที่ 7,895 ตร.กม. (เชียงราย และเชียงใหม่)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 87 อยู่ในเกณฑ์ ดี
4. ลุ่มน้ำชี	มีพื้นที่ 49,477 ตร.กม. (ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ เลย ยโสธร ขอนแก่น นครราชสีมา มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ อุบลราชธานี อุดรธานี และหนองบัวลำภู)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 72 อยู่ในเกณฑ์ ดี
5. ลุ่มน้ำมูล	มีพื้นที่ 69,700 ตร.กม. (บุรีรัมย์ สุรินทร์ อุบลราชธานี นครราชสีมา มหาสารคาม ยโสธร ขอนแก่น ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ และอำนาจเจริญ)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 70 อยู่ในเกณฑ์ พอใช้
6. ลุ่มน้ำปิง	มีพื้นที่ 33,898 ตร.กม. (เชียงใหม่ ลำพูน ตาก กำแพงเพชร และ นครสวรรค์)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 60 อยู่ในเกณฑ์ เสื่อมโทรม
7. ลุ่มน้ำวัง	มีพื้นที่ 10,791 ตร.กม. (ลำปาง)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 59 อยู่ในเกณฑ์ เสื่อมโทรม
8. ลุ่มน้ำยม	มีพื้นที่ 23,616 ตร.กม. (สุโขทัย พิษณุโลก และพิจิตร)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 60 อยู่ในเกณฑ์ เสื่อมโทรม

ลุ่มน้ำ	พื้นที่ของลุ่มน้ำ	ดัชนีคุณภาพน้ำ (WQI)
9. ลุ่มน้ำน่าน	มีพื้นที่ 34,330 ตร.กม. (พิษณุโลก และพิจิตร)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 67 อยู่ในเกณฑ์ พอใช้
10. ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	มีพื้นที่ 20,125 ตร.กม. (นครสวรรค์ ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี อ่างทอง อยุธยา สระบุรี ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ และ กรุงเทพมหานคร)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 63 อยู่ในเกณฑ์ พอใช้
11. ลุ่มน้ำสะแกกรัง	มีพื้นที่ 5,192 ตร.กม. (อุทัยธานี นครสวรรค์ และกำแพงเพชร)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 51 อยู่ในเกณฑ์ เสื่อมโทรม
12. ลุ่มน้ำป่าสัก	มีพื้นที่ 16,292 ตร.กม. (เลย เพชรบูรณ์ ลพบุรี สระบุรี และ พระนครศรีอยุธยา)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 65 อยู่ในเกณฑ์ พอใช้
13. ลุ่มน้ำท่าจีน	มีพื้นที่ 13,682 ตร.กม. (นครสวรรค์ ชัยนาท สุพรรณบุรี นครปฐม และ สมุทรสาคร)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 59 อยู่ในเกณฑ์ เสื่อมโทรม
14. ลุ่มน้ำแม่กลอง	มีพื้นที่ 30,837 ตร.กม. (กาญจนบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม บางส่วนของ สุพรรณบุรี นครปฐม สมุทรสาคร อุทัยธานี และ ตาก)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 76 อยู่ในเกณฑ์ ดี
15. ลุ่มน้ำปราจีนบุรี	มีพื้นที่ 9,651.38 ตร.กม. (ปราจีนบุรี และสระแก้ว)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 70 อยู่ในเกณฑ์ พอใช้
16. ลุ่มน้ำบางปะกง	มีพื้นที่ 8,679 ตร.กม. (ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และสระบุรี)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 59 อยู่ในเกณฑ์ เสื่อมโทรม
17. ลุ่มน้ำโตนเลสาป	มีพื้นที่ 4,093.47 ตร.กม. (สระแก้ว และจันทบุรี)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 80 อยู่ในเกณฑ์ ดี
18. ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ตะวันออก	มีพื้นที่ 13,830 ตร.กม. (ตราด ระยอง ชลบุรี จันทบุรี)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 65 อยู่ในเกณฑ์ พอใช้
19. ลุ่มน้ำเพชรบุรี	มีพื้นที่ 5,600 ตร.กม. (เพชรบุรี)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 70 อยู่ในเกณฑ์ พอใช้
20. ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ประจวบคีรีขันธ์	มีพื้นที่ 7,100 ตร.กม. (ประจวบคีรีขันธ์)	ไม่มีดัชนีคุณภาพน้ำ
21. ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่ง ตะวันออก	มีพื้นที่ 26,352 ตร.กม. (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 68 อยู่ในเกณฑ์ พอใช้
22. ลุ่มน้ำตาปี	มีพื้นที่ 12,225 ตร.กม. (สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และกระบี่)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 69 อยู่ในเกณฑ์ พอใช้

ลุ่มน้ำ	พื้นที่ของลุ่มน้ำ	ดัชนีคุณภาพน้ำ (WQI)
23. ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	มีพื้นที่ 8,495 ตร.กม. (สงขลา และนครศรีธรรมราช)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 67 อยู่ในเกณฑ์ พอใช้
24. ลุ่มน้ำปัตตานี	มีพื้นที่ 3,858 ตร.กม. (ยะลา และปัตตานี)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 81 อยู่ในเกณฑ์ ดี
25. ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก	มีพื้นที่ 21,172 ตร.กม. (ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ นครศรีธรรมราช ตรัง และสตูล)	ดัชนีคุณภาพน้ำเฉลี่ย 81 อยู่ในเกณฑ์ ดี

4.2 ผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง

การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย ดำเนินการศึกษาและสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทยโดยการวิจัยเอกสาร จากนั้นสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวและวิเคราะห์ สังเคราะห์การจัดการท่องเที่ยวเชื่อมโยงอัตลักษณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำ เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบและใช้ในการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง เพื่อสร้างฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีคลอง และแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ ซึ่งการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่นั้นได้ใช้แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง และแบบสอบถามพฤติกรรมนักท่องเที่ยว สำหรับการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำ พร้อมทั้งใช้เกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการวิเคราะห์การบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ดำเนินการโดยชุมชนและใช้ฐานทรัพยากรตลอดลำน้ำในพื้นที่ ดังนั้นจึงสามารถนำเสนอรายละเอียดผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทยได้ดังต่อไปนี้

4.2.1 การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง

ผู้วิจัยทำการสำรวจแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย ทำการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเบื้องต้น โดยพิจารณาจากองค์ประกอบทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวนั้น และประเมินศักยภาพออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่ม A หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่ในระดับดี

ระดับคะแนน 81 - 100

กลุ่ม B หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่ในระดับพอใช้

ระดับคะแนน 61 - 80

กลุ่ม C หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่ในระดับต่ำ

ระดับคะแนนน้อยกว่า 61 คะแนน

การพิจารณาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองมีเกณฑ์ดังนี้

1. ด้านการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 10 คะแนน
 - 1.1 เดินทางเข้าถึงได้ด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล 2.5 คะแนน
 - 1.2 เดินทางเข้าถึงได้ด้วยเรือ 2.5 คะแนน

1.3	เดินทางเข้าถึงได้ด้วยรถโดยสารสาธารณะ	5 คะแนน
2.	ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว	90 คะแนน
2.1	มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	15 คะแนน
2.2	มีที่จอดรถ	15 คะแนน
2.3	มีห้องสุขา/ ห้องน้ำให้บริการ	15 คะแนน
2.4	มีร้านของที่ระลึก	15 คะแนน
2.5	มีร้านอาหาร	15 คะแนน
2.6	มีที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยว	15 คะแนน

ตารางที่ 4-20 แสดงระดับศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง

No.	จังหวัด	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	ผลประเมินศักยภาพ
1	อุทัยธานี	คลองตากแดด	แหล่งทอผ้าพื้นเมืองบ้านโคกหม้อ	C
		คลองเสลา	สวนพฤกษศาสตร์แก่นมะกรูด	B
		คลองวังมะตูม	วัดถ้ำเขาตะพาน	C
		คลองหนองนาง	วัดหนองขุนชาติ	C
		คลองอมปาง	เมืองโบราณบึงคอกช้าง	C
		คลองทับเสลา	อุทยานแห่งชาติห้วยขาแข้ง	A
		คลองกระเสียว	หลวงพ่โตวัดผาทั่ง	C
		แม่น้ำสะแกกรัง	วัดจันทาราม	C
			วัดสังกัสรัตนคีรี	C
			วัดอุโปสถาราม	C
			เขื่อนชัยสะแกกรัง	C
			วัดธรรมโฆษหรือวัดโรงโค	C
		แม่น้ำเจ้าพระยา	เกาะเทโพ	B
2	ราชบุรี	คลองลัดพลี	ตลาดน้ำคลองลัดพลี	B
		คลองงูตลัดราชบุรี	ตลาดน้ำดำเนินสะดวก	A
		คลองต้นเข็ม	ตลาดน้ำหลักห้า	B
		คลองดำเนินสะดวก	ตลาดน้ำเวเนโต้	B
		คลองบ้านบ่อ	ตลาดน้ำเหล่าตักถัก	B
		คลองขุดลัดราชบุรี	เมืองโบราณบ้านคูบัว	C
		คลองสวนหลวง	วัดโพธาราม	B
3	สมุทรสงคราม	คลองท่าคา	ตลาดน้ำท่าคา	A
		แม่น้ำแม่กลอง	ตลาดน้ำบางน้อย	B
		คลองทองกลาง	ตลาดน้ำอัมพวา	A
		คลองวัดจุฬา	บ้านท่าคา	B
		คลองท่าคา	วัดประดู่	C
		คลองประดู่	วัดอินทาราม	C
			พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	C

No.	จังหวัด	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	ผลประเมิน ศักยภาพ
			ตลาดน้ำบางนกแขวก	B
			ค่ายบางกุ้ง	B
			วัดบางแคน้อย	C
			วัดกุฎีจันทร์กุฎทอง	C
			โครงการอัมพวา-ชัยพัฒนานุรักษ์	A
		คลองแควอ้อม	พิพิธภัณฑสถาน(บ้านครูเอื้อ)	A
		แม่น้ำแม่กลอง	วัดเจริญสุขารามวรวิหาร	C
4	กรุงเทพมหานคร	คลองแสนแสบ	ตลาดน้ำขวัญเรียม	B
		คลองบางระมาด	ตลาดน้ำคลองลัดมะยม	A
		คลองประเวศบุรีรมย์	ตลาดน้ำเขตลาดกระบัง	B
		คลองบางกอกน้อย	ตลาดน้ำวัดสะพาน	B
		คลองบางหลวง	บ้านศิลปิน	A
		แม่น้ำเจ้าพระยา	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ	B
			วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร	B
			วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารที่ตั้งถนนอรุณอมรินทร์	C
			วัดอรุณราชวราราม	B
5	ชัยนาท	คลองชลประทาน	วัดธรรมมิกาวาส	C
		คลองมะขามเฒ่า	วัดปากคลอง	C
		แม่น้ำเจ้าพระยา	เขื่อนเจ้าพระยา	C
6	นครปฐม	แม่น้ำท่าจีน	ตลาดน้ำวัดกลางคูเวียง	B
			ตลาดน้ำดอนหวาย	B
			ตลาดน้ำลำพญา	A
7	นนทบุรี	คลองพระพิมล	ตลาดน้ำไทรน้อย	B
			วัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร	C
			ตลาดน้ำวัดตะเคียน	B
8	ปทุมธานี	คลองสาม	ตลาดน้ำคลองสาม	B
			ตลาดน้ำเมืองรังสิต	B
9	สมุทรปราการ	คลองบางน้ำผึ้ง	ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง	A
			ตลาดริมน้ำโบราณบางพลี	B
			วัดใหญ่บางพลี	C
			โครงการประตुरบายน้ำคลองลัดโพธิ์	C
			โครงการประตुरบายน้ำคลองลัดโพธิ์	C
10	สมุทรสาคร	แม่น้ำท่าจีน	ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนอ่าวมหาชัย	B
11	สุพรรณบุรี	แม่น้ำเจ้าพระยา	วัดสระเกษ (หลวงพ่อดื้อ)	C
12	อ่างทอง	แม่น้ำน้อย	วัดไชยวรวิหาร (วัดเกษไชโย)	C
			วัดท่าสุทธาวาส	C

No.	จังหวัด	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	ผลประเมิน ศักยภาพ
			วัดสี่ร้อย	
13	พระนครศรีอยุธยา	ลุ่มน้ำป่าสัก	หมู่บ้านหัตถกรรมมีดอรัญญิก/ พิพิธภัณฑ์ หัตถกรรมอรัญญิก	B
14	สระบุรี	ลุ่มน้ำป่าสัก	วัดสูง	C
			วัดเขาแก้ววรวิหาร	C
			ตลาดต้ำน้ำโบราณบ้านต้นตาล	C
			หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน/ ศูนย์ อนุรักษ์วัฒนธรรมไทยวน	C
			โยนกอุทยานท่อน้ำศักดิ์สิทธิ์	C
			กาดอิมน้ำ พระยาทต	C
			วัดสมุหประดิษฐาราม	C
			วัดจันทบุรี	C
			โบราณสถานวังสีทา	C
			วัดตะเฆ่ และตลาดน้ำลาวเวียง	C

ตารางที่ 4-21 แสดงระดับศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่
ภาคตะวันออก

No.	จังหวัด	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	ผลประเมิน ศักยภาพ
1	ปราจีนบุรี	คลองตะโกง	วัดโบสถ์	C
			วัดบางกระบือ	C
			วัดแก้วพิจิตร	C
		แม่น้ำบางปะกง	พิพิธภัณฑ์การแพทย์แผนไทยอภัย ภูเบศร	B
			วัดบางแตน ตลาดน้ำ และพิพิธภัณฑ์ พื้นบ้านวัดบางแตน	C
2	ฉะเชิงเทรา	คลองประเวศบุรีรมย์	ตลาดคลองสวน 100 ปี	A
		คลองกลาง	ตลาดบ้านใหม่	B
			ตลาดริมน้ำร้อยปี	B
		คลองนครเนื่องเขต	ตลาดโบราณนครเนื่องเขต	B
		คลองท่าลาด	อนุสรณ์สถานพระสถูปเจดีย์สมเด็จพระ เจ้าตากสินมหาราช	C
		แม่น้ำบางปะกง	วัดโพธิ์บางคล้า	C
			วัดแจ้ง	C
			ศาลหลักเมืองฉะเชิงเทรา	C
			วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ (วัดเมือง)	C
			เขื่อนทดน้ำบางปะกง	C
			จุดชมโลมาบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง	C

No.	จังหวัด	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	ผลประเมิน ศักยภาพ
			สวนปาล์มฟาร์มนก	
3	จันทบุรี	คลองจันทบุรี	ชุมชนริมน้ำจันทบูร	A
			วัดโบสถ์เมือง	B
			พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพานิชยนาวิ จันทบุรี	C
			อุตุเรือสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	C
			ชุมชนเก่าริมน้ำย่านท่าหลวง	B
			คลองอ่าง	B
		คลองบางสระแก้ว	ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบางสระแก้ว	B
		คลองพระพุทธร	อ่างเก็บน้ำคลองพระพุทธร	C
		คลองโป่งน้ำร้อน	ล่องแก่งคลองโป่งน้ำร้อน	B
4	ชลบุรี	คลองคล้า	ชุมชนจีนโบราณ	B
5	ตราด	คลองห้วยแร้ง	ชุมชนท่องเที่ยวบ้านห้วยแร้ง	A
		คลองบางพระ	ชุมชนรักษ์คลองบางพระ	A
		คลองน้ำเขียว	กลุ่มท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว	A
6	ระยอง	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ตะวันออก (ปาก- แม่น้ำประแสร์)	ชุมชนปากน้ำประแส	A
			ศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ปากน้ำประแสร์	B
			วิสาหกิจชุมชนชาใบขลู่	C
			ทุ่งโปรงทอง	C
			อนุสรณ์เรือรบหลวงหลวงประแสร์	B
			บ้านพิพิธภัณฑปากน้ำประแสร์	A
7	สระแก้ว	คลองพระปรัง	อ่างเก็บน้ำพระปรัง	C
		คลองท่ากระบาก	อ่างเก็บน้ำท่ากระบาก	C

ตารางที่ 4-22 แสดงระดับศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคเหนือ

No.	จังหวัด	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	ผลประเมิน ศักยภาพ
1	จังหวัดเชียงใหม่	คลองแม่ข่า	ห้วยตึงเฒ่า	B
			คูเมืองเชียงใหม่ชั้นนอก	B
		คลองแม่จัด	เขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชล อุทยานแห่งชาติศรี ลานนา จังหวัดเชียงใหม่	C
2	จังหวัดอุทัยธานี	ลุ่มน้ำสะแกกรัง	วิถีชีวิตชาวแพ	A
			นั่งเรือชมทิวทัศน์	B
3	จังหวัดนครสวรรค์	คลองบางละมุง	ตลาดน้ำบางละมุง	A
		แม่น้ำน่าน	วัดเกยไชยเหนือ	B

No.	จังหวัด	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	ผลประเมิน ศักยภาพ
			จุดนัดพบยมน่าน	A
			ตำนานจระเข้“ต่างเกยไชย”	C
			ศูนย์วัฒนธรรมชุมชนตำบลเกยไชย	B
4	จังหวัดกำแพงเพชร	อุทยานแห่งชาติคลองวังเจ้า	อุทยานแห่งชาติคลองวังเจ้า	B
5	จังหวัดลำปาง	ลุ่มน้ำแม่จาง	เขื่อนแม่เมะ	B
		ลุ่มน้ำแม่ต้า	-	B
		ลุ่มน้ำแม่สอย	อุทยานแจ้ห่ม	A
		ลุ่มน้ำแม่ตุ๋ย	-	B
6	จังหวัดแพร่	แม่น้ำสอง	บ้านคำใจ แม่น้ำสองสี ต้นไม้พันปีหลวง	B
		แม่น้ำคำมี	วัดบางสนุก	A
7	จังหวัดสุโขทัย	แม่น้ำมอก	-	A
8	จังหวัดพิจิตร	แม่น้ำพิจิตร	บึงสีไฟ	A

ตารางที่ 4-23 แสดงระดับศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

No.	จังหวัด	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	ผลประเมิน ศักยภาพ
1	ศรีสะเกษ	ลำน้ำมูล	บ้านห้วย	A
			พิพิธภัณฑสถานชาติพันธุ์ลาว บ้านห้วยนา	C
2	อุบลราชธานี	ลำน้ำมูล	ชาน้อยบ้านชีทวน	A
			วิถีชีวิต วัฒนธรรมบ้านชีทวน	C
3	เลย	คลองน้ำฮวย	หมู่บ้านวัฒนธรรมไทดำ	A
		คลองน้ำหมัน	พระธาตุศรีสองรัก	C
		คลองศอก	พิพิธภัณฑสถานชาติพันธุ์ไทโขง	B
		แม่น้ำเลย	พิพิธภัณฑสถานเมืองเลย	C
		แม่น้ำโขง	วัดศรีคุณเมือง,แก่งคุดคู้	C
4	ชัยภูมิ	ลำน้ำชี	บ้านนาแยงกลัก	B
		ลำน้ำพรม	บ้านบึงสับสี	A
5	นครราชสีมา	คลองตะคองเก่า	ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	C
			วัดศาลาลอย	C
			อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	B
		คลองลำตะคอง	เขื่อนลำตะคอง	B
			ไร่มุขมนตรี	B
6	บุรีรัมย์	คลองสามพันนาม	วัดเกาะแก้วรุ่งเรืองสถาน	C

ตารางที่ 4-24 แสดงระดับศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคตะวันตก

No.	จังหวัด	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	ผลประเมินศักยภาพ
1	อุทัยธานี	คลองตากแดด	แหล่งทอผ้าพื้นเมืองบ้านโคกหม้อ	C
		คลองเสลา	สวนพฤกษศาสตร์แก่นมะกรูด	B
		คลองวังมะตูม	วัดถ้ำเขาตะพาน	C
		คลองหนองนาง	วัดหนองขุนชาติ	C
		คลองอมปาง	เมืองโบราณบึงคอกช้าง	C
		คลองทับเสลา	อุทยานแห่งชาติห้วยขาแข้ง	A
		คลองกระเสียว	หลวงพ่โตวัดผาทั้ง	C
		แม่น้ำสะแกกรัง	วัดจันทาราม	C
			วัดสังกัสรัตนคีรี	C
			วัดอุโปสถาราม	C
			วัดธรรมโฆษหรือวัดโรงโค	C
		แม่น้ำเจ้าพระยา	เกาะเทโพ	B
2	ตาก	คลองแม่สอด	วัดชุมพลคีรี	C
		แม่น้ำปิง	สะพานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี (สะพานแขวน)	C
			ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	C
			เขื่อนภูมิพล	B
			ศาลหลักเมืองสี่มหาราช	C
			พระธาตุแก่งสร้อย	C
			พระพุทธรูปเขาหนาม	C
			วัดสีตลาราม	C
			ตลาดริมเมย	B
			ตรอกบ้านจีน	B
		คลองแม่ระมาด	หมู่บ้านท่องเที่ยวป่าไผ่เหนือ	B
			บ้านโฮ้ง ท่องเที่ยวชุมชนวิถีอินทรีย์	B
		เขื่อนภูมิพล	หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านท่าไผ่	B
3	กาญจนบุรี	แม่น้ำซองกาเลีย	สะพานมอญ	C
			วัดวังแก้วไกราราม	C
			เจดีย์พุทธคยา	C
			เขื่อนวชิราลงกรณ์	C
			อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์	B
		แม่น้ำแควใหญ่	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร	C
			สะพานข้ามแม่น้ำแคว	A
			บ้านหนองขาว กาญจนบุรี	C
		เขื่อนศรีนครินทร์	ชุมชนบ้านปลายนาสวน	B
		แม่น้ำแม่กลอง	ชุมชนเก่าท่าม่วง	C
		เขื่อนวชิราลงกรณ์	เกาะมะพร้าวกะทิ	C

No.	จังหวัด	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	ผลประโยชน์ ศักยภาพ
4	สมุทรสงคราม	แม่น้ำแม่กลอง	ตลาดน้ำท่าคา	B
			วัดเจริญสุขารามวรวิหาร	C
			ดอนหอยหลอด	C
		คลองท่าคา	ตลาดน้ำบางน้อย	B
			กลุ่มแม่บ้านเกษตรตลาดน้ำท่าคา	C
			วัดประดู่	C
		คลองทองหลาง	ตลาดน้ำอัมพวา	A
		คลองวัดจุฬา	บ้านท่าคา	B
		คลองประดู่	วัดอินทาราม	C
			ตลาดน้ำบางนกแขวก	B
			ค่ายบางกุ้ง	B
			วัดบางแค่น้อย	C
			วัดภุมรินทร์กุฎีทอง	C
			โครงการอัมพวา-ชัยพัฒนานุรักษ์	A
		คลองแควอ้อม	พิพิธภัณฑ์สุนทรสนาน(บ้านครูเอื้อ)	A
		คลองผีหลอก	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์	B
		คลองโคน	ท่องเที่ยวป่าชายเลนชุมชนตำบลคลองโคน	B
		คลองประชาชื่น	กลุ่มโฮมสเตย์ปลายโพรงพาง	B
5	เพชรบุรี	แม่น้ำท่าจีน	ตลาดน้ำนาพันสาม	B
		เขื่อนแก่งกระจาน	เขื่อนแก่งกระจาน (ริมอ่างเก็บน้ำแก่งกระจาน)	C
			ท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านพุเขียว	C
		แม่น้ำเพชรบุรี	สวนเพชร เกษอินทรีย์วิถีไทย	C
			กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มธนาคารต้นไม้บ้านถ้ำเสือ	C
		อ่าวบางตะบูน	ศูนย์อนุรักษ์ระบบนิเวศป่าชายเลนโรงเรียนบางตะบูนวิทยา	C
6	ประจวบคีรีขันธ์	เขื่อนปราณบุรี	เขื่อนปราณบุรี	C
		ทุ่งสามร้อยยอด บึงบัว	ทุ่งสามร้อยยอด	C
		คลองเขาแดง	คลองเขาแดง	C
		แม่น้ำปราณบุรี	หมู่บ้านปากน้ำปราณ	C
		คลองบางปู	หมู่บ้านประมงบางปู	C
7	สมุทรสาคร	แม่น้ำท่าจีน	ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนอ่าวมหาชัย	B
		คลองดำเนินสะดวก	วัดหลักสี่ราษฎร์สโมสร	C
8	นครปฐม	แม่น้ำท่าจีน	คลองมหาสวัสดิ์	A
9	สุพรรณบุรี	แม่น้ำท่าจีน	ชุมชนบ้านแหลม	A

ตารางที่ 4-25 แสดงระดับศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคตะวันออก

No.	จังหวัด	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	ผลประเมินศักยภาพ
1	จังหวัดชุมพร	หาดมือเสือ เกาะพิทักษ์	โฮมสเตย์บ้านเกาะพิทักษ์	B
		คลองพะโต๊ะ	กลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านคลองเรือ	A
2	สุราษฎร์ธานี	คลองลิเล็ด	กลุ่มชุมชนลิเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์	A
		คลองท่าฉาง	ชุมชนคลองท่าฉาง	B
		คลองพุมเรียง หาดแหลมโพธิ์	ชุมชนบ้านพุมเรียง	A
		คลองพะแสง	หมู่บ้านเขาเทพพิทักษ์	C
		คลองร้อยสาย	กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านบางใบไม้	A
		คลองบางโพธิ์	กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตบ้านบางโพธิ์	C
		คลองน้อย	ชุมชนตลาดคลองน้อย	B
3	นครศรีธรรมราช	คลองท่าดี	ชุมชนคีรีวง	A
4	กระบี่	อ่าวแหลมสัก	ชุมชนท่องเที่ยวแหลมศักดิ์	C
		ท่าปอม คลองสองน้ำ	ชุมชนเขาคราม	B
5	ระนอง	คลองละอุ่น	ชุมชนคลองละอุ่น	C
		คลองลัดโนด	มุสลิมโฮมสเตย์บ้านม่วงกลาง	B
6	ตรัง	คลองตาเปะ	กลุ่มประมงพื้นบ้านน้ำราบ	B
		คลองลำขนุน	ชุมชนบ้านลำขนุน	A
7	สงขลา	คลองสทิงหม้อ	ลำน้ำสทิงหม้อ	C
		คลองแดน	ตลาดน้ำคลองแดน	A
		คลองสะกอม	กลุ่มสะกอมจ๊ะโง	B
		คลองรัตภูมิ	ตลาดน้ำท่าชะมวง	C
		คลองบางกล่ำ	บ้านทางไทรโฮมสเตย์	B
		คลองหลา	อ่าวเก็บน้ำคลองหลา	C
		คลองจำไทร	อ่าวเก็บน้ำคลองจำไทร	C
		คลองหอยโข่ง	อ่าวเก็บน้ำคลองหอยโข่ง	C
		คลองย่น	องแก่งคลองย่น	C
		คลองแห	ตลาดน้ำคลองแห	A
		คลองพะวง	ล่องเรือคลองวง	C
		คลองภูมิ	ตลาดน้ำท่าชะมวง	B
8	ปัตตานี	คลองปาเราะ	ชุมชนท่องเที่ยวบาราโหม	A
		อ่าวปัตตานี	ชุมชนท่องเที่ยวบางปู	A
		อ่าวปัตตานี	ชุมชนตะโละกาโป	A
		อ่าวปัตตานี	ชุมชนการท่องเที่ยวบานา	A
		อ่าวปัตตานี	ชุมชนท่องเที่ยวยะหริ่ง	B

ตารางที่ 4-26 จำนวนแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทยตามกลุ่มศักยภาพ

พื้นที่	จำนวนแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย ตามกลุ่มศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว			รวม
	ระดับ A	ระดับ B	ระดับ C	
ภาคกลาง	10	26	40	76
ภาคตะวันออก	7	13	18	38
ภาคเหนือ	7	10	2	19
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	4	5	8	17
ภาคตะวันตก	7	20	42	69
ภาคใต้	12	10	11	33
รวม	47	84	121	252

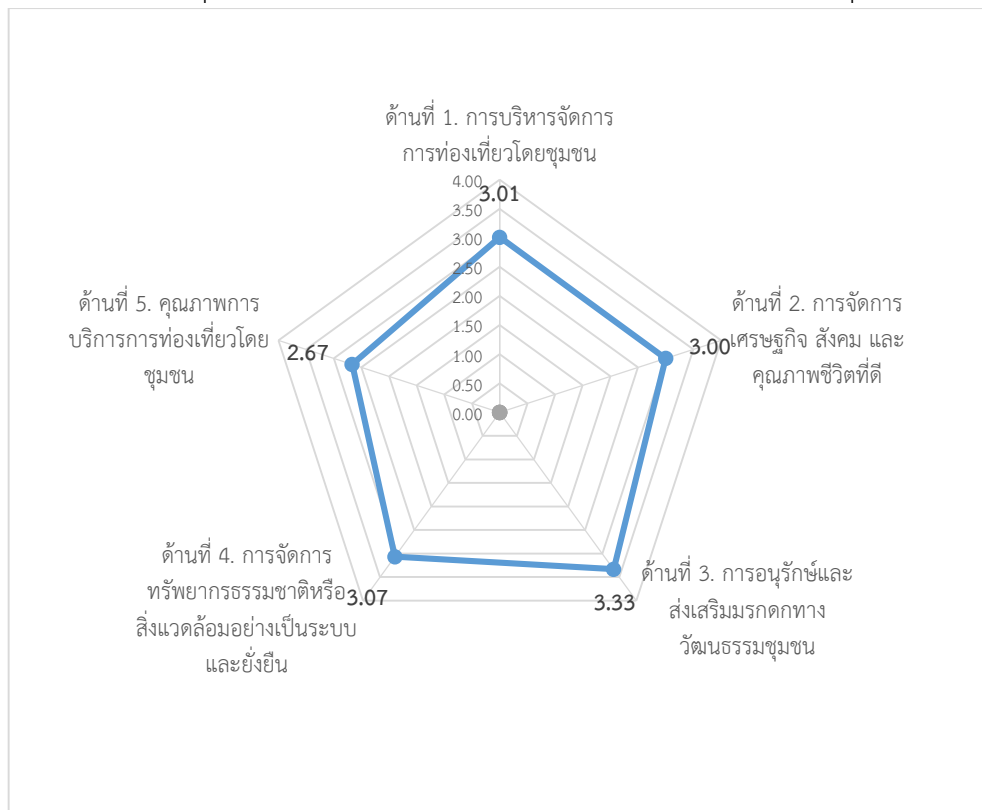
จากผลการประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับดี (A) มีจำนวน 47 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18.65 ซึ่งเป็นจำนวนค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับต่ำ (C) มีจำนวน 121 แห่ง ที่คิดเป็นร้อยละ 48.01 ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับพอใช้ก็มีจำนวน 84 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.33

4.2.2 ผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คณะผู้วิจัยได้สำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย จากจำนวนแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองทั้งหมด 252 แห่ง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มศักยภาพระดับ A จำนวน 47 แห่ง 2) กลุ่มศักยภาพระดับ B จำนวน 84 แห่ง และ 3) กลุ่มศักยภาพระดับ C จำนวน 121 แห่ง ทำการคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในกลุ่มศักยภาพระดับ A และชุมชนมีความพร้อมในการให้ข้อมูลของแต่ละภูมิภาค จำนวน 14 แห่ง เพื่อทำการประเมินตามเกณฑ์ประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยทำการลงพื้นที่ประเมิน ซึ่งมีผลประเมินดังต่อไปนี้

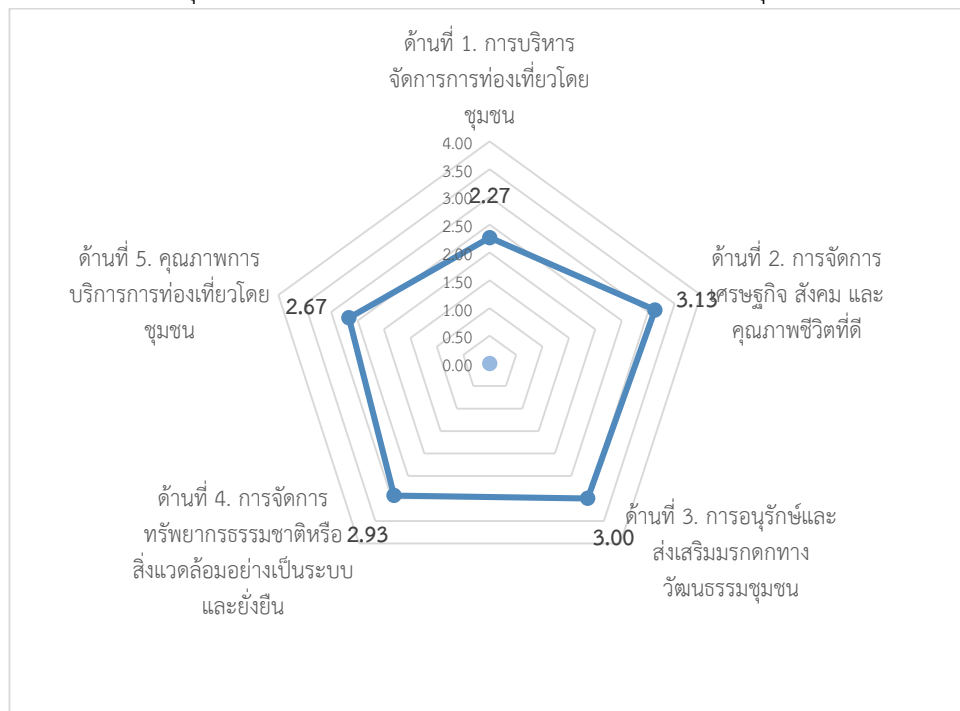
1) ภาคกลาง

1.1) ชุมชนท่าคา คลองท่าคา ตำบลท่าคา อำเภوتاเคา จังหวัดสมุทรสงคราม

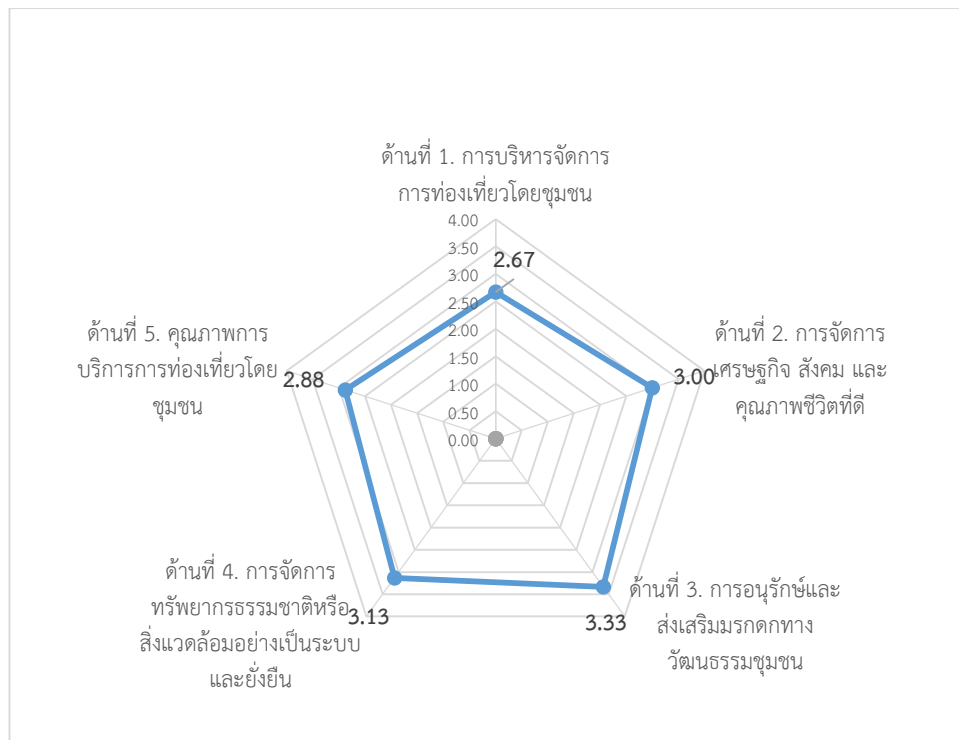
ภาพที่ 4-1 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนท่าคา

1.2) ชุมชนคลองลัดมะยม แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 4-2 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนคลองลัดมะยม

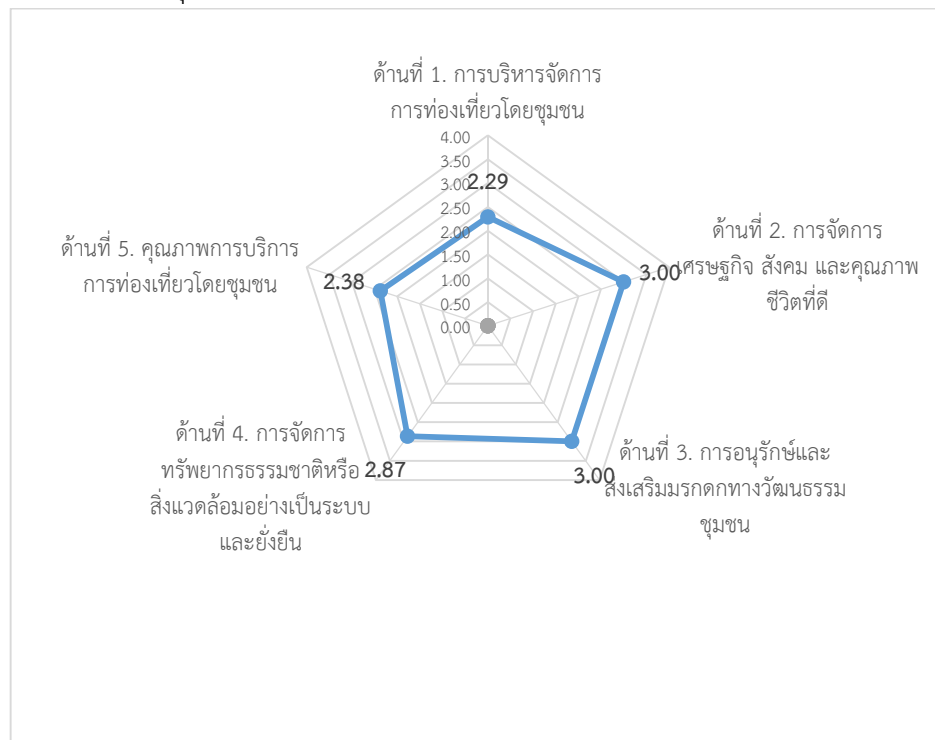
1.3) ชุมชนคลองบางหลวง แขวงปากคลองภาษีเจริญ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 4-3 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนคลองบางหลวง

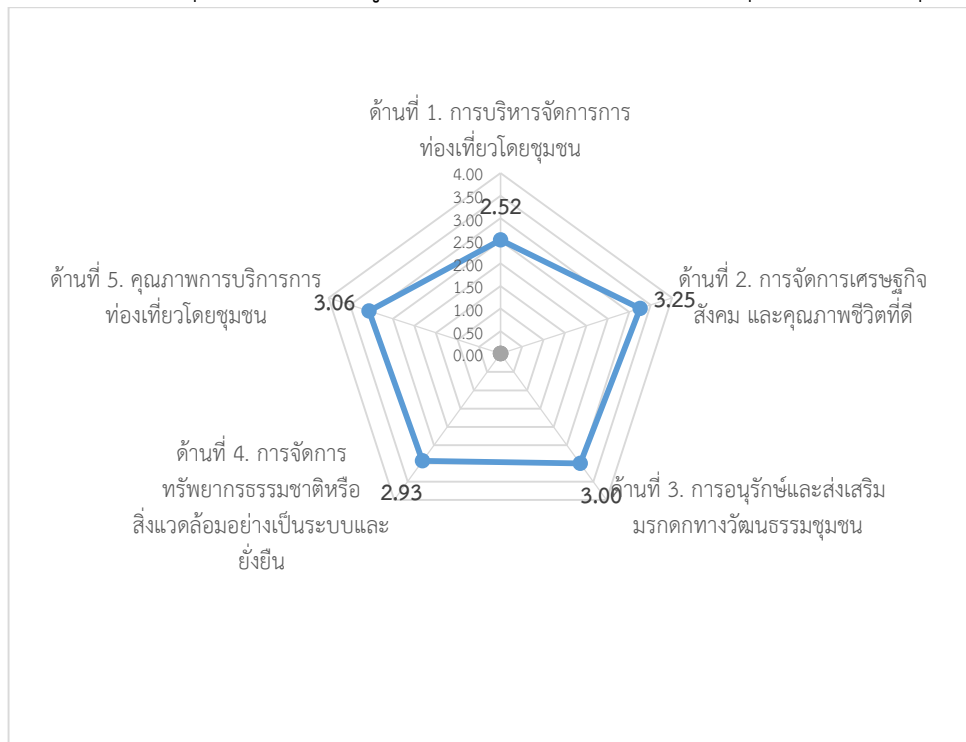
2) ภาคตะวันออก

2.1) ชุมชนคลองสวน 100 ปี ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ภาพที่ 4-4 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนคลองสวน 100 ปี

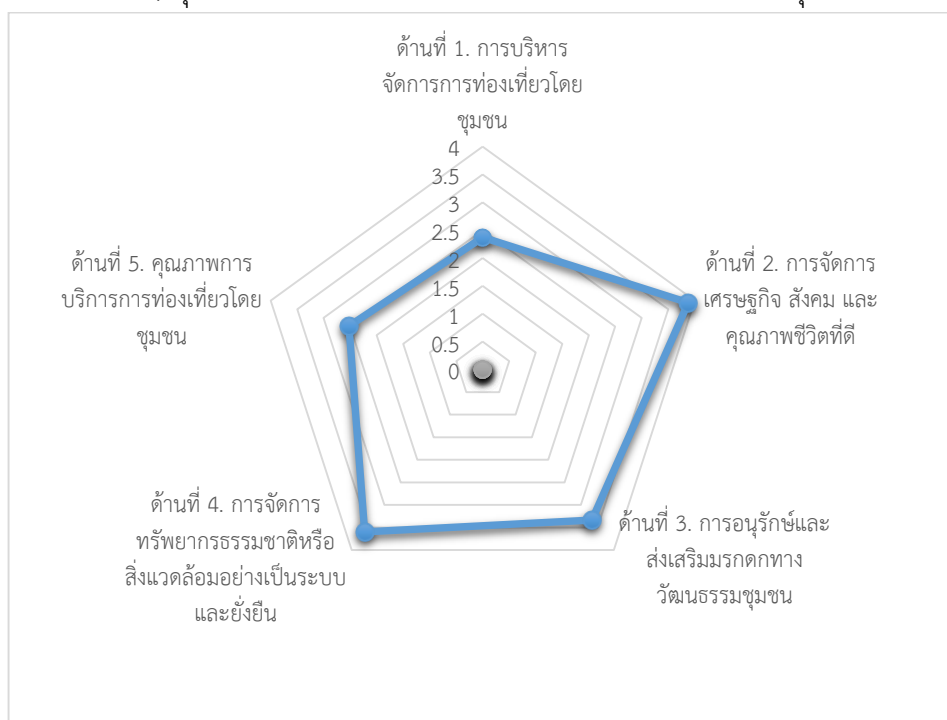
2.2) ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ตำบลวัดใหม่ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี

ภาพที่ 4-5 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถึคลองชุมชนริมน้ำจันทบุรี

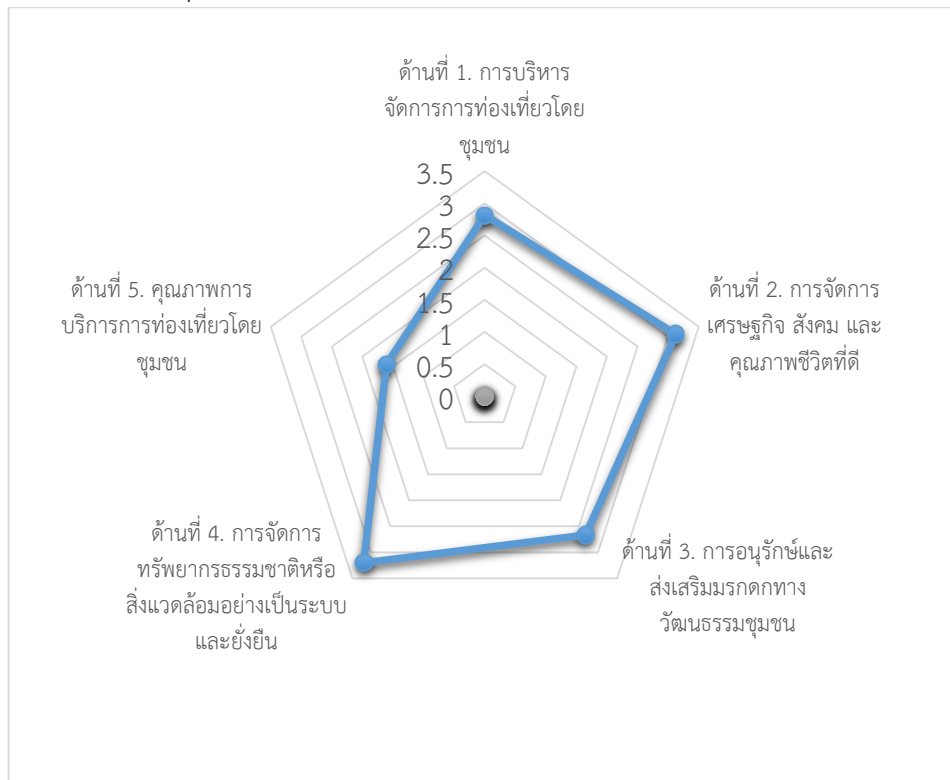
3) ภาคเหนือ

3.1) ชุมชนบ้านโรงน้ำแข็ง เกาะเทโพ แม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี

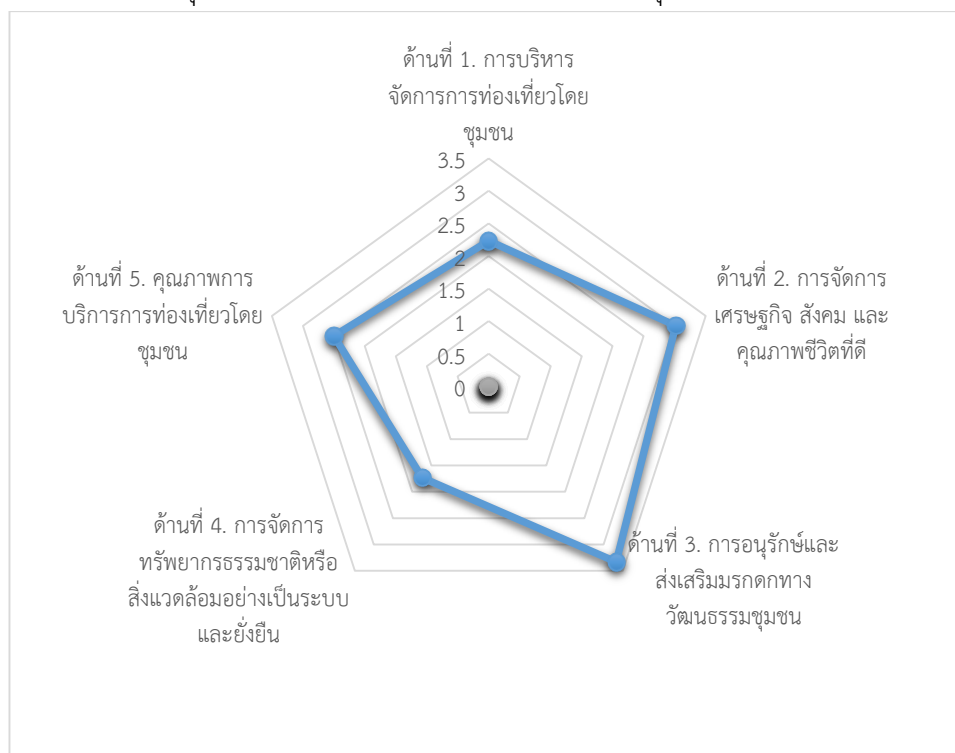
ภาพที่ 4-6 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถึคลองชุมชนบ้านโรงน้ำแข็ง

3.2) ชุมชนบ้านหาดเสลา แม่น้ำท่าจีน อำเภอกำแพง จังหวัดนครสวรรค์

ภาพที่ 4-7 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนบ้านหาดเสลา

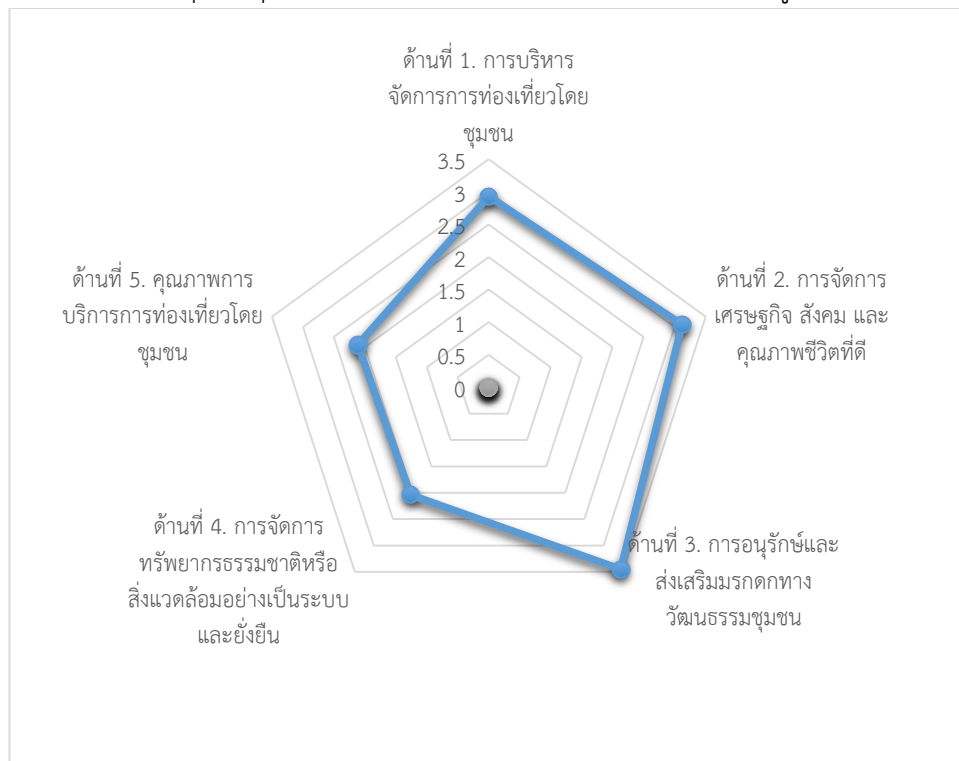
3.3) ชุมชนปากคลองเกไชย แม่น้ำน่าน อำเภอลำปาง จังหวัดนครสวรรค์

ภาพที่ 4-8 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนปากคลองเกไชย

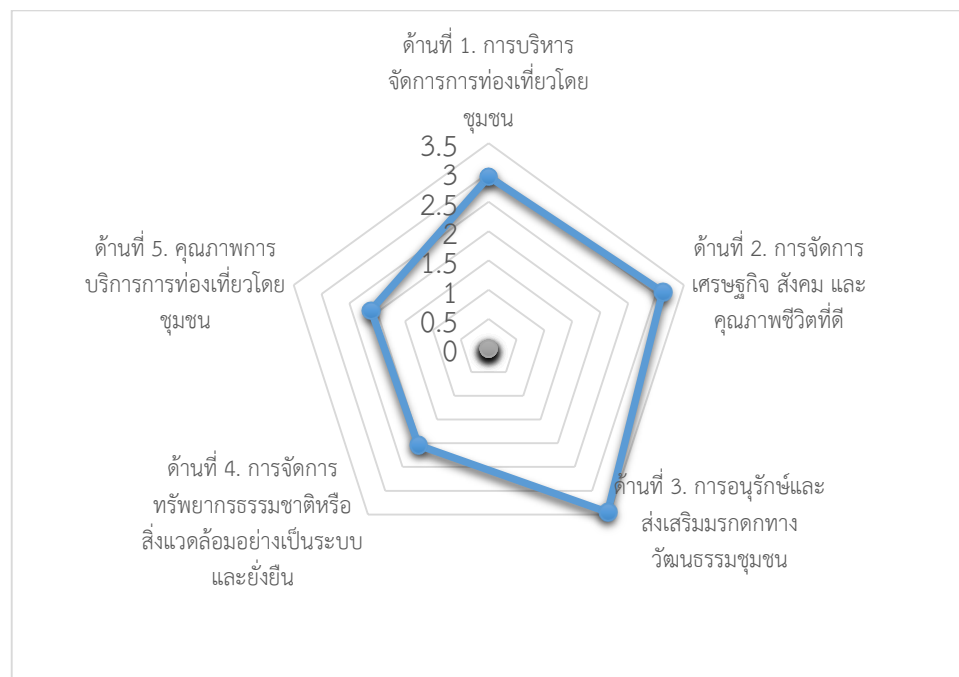
4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4.1) ชุมชนบุงสิบลี่ ลำน้ำพรม อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดชัยภูมิ

ภาพที่ 4-9 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนบุงสิบลี่

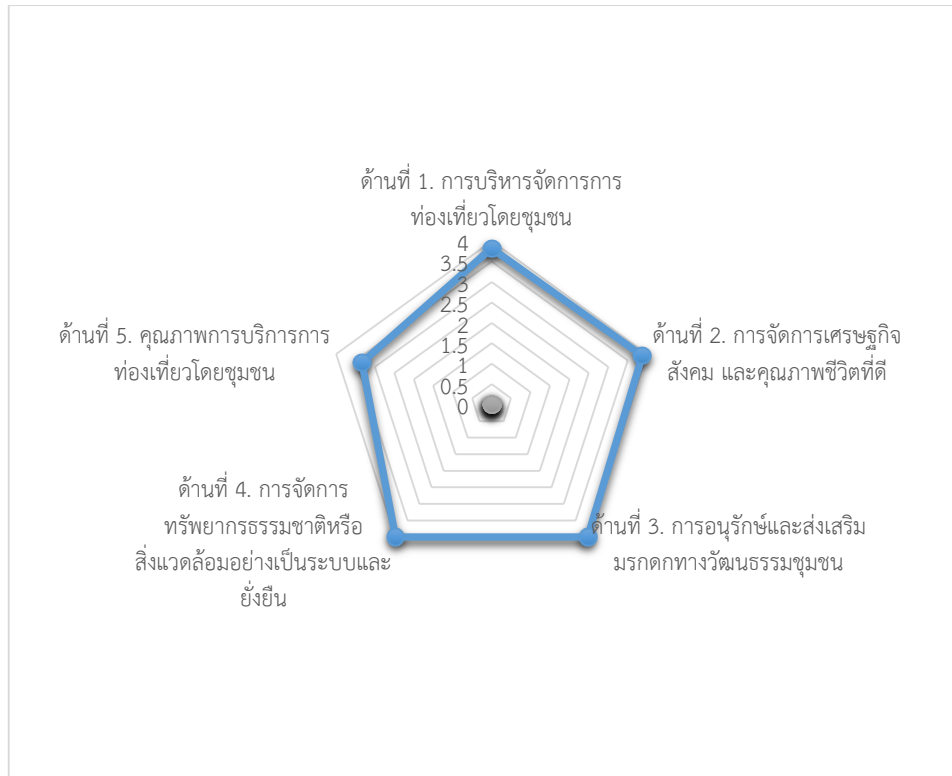
4.2) ชุมชนบ้านแก้ง ลำน้ำมูล อำเภอยางชุมน้อยถึงลำห้วยสำราญชุมชนท่าเรือเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

ภาพที่ 4-10 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนบ้านแก้ง

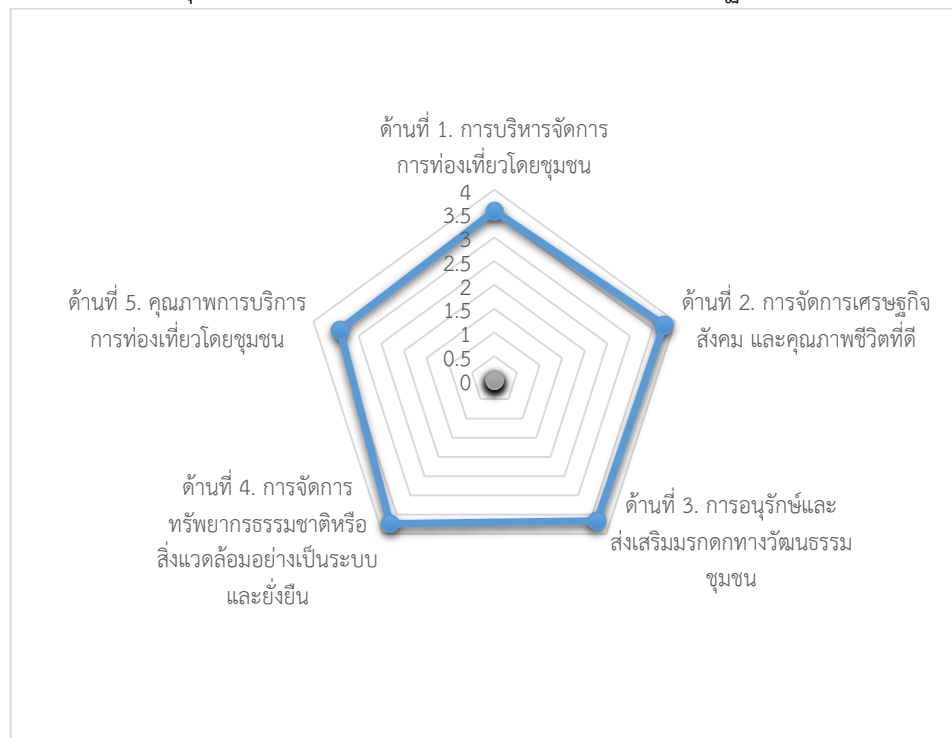
5) ภาคตะวันตก

5.1) ชุมชนบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 4-11 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนบ้านแหลม

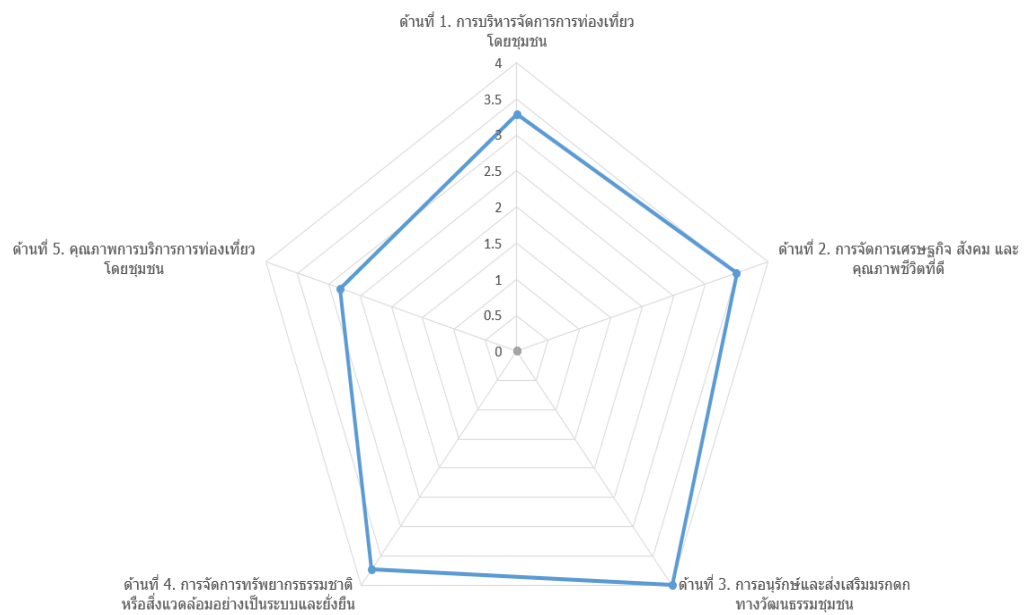
5.2) ชุมชนบ้านศาลาดิน คลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม

ภาพที่ 4-12 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนบ้านศาลาดิน

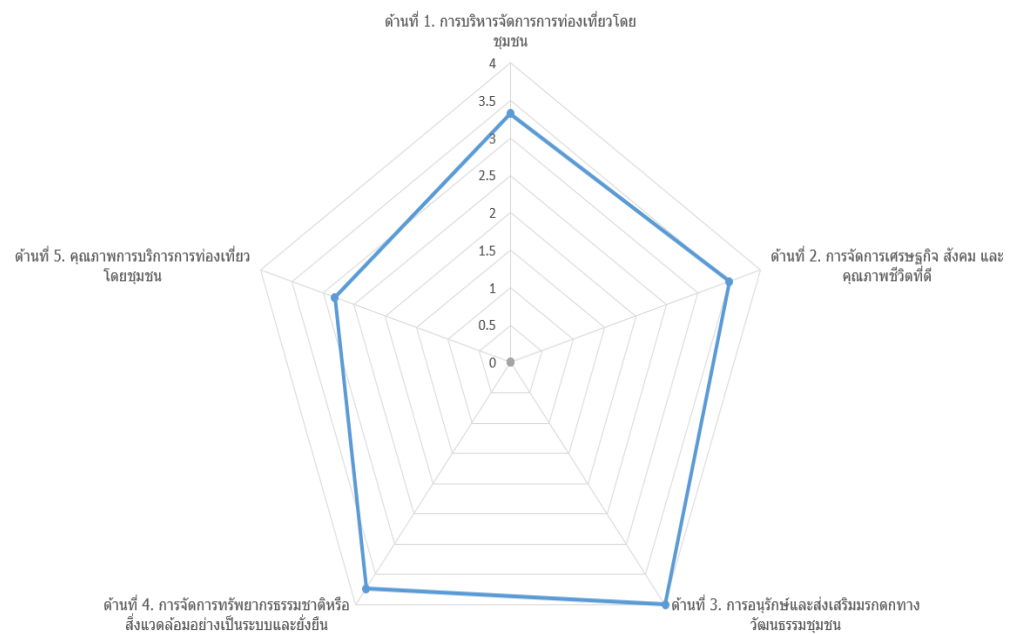
6) ภาคใต้

6.1) ชุมชนบ้านคลองแดน ต.คลองแดน อ.ระโนด จ.สงขลา

ภาพที่ 4-13 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนบ้านคลองแดน

6.2) ชุมชนบางใบไม้ คลองร้อยสาย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

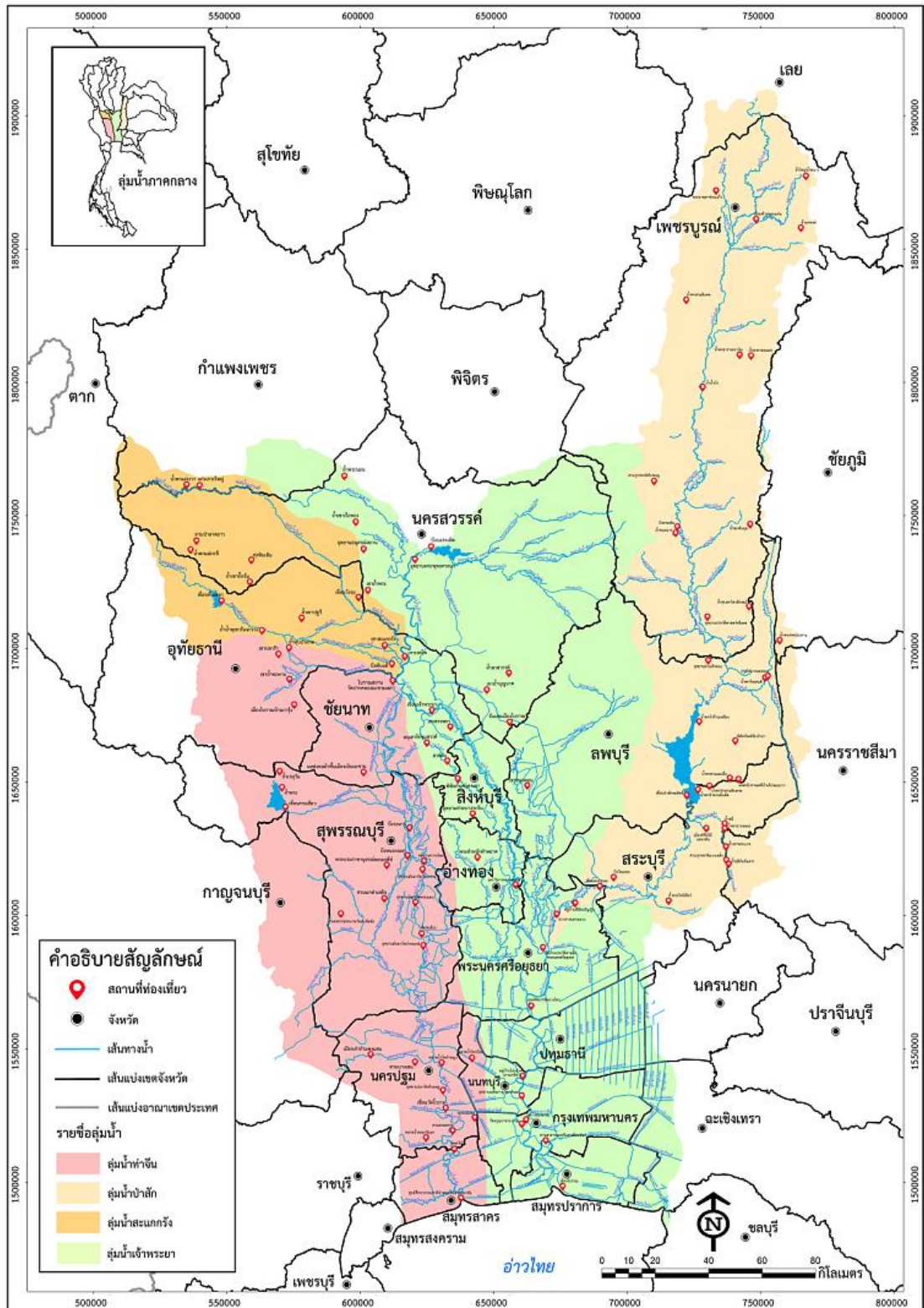
ภาพที่ 4-14 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนบางใบไม้

จากการใช้เกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนประเทศไทยประเมินพื้นที่พบว่า ในภาพรวมของประเทศไทยได้ค่าคะแนน 15.22 อยู่ในระดับดีเยี่ยม โดยในด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนมีระดับคะแนนสูงที่สุด (3.34) รองลงมา คือ ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี (3.32) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน (3.08) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2.83) และด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2.65) แสดงให้เห็นว่าในแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทยมีการอนุรักษ์และสืบทอดเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่โดดเด่น รองลงมาคือการบริหารจัดการระบบเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของชุมชนได้เป็นอย่างดี แต่ยังคงต้องมีการยกระดับคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

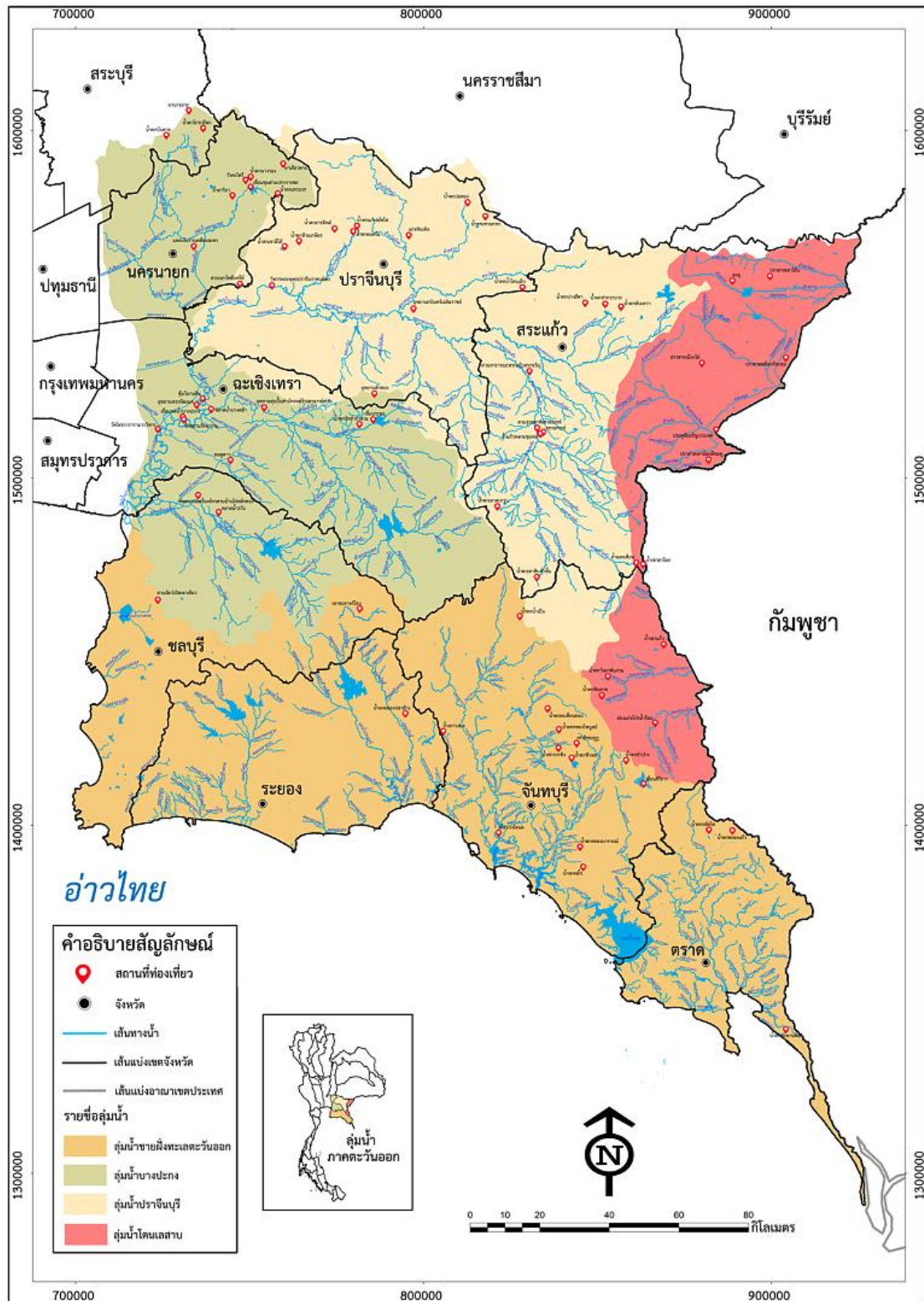
4.3 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง

คณะผู้วิจัยดำเนินการสำรวจ ประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง ซึ่งพบว่ามีข้อมูลที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการนำไปวางแผนพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ และตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ จึงได้จัดทำเป็นฐานข้อมูล 3 รูปแบบ

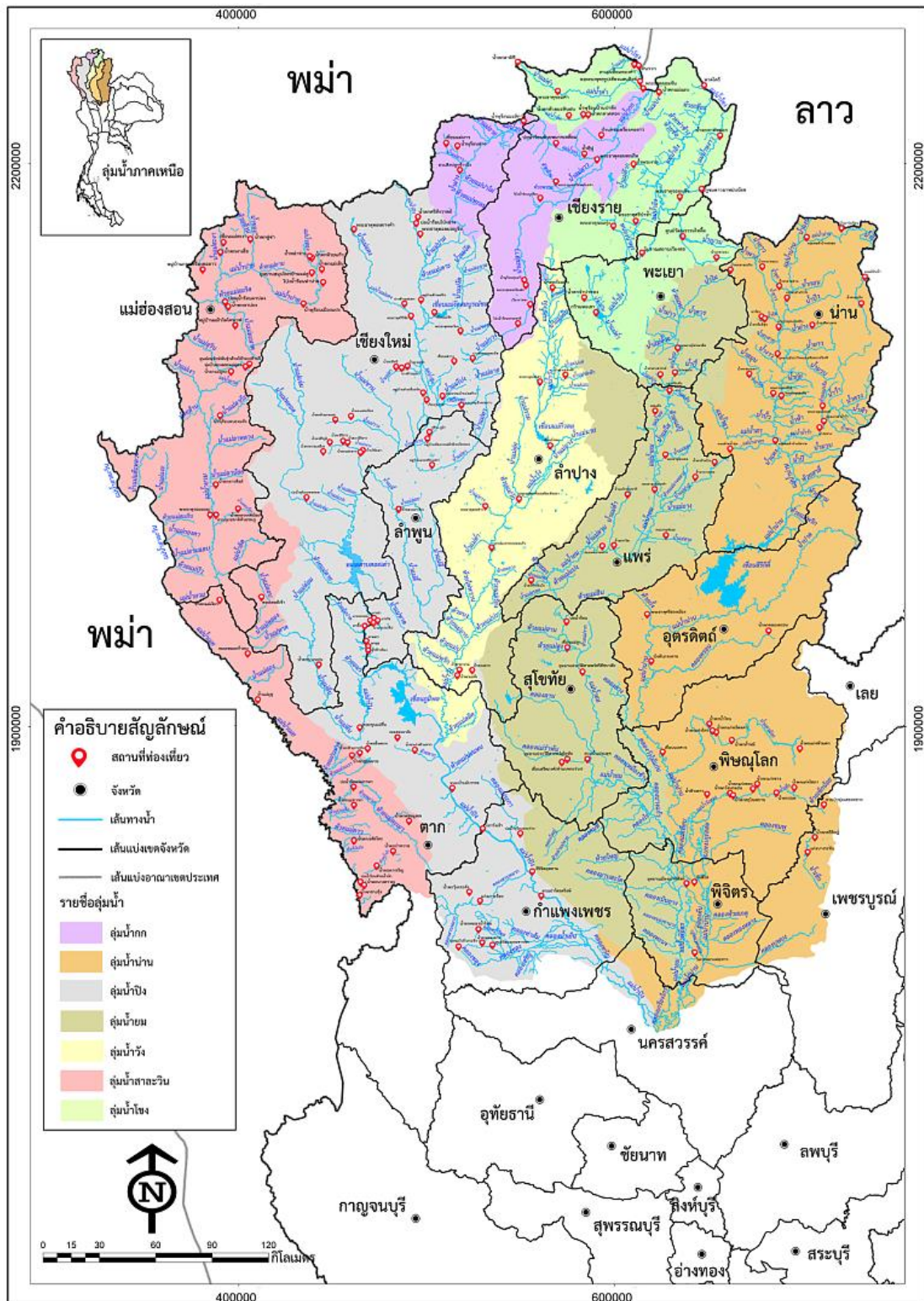
4.3.1 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System) หรือ GIS

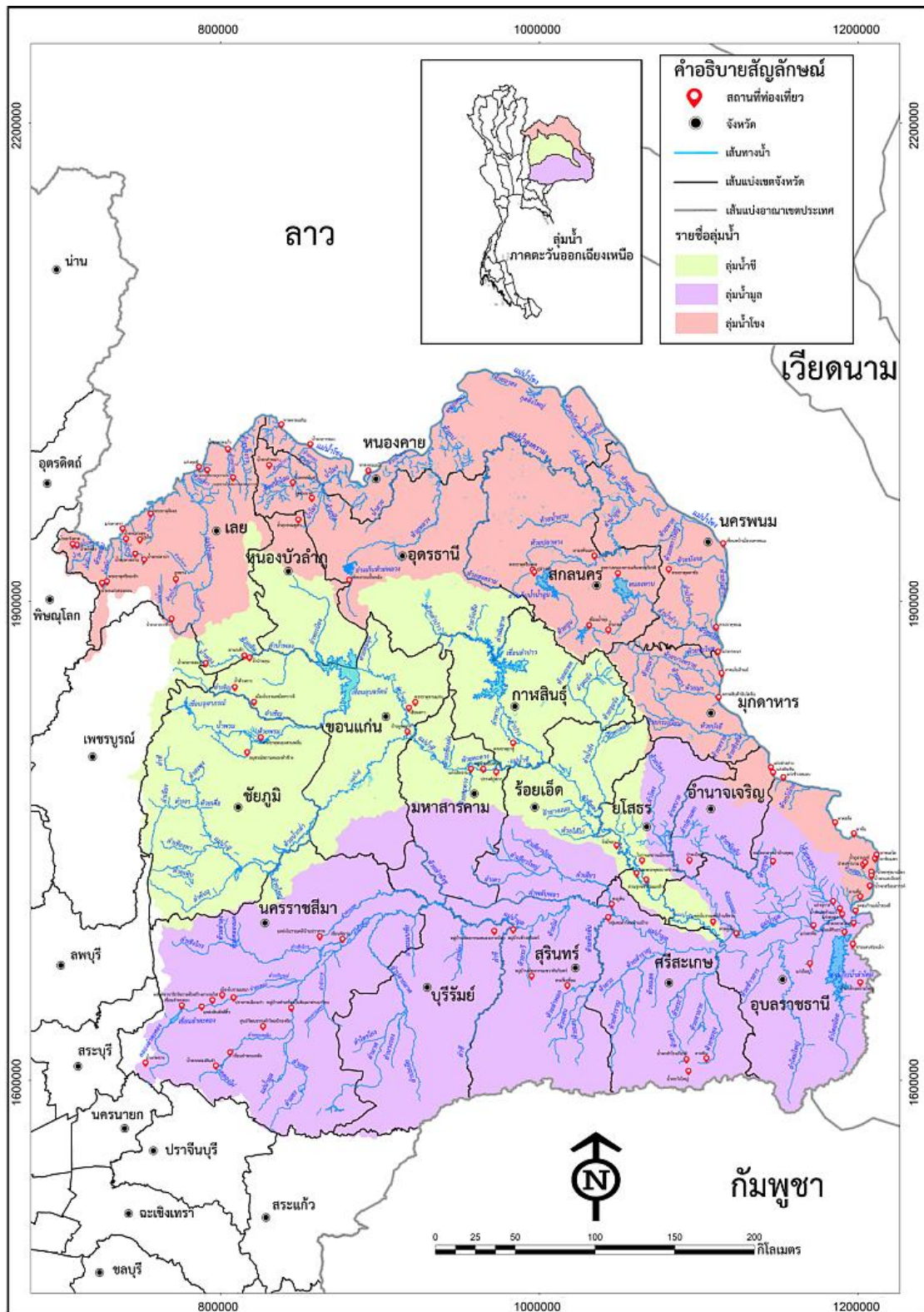
ภาพที่ 4-15 แหล่งท่องเที่ยววิถีคลองพื้นที่ภาคกลาง
ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS)

ภาพที่ 4-16 แหล่งท่องเที่ยววิถีคลองพื้นที่ภาคตะวันออก
ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS)

ภาพที่ 4-17 แหล่งท่องเที่ยววิถีคลองพื้นที่ภาคเหนือ
ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS)

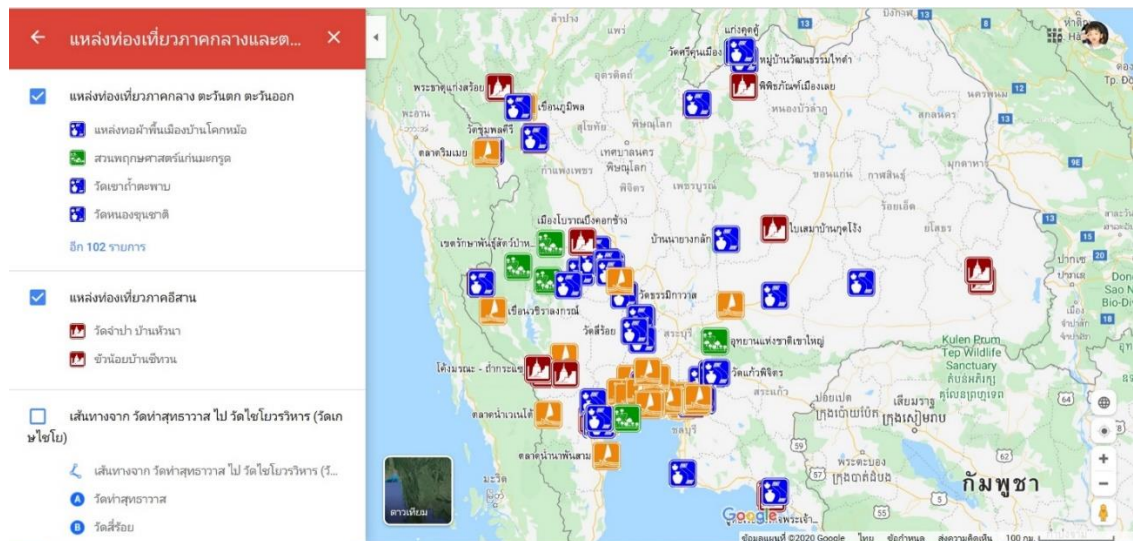
ภาพที่ 4-18 แหล่งท่องเที่ยววิถีคลองพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS)

ภาพที่ 4-19 แหล่งท่องเที่ยววิถีคลองพื้นที่ภาคตะวันตก
ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS)

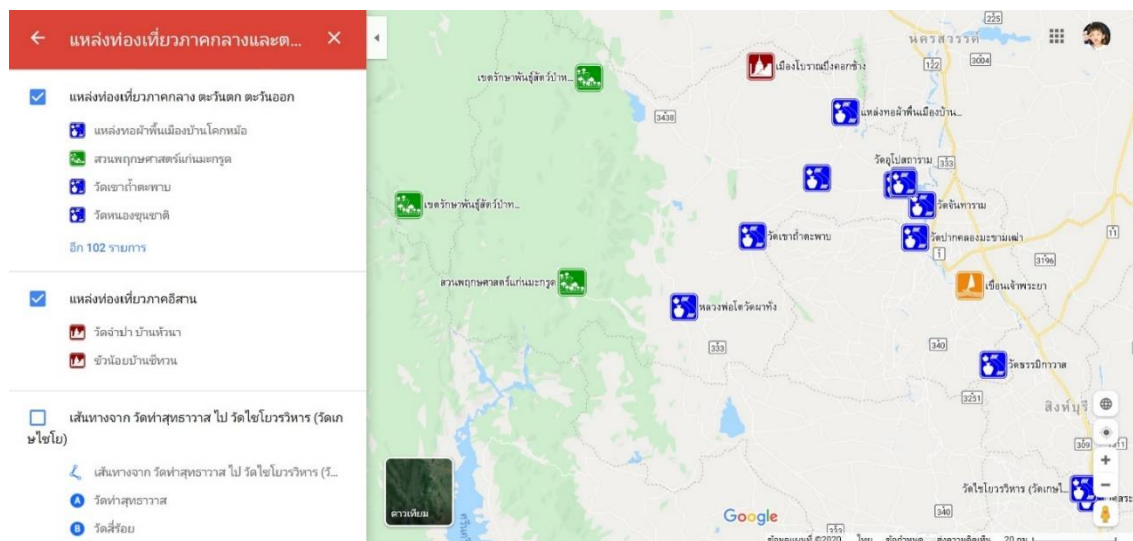
ภาพที่ 4-20 แหล่งท่องเที่ยววิถีคลองพื้นที่ภาคใต้
ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS)

4.3.2 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบแผนที่ Google Map

ฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศสามารถแสดงพิกัดภูมิศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ บน Google map ที่แสดงข้อมูลชื่อแหล่งท่องเที่ยว และสัญลักษณ์ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

ภาพที่ 4-21 ภาพรวมของฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองบน Google map

ภาพที่ 4-22 แสดงประเภทของแหล่งท่องเที่ยวด้วยสัญลักษณ์

แหล่งท่องเที่ยวประเภทนันทนาการ

แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์

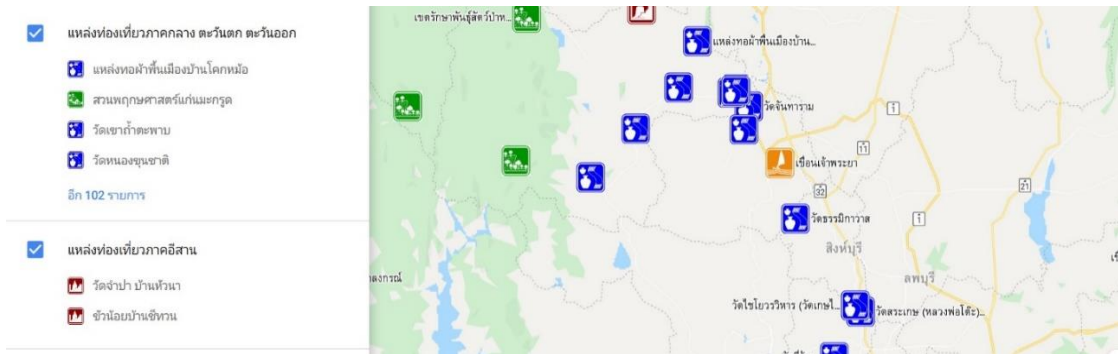

แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัฒนธรรม

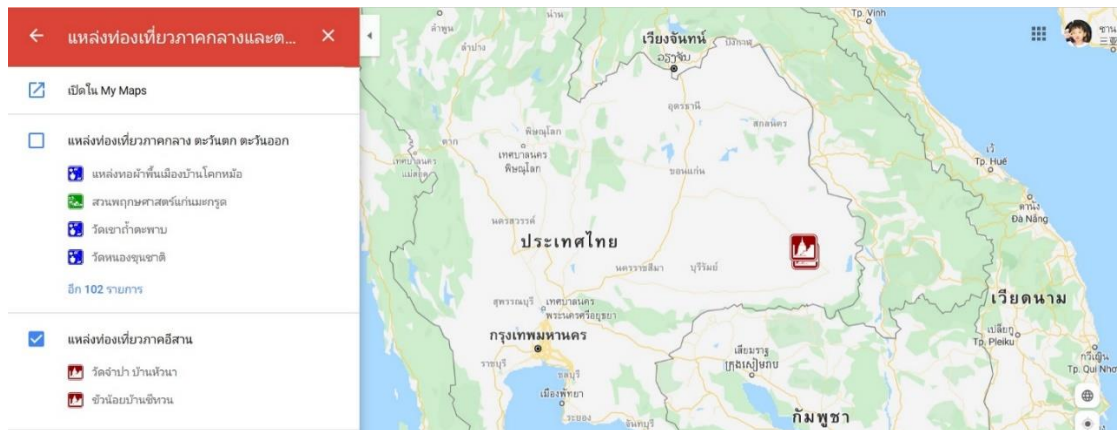
แหล่งท่องเที่ยวประเภทเชิงนิเวศ

ชั้นฐานข้อมูลจำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวแต่ละภาค เช่นแหล่งท่องเที่ยวภาคกลาง ตะวันตก ตะวันออก และภาคอีสาน เป็นต้น ดังแสดงในภาพที่ 4-24

ภาพที่ 4-24 ชั้นฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวแบ่งเป็นภาค

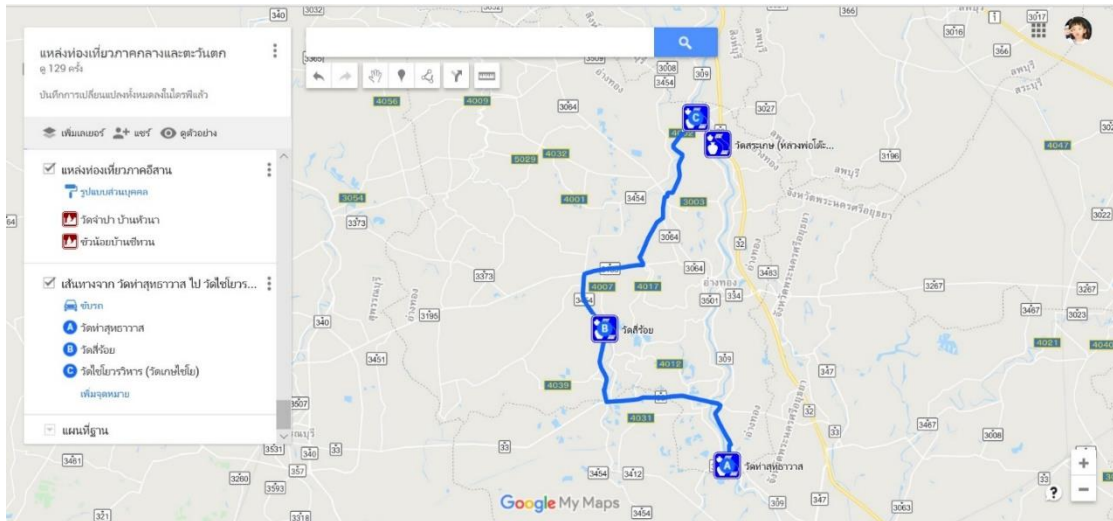
สามารถแสดงชั้นฐานข้อมูลแต่ละชั้นฐานข้อมูลได้ ตัวอย่างในภาพที่ 4-25 ให้แสดงข้อมูลที่อยู่ในชั้นฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวภาคอีสานเท่านั้น

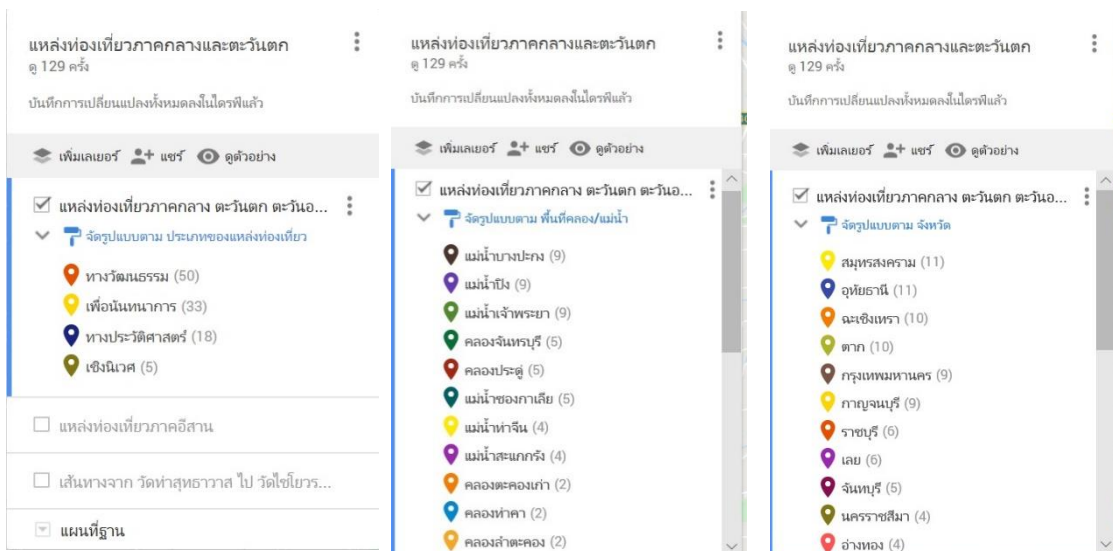
ภาพที่ 4-25 เลือกแสดงข้อมูลแต่ละชั้นฐานข้อมูล

แหล่งท่องเที่ยวภาคกลาง ตะวันตก ตะวันออก...						
ค้นหาในตาราง		1-106 จาก 106				
ชื่อ	คำอธิบาย	พื้นที่/คลอง/แม่น้ำ	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	จังหวัด		
1 แหล่งท่องเที่ยวที่เมืองบ้านโคกหม้อ	4/1 ม.2, ต.โคกหม้อ อ.พิบูลย์ จ.อุทัยธานี 61120	คลองตาแดง	ทางวัฒนธรรม	อุทัยธานี		
2 สวนพฤกษศาสตร์แม่แมก	ต.แม่แมก อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี 61140	คลองเสลา	เชิงนิเวศ	อุทัยธานี		
3 วัดเขาแก้วชะพาม	ตำบลศรีพน อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี บ้านไร่ จ.อุทัยธานี 61140	คลองวังมะขาม	ทางวัฒนธรรม	อุทัยธานี		
4 วัดหนองขุนชาติ	114 หมู่ที่ 1 ต.หนองสวรรค์ อ.หนองขาหย่าง จ.อุทัยธานี	คลองหนองกลาง	ทางวัฒนธรรม	อุทัยธานี		
5 เมืองโบราณเมืองเก่า	ต.ไผ่เขียว อ.สว่างอารมณ์ จ.อุทัยธานี	คลองอัมป	ทางประวัติศาสตร์	อุทัยธานี		
6 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง	อำเภอบ้านไร่, อำเภอลานสัก และอำเภอยะคต จ.อุทัยธานี	คลองยี่สิบเสลา	เชิงนิเวศ	อุทัยธานี		
7 แหล่งท่องเที่ยววัดผาง	ตำบลห้วยแห้ง อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี	คลองกระเปาะ	ทางวัฒนธรรม	อุทัยธานี		
8 วัดจันทาราม	หมู่ที่ 2 ตำบลน้ำซึม อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี จ.อุทัยธานี	แม่น้ำสะแกกรัง	ทางวัฒนธรรม	อุทัยธานี		
9 วัดสังกัสรัตนคีรี	อำเภอมอง อ.อุทัยธานี จ.อุทัยธานี	แม่น้ำสะแกกรัง	ทางวัฒนธรรม	อุทัยธานี		
10 วัดอุโบสถาราม	ตำบล สะแกกรัง อ.อุทัยธานี 61000	แม่น้ำสะแกกรัง	ทางวัฒนธรรม	อุทัยธานี		
11 วัดธรรมนิมิต (วัดไร่ไค)	ต.อุทัยใหม่ อ.เมือง จ.อุทัยธานี	แม่น้ำสะแกกรัง	ทางวัฒนธรรม	อุทัยธานี		

ภาพที่ 4-26 ตารางข้อมูล (Attribute table)

ภาพที่ 4-27 การค้นหาเส้นทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

ภาพที่ 4-28 การแสดงข้อมูลสามารถแสดงได้หลายหลายตามประเภทของฐานข้อมูล

4.3.3 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบเอกสาร

ตารางที่ 4-27 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบเอกสารพื้นที่ภาคกลาง

ลุ่มน้ำ	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
ลุ่มน้ำสะแกกรัง	คลองทับเสลา	อุทยานแห่งชาติห้วยขาแข้ง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง เป็นพื้นที่ที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโก (UNESCO)	- เดินป่าศึกษาธรรมชาติ - ค่ายอนุรักษ์ - สิ่งแวดล้อม - เยี่ยมชมบ้านพัก - คุณสืบ นาคะเสถียร	ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ลุ่มน้ำสะแกกรัง	แม่น้ำสะแกกรัง	วัดจันทาราม วัดที่สร้างในสมัยอยุธยา มี	- สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์	ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลุ่มน้ำ	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
		โบสถ์ขนาดเล็ก ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังฝีมือช่างพื้นบ้านเข้าใจว่าเขียนในสมัยหลังเป็นเรื่องพุทธประวัติไฮไลต์ที่น่าชมของวัดจันทารามคือ ปราสาททองคำ	- ชมศิลปะภายในวัด	
ลุ่มน้ำสะแกกรัง	แม่น้ำสะแกกรัง	วัดสังกัสรัตนคีรี ภายในวัดประดิษฐานพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง "พระพุทธรูปมงคลศักดิ์สิทธิ์" พระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัย ศิลปะสุโขทัยที่มีพุทธลักษณะงดงามสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยพญาลิไท มีอายุประมาณ 600 - 700 ปี และมณฑปบนยอดเขาสะแกกรัง ยังเป็นที่ตั้งของพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกนาถ แห่งรัชกาลที่ 1	- ประเพณีตักบาตรเทโว ที่จัดขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี - พิธีถวายสักการะพระราชานุสาวรีย์ในวันที่ 6 เดือนเมษายนของทุกปี	ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ลุ่มน้ำสะแกกรัง	แม่น้ำสะแกกรัง	วัดอุโบสถาราม ภายในอุโบสถและวิหารมีภาพจิตรกรรมฝาผนังในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ด้านหลังอุโบสถและวิหาร มีเจดีย์ สามยุคสามสมัย ทั้งสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ มีมณฑปแปดเหลี่ยมศิลปะผสมไทย จีน อันวิจิตรอ่อนช้อยงดงาม หน้าวัดมีแปโบสถ์น้ำ ครึ่งหนึ่งเคยใช้เป็นแพรับเสด็จ รัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 เมื่อคราวเสด็จประพาส	สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเยี่ยมชมจิตรกรรมภายในวัดสถานที่สำคัญ	ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ลุ่มน้ำสะแกกรัง	แม่น้ำสะแกกรัง	เขื่อนทับเสลาเป็น เขื่อนชลประทานขนาดใหญ่ที่สร้างขึ้นเพื่อกั้นลำห้วยทับเสลา นักท่องเที่ยวสามารถชมทะเลสาบในอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนซึ่งมีฉากหลังเป็นทิวเขาทอดตัวสลับซับซ้อนสวยงาม	- พักผ่อนหย่อนใจชมทิวทัศน์ - รับประทานอาหาร - ตกปลา	ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ลุ่มน้ำสะแกกรัง	แม่น้ำสะแกกรัง	วัดธรรมโฆษหรือวัดโรงโค เคยใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธี	ชมภาพจิตรกรรมฝาผนังฝีมือ	ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลุ่มน้ำ	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
		ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาของข้าราชการเมืองอุทัยธานี โบสถ์ของวัดนี้เป็นโบสถ์สมัยรัตนโกสินทร์ ภายในโบสถ์มีภาพจิตรกรรมฝาผนังฝีมืองดงามจัดว่าสวยงามที่สุดในอุทัยธานี		
ลุ่มน้ำท่าจีน	ห้วยกระเสียว	หลวงพ่อดำวัดผาทั้ง พระพุทธรูปขนาดใหญ่ ปางประทานพรหันหน้าทางทิศ ตะวันออก สร้างเมื่อปี 2532	- กราบนมัสการ หลวงพ่อดำ - เยี่ยมชมสถานที่ และวิถีชุมชนลาวครั้ง	ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ลุ่มน้ำสะแกกรัง	คลองตากแดด	แหล่งทอผ้าพื้นเมืองบ้านโคกหม้อ เป็นผ้าทอที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวลาวครั้ง ที่สืบทอดต่อกันมา 200 กว่าปี	เยี่ยมชมแหล่งทอผ้าพื้นเมืองบ้านโคกหม้อ โดยมีการสาธิตการทอผ้า และการย้อมสีผ้าฝ้ายธรรมชาติ	ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ลุ่มน้ำท่าจีน	คลองเสลา	สวนพฤกษศาสตร์แก่นมะกรูด เป็นโครงการไม้เมืองหนาวที่แก่นมะกรูดเกิดขึ้นจากโครงการหลวงเป็นการสร้างอาชีพให้กับชาวเขาเพื่อที่จะไม่ต้องทำลายป่า	เดินเที่ยวชมสวนพฤกษศาสตร์แก่นมะกรูด	ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ลุ่มน้ำท่าจีน	คลองวังมะตูม	วัดถ้ำเขาตะพานและ ในบริเวณเดียวกันมีถ้ำอีกหลายแห่ง เช่น ถ้ำทองพระโรง ถ้ำแก้ว ถ้ำปราสาท และถ้ำเรือ	สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัดถ้ำเขาตะพาน เยี่ยมชมถ้ำต่างๆ ภายในบริเวณใกล้เคียง	ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ลุ่มน้ำสะแกกรัง	คลองหนองฉาง	วัดหนองขุนชาติมีจิตรกรรมฝาผนังฝีมือช่างสมัยรัชกาลที่ 5 และมณฑป ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปจำลอง	ชมภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนัง ฝีมือช่างสมัยรัชกาลที่ 5 ภายในโบสถ์ เก้าวัดหนองขุนชาติ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หลวงพ่อสุข หลวงพ่อสี หลวงพ่อตุ้ม และมณฑป ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปจำลอง	ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลุ่มน้ำ	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
ลุ่มน้ำสะแกกรัง	คลองขอมปาง	เมืองโบราณบึงคอกช้าง ค้นพบซากโบราณ เครื่องปั้นดินเผา หินบดยา เครื่องมือเหล็ก ลูกปัดสีเหลือง	เยี่ยมชมเมือง โบราณที่มีคูเมือง และกำแพงดิน ล้อมรอบ และวัตถุ โบราณต่างๆ เช่น เครื่องปั้นดินเผา หินบดยา เครื่องมือ เหล็ก ลูกปัดสี เหลือง	ท่องเที่ยวทาง ประวัติศาสตร์
ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยา	เกาะเทโพ จุดที่น่าสนใจ สำหรับผู้ชอบปั่นจักรยาน ท่องเที่ยว หลังจากข้าม สะพานที่เชื่อมต่อระหว่าง ตลาดสดเทศบาลและวัดอุ โบสถาราม ซึ่งไม่ยาวนานและ ขนาดเล็กเพียงรถมอเตอร์ไซค์ สวนกันได้ ก็นับเป็นการเริ่มต้น การเดินทางบนเกาะเทโพ บรรยากาศสองข้างจะเป็นป่า ไผ่ ไร่ข้าวโพด และทุ่งนาให้ บรรยากาศที่สงบร่มรื่น ชาวบ้านที่นี่ทำสวนส้มโอ	ปั่นจักรยาน ท่องเที่ยว	ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม
ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองแม่สอด	วัดชุมพลคีรี เจดีย์สีทอง สร้าง ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2314 โดย จำลองแบบมาจากเจดีย์ขเวดา กองในพม่า เป็นเจดีย์ก่ออิฐถือ ปูนทาสีขาว สูง 20 เมตร ฐาน ย่อมุม องค์ระฆังประดับด้วย กระเบื้องและลวดลายสีทองไป จนจรดยอดเจดีย์ซึ่งเป็นยอด ฉัตร มีเจดีย์ขนาดเล็กทาสีทอง 20 องค์ ล้อมรอบด้วยกำแพง แก้ว	สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์	ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม
ลุ่มน้ำแม่ปิง	แม่น้ำปิง	สะพานสมโภชกรุง รัตนโกสินทร์ 200 ปี หรือที่ เรียกว่า "สะพานแขวน" สร้าง เมื่อ พุทธศักราช 2525 ขนาด กว้าง 2.50 ม. ยาว 700 ม. ฐานรากและเสาเป็นคอนกรีต จำนวน 5 จุด พื้นทำด้วยไม้ ไผ่ ยึดด้วยลวดสลิงขนาด	ชมวิวแม่น้ำปิง	ท่องเที่ยวทาง ประวัติศาสตร์

ลุ่มน้ำ	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
		ใหญ่ซึ่งในอดีตสามารถใช้รถจักรยานและรถจักรยานยนต์สัญจรไปมาได้ แต่ปัจจุบันเป็นสะพานสำหรับเดินชมทิวทัศน์แม่น้ำปิง		
ลุ่มน้ำแม่ปิง	แม่น้ำปิง	ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หรือที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า " ศาลตากสินฯ " เป็นศาลาจัตุรมุข หน้าศาลแขวนโคมจีนสีแดง ภายในมีภาพพระประวัติพระเจ้าตาก	สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์	ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์
ลุ่มน้ำแม่ปิง	แม่น้ำปิง	เขื่อนภูมิพล เป็นเขื่อนคอนกรีตโค้งแห่งเดียวในประเทศไทยและเป็นเขื่อนอเนกประสงค์แห่งแรกของประเทศไทย สร้างปิดกั้น ลำน้ำปิง ที่ บริเวณเขาแก้ว อำเภอสสามเงา จังหวัดตาก อ่างเก็บน้ำสามารถรองรับน้ำได้สูงสุด 13,462 ล้านลูกบาศก์เมตร	-พักผ่อนหย่อนใจ -ชมวิวยามเย็น -เดินเท้าศึกษาธรรมชาติ - ล่องแพและเรือในอ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล	ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ลุ่มน้ำแม่ปิง	แม่น้ำปิง	ศาลหลักเมืองสี่มุมหาราช สร้างขึ้นเพื่อเป็นการรำลึกถึงพระมหากษัตริย์ 4 พระองค์ คือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ตามบันทึกทางประวัติศาสตร์ตากเป็นเมืองเก่ามีมาก่อนกรุงสุโขทัย เป็นเมืองที่กษัตริย์ได้เสด็จมาชุมนุมกองทัพถึง 4 พระองค์ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวจังหวัดตาก	สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์	ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์
ลุ่มน้ำแม่ปิง	แม่น้ำปิง	พระธาตุแก่งสร้อย เป็นวัดเก่าแก่และมีความสำคัญยิ่งในแม่น้ำปิง เดินทางจากจังหวัดลำพูน ตามเส้นทางลำพูน-ลี่ จากนั้นต่อด้วยเส้นทาง ลี้-ก่อ และต่อเรือไปอีก 2 ชั่วโมงกว่า	สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์	ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

ลุ่มน้ำ	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
		ก็จะพบกับพระบรมธาตุแก่งสร้อยและเมืองโบราณ "เมืองสร้อย" พระบรมธาตุแก่งสร้อยประดิษฐานพระเกศาธาตุและพระธาตุ ส่วนแนวด้านซ้ายขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นวัดเก่าแก่ และสำคัญยิ่งในแม่น้ำปิงวัดหนึ่งในเขตแคว้นดินแดนล้านนา เป็นสมบัติเหนือเขื่อนภูมิพลขึ้นสุดท้ายที่เห็นอยู่จนถึงทุกวันนี้		
ลุ่มน้ำแม่ปิง	แม่น้ำปิง	พระพุทธบาทเขาหนาม ตั้งอยู่ที่กลางทะเลสาบแม่ปิงในบริเวณเขื่อนภูมิพล วัด มีรอยพระพุทธบาทประดิษฐานอยู่บนยอดเขา	สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์	ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ลุ่มน้ำแม่ปิง	แม่น้ำปิง	วัดสีตลาราม เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในจังหวัดตาก โบสถ์สร้างตามศิลปะยุโรป แม้แต่อาคารเรือนไม้เก่าแก่ในวัดก็เช่นกัน ต่อมาพระอุโบสถถูกไฟไหม้จึงสร้างขึ้นใหม่ หน้าอุโบสถมีวิหารคตสร้างด้วยไม้แกะสลักลวดลายภายในประดิษฐานพระพุทธรูปสมัยอยุธยา	สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์	ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ลุ่มน้ำแม่ปิง	แม่น้ำปิง	ตลาดริมเมย เป็นสถานที่ติดต่อค้าขายระหว่างไทย-พม่า โดยมีแม่น้ำเมยเป็นเส้นกั้นเขตชายแดนไทย-พม่าซื้อปิ้งสารพัดสินค้าจากชุมชนตลาดที่ตั้งอยู่ตรงข้ามกับอำเภอเมยวดีของสหภาพพม่า	- เดินเที่ยวชมตลาดริมเมย - ซื้อสินค้าเป็นของที่ระลึก	ท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ
ลุ่มน้ำแม่ปิง	แม่น้ำปิง	ตรอกบ้านจีน มีเรือนไทยโบราณสร้างด้วยไม้สักทรงไทย ซึ่งหาได้ยากไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชม และยังคงรักษาสถาปัตยกรรมสภาพบ้านเรือนเมื่อครั้งก่อนเอาไว้ ซึ่งยังคงลักษณะของสถาปัตยกรรมเดิมไว้ค่อนข้าง	- เดินชมตลาดเก่าแก่ - ซื้อของทานเล่นในตลาด	ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลุ่มน้ำ	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
		สมบูรณ์ เหมาะสำหรับการเดินทางเที่ยวชมสภาพบ้านเรือนโดยรอบและวิถีชีวิตอันเรียบง่ายของ ชุมชนตรอกบ้านจั่นและได้มีการจัดกิจกรรมถนนคนเดินบริเวณตรอกบ้านจั่น		
ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองท่าคา	ตลาดน้ำท่าคา เป็นตลาดน้ำขนาดเล็กบรรยากาศสงบ ที่ยังคงรักษาสภาพความเป็นตลาดน้ำแบบชาวบ้านน้ำเที่ยว และยังคงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นชาวสวนได้อย่างดี พ่อค้าแม่ค้าจะพายเรือนำสินค้าของตัวเองออกมาขาย ภายในตลาดน้ำมีทางเดินทอดยาวขนานไปกับริมคลอง มีสะพานข้ามไปอีกฝั่งสามารถชมวิวของตลาดน้ำได้แบบทั่วถึงเดินสัมผัสตลาดน้ำแห่งนี้ได้ทั่วถึง	- ล่องเรือชมวิถีชีวิตชุมชน การทำน้ำตาลมะพร้าว บ้านที่รักษาที่ 5 เสด็จประพาส - เลือกซื้อของที่ระลึก - เติมชมวิถีชีวิตของชาวบ้าน	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชีวิต
ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองบางน้อย	ตลาดน้ำบางน้อย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีทั้งของกินของใช้มากมาย ทั้งผักสด ผลไม้นานาชนิด ผลไม้ที่ขึ้นชื่อที่สุดของสมุทรสงคราม หรือจะเป็นของฝากอย่างกะปิ คลองโคน ปลาหู ขนมจาก น้ำตาลมะพร้าว กัลย และอื่นๆ อีกมากมาย และชื่นชมวิถีชีวิตของชาวบ้านละแวกนั้นที่ยังคงเอกลักษณ์ของชาวสมุทรสงครามไว้ได้เป็นอย่างดี	- เยี่ยมชมวิถีชีวิตชุมชนริมคลองบางน้อย แม่น้ำแม่กลอง - เลือกซื้อของที่ระลึก	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชีวิต
ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองทองหลวง	ตลาดน้ำอัมพวา ชุมชนในท้องถิ่นได้พยายามพลิกฟื้นตลาดน้ำอัมพวาในอดีตกลับมาเพื่ออนุรักษ์ความเป็นอยู่ของชุมชนริมนี้ โดยปรับเวลามาเป็นช่วงเวลาเย็นๆ ที่เหมาะแก่การเดิน เลือกชม เลือกซื้อสินค้าหลากหลายชนิด ทั้ง	- ชมวิถีชีวิตริมคลอง - นั่งเรือพาย - ชมทุ่งหอย - เลือกซื้อของที่ระลึก	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชีวิต

ลุ่มน้ำ	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
		อาหาร การกิน ผลไม้ พืชผัก ขนมหวาน ของใช้ ของประดับ ที่พ่อค้าแม่ขายนำมาทั้งทาง เรือ และบนบก ท่ามกลางสาย ลมอ่อนอ่อนริมน้ำ ในเวลา ตะวันใกล้ลับขอบฟ้า จนถึง พระจันทร์ส่องแสงนวลๆ จึง เลิกลา และให้ซื้อตลาดน้ำแห่ง นี้ว่า " ตลาดน้ำยามเย็น " นอกจากนั้นยังมีการให้บริการ เรือแจวชมบ้านเรือนแถวไม้ ของชุมชนอัมพวา และอีกหนึ่ง บริการที่ไม่ควรพลาด คือ ล่องเรือชมหิ่งห้อย		
ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองวัดจุฬา	ชุมชนบ้านท่าคายังคงความ เป็นธรรมชาติของวิถีชีวิต ชาวบ้านซึ่งมีอาชีพทำสวน ปลูกพืชชนิดต่างๆ ชาวบ้านจะ พายเรือนำผลผลิต พืชผักและ ผลไม้จากสวน เช่น พริก หอม กระเทียม น้ำตาลมะพร้าว ฝรั่ง มะพร้าว ชมพู่ ส้มโอมา ขาย-แลกเปลี่ยนกัน เฉพาะใน วันขึ้นหรือแรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ 12 ค่ำ (ทุก ๆ 5 วัน) ตั้งแต่เวลา ประมาณ 08.00-11.00 น.	- ชมวิถีชีวิตริม คลอง - เลือกซื้อของที่ ระลึก - บริการโฮมสเตย์	แหล่ง ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมวิถี ชีวิต
ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองท่าคา	วัดประดู่ เป็นวัดโบราณสร้าง ขึ้นในสมัย กรุงศรีอยุธยาตอน ปลาย ราวพุทธศักราช 2320 จากหลักฐานที่ปรากฏพบว่ามี แก่นไม้ประดู่ด้านหนึ่ง เจาะ เป็นช่องสี่เหลี่ยมยาวขนาดเท่า ใบลานใช้เป็นทื่อใบลาน ได้ นำไปไว้ที่ศาลเจ้าพ่อประดู่	สักการะศาลเจ้าพ่อ ประดู่	แหล่ง ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม
ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองประดู่	วัดอินทาราม สิ่งที่น่าสนใจ ภายในวัด ได้แก่ พระพุทธรูป หลวงพ่โตอายุกว่า 300 ปี พระอุโบสถสร้างด้วยหินอ่อน ทั้งหลัง บานหน้าต่างและบาน ประตูเป็นไม้สักแกะสลัก สุภาพิตสอนใจ ทำน้ำของวัด	สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์	แหล่ง ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม

ลุ่มน้ำ	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
		เป็นอุทยานปลาตะเพียน ภายในมีพระประธานในพระ อุโบสถหลังเก่าเป็นพระ แกะสลักด้วยศิลาแดง ปางมาร วิชัย กรมศิลปากรได้จด ทะเบียนเป็นโบราณสถาน แห่งชาติ มีเจดีย์เก่าแก่ที่ไม่ได้ บรรจุอัฐิ หน้าอุโบสถหลังเก่า 2 องค์ กรมศิลปากรได้จด ทะเบียนเป็นโบราณสถาน แห่งชาติ		
ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองประตู	พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ตั้งอยู่บริเวณภายในค่ายบางกุ้ง เป็นค่ายทหารไทยที่สร้างความเกรงขามให้กองทัพพม่า สร้างขวัญกำลังใจคนไทยให้กลับคืนมา และเป็นสงครามครั้งแรกที่ไทยทำกับพม่า หลังจากที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี มีโบสถ์ที่สร้างตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ชาวบ้านเรียกว่า “โบสถ์หลวงพ่อดำ” มีลักษณะพิเศษคือ โบสถ์ทั้งหลังปกคลุมด้วยต้นไม้ถึงสี่ชนิด คือ ต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นไกร ต้นกร่าง ชาวบ้านเรียกว่า “โบสถ์ปรกโพธิ์” และไม้ไผ่ลั่นเป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	- สักการะสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช - เยี่ยมชมโบสถ์และสักการะหลวงพ่อดำ	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองประตู	ตลาดน้ำบางนกแขวก มีขนาดความยาวของตลาดแค่ 256 เมตร แต่ความเล็กของที่นี่กลับเต็มไปด้วยเสน่ห์ มิตรภาพและรอยยิ้มของชาวตลาด ทำให้สัมผัสถึงความเป็นกันเอง ความถ้อยทีถ้อยอาศัย การมาเที่ยวจึงเน้นการมาเห็น	- เลือกซื้อของที่ระลึก - ชมวิถีชีวิตของชาวบ้าน	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชีวิต

ลุ่มน้ำ	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
		ร่องรอยวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของคนที่นี่ หรือไม่ก็มาหาบรรยากาศและอาหารรสชาติดั้งเดิมหายากแท้ๆ มารับประทานกัน		
ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองประตู	ค่ายบางกุ้ง มีแนวกำแพงจำลองสร้างไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์จากการสู้รบ ค่ายแห่งนี้เป็นค่ายทหารเรือไทยที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หลังจากเหตุการณ์เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 เมื่อพ.ศ. 2310 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้โปรดให้ยกกองทัพเรือมาตั้งค่ายที่ตำบลบางกุ้ง เรียกว่าค่ายบางกุ้ง เนื่องจากเมืองแม่กลองเป็นเส้นทางที่กองทัพพม่าใช้ในการเดินทัพ โดยสร้างกำแพงล้อมวัดบางกุ้งให้อยู่กลางค่ายเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นที่เคารพบูชาของทหาร	- สักการะโบสถ์ปรกโพธิ์ หรือ โบสถ์หลวงพ่อดำ - ชมสวนสัตว์เล็กๆ ภายในวัด	แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองประตู	วัดบางแค ผنังภายในพระอุโบสถทำจากไม้สักแกะสลักเป็นเรื่องราว ในพุทธประวัติ การประสูติ ตรัสรู้ ปรีณิพพาน และเรื่องพระเจ้าสิบชาติ ลวดลายสวยงามชัดเจนโดยฝีมือช่างแกะสลักจังหวัดเพชรบุรีซึ่งมีชื่อเสียงด้านการแกะสลักไม้ นับเป็นอุโบสถที่มีความงดงามในศิลปะการแกะสลักไม้	- สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ - เดินชมพระอุโบสถที่ทำจากไม้สักแกะสลัก	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองประตู	วัดภุมรินทร์กุฎีทอง สิ่งที่น่าสนใจ ภายในวัด ได้แก่ กุฎีทอง ทำด้วยไม้สัก ประดิษฐานว่า เศรษฐีบิดาของคุณนาค (สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีในรัชกาลที่ 1) ให้สมภารวัดบางลี่ตรวจดูดวงชะตาคุณนาคสมภารทำนาย	- สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์พระพุทธรูปเก่าแก่กว่า 300 ปี - ชมพิพิธภัณฑ์วัดภุมรินทร์และอุทยานการศึกษา	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลุ่มน้ำ	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
		ว่าจะได้เป็นพระราชินี เศรษฐีบิดา คุณนาจึงให้คำมั่นว่า ถ้าเป็นจริงจะสร้างกุฏิทองถวายให้วัด วัดบางลี่จึงได้ชื่อว่า วัดบางลี่กุฏิทอง ต่อมาวัดบางลี่ถูกน้ำเซาะที่ดินพังลง จึงรื้อกุฏิทองมาสร้างไว้ที่วัดภุมรินทร์ วัดนี้จึงได้ชื่อว่าวัดภุมรินทร์กุฏิทอง		
ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองประตู	โครงการอัมพวาชัฒพัฒนารักษ์ สถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถเรียนรู้วัฒนธรรมพื้นถิ่นของชาวอัมพวา มีของฝากผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และผลิตภัณฑ์ภัทรพัฒน์ของมูลนิธิชัฒพัฒนา พื้นที่สวนชัฒพัฒนา นุรักษ์ สามารถเดินชมพันธุ์พืชท้องถิ่นในสวนเกษตรแบบผสมผสานที่ปราศจากสารเคมี มีร้านกาแฟขึ้นชื่อเรื่องเครื่องดื่มสูตรพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ที่ใช้สมุนไพรท้องถิ่นเป็นวัตถุดิบ และสามารถชิมอาหารว่างริมคลองอัมพวา	- ชิมอาหารว่างริมคลองอัมพวา - เลือกซื้อสินค้าชุมชนท้องถิ่น - ชมสาธิตการทำน้ำตาลมะพร้าว - ทดลองทำจักสานใบมะพร้าว	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชีวิต
ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองแควอ้อม	พิพิธภัณฑ์สุนทรสนาน (บ้านครูเอื้อ) เป็นพิพิธภัณฑ์จัดแสดงนิทรรศการประวัติผลงานของครูเอื้อ ศูนย์รวมข้อมูลสำหรับบุคคลทั่วไปที่สนใจค้นคว้าเรื่องราวของเพลงสุนทราภรณ์ นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัวของท่าน เครื่องดนตรี เสื้อผ้าที่เคย ใช้แสดง โต๊ะทำงาน และภาพเก่าที่หาชมได้ยาก เพื่อให้บุคคลทั่วไปที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้า นอกจากนี้ภายในบ้านยังมีมุมนั่งฟังเพลงย้อนยุค มุม	- ชมพิพิธภัณฑ์ - เลือกซื้อของที่ระลึก - ถ่ายภาพ	แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

ลุ่มน้ำ	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
		จำหน่ายสินค้าที่ระลึก และที่นี่ยังถือเป็นส่วนหนึ่งของ "โครงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชาวอัมพวา" ของมูลนิธิชัยพัฒนาในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีฯ		
ลุ่มน้ำแม่กลอง	แม่น้ำแม่กลอง	วัดเจริญสุขารามวรวิหาร สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด ได้แก่ พระอุโบสถที่มีศิลปะการก่อสร้างเฉพาะตัว เพดานโบสถ์เป็นรูปโค้งคล้ายประทุนเรือ ภายในประดิษฐานหลวงพ่อดิลกขณะเป็นพระปฏิมากรสมัยสุโขทัยสร้างด้วยศิลาแลง ขนาดหน้าพระเพลากว้าง 178 เซนติเมตร สูงจากพื้นรองประทับถึงจุฬา 208 เซนติเมตร ภายในบริเวณวัดยังมีตลาดน้ำบางนกแขวก จำหน่ายสินค้าและพืชผักผลไม้	- สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ - เดินชมตลาดน้ำบางนกแขวก	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชีวิต
ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองแสนแสบ	ตลาดน้ำขวัญเรียม อยู่ในบริเวณวัดบำเพ็ญเหนือ และวัดบางเพ็งใต้ ถูกสร้างขึ้นจากแนวคิดที่อยากจะจำลองชีวิตของชาวน้ำ เพื่อให้เป็นที่ระลึกแก่คนรุ่นหลัง ให้ได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตริมน้ำ ทั้งภาพพระที่ออกบินพาตรทางเรือ การทอดผ้าป่าทางน้ำ โดยเฉพาะความเป็นมาอันยาวนานของคลองแสนแสบ ที่อยู่คู่กรุงเทพมหานครมาตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ อีกทั้งยังเป็นต้นกำเนิดของนิยายรักอมตะเรื่อง แผลเก่า ที่มีตัวเอกคือ ขวัญ กับ เรียม โศกนาฏกรรมของความรักที่ทุกคนจดจำได้ดี	- ย้อนอดีตชมวิถีชีวิตริมคลองแสนแสบ - เลือกชิมอาหารอร่อยจากทั่วทุกภาค - เลือกซื้อสินค้า OTOP - ชมสถาปัตยกรรมแบบไทย	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชีวิต

ลุ่มน้ำ	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองบางระมาด	ตลาดน้ำคลองลัดมะยม เกิดจากรวมตัวของชาวบ้านชุมชนริมคลองลัดมะยม ให้ชุมชนได้มีแหล่งจำหน่ายสินค้าที่ผลิตในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผักผลไม้ ขนมหวานที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน	- ชมชุมชนริมคลองลัดมะยม - เลือกซื้อสินค้าที่ผลิตจากคนในชุมชน	แหล่งท่องเที่ยวผสมผสาน
ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองประเวศบุรีรมย์	ตลาดน้ำเขตลาดกระบัง ตลาดหลวงแพ่ง หรือ ตลาดน้ำหลวงแพ่ง เป็นตลาดเรือนแถวไม้โบราณสองฝั่งรวม 133 ห้อง ซึ่งยังคงวิถีการค้าขายของชุมชนตั้งแต่ดั้งเดิมมาถึงปัจจุบัน มีอาหารและสินค้าจำหน่าย นอกจากนี้ มีบริการเรือล่องคลองชมวิถีชีวิตชุมชน เรือทรงไทยโบราณ บ้านดนตรีเยาวชน และตลาดน้ำหัวตะเข้	- มีการตักบาตรพระร้อยทางเรือ - ชมวิถีชีวิตของชุมชน - เลือกชิมอาหารอร่อยจากอาหารถิ่นของชุมชน	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชีวิต
ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองบางกอกน้อย	ตลาดน้ำวัดสะพาน ตลาดน้ำบรรยากาศอบอุ่นติดริมคลองเย็นสบายตั้งอยู่ภายในวัดสะพานเมื่อไหว้ทำบุญสักการะหลวงพ่โต หลวงพ่อกกลาง และหลวงพ่อดำ ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารแล้ว สามารถแวะมาให้อาหารปลาที่ด้านหน้าวัดและเดินเล่นที่ตลาดน้ำต่อได้ ที่ตลาดน้ำมีของขายมากมายทั้งดอกไม้และพืชผักผลไม้สดๆ จากสวน ให้เลือกซื้อกลับบ้าน ตลาดน้ำยังสามารถนั่งเรือท่องเที่ยวได้ด้วยทั้งโปรแกรมไหว้พระ 9 วัด หรือจะล่องเรือไปเที่ยวที่ตลาดน้ำคลองลัดมะยม	- นั่งเรือชมตลาดน้ำ - สามารถซื้อทัวร์เที่ยวชม 3 ตลาดน้ำได้	แหล่งท่องเที่ยวผสมผสาน
ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองบางหลวง	บ้านศิลปิน เป็นบ้านเก่าของ "ตระกูลรักสำรวจ" ตระกูลช่างทองเก่าแก่ ซึ่งทายาทรุ่นสุดท้ายได้ขายบ้านหลังนี้ให้กับคุณชุมพลอีกพันธา	- เที่ยวชมชุมชนบ้านคลองหลวง - ชมศิลปะต่างๆ จากศิลปินหลายท่าน	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลุ่มน้ำ	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
		นนท์ เพื่อปรับปรุงให้เป็นสถานที่แสดงงานศิลป์ เป็นที่รวมตัวของของ กลุ่มศิลปินที่รัก งานศิลปะ	- ชมการแสดงจากหุ่นละครเล็ก - ทานอาหารจากร้านอาหารในชุมชน - ทำบุญให้อาหารปลา	
ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยา	พิพิธภัณฑ์ศิริราชพิมุขสถาน นำเสนอเรื่องราวที่ทรงคุณค่ายิ่ง ทั้งทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่บริเวณคลองบางกอกน้อยวังหลัง ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี สืบมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นยังแสดงประวัติของศิริราช ประวัติการแพทย์แผนไทย การสร้างทางรถไฟสายใต้และวิถีชุมชนบางกอกน้อย โดยใช้เทคนิคนำเสนออย่างทันสมัย	เดินชมนิทรรศการประวัติศาสตร์ความเป็นมาของศิริราช	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยา	วัดพระพุทธรูปมิ่งมงคลาราม ราชวรวิหาร สร้างมาตั้งแต่ครั้งสมัยอยุธยา เดิมเรียกว่า "วัดโพธาราม" หรือ "วัดโพธิ์" ได้ถูกยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวงในสมัยกรุงธนบุรี เป็นวัดประจำรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยา	วัดวัดยานนาวาวิหาร พระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางปาลิไลยก์ (ป่าเลไลยก์) ซึ่งรัชกาลที่ 3 ทรงสร้างพระราชทาน เป็น 1 ใน 2 วัด ของกรุงเทพมหานครที่มีพระประธานของพระอุโบสถเป็นพระพุทธรูปปางปาลิไลยก์อีกแห่งคืออุโบสถวัดบางขุนเทียนใน ภายในามีภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงพุทธประวัติ และแสดงชีวิตชาวบ้านในสมัยรัชกาลที่ 3 และยังมีหอพระธรรมมณเฑียร	- สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ - ชมภาพจิตรกรรมฝาผนัง	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลุ่มน้ำ	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
		เฉลิมพระเกียรติ เป็นที่เก็บพระไตรปิฎกสมัยรัชกาลที่ 4 หน้าวิหารหลวงเป็นหอรบขังที่เพิ่งสร้างใหม่ เก็บพระขี้เหล็กที่ใหญ่ที่สุดของไทย		
ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยา	วัดอรุณราชวราราม หรือที่นิยมเรียกกันในภาษาพูดว่า วัดแจ้ง เป็นวัดโบราณ สร้างในสมัยอยุธยา ที่ชื่อวัดแจ้ง เพราะ พระเจ้าตากฯ ทำศึกเสร็จ แล้วยกทัพกลับมาเป็นเวลาเช้าพอดี ว่ากันว่าเดิมเรียกว่า วัดมะกอก และกลายเป็นวัดมะกอกนอกในเวลาต่อมา เพราะได้มีการสร้างวัดขึ้นอีกวัดหนึ่งในตำบลเดียวกัน แต่อยู่ในคลองบางกอกใหญ่ ชาวบ้านเรียกวัดที่สร้างใหม่ว่า วัดมะกอกใน (วัดนวลนรดิศ) แล้วจึงเรียกวัดมะกอกซึ่งอยู่ปากคลองบางกอกใหญ่ว่า วัดมะกอกนอก	สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยา	วัดสระเกศ มีจุดเด่นคือ พระบรมบรรพต วัดสระเกศ เป็นวัดโบราณในสมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมชื่อวัดสะแก พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์และขุดคลองรอบพระอาราม แล้วพระราชทานนามใหม่ว่า วัดสระเกศ ซึ่งแปลว่า ขั้วพระเกศา เนื่องจากเคยประทับทำพิธีพระกระยาसन เมื่อเสด็จกรีธาทัพกลับจากกัมพูชามาปราบจลาจลในกรุงธนบุรี และเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติใน พ.ศ. 2325	สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเรียนรู้ประวัติศาสตร์	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ตารางที่ 4-28 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบเอกสารพื้นที่ภาคตะวันออก

ลุ่มน้ำ	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
ลุ่มน้ำบางปะกง	คลองประเวศบุรีรมย์	ตลาดน้ำคลองสวน 100 ปี เป็นการอนุรักษ์วิถีชีวิตของชาวคลองสวน ทั้งชาวไทยจีน ชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม มีวัฒนธรรมผสมผสาน มีสินค้าและของที่ระลึกที่หลากหลาย อาหารพื้นบ้าน การเชื่อมต่อกับจังหวัดสมุทรปราการกับจังหวัดฉะเชิงเทรา และเป็นตลาดเก่าแก่ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5	- เดินชมวิถีชีวิตชาวบ้าน - ล่องเรือชมคลองน้ำประเวศบุรีรมย์ - ล่องเรือไปไหว้พระปิดทอง รอยพระพุทธรูปจำลองที่วัดเทพราช	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชีวิต
ลุ่มน้ำบางปะกง	คลองกลาง	ตลาดบ้านใหม่ร้อยปี เป็นชุมชนเก่าแก่ แห่งหนึ่งของจังหวัดที่มีวิถีชีวิตเดิมที่โดดเด่นที่แตกต่างจากชุมชนอื่นๆ นั่นคือ ความมีเสน่ห์ของอายุสถานที่ที่ยาวนาน บ้านเรือนมีเอกลักษณ์เก่าแก่ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์และละครย้อนยุคของชุมชนชาวจีน	- เดินชมวิถีชีวิตของชาวไทย-จีน - ซื้ออาหาร ทั้งของหวาน ของหวาน และสินค้าอื่น ๆ - ชมบ้านเก่าแก่	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชีวิต
ลุ่มน้ำบางปะกง	คลองนครเนื่องเขต	ตลาดโบราณนครเนื่องเขต เป็นตลาดเก่าแกริมสองฟากฝั่งคลองนครเนื่องเขตที่มีมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ลักษณะเป็นบ้านเรือนไม้ และตลาดของชุมชนไทย-จีน ขนานไปกับริมคลอง	เดินเลือกซื้ออาหาร ทั้งของหวานและของหวานโบราณ ชกสถาปัตยกรรมบ้านเรือนไม้	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชีวิต
ลุ่มน้ำบางปะกง	คลองท่าลาด	อนุสรณ์สถานพระสุญญะเจติยสมเด็จพะเจ้าตากสินมหาราช อนุสรณ์สถานแห่งชัยชนะในการสู้รบกับพม่าบริเวณปากน้ำโจโลก์ทรงใช้เมืองฉะเชิงเทรา เป็นเส้นทางเดินทัพผ่านในการกอบกู้เอกราช	สักการะอนุสรณ์ของสมเด็จพะเจ้าตากสินมหาราช	แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์
ลุ่มน้ำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	วัดโพธิ์บางคล้า มีจุดเด่น คือ หลวงพ่อโตวัดโพธิ์บางคล้า และค้างคาวแม่ไก่บนแสนตัว	- สักการะหลวงพ่โตวัดโพธิ์บางคล้า	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลุ่มน้ำ	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
			- ชมค้างคาวแม่ไก่ นับแสนตัว	
ลุ่มน้ำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	วัดแจ้ง มีพระอุโบสถทั้งดงาม เป็นศิลปะแบบไทยผสมจีน มีรูปปั้นยักษ์ข้างโบสถ์ ไม่ปรากฏว่าสร้างปีใด ชาวบ้านเล่าต่อกันมาว่า ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชยกทัพไปตีเขมร พระองค์เดินทัพมาจนสว่างที่บริเวณนี้ จึงได้สร้างวัดแห่งนี้และขนานนามว่า"วัดแจ้ง"	- ไหว้พระ - ชมพระอุโบสถที่ ดงาม ซึ่งเป็นศิลปะ ไทยผสมจีน	แหล่ง ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม
ลุ่มน้ำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	ศาลหลักเมืองฉะเชิงเทรา เป็นศาลหลักเมืองที่ก่อสร้างขึ้นใหม่ ภายในบริเวณศาลหลักเมืองมีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตั้งอยู่ จะเป็นศิลปะแบบจีน และภายในศาลหลักเมือง มีเสาหลักอีก 2 เสา เสาแรกสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2377 ส่วนเสาที่ สองสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2438 ซึ่งเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมและสักการะได้ทุกวัน	สักการะขอพร เพื่อให้พ้นจากภัย และอันตรายทั้งปวง	แหล่ง ท่องเที่ยวทาง ประวัติศาสตร์
ลุ่มน้ำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ (วัดเมือง) เป็นวัดที่เก่าแก่และสำคัญวัดหนึ่งของจังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้งที่เป็นศาสนาสถานและสถานที่ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองคือสร้างขึ้นพร้อมกับกำแพงเมือง ต่อมาได้ถูกเผาจนกลายเป็นเป็นวัดร้างเมื่อคราวเหตุการณ์กบฏอั้งยี่ แต่ในปัจจุบันนี้ได้ถูกกำหนดให้เป็นวัดประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา	- ไหว้พระ - ชมวัดที่เก่าแก่และ สำคัญของจังหวัด ฉะเชิงเทรา	แหล่ง ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม
ลุ่มน้ำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	เขื่อนทด่น้ำบางปะกง เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนากลุ่มน้ำบางปะกงในพระราชดำริและเพื่อจัดสรร	- ชมทิวทัศน์บริเวณ เขื่อน - กิจกรรมตกปลา หลังสันเขื่อน	แหล่ง ท่องเที่ยวเพื่อ นันทนาการ

ลุ่มน้ำ	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
		น้ำเพื่อรองรับการขยายตัวของตลาด อุตสาหกรรมในภาคตะวันออก เป็นเขื่อนป้องกันน้ำเค็ม ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภค	- ชมแม่น้ำบางปะกง	
ลุ่มน้ำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	จุดชมโลมา เป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามฤดูกาล เพราะหัวใจสำคัญของเส้นทางคือการนั่งเรือไปชมปลาโลมา บริเวณปากอ่าวบางปะกง ซึ่งจะมาปรากฏตัวเห็นเฉพาะเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ เท่านั้นในช่วงเวลา	- ชมโลมา (ตามฤดูกาล) - ล่องเรือรอบเกาะลัด - ล่องเรือชมสองฝั่งแม่น้ำบางปะกง	แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ
ลุ่มน้ำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	สวนปาล์มฟาร์มนก เป็นสถานที่ที่เพราะพันธุ์นกต่างประเทศที่หายาก เช่น นกพันธุ์บู่แอนดโกสต์, สกาเล็ด, กรีนวิง, ไฮยาซิน หรือ นกกระตู่ และภายในท่านยังได้ชมและตื่นตาตื่นใจกับบรรยากาศของต้นปาล์มกว่า 10 สายพันธุ์ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้าเที่ยวชมเพื่อสัมผัสความน่ารักแสนรู้	- ชมสวนนกแก้วที่มีสายพันธุ์นกแก้วมากที่สุด - ปั่นจักรยานหรือนั่งรถกอล์ฟให้เข้าเที่ยวชมสวน	แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ
ลุ่มน้ำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	ตลาดน้ำวัดบางกระเจ็ด เป็นตลาดน้ำเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน และเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดฉะเชิงเทรา อีกทั้งเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวชม ชิม ช้อป สินค้าพื้นถิ่น มีการแสดงศิลปวัฒนธรรม พื้นบ้านให้นักท่องเที่ยวได้รับชม มีพระพิฆเนศปางนอนเสวยสุข เนื้อปูนปั้น องค์สีชมพู ฐานยาว 24 เมตร สูง 16 เมตร ประดิษฐานภายในวัดสมานรัตนาราม	- ไหว้พระพิฆเนศ 3 ปาง - ชมเรือไม้โบราณอายุกว่า 100 ปี - เลือกซื้อพืชผักพื้นบ้านสดๆ ปลูกโดยเกษตรกรในพื้นที่ อาหารคาวหวาน และสินค้าอื่นๆ - ชมการแสดงศิลปะและวัฒนธรรมพื้นบ้าน	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชีวิต

ตารางที่ 4-29 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบเอกสารพื้นที่ภาคเหนือ

ชุมชน	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
ชุมชนบ้านโรงน้ำแข็ง	แม่น้ำสะแกกรัง	- เกาะเทพ - จักรสาน - เรือนแพ - อุต่อเรือโบราณ	- ล่องเรือชมวิถีชีวิต - ทำอาหารในโฮมสเตย์ - เรียนรู้การดำเนินชีวิตเรือนแพ	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ชุมชนหาดเสลา	แม่น้ำปิง	- วัดริมน้ำ - สวนฝั่ปลอด - สารพิษ - สวนดอกมะลิ	- ล่องเรือไหว้พระ - ปลุกและเก็บฝั่ - ร้อยมาลัย	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีเกษตร
ชุมชนปากคลองเกยไชย	แม่น้ำน่าน	- วิถีตาลโตนด - จุดนัดพบยมน่าน - ย้อนรอยละครตั้งเรื่อง กงกรรม - วัดเกยไชยเหนือ	- ล่องเรือชมจุดนัดพบและตลาดชุมชนแสง - เรียนรู้การทำตาลโตนด - สการะพระธาตุ - พิพิธภัณฑ ไอ้ต่างเกยไชย	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีเกษตร

ตารางที่ 4-30 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบเอกสารพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ชุมชน	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
บ้านแก้ง	ลำน้ำมูล	- วัดโนนสำนั (ท่าเรือ) - พระแม่ศรีสระम्म - จังหวัดศรีสะเกษ	- การพายเรือหาปลาตามลำน้ำมูล - ล่องเรือชมวิถีประวัติศาสตร์ - ไหว้พระวัดโนนสำนั (ท่าเรือ) - นั่งสามล้อถีบชมเมือง - ขอพรจากพระแม่ศรีสระम्म	การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
ชุมชนบุงสิบลี	ลำน้ำพรม	- สัมโอแดงภูคัง - เรือแกะสลัก - เสือเอกลักษณ์คนพรม	- นั่งรถอีแต๊กชมสวน - วิถีชาวบ้าน - ลงเรือพายชมวิถีลำน้ำพรม	การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

ตารางที่ 4-31 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบเอกสารพื้นที่ภาคตะวันตก

ชุมชน	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
ชุมชนบ้านแหลม จ.สุพรรณบุรี	แม่น้ำสุพรรณบุรี (แม่น้ำท่าจีน)	- พื้นที่การเกษตร - ภูมิปัญญา - วิถีชีวิตชุมชนกับสายน้ำ - แม่น้ำสุพรรณบุรี	- กิจกรรมเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านผ่านฐานการเรียนรู้ - ล่องเรือชมธรรมชาติ ดูวิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำ	การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติบนพื้นฐานการอนุรักษ์
ชุมชนศาลาдин จ.นครปฐม	คลองมหาสวัสดิ์	- พื้นที่การเกษตร - คลองมหาสวัสดิ์ - วิถีชีวิตริมฝั่งคลอง	- กิจกรรมการล่องเรือชมวิถีชีวิต - กิจกรรมพายเรือเก็บบัว พัดดอกบัว - สาธิตการทำผลิตภัณฑ์จากฟักข้าว - ชมสวนกล้วยไม้ - การนั่งรถอีแต่นชมสวน - การสาธิตการทำข้าวตัง	การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ตารางที่ 4-32 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบเอกสารพื้นที่ภาคใต้

ชุมชน	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
ชุมชนคลองน้อย	คลองน้อย	ดินแดนคลองร้อยสาย แหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชน วิถีชีวิตของชาวบ้านริมคลอง	1. สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน : โรงเรียนสอนลึงก์ อู่ต่อเรือ เขตอนุรักษ์ปลาเสือพ่นน้ำ 2. ทรัพยากรธรรมชาติ : แม่น้ำ ป่าชายเลน 3. ประวัติศาสตร์ : ด่านไทร 7 กระดุก 4. วิถีชีวิตสองฝั่งคลองแบบดั้งเดิม	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
วิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพส้มโอลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	คลองน้อย	ดำเนินการในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน มีจำนวนสมาชิกประมาณ 52 ราย โดยเริ่มเปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในปี 2551 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	1 สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน : สวนส้มโอ แหลมตะลุมพุก เชื้อนอุทกวิภาส ประสิทธิ์ โครงการพัฒนาพื้นที่	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงเกษตร

ชุมชน	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
			ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 2 ทรัพยากรธรรมชาติที่เด่น ๆ : แหยมตะลุมพุก ชายทะเลปากน้ำ 3 วิถีชีวิต วิถีพื้นบ้าน ทำน้ำตาลจาก 4 วัฒนธรรม/ประเพณี : ประเพณีวันสารทเดือนสิบ ประเพณีชักพระ ประเพณีสงกรานต์ 5 ภูมิปัญญาท้องถิ่น : การทำน้ำตาลจากต้นจาก 6 ผลิตภัณฑ์ของชุมชน ได้แก่ ส้มโอทับทิมสยาม น้ำตาลจากต้นจาก 7 บริการในชุมชนที่สามารถนำมาให้บริการแก่นักท่องเที่ยว : - 8 ฐานการเรียนรู้ : การปลูกส้มโอทับทิมสยาม	
หมู่บ้านคีรีวง	ลุ่มน้ำสาขาภาคใต้ฝั่งตะวันออก	ชุมชนเก่าแก่ ยอดเขาหลวงสวนผลไม้ผสม เรียกว่า “สวนสมรม” เช่น มังคุด เงาะทุเรียน สะตอ	1 สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน : กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ภูเขา ลำธาร เทือกเขา 2 ทรัพยากรธรรมชาติที่เด่น ๆ : เทือกเขาหลวง น้ำตก ป่าไม้ ลำธาร	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงเกษตร

ชุมชน	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
			3 ประวัติศาสตร์ : วัดคีรีวง วัดกลาง หรือวัดพิกุลแก้ว วัดใหม่ 4 วิถีชีวิต : วิถีคนพื้นเมืองภาคใต้ ทำสวนผลไม้(สวนสมรม) ทำหัตถกรรมพื้นบ้าน ทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ 5 วัฒนธรรม/ประเพณี : ประเพณีชักพระ ประเพณีตักบาตรหน้าล้อ 6 ภูมิปัญญาท้องถิ่น : ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ ผ้าลายเทียนสีธรรมชาติ 7 ผลิตภัณฑ์ของชุมชน ได้แก่ ผลไม้ เช่น มังคุด เงาะทุเรียน สะตอ ผลิตภัณฑ์จักสานจากกะลามะพร้าว น้ำผลไม้ ทุเรียนกวน ไวน์	
กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านบางใบไม้	ลุ่มน้ำตาปี คลองร้อยสาย	วิถีชีวิตของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ	1 สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน : ตลาดน้ำพระราชวังบางใบไม้ วัดบางใบไม้ สวนลุงสงค์ บ้านโบราณ 200 ปี แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2 ทรัพยากรธรรมชาติเด่น : คลองบางใบไม้ ต้นจาก แม่น้ำตาปี 3 ประวัติความเป็นมาของชุมชนบางใบไม้ ที่เป็น	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ชุมชน	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
			ชุมชนเก่าแก่สมัยกรุงธนบุรี นมัสการพ่อ ท่านข้าวสุกพระคู่บ้านคูเมือง 4 วิถีชีวิตของชาวชนบท การทำกะปิ บ้านโบราณ 200 ปี การทำน้ำมะพร้าวสกัดเย็น น้ำผึ้ง จากน้ำส้มจาก 5 วัฒนธรรม/ประเพณี : หนึ่งตะลุง ประเพณีชักพระ 6 ภูมิปัญญาท้องถิ่น : การทำน้ำส้มจาก การทำน้ำมะพร้าวสกัดเย็น การเย็บใบจากและการลอกใบจาก 7 ผลิตภัณฑ์ของชุมชน ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว เช่น มะพร้าวสกัดเย็น น้ำส้มจาก 8 บริการในชุมชนที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว : นวดแบบไทยใหญ่ 9 ฐานการเรียนรู้ : สวนลุงสงค์ (การสาธิตการทำน้ำมะพร้าวสกัดเย็น) บ้าน 200 ปี แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (การทำน้ำส้มจาก)	
ชุมชนท่าฉาง	ลุ่มน้ำตาปี คลองท่าฉาง	แหลมโพธิ์เป็นสันทรายขนาดใหญ่ มีคลองพุมเรียงไหลผ่านหาดแหลมโพธิ์ เป็นชายทะเล	1 สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน : บ่อน้ำพุร้อน ป่าชายเลน	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเชิงวัฒนธรรม

ชุมชน	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
		ที่น้ำเที่ยวแห่งหนึ่งของตำบลพุมเรียง มีอาหารทะเล โดยเฉพาะหอยขาวที่มีอยู่ที่หาดแหลมโพธิ์ ชุมชนเก่าแก่ แหล่งจอดเรือสินค้า เขาเทพพิทักษ์ สวนผลไม้	ฟาร์มเลี้ยง หอยแครง 2 ทรัพยากรธรรมชาติ ที่เด่น ๆ : ป่าชายเลน บ่อน้ำพุร้อน ทะเล 3 ประวัติศาสตร์ : ทำฉางเคยเป็นเมือง โบราณมาตั้งแต่สมัย ศรีวิชัย 4 วิถีชีวิต : การทำ ประมงพื้นบ้าน การ ลากหอยแครงของ ชาวบ้าน 5 วัฒนธรรม/ ประเพณี : ประเพณี สารทเดือนสิบ ประเพณีชักพระ แข่งเรือยาว ประเพณีจับปีจบ เดือนประเพณีแห่ พระน้ำประจำปี 6 ภูมิปัญญาท้องถิ่น : การทำลูกประคบ สมุนไพร การทำน้ำ มะพร้าวสกัดเย็น 7 ผลิตภัณฑ์ของ ชุมชน ได้แก่ การทำ ลูกประคบสมุนไพร การทำน้ำมะพร้าว สกัดเย็น ขมิ้นชัน 8 บริการในชุมชนที่ สามารถนำมา ให้บริการแก่ นักท่องเที่ยว : - 9 ฐานการเรียนรู้ : การเรียนรู้วิถีประมง พื้นบ้าน การ เพาะเลี้ยงหอยแครง การปลูกป่าชายเลน ธนาคารปู	

ชุมชน	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านยวนสาว	ลุ่มน้ำตาปี คลองร้อยสาย	ยวนสาว มาจากชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งซึ่งมีลักษณะลำต้นตรงสีขาวมีลูกแต่กินไม่ได้ใบคล้ายใบไทร ชาวบ้านเรียกว่าต้นยวน เดิมมีอยู่มากบริเวณริมคลอง พอตกเป็นไม้เนื้ออ่อน ปัจจุบันเหลือเพียงต้นเดียว และคำว่าสาวก็ได้มาจากการเปรียบเทียบลักษณะของลำต้นยวนที่มีสีขาวสวยคล้ายกับผู้หญิง จึงได้เรียกหมู่บ้านนี้ว่า ยวนสาว ในหมู่บ้านมีป่าต้นน้ำที่อุดมสมบูรณ์ มีน้ำตกยวนสาวสูง 15 ชั้น หินพัด ก้อนหินมหัศจรรย์ขนาดใหญ่ราว 10 คนโอบ สูง 6 เมตร ตั้งตระหง่านอยู่บนหน้าผาสูงชัน ฐานมีขนาดกว้างราว 30 ซม. และไม่แนบสนิทกับที่ตั้งสามารถมองทะลุผ่านได้ หินรูปช้างและจุดชมวิวยะเลหมอกที่สวยงาม รวมถึงวิถีชีวิต ประเพณีประจำถิ่น เป็นต้น	1 สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน : ชมหินพัด หินช้าง เชื่อนรัชชประภา 2 ทรัพยากรธรรมชาติที่เด่น ๆ : น้ำตกบ้านยวนสาว ป่าต้นน้ำ ถ้ำหนองไหล 3 ผลิตภัณฑ์ของชุมชน 4 บริการในชุมชนที่สามารถนำมาให้บริการแก่นักท่องเที่ยว : โฮมสเตย์ 5 ฐานการเรียนรู้ : สาธิตการตีผึ้งหลวง	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตบ้านบางโพธิ์	ลุ่มน้ำตาปี คลองร้อยสาย	บ้านบางโพธิ์มีลักษณะเด่นในเรื่องของการท่องเที่ยววิถีชีวิตคนในบาง ธรรมชาติแม่น้ำลำคลอง และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประมงพื้นบ้านและชายฝั่งวิถีชีวิตชนบทริมสายน้ำที่ซ่อนตัวอยู่ใจกลางเมือง เพราะแวดล้อมไปด้วยลำคลองนับร้อยสาย	1 สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน : ล่องแพชมวิถีชีวิตชาวบ้านสองฝั่งคลอง 2 ทรัพยากรธรรมชาติที่เด่น ๆ : ลำคลอง ป่าชายเลน 3 ประวัติศาสตร์ : วิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำ 4 วัฒนธรรม/ประเพณี : วันสารทเดือนสิบ, วันสงกรานต์, ประเพณีชักพระ	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

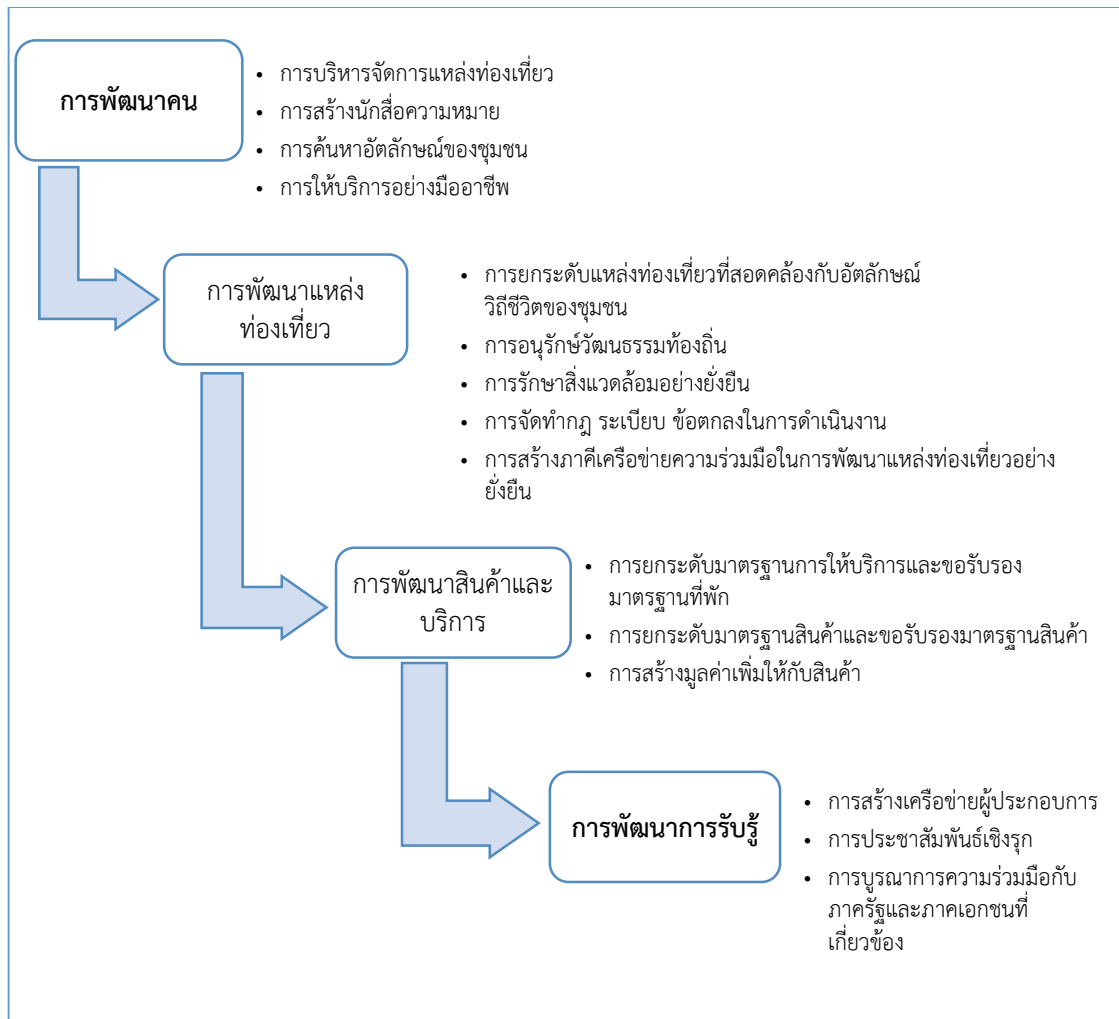
ชุมชน	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
			5 ภูมิปัญญาท้องถิ่น : หัตถกรรมจักสานจากมะพร้าว, การทำใบจาก, การต่อเรือ	
กลุ่มชุมชนลีเล็ด น้ำเตียว เพื่อการอนุรักษ์	ลุ่มน้ำตาปี คลองร้อยสาย	กลุ่มชุมชนลีเล็ดน้ำเตียวเพื่อการอนุรักษ์ ม.5 ต.ลีเล็ด อ.พุนพิน จ.สุราษฎร์ธานี ในสมัยที่มีหัวเมืองไชยาเป็นศูนย์กลางการปกครอง ขึ้นตรงกับกรุงศรีอยุธยา (ก่อนพ.ศ. 2439) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ (ร.5) ทรงเสด็จไปบ้านดอน (ทางเรือ) แล้วเจอกับพายุฝน จึงทรงเสด็จไปตามคลองสายนี้ ทำให้ชาวบ้านเข้าใจว่าเป็นคลองลัด จึงได้ชื่อเรียกชื่อคลองสายนี้ว่า “คลองลัด” ชาวบ้านในคลองลัด ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ข้าว จึงมีชาวจีนล่องเรือมารับซื้อข้าวอยู่เป็นประจำ ชาวจีนจึงเรียกคลองลัด เพี้ยนไปเป็นคลองเล็ด	1 ล่องเรือชมธรรมชาติระบบนิเวศป่าชายเลนและลำคลองต่าง ๆ 2 ประกอบกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านตามวิถีชีวิตท้องถิ่น เช่น ร่วมออกหาปลา ถีบกระดาน จับปู 3 ชมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ลิเกป่า มโนราห์ 4 เยี่ยมชมกลุ่มอาชีพเสริมในชุมชน เช่น กลุ่มใบจาก กลุ่มกะปิ 5 เรียนรู้วิถีวิถีการหึ่งห้อย 6 เข้าพักค้างคืนร่วมกับชุมชนในรูปแบบ Home Stay 7 จัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับโรงเรียน 8 กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การปลูกป่าชายเลน	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4.4 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง

การศึกษาการจัดการท่องเที่ยววิถีคลองจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยววิถีคลอง รวมทั้งการลงพื้นที่สำรวจการจัดการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ต้นแบบ สามารถสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในเบื้องต้น ได้ว่า กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย มีแนวทางดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน
2. การพัฒนาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน
3. การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน ยกกระดับแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนวัฒนธรรม วิถีชีวิต อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งพัฒนาสินค้าและบริการให้ได้รับมาตรฐาน เพื่อสร้างความโดดเด่นและเพิ่มเสน่ห์ให้กับชุมชน
4. การกำหนดแนวทางและสร้างความตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน
5. การพัฒนาระบบและกลไกในการให้บริการนักท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงการเข้าถึงข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้อง ความสะดวกและความปลอดภัย เพื่อให้เกิดความประทับใจกับผู้ที่มาเยือน

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง จึงต้องเริ่มจากการพัฒนาคน เพราะจะเป็นกลไกในการบริหารจัดการทั้งหมด จากนั้นจึงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการพัฒนาสินค้าและบริการเพื่อเชื่อมโยงมาตรฐานในด้านต่างๆ สิ่งที่สำคัญคือการพัฒนาการรับรู้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ การสร้างการรับรู้ก่อนการเดินทาง และการสร้างการรับรู้หลังการเดินทาง หมายถึง การทำการตลาดและประชาสัมพันธ์ให้ได้รับรู้ และการสร้างความประทับใจจากการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และสื่อสารต่อในเชิงบวกหลังจากกลับหรือระหว่างท่องเที่ยวอยู่ สามารถแสดงได้ดังภาพ

ภาพที่ 4 - 29 แสดงแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง

แนวทางในการยกระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง

1) การยกระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองจาก ระดับ C เป็น ระดับ B

1.1) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร ห้องน้ำ ที่จอดรถ ที่นั่งพักผ่อน

1.2) ค้นหาผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนโดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

1.3) จัดทำศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประเพณีที่สำคัญ วิถีชีวิตคนในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว

1.4) ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบชุมชน ให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์

1.5) กำหนดแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

1.6) สร้างนักสื่อความหมายภายในชุมชน

1.7) สร้างรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมและกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกัน

2) การยกระดับศักยภาพจาก ระดับ B เป็น ระดับ A

2.1) ยกระดับมาตรฐานสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ได้รับการรับรองมาตรฐาน เช่น Q อย. มผช. ฮาลาล GMP HACCP CODEX

2.2) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสร้างกิจกรรม ณ จุดท่องเที่ยวต่างๆ พร้อมเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยววิถีคลอง

2.3) การบริหารจัดการขยะและการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

2.4) พัฒนาระบบการให้บริการนักท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัย

บทที่ 5

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

แผนงานวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาดังต่อไปนี้ 1) เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง 2) เพื่อวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง 3) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง และ 4) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method) ดำเนินการศึกษาโดยการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง จากนั้นดำเนินการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้หลักการท่องเที่ยววิถีคลองตามแนวคิดองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ร่วมกับแนวคิดองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว จากนั้นดำเนินการประเมินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยววิถีคลอง และจัดทำฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีคลอง พร้อมทั้งเก็บข้อมูลศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองจากนักท่องเที่ยว เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง ซึ่งในส่วนผลการศึกษาสามารถสรุปรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 สรุปผลการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง

ทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทยในแต่ละภูมิภาคมีความแตกต่างกัน เนื่องจากความแตกต่างของสภาพทางภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม สภาพอากาศ ส่งผลถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนในแต่ละลุ่มน้ำที่มีความแตกต่างกันเนื่องมาจากการปรับตัวให้เหมาะสมกับพื้นที่ที่อาศัยอยู่ ประการที่ 1 การสร้างวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองนำไปสู่การยกระดับสู่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประการที่ 2 การประกอบอาชีพเฉพาะถิ่นหรืออาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษที่เป็นเอกลักษณ์ถูกนำมายกระดับสู่การท่องเที่ยววิถีคลอง ประการที่ 3 คือ การมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม และประการที่ 4 คือ ความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่บูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สร้างความเชื่อมโยงของวัฒนธรรม ประเพณี อาชีพดั้งเดิมที่มีเอกลักษณ์ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และสายน้ำ ก่อเกิดเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจและนำไปสู่การพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย

1) ภาคกลาง

ลักษณะของพื้นที่ลุ่มน้ำในภาคกลางส่วนมากเป็นที่ราบลุ่ม ชุมชนริมน้ำมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีเอกลักษณ์ ส่วนใหญ่ใช้แม่น้ำในการทำการเกษตร สิ่งที่น่าสนใจในพื้นที่ภาคกลาง คือ อารยธรรมประวัติศาสตร์ โบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีอยู่จำนวนมาก กอปรกับมีสายน้ำสวยงามทอดยาวไปตลอดพื้นที่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงมีความเชื่อมโยงกันอย่างลงตัว และอีกนัยหนึ่งพื้นที่ภาคกลางส่วนใหญ่เป็นสังคมเมืองการท่องเที่ยวตลาดน้ำก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถจะพัฒนาต่อยอดได้

2) ภาคตะวันออก

ลักษณะของพื้นที่ลุ่มน้ำในตะวันออกมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับภาคกลาง ชุมชนริมน้ำมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีเอกลักษณ์ ส่วนใหญ่ใช้แม่น้ำในการทำการเกษตร มีอารยธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีอยู่จำนวนมาก ซึ่งบางพื้นที่จะเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยกับเพื่อนบ้าน ทำให้พื้นที่ภาคตะวันออกมีเสน่ห์ของการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น กอปรกับมีสายน้ำสวยงามทอดยาวไปตลอดพื้นที่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงมีความเชื่อมโยงกันอย่างลงตัว

3) ภาคเหนือ

จากข้อมูลลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ภาคเหนือ กรอบกับการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และชาวบ้านในพื้นที่ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการลำคลองเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภาคเหนือ พบว่า ลักษณะทางกายภาพของภาคเหนือ ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสูง และมีป่าไม้ปกคลุมส่งผลให้เกิดเป็นต้นน้ำที่ไหลรวมกันเป็นแม่น้ำหลายสาย เช่น แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง เป็นต้น ซึ่งแม่น้ำเหล่านั้นมีผลต่อระดับน้ำในลุ่มน้ำในพื้นที่ อีกทั้งยังก่อให้เกิดเส้นทางทางมากมาย ในรูปแบบคุ คลอง ห้วย หนอง แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อมองถึงประโยชน์หลักในการใช้เส้นทางน้ำเหล่านั้นส่วนใหญ่เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้า ไม่ได้เป็นที่อยู่อาศัย หรือแหล่งท่องเที่ยวมากนัก เนื่องจากกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยว เนื่องจากไหลมาจากเทือกเขาสูง ดังนั้นจึงวิเคราะห์ได้ว่าลำคลองที่มีศักยภาพที่สามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวให้มีความสอดคล้องกับ แนวคิดการยกระดับการท่องเที่ยววิถีคลองเชิงวัฒนธรรมโดยส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ตอนล่างของภาคเหนือ

วัฒนธรรมประเพณีในชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ ร้อยละ 99 นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งนับถือ ศาสนาพุทธ มาตั้งแต่อดีต ตั้งเริ่มก่อตั้งชุมชน ก็เริ่มมีการสร้างวัดขึ้นมาในพื้นที่และบริเวณ ใกล้เคียงเช่น วิหารเก่าวัดพิชัยปุณาราม เป็นโบราณสถานที่เก่าแก่ที่สุดในพื้นที่นี้ สร้างในสมัย อยุธยา ประมาณ พ.ศ. 2301 ซึ่งเป็นแหล่งศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในย่านนี้มาตั้งแต่อดีต จึงทำให้มีการสืบทอดพุทธศาสนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันและประเพณีที่สำคัญคืองานแห่เจ้าของชาวจีนในจังหวัดอุทัยธานี และในพื้นที่ ศึกษานี้มีศาลเจ้าที่สำคัญคือ เจ้าพ่อกวนอู และเจ้าพ่อหลักเมืองมุงเถ่ากง โดยที่การแห่เจ้าใน จังหวัดอุทัยธานี จะมีการแห่เจ้าแต่ละองค์ไม่เหมือนกัน บางองค์ 5 ปี หรือไม่ก็ 10 ปี ในวันที่แห่ ศาลเจ้าลูกหลานชาวจีนที่อาศัยในจังหวัดอุทัยธานี จะตกแต่งบ้านเรือนให้สวยงาม แต่งกายแบบ จีน มีการเดินขบวนเพื่ออัญเชิญศาลเจ้า รอบ ๆ เมือง และมีการเชิดสิงโตพร้อมมีการแสดงอุปรากร จีนมากมาย เป็นที่สนุกสนานของชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยเป็นอย่างมาก วัฒนธรรมและประเพณี ของชุมชนชาวแพ คนอยู่แพไม่มีพิธีขอมาที่ระบูนเวลาและสิ่งใดชัดเจนเกี่ยวกับแม่น้ำ แต่จะทำและพร้อมใจทำกันในช่วงลอยกระทง การสร้างแพใหม่ต้องมีพิธีทำเสาเอกและพิธีทำแพใหม่ ส่วนกิจวัตรประจำวันในทางศาสนา ในช่วงเช้าตรู่ทุกวันจะใส่บาตร พระสงฆ์จะมาบิณฑบาตเองทุกวัน ไม่ต้องนิมนต์” ชาวแพในด้านวัฒนธรรมประเพณี มีสิ่งที่น่าสนใจอยู่หลายประการ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การแห่เทียนจำนำพรรษา ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีการแข่งขันเรือยาว เป็นต้น

4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากข้อมูลลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรอบกับการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และชาวบ้านในพื้นที่ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการลำคลองเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ลำคลองที่มีศักยภาพที่สามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวให้มีความสอดคล้องกับ แนวคิดการยกระดับการท่องเที่ยววิถีคลองเชิงประวัติศาสตร์

5) ภาคตะวันตก

ภาคตะวันตกเป็นบริเวณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อันเก่าแก่ยาวนาน เช่น ราชบุรี ซึ่งในสมัยโบราณเคยเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญของไทย ส่วนด้านศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นเพชรบุรี เพราะมีความโดดเด่นเรื่องงานจิตรกรรมฝาผนังอันเลื่องชื่อ และเป็นแหล่งช่างฝีมือตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ด้วยความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่ผสมผสานกันของคนในภูมิภาคนี้ อาทิ มอญ ไทยใหญ่ ไทดำ (โซ่ง) กะเหรี่ยง ละว้า พม่า ลาวพวน ญวน กวย (ส่วย) ฯลฯ ซึ่งยังคงสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชาติพันธุ์มาจวบจนปัจจุบัน จึงทำให้ประเพณีและการละเล่นพื้นเมืองต่าง ๆ ยังคงพบเห็นได้ในหลายพื้นที่ ได้แก่ ประเพณีวัวลาน ละครชาตรี เพลงปรบไก่ ประเพณีเรือองค์ ประเพณีสารทข้าวหลาม ประเพณีลอยกระทงสาย และประเพณีแห่ล่่างลอง หรือการบวชนาคของชาวแม่สอด เป็นต้น

ไม่เพียงแต่ประเพณีท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เท่านั้น สถานที่ท่องเที่ยวในภาคตะวันตกยังมีความโดดเด่นไม่แพ้กัน ซึ่งถือเป็นเสน่ห์ดึงดูดใจให้ชาวไทยและชาวต่างชาตินิยมเดินทางมาท่องเที่ยว ไม่ขาดสาย ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีทั้ง ทะเล ถ้ำ น้ำตก ภูเขา และอุทยานแห่งชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ พระราชวัง อนุสรณ์สถาน รวมไปถึงแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา และศิลปวัฒนธรรม เหล่านี้เองที่ทำให้ภาคตะวันตกกลายเป็นดินแดนที่เต็มไปด้วยร่องรอยทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตอันทรงคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ให้ดำรงอยู่สืบไป

ทั้งนี้ลุ่มน้ำที่มีความโดดเด่นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว คือ ลุ่มน้ำท่าจีน ซึ่งไหลผ่านจังหวัดต่าง ๆ เชื่อมโยงทั้งในภาคตะวันตกและภาคกลางฝั่งตะวันตก เมื่อพิจารณาพื้นที่ที่สามารถต่อยอดพัฒนาการท่องเที่ยวได้ ทั้งอัตลักษณ์ทางธรรมชาติและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม พบว่า พื้นที่บริเวณลุ่มน้ำยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ และในแง่ประวัติศาสตร์พบว่า มีเส้นทางแม่น้ำที่มีประวัติศาสตร์เรื่องราวที่สำคัญและยังคงมีการใช้คลองเพื่อการสัญจร หรือเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวได้ คือ พื้นที่บ้านแหลม อ.บางปลาหมอ จ.สุพรรณบุรี ที่สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และชุมชนบ้านศาลาดิน คลองมหาสวัสดิ์ จ.นครปฐม ที่สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้

6) ภาคใต้

พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทางทิศตะวันตกมีเทือกเขาบรรทัดเป็นสันปันน้ำ ทอดตัวยาวในแนวเหนือ-ใต้ ทางทิศใต้เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาสันกาลาคีรี เทือกเขาทั้งสองปกคลุมด้วยป่าไม้ และเป็นแหล่งต้นน้ำ ถัดจากพื้นที่ภูเขาลงมาจะเป็นที่ราบสลับเนินเขาเตี้ย ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกยางพารา สวนผลไม้ ถัดลงมาเป็นที่ราบขนาดใหญ่ล้อมรอบด้วยทะเลสาบส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นาข้าว ทาง

ตอนเหนือของทะเลสาบเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำขนาดใหญ่เรียกว่า "พรุควนเคร็ง" ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 137 ตารางกิโลเมตร (รวมทะเลน้อย) ด้านตะวันออกเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลติดต่อกับอ่าวไทย ซึ่งเป็นสถานที่ลุ่มแม่น้ำที่น่าสนใจในการท่องเที่ยว ทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งกักเก็บน้ำและระบายน้ำตามธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์พิเศษ คือ มีระบบนิเวศ 3 น้ำ ที่มีการผสมผสานทั้งน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม ทะเลน้อยซึ่งอยู่ทางเหนือสุดเป็นน้ำจืด ถัดลงมาคือ ทะเลสาบตอนบน ส่วนใหญ่ของรอบปีจะเป็นน้ำจืด ทะเลสาบตอนกลางมีความเค็มของน้ำเปลี่ยนแปลงระหว่างน้ำจืดและน้ำกร่อยขึ้นกับฤดูกาล ทางใต้สุดคือทะเลสาบตอนล่าง ซึ่งเป็นน้ำกร่อยและน้ำเค็ม โดยทะเลสาบตอนล่างเชื่อมกับอ่าวไทย ทำให้ความเค็มของน้ำในทะเลสาบเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล

พื้นที่รอบน้ำทะเลสาบ เป็นดินแดนที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มายาวนานไม่น้อย 6,000 ปี มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ วิถีชีวิตของผู้คน และงานกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ พัทลุงทั้งจังหวัด ประกอบด้วย อำเภอเมืองพัทลุง ปากพะยูน ป่าบอน บางแก้ว เขาชัยสน ตะโหมด กงหรา ควนขนุน ศรีบรรพต ป่าพะยอม และศรีนครินทร์ จังหวัดสงขลา 12 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสงขลา หาดใหญ่ สะเดา นาหม่อม คลองหอยโข่ง รัตภูมิ บางกล่ำ ควนเนียง สิงหนคร สทิงพระ กระแสสินธุ์ และระโนด และจังหวัดนครศรีธรรมราช 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอชะอวด และหัวไทร (ชัยรัตน์ จุลปาโล, 2557)

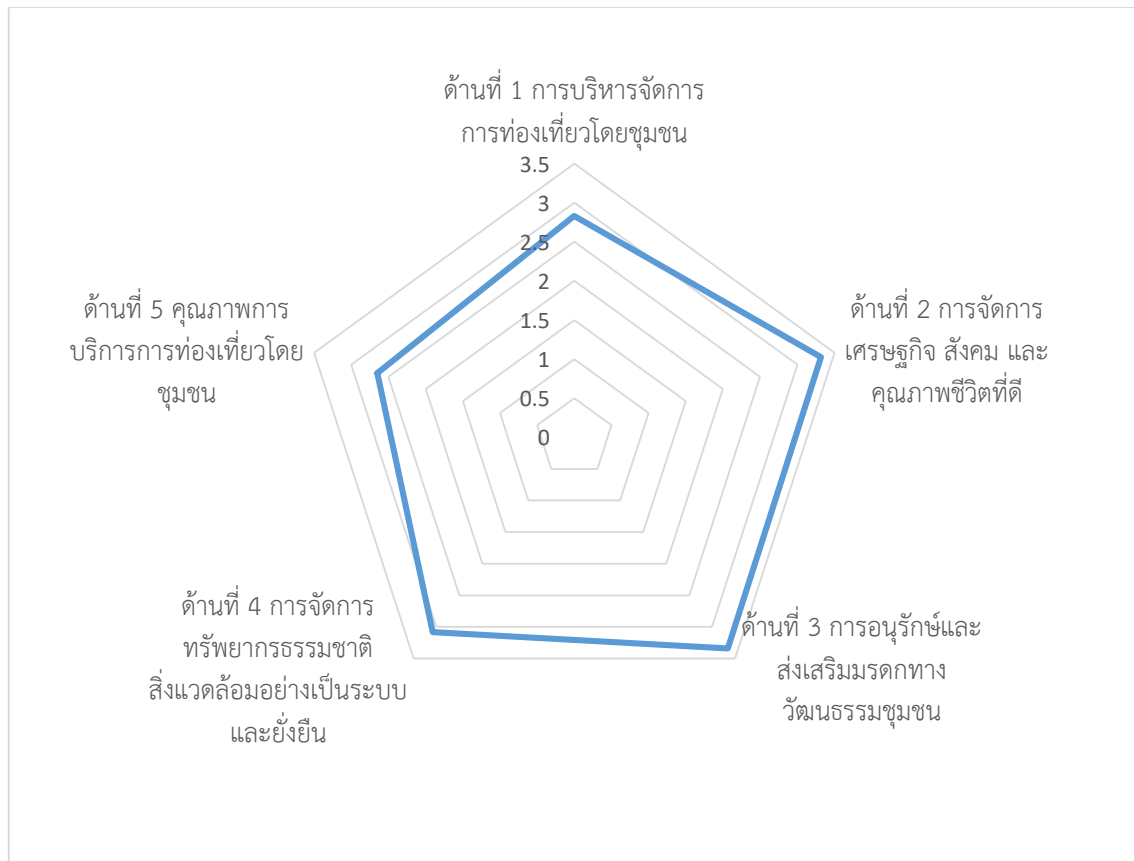
5.1.2 สรุปผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง

ผลการประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับดี (A) มีจำนวน 47 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18.65 ซึ่งเป็นจำนวนค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับต่ำ (C) มีจำนวน 121 แห่ง ที่คิดเป็นร้อยละ 48.01 ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับพอใช้ก็มีจำนวน 84 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.33

ตารางที่ 5-1 จำนวนแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทยตามกลุ่มศักยภาพ

พื้นที่	จำนวนแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย ตามกลุ่มศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว			รวม
	ระดับ A	ระดับ B	ระดับ C	
ภาคกลาง	10	26	40	76
ภาคตะวันออก	7	13	18	38
ภาคเหนือ	7	10	2	19
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	4	5	8	17
ภาคตะวันตก	7	20	42	69
ภาคใต้	12	10	11	33
รวม	47	84	121	252

สรุปผลสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย ตามเกณฑ์ประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยทำการคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวตัวแทนในแต่ละภูมิภาค จำนวน 14 แห่ง มีผลประเมิน ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 5-1 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยววิถีคลอง ตามเกณฑ์ประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

5.1.3 สรุปผลการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง

จากผลการสำรวจ ประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลอง ซึ่งพบว่ามีข้อมูลที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ เช่น การกำหนดนโยบายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไปในอนาคตของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา หรือ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) รวมถึงการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนสร้างความสะดวกในการเดินทางไปท่องเที่ยวสถานที่ต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว จึงได้จัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย 3 ฐานข้อมูล ดังนี้

- 1) ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS)
- 2) ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบแผนที่ Google Map
- 3) ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในระบบเอกสาร

5.1.4 สรุปผลการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยววิถีคลอง

ผลการศึกษาการจัดการท่องเที่ยววิถีคลองจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยววิถีคลอง รวมทั้งการลงพื้นที่สำรวจการจัดการท่องเที่ยววิถีคลอง สามารถสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยววิถีคลองในเบื้องต้น ได้ว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยววิถีคลองต้องเริ่มจากการพัฒนาคน เพราะจะเป็นกลไกในการบริหารจัดการทั้งหมด จากนั้นจึงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและ

การพัฒนาสินค้าและบริการเพื่อเชื่อมโยงมาตรฐานในด้านต่างๆ สิ่งที่สำคัญคือการพัฒนาการรับรู้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ การสร้างการรับรู้ก่อนการเดินทาง และการสร้างการรับรู้หลังการเดินทาง หมายถึง การทำการตลาดและประชาสัมพันธ์ให้ได้รับรู้ และการสร้างความประทับใจจากการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และสื่อสารต่อในเชิงบวกหลังจากกลับหรือระหว่างท่องเที่ยวอยู่

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง ต้องเริ่มจากการพัฒนาคน เพราะจะเป็นกลไกในการบริหารจัดการทั้งหมด จากนั้นพัฒนาแหล่งและบริการเพื่อเชื่อมโยงมาตรฐานในด้านต่าง ๆ สิ่งที่สำคัญคือการพัฒนาการรับรู้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ การสร้างการรับรู้ก่อนการเดินทาง และการสร้างการรับรู้หลังการเดินทาง หมายถึง การทำการตลาดและประชาสัมพันธ์ให้ได้รับรู้ และการสร้างความประทับใจจากการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และสื่อสารต่อในเชิงบวกหลังจากกลับหรือระหว่างท่องเที่ยวอยู่จากการศึกษาการจัดการท่องเที่ยววิถีคลอง จากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยววิถีคลอง อีกทั้งจากการลงพื้นที่สำรวจการจัดการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ต้นแบบคลองราชดำเนิน สามารถสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองเบื้องต้น ได้ว่ากระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาความพร้อมของพื้นที่ การศึกษาความพร้อมของพื้นที่ต้องดำเนินการศึกษาให้ครอบคลุมหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนในพื้นที่ เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันเชิงบูรณาการให้เกิดกระบวนการอนุรักษ์ พื้นฟู และสร้างมูลค่าเพิ่ม ให้กับสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรวัฒนธรรม

2. สร้างความรู้ความเข้าใจการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลอง เน้นการจัดการองค์ความรู้หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนในพื้นที่ ประเด็นการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร การจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เหมาะสม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยในส่วนของสร้างความรู้ความเข้าใจใช้กระบวนการจัดการความรู้

3. พัฒนากลไกการบริหารจัดการ โดนเริ่มจากการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมรับผลประโยชน์ อีกทั้งยังต้องดำเนินการเชิงบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ชุมชนในชุมชน รวมถึงผู้ประกอบการอย่างต่อเนื่อง โดยโครงสร้างหน้าที่การดำเนินงานภายใต้ความถนัดของแต่ละบุคคล

4. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสินค้าชุมชน คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของพื้นที่ และสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายที่พื้นที่ได้ร่วมกับกำหนดไว้ อีกทั้งเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสินค้าการท่องเที่ยววิถีคลอง ให้เป็นไปตามมาตรฐานในแต่ละด้าน

- 1) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว
- 2) การสร้างนักสื่อความหมาย
- 3) การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน
- 4) การให้บริการอย่างมืออาชีพ

5. ตรวจสอบและแก้ปัญหาการดำเนินงาน นำข้อมูลมาจากความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการประเมินตนเอง วิเคราะห์แนวทางการแก้ไขเพื่อไม่ให้เกิดขึ้นอีก

6. ยกระดับการจัดการท่องเที่ยววิถีคลอง เป็นการพัฒนาการจัดการ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชน และการบริการทางด้านการท่องเที่ยววิถีคลอง โดยให้ความสำคัญกับความสะอาดและความปลอดภัย ภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับของชุมชน

- 1) การยกระดับแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีชีวิตของชุมชน
- 2) การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
- 3) การรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
- 4) การจัดทำกฎ ระเบียบ ข้อตกลงในการดำเนินงาน
- 5) การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 6) สร้างความรู้ความเข้าใจและพัฒนากลไกในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีความอุดมสมบูรณ์
- 7) การยกระดับมาตรฐานการให้บริการและขอรับรองมาตรฐานที่พัก
- 8) การยกระดับมาตรฐานสินค้าและขอรับรองมาตรฐานสินค้า
- 9) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า

7. การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยววิถีคลอง เป็นการสร้างความร่วมมือในระบบเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งการท่องเที่ยววิถีคลอง และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดำเนินงานการท่องเที่ยววิถีคลอง

- 1) การสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ
- 2) การประชาสัมพันธ์เชิงรุก
- 3) การบูรณาการความร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

8. ระบบการตลาดและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววิถีคลอง เป็นการสร้างการรับรู้เพื่อการเผยแพร่ข้อมูลให้เกิดความต้องการเดินทางเข้ามาสัมผัสและเรียนรู้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมตลอดจนสิ่งแวดล้อม

5.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของประเทศไทย

5.3.1 แนวทางการยกระดับสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองกลุ่มศักยภาพระดับ C

1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จัดให้มีจุดบริการนักท่องเที่ยว ป้ายประชาสัมพันธ์ข้อมูลสถานที่ ความเป็นมาของสถานที่ เอกลักษณ์ วัฒนธรรมของชุมชน กิจกรรมและการให้บริการที่มีในสถานที่ท่องเที่ยว

2) การบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น ร้านค้าของที่ระลึก ที่พัก ห้องน้ำสาธารณะ ร้านอาหาร เป็นต้น

3) การปรับปรุงภูมิทัศน์สถานที่ท่องเที่ยวให้มีความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน สร้างความน่าสนใจในการท่องเที่ยว

4) การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

5) การประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้นักท่องเที่ยวรู้จักและเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น รวมถึงการเดินทางเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว

5.3.2 แนวทางการยกระดับสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองกลุ่มศักยภาพระดับ B

- 1) การพัฒนาระบบการให้บริการนักท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้
- 2) สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีคลองที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน สร้างมูลค่าทางวัฒนธรรมให้สถานที่ท่องเที่ยว
- 3) การประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้นักท่องเที่ยวรู้จักและเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น รวมถึงการเดินทางเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว กรณีที่มีรถโดยสารสาธารณะเข้าถึงสถานที่ได้ ควรระบุช่วงเวลาการเดินทางสถานที่หยุด รับ-ส่ง ผู้โดยสาร

5.3.3 แนวทางการยกระดับสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองกลุ่มศักยภาพระดับ A

- 1) การพัฒนาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้รับการรับรองมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับ เพื่อสร้างความมั่นใจและแรงจูงใจในการเลือกซื้อ
- 2) การพัฒนามาตรฐานการให้บริการต่างๆ เช่น ที่พัก ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว สถานที่จอดรถ เป็นต้น เพื่อสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว
- 3) การเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวใกล้เคียง เพื่อสร้างทางเลือกและแนวทางในการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

จากผลสรุปงานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกับแผนแม่บทยุทธศาสตร์ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (5) ประเด็นการท่องเที่ยว และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (19) ประเด็นการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ โดยเฉพาะเป็นข้อมูลในระยะแรกที่สามารถนำผลงานวิจัยไปประกอบกับแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวทั้ง 6 แผน ได้ดังนี้ 1) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม 2) การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ 3) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย 4) การท่องเที่ยวสำราญทางน้ำ 5) การท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค 6) การพัฒนาระบบนิเวศการท่องเที่ยว เพื่อวางฐานรากด้านการท่องเที่ยวที่เน้นมาตรฐานและคุณภาพระดับสากล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นด้านการความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว และไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ รวมถึงการกระจายรายได้ในมิติของพื้นที่

- 1) กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการบุคลากรด้านการท่องเที่ยววิถีคลอง โดยเฉพาะประเด็นการจัดการสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการท่องเที่ยว ซึ่งควรกำหนดนโยบายให้ครอบคลุมการยกระดับความรู้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึกเพื่อใช้รองรับการท่องเที่ยววิถีคลอง และส่งเสริมให้บุคลากรด้านการท่องเที่ยววิถีคลองใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
- 2) กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง เพื่อยกระดับแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับชาติ เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นสองฝั่งคลอง

3) กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการบริการและผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างมาตรฐานบริการ โดยการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก สร้างมาตรฐานความปลอดภัยให้กับของฝากของที่ระลึก ภายใต้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

4) กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างกลไกและยกระดับความรู้ในการดำเนินการตลาดและการประชาสัมพันธ์ โดยการส่งเสริมให้บุคลากรด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อดำเนินการตลาดการท่องเที่ยววิถีคลอง

5.4.2 ข้อเสนอแนะในเชิงพื้นที่

จากผลสรุปงานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในเชิงพื้นที่ในเรื่องการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการบนฐานของทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ของชุมชน รวมถึงมีการพัฒนาปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เพื่อนำมาพัฒนาต่อยอดสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว เสริมสร้างศักยภาพผู้ประกอบการในชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนเกิดความยั่งยืนบนฐานของท้องถิ่นและสามารถยกระดับขีดความสามารถสู่การแข่งขันของประเทศ ทั้งนี้การพัฒนาต้องคำนึงถึงมีส่วนร่วมของชุมชนและการคงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของชุมชนในแต่ละพื้นที่

1) สร้างความรู้ ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดการความรู้ เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพการณ์ เพื่อมุ่งเน้นให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะคนในชุมชนและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีความเข้าใจในการบริหารจัดการการท่องเที่ยววิถีคลอง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของการท่องเที่ยววิถีคลอง เพราะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว

2) การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการวางแผน สร้างกลไกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและฟื้นฟูวัฒนธรรมที่มีความเด่นเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อใช้ในการส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน

3) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพื้นที่คลอง การยกระดับการท่องเที่ยววิถีคลอง ด้วยการสร้างมาตรฐานการบริการ และการสร้างผลิตภัณฑ์ให้สะท้อนถึงอัตลักษณ์พื้นที่ จนเป็นที่น่าสนใจจากนักท่องเที่ยว

4) พัฒนาระบบการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกเป็นการสร้างระบบตลาดและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววิถีคลอง โดยสอดแทรกแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

5) การสร้างเครือข่าย ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อการทำงาน ซึ่งมาจากความร่วมมือภายในชุมชน และการร่วมมือภายนอกในระดับชุมชนด้วยกันเอง ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค จนกระทั่งถึงระดับประเทศหรือระดับโลก แล้วแต่ศักยภาพ

6) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควรคำนึงถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนในพื้นที่ และศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเดิม ความเป็นมาที่สามารถยกระดับสู่เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ ความสามารถในการสร้างกิจกรรมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเลือกมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว หากมีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการพัฒนา อาจไม่อยู่ในวิสัยที่จะพัฒนาศักยภาพสู่ระดับที่สูงขึ้นได้

5.4.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาขยายพื้นที่กลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพระดับ B ยกระดับศักยภาพไปสู่ระดับ A ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองเพื่อเปรียบเทียบจุดอ่อนและจุดแข็งในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนตามบริบทของพื้นที่
- 2) ควรมีการยกระดับคุณภาพการให้บริการและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานสากล
- 3) ยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดและภูมิภาคสู่เมืองมรดกโลก
- 4) ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศร่วมกันให้สอดคล้องกับบริบทและทิศทางของตลาดยุคใหม่
- 5) ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิต นักวิจัยควรศึกษากลไกในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยการใช้การท่องเที่ยววิถีคลองเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสร้างมูลค่าเพิ่มทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในชุมชน
- 6) ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน นักวิจัยควรสร้างแนวทางการฟื้นฟูและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน รวมถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมในลำน้ำ
- 7) การศึกษารูปแบบการส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและภาพลักษณ์

บรรณานุกรม

- กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และ จิตติชัย รุจนกนกนาฏ (2554ก). โครงการผลกระทบของการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้าตามข้อตกลงประชาคมอาเซียนที่มีต่อการขนส่งสินค้าข้ามแดน และการค้าผ่านแดน. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- _____ (2554ข). การท่องเที่ยวใน 4 รัฐ (กลันตัน เปรัก เคดาห์ และเปอร์ลิส) ประเทศมาเลเซีย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์. (2561). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี ปีที่ : 12 ฉบับที่ : 28 เลขหน้า : 163-176 ปีพ.ศ. : 2561.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2552). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ พฤษภาคม 2562, 10. จาก: http://www.tica.or.th/images/plan_tourism2555-2559.pdf
- กระทรวงมหาดไทย. (2551). มาตรการการส่งเสริมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2555). แผนพัฒนาบริการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการเปิดเสรี บริการท่องเที่ยว ประจำปี พ.ศ. 2555-2560. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ พฤษภาคม 2562, 10. จาก : [http://203.131.220.141/msi/wp-content/uploads/ Tourism-and-Travel-](http://203.131.220.141/msi/wp-content/uploads/Tourism-and-Travel-)
- ชลาวล วรรณทอง และคณะ (2558). การจัดการแหล่งท่องเที่ยว ของจังหวัดบุรีรัมย์ด้วยเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ. วารสารร่มยสาร ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 หน้า 175-189
- ดนุวัศ สุวรรณวงศ์ และภัทรพงษ์ เกริกสกุล. 2559. การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) กับการเชื่อมต่อพื้นที่
- นราวดี บัวขวัญ และคณะ (2559). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) และ 4 รัฐ (กลันตัน เปรัก เคดาห์ และเปอร์ลิส) ประเทศมาเลเซีย. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- ปรัชญากรณ์ ไชยคช และคณะ (2559). โครงการเปรียบเทียบมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) และ 4 รัฐ (กลันตัน เปรัก เคดาห์ และเปอร์ลิส) ประเทศมาเลเซีย. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

- พิกุลแก้ว สุขขำ. (2558). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการการบริหารจัดการตลาดน้ำแบบดั้งเดิมและตลาดน้ำแบบจำลอง. วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. วารสาร ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2558.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2561). ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580). เล่มที่ 135 ตอนที่ 82 ก, 13 ตุลาคม 2561
- วิภาวี พลรัตน์ (2551) การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางน้ำ:กรณีศึกษา ย้อนรอยเส้นทางประวัติศาสตร์วัดตราขานี่กรุงธนบุรี ปริญญาโท วท.ม.(การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิณา เอี่ยมประไพ (2550). วิถีชีวิตชุมชนคลองบางกอกน้อย รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพฯ
- สุธี เสริฐศรี (2557). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโค่น อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
- ศิริวรรณ มนอัคระผดุง (2557) การจัด ตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเพื่อรองรับเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. บทความวิชาการ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. 4(19), 1 – 40. สงขลา.
- สภาพัฒน์แห่งชาติ (2558) วาระปฏิรูป 10 แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจพื้นที่ร่วมชายแดน. กรุงเทพฯ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (2559) คู่มือการลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ เข้าถึงใน www.boi.go.th
- สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน (ตุลาคม 2557). โครงการจัดทำข้อมูลลุ่มน้ำภายใต้แผนพัฒนาการชลประทาน.
- สุระพันธ์ จุลสุวรรณ (2557) แนวทางการพัฒนาด่านชายแดนสะเดา. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสำรวจองค์ประกอบและศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย

แบบสำรวจองค์ประกอบและศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทยฉบับนี้ ใช้เพื่อจัดเก็บข้อมูลรวบรวมข้อมูลสถานการณ์การท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย ประกอบการวิจัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย (สกว.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทยทั้งนี้ หากข้อมูลที่ได้รับจากแบบสำรวจนี้เป็นข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงและครบถ้วนสมบูรณ์จะช่วยให้งานวิจัยดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการให้ข้อมูลดังกล่าว โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลที่ได้อั้เป็นความลับและจะนำไปใช้เพื่อประกอบการศึกษาวิจัยในภาพรวมเท่านั้น

ชื่อชุมชน/คลอง.....
 สถานที่ตั้ง.....
 ผู้บันทึก (ชื่อ/สกุล).....โทรศัพท์.....
 Email:
 วัน/เดือน/ปี (การบันทึกข้อมูล).....

ตอนที่ ๑ การสำรวจองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย

๑. สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่มีอะไรบ้าง และมีการบริหารจัดการอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๒. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) เป็นอย่างไร และมีปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

๓. การให้บริการที่พัก (Accommodation) เป็นอย่างไร และมีการบริหารจัดการอย่างไร

๔. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) เป็นอย่างไร และมีการบริหารจัดการอย่างไร

๕. กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) เป็นอย่างไร มีสอดคล้องกับอัตลักษณ์และบริบทของพื้นที่หรือไม่ และมีการบริหารจัดการอย่างไร

๖. บริการเสริมในแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary service) เป็นอย่างไร และมีการบริหารจัดการอย่างไร

ตอนที่ ๒ การสำรวจศักยภาพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย

การดำเนินงาน	รายละเอียด	สรุปประเด็นสำคัญ
๑. การจัดการท่องเที่ยวในภาพรวมเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน		
๒. การจัดการท่องเที่ยวที่มีการกระจายผลประโยชน์ลงสู่ชุมชน ท้องถิ่น และสังคม เพื่อสร้างให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี		
๓. การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น		
๔. การอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน		
๕. การบริการและดูแลความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว		

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

**แบบสอบถาม
พฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว**

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อประกอบโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ และโปรดสละเวลาในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงหรือตรงกับข้อคิดเห็นมากที่สุด
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

1. เพศ	☐ 1) ชาย	☐ 2) หญิง	
2. อายุ	☐ 1) ไม่เกิน 20 ปี	☐ 2) 21-30 ปี	☐ 3) 31-40 ปี
	☐ 4) 41-50 ปี	☐ 5) 51-60 ปี	☐ 6) มากกว่า 60 ปี
3. ระดับการศึกษา	☐ 1) ต่ำกว่าปริญญาตรี	☐ 2) ปริญญาตรี	☐ 3) สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพ	☐ 1) นักเรียน/นักศึกษา	☐ 2) ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/พนักงานของรัฐ	
ค้ายขาย	☐ 3) พนักงานบริษัทเอกชน	☐ 4) ธุรกิจส่วนตัว/ประกอบอาชีพอิสระ/เกษียณ	
	☐ 5) เกษตรกร	☐ 6) เกษียณ	
	☐ 7) อื่นๆ โปรดระบุ.....		
5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	☐ 1) ไม่เกิน 5,000 บาท	☐ 2) 5,001-10,000 บาท	
	☐ 3) 10,001-15,000 บาท	☐ 4) 15,001-20,000 บาท	
	☐ 5) 20,001-25,000 บาท	☐ 6) 25,001-30,000 บาท	
	☐ 7) มากกว่า 30,000 บาท		
6. สถานภาพสมรส	☐ 1) โสด	☐ 2) สมรส	
	☐ 3) อื่นๆ โปรดระบุ.....		

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย

1. ประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่ท่านสนใจ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism)
☐ 2) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro tourism)
☐ 3) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (historical tourism)
☐ 4) การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี (cultural and traditional tourism)
☐ 5) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (health tourism)
☐ 6) การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (edu-meditation tourism)
☐ 7) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (ethnic tourism)
☐ 8) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (sports tourism)
☐ 9) การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (adventure travel)
☐ 10) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (home stay & farm stay)
☐ 1๑) อื่นๆ โปรดระบุ.....

2. วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว

- ☐ 1) เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ☐ 2) เพื่อศึกษาหาความรู้
☐ 3) เพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค ☐ 4) เพื่อประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน
☐ 5) เพื่อรักษาสุขภาพ ☐ 6) เพื่อเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง
☐ 6) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

3. ท่านทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1) เพื่อน ☐ 2) เว็บไซต์ ☐ 3) โทรทัศน์
☐ 4) วิทยุ ☐ 5) สิ่งพิมพ์ ☐ 6) ป้ายโฆษณา และ
 โปสเตอร์
☐ 7) การสื่อสารออนไลน์ (Facebook Line YouTube เป็นต้น)

- ☐ 8) อื่นๆ.....

4. ประเภทการเดินทางมาท่องเที่ยว

- ☐ 1) เที่ยวดำรงตนเอง ☐ 2) บริษัทนำเที่ยว
☐ 3) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

5. วิธีการเดินทางมาท่องเที่ยว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1) พาหนะส่วนตัว ☐ 2) รถรับจ้าง ☐ 3) รถโดยสาร
 ประจำทาง
☐ 4) เรือรับจ้าง ☐ 5) เครื่องบิน ☐ 6) รถไฟ
☐ 7) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

6. จำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทางมาท่องเที่ยว

- ☐ 1) มาคนเดียว ☐ 2) 2-3 คน
☐ 3) 4-5 คน ☐ 4) 6 คนขึ้นไป

7. ลักษณะความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลที่ร่วมเดินทาง (ยกเว้นผู้ที่เดินทางคนเดียว)

- ☐ 1) ครอบครัว
 ☐ 2) เพื่อน/เพื่อนร่วมงาน
☐ 3) หน่วยงาน/องค์กร
 ☐ 4) แฟน/คนรัก
☐ 5) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

8. ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการท่องเที่ยว (เฉลี่ยต่อครั้ง ต่อ 1 คน)

- ☐ 1) ไม่เกิน 1,000 บาท
 ☐ 2) 1,001 – 2,000 บาท
☐ 3) 2,001 – 3,000 บาท
 ☐ 4) 3,001 บาทขึ้นไป

9. ท่านมีความสนใจการท่องเที่ยววิถีคลอง หรือไม่

การท่องเที่ยววิถีคลอง หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ผ่านการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชนซึ่งอาศัยและพึ่งพิงอยู่บนฐานของวิถีลำคลอง ซึ่งมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

- ☐ สนใจ
 ☐ ไม่สนใจ

ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ต่อการท่องเที่ยวในประเทศไทย

คำชี้แจง

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความพึงพอใจ โดยแต่ละระดับมีความหมาย ดังนี้
 คะแนน หมายถึง 5 พึงพอใจมากที่สุด
 คะแนน หมายถึง 4 พึงพอใจมาก
 คะแนน หมายถึง 3 พึงพอใจปานกลาง
 คะแนน หมายถึง 2 พึงพอใจน้อย
 คะแนน หมายถึง 1 พึงพอใจน้อยที่สุด

ข้อ	รายการ	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
ด้านสถานที่ท่องเที่ยว						
1	ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว					
2	ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว					
3	ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว					
4	ความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว					
5	ความหลากหลายของกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ					
ด้านการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน						
6	การให้บริการด้านที่จอดรถ					
7	การทำป้ายบอกทางที่ชัดเจน					
8	การจัดการด้านการจราจรภายในแหล่งท่องเที่ยว					
9	การให้คำแนะนำหรือข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว					
10	การดูแลความปลอดภัยการท่องเที่ยวของเจ้าหน้าที่					
ด้านประชาชนในท้องถิ่น/แหล่งท่องเที่ยว						
11	การอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ					
12	การมีมิตรไมตรีต่อนักท่องเที่ยว					

ข้อ	รายการ	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
13	การให้คำแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว					
14	การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว					
15	การเป็นเจ้าบ้านที่ดียิ้มแย้มแจ่มใส					
ด้านร้านค้า ร้านอาหารและเครื่องดื่ม						
16.	ร้านค้าต่าง ๆ มีความสะอาด					
17.	ร้านค้าต่าง ๆ ตั้งราคาที่เหมาะสม					
18.	ความหลากหลายของสินค้าของฝาก ของที่ระลึก					
19.	ความหลากหลายของสินค้าอาหารและเครื่องดื่ม					
20.	ร้านค้า ร้านอาหาร มีเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว					

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1. ท่านมีความเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวควรปรับปรุงในด้านใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ถนนทางเข้า	☐ ป้ายบอกทาง
☐ จำนวนที่จอดรถ	☐ ความสะอาดขยะมูลฝอยตามทางเดิน
☐ ความสะอาดขยะมูลฝอยในลำคลอง	☐ การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว
☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....	

2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ประเด็นคำถามการสนทนากลุ่มย่อยการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย

ประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่มย่อยกับภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย ใช้เพื่อรวบรวมข้อมูลสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย เพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิจัย ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย (สกว.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ดังนั้น หากข้อมูลที่ได้รับจากการสนทนากลุ่มย่อยในครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์จะช่วยให้งานวิจัยดังกล่าว ดำเนินได้ไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้อง ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลที่ได้อไว้เป็นความลับและจะนำไปใช้เพื่อประกอบการศึกษาวิจัยในภาพรวมเท่านั้น

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล.....
 พื้นที่ในการจัดสนทนากลุ่มย่อย.....
 ที่ตั้ง.....
 ผู้บันทึกข้อมูล (ชื่อ/สกุล).....โทรศัพท์.....
 Email:
 วัน/เดือน/ปี (การบันทึกข้อมูล).....

ประเด็นคำถาม	รายละเอียดจากการสนทนา
๑. ท่านคิดว่าองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย มีอะไรบ้าง	
๒. หน่วยงานหรือองค์กรใดบ้างที่ควรจะสามารถมีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย	

ประเด็นคำถาม	รายละเอียดจากการสนทนา
๓. ปัญหาและอุปสรรคของการการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย มีอะไรบ้าง	
๖. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย มีอะไรบ้าง	
๗. แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย ภายใต้ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวลำคลอง ควรเป็นอย่างไร	

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย ฉบับนี้ใช้เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านสถานการณ์ การบริหารจัดการ ปัญหาอุปสรรค แนวทางการพัฒนา รวมถึงประเด็นสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย เพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิจัย ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย (สกว.) ประจำปีงบประมาณ 2562 ดังนั้น หากข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์ จะช่วยให้งานวิจัยดังกล่าว ดำเนินได้ไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ มีประสบการณ์และองค์ความรู้ในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลที่ได้อั้เป็นความลับและจะนำไปใช้เพื่อประกอบการศึกษาวิจัยในภาพรวมเท่านั้น

ผู้ให้ข้อมูล (ชื่อ/สกุล).....
 ตำแหน่ง.....
 หน่วยงาน/สังกัด.....
 สถานที่ตั้ง.....
 เบอร์ติดต่อ.....Email:

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก

1. สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทยเป็นอย่างไร และมีการบริหารจัดการอย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทยเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

3. การกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างไร

4. การท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทยมีกลไกในการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมอย่างไร

5. การท่องเที่ยววิถีคลองเชื่อมโยงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนได้อย่างไร

6. ด้านบริการและความปลอดภัยในการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทยเป็นอย่างไร

7. ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทยเป็นอย่างไร

8. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย ภายใต้ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางน้ำควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ

(.....)

ผู้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก

วันที่...../...../.....